

Lagrådsremiss

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 15 januari 2026

Gunnar Strömmer

Eva-Lena Wahlin
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen lämnar regeringen flera förslag som ett led i att åstadkomma ett mer rättvist straffsystem där straffen på ett bättre sätt återspeglar brottslighetens allvar, brottsofferperspektivet ges ett ökat inflytande och samhällsskyddet förbättras. Förslagen innebär bl.a. följande.

- Närmare femtio straffskalor skärps.
- Det införs en ny reglering av den gemensamma straffskalan vid flerfaldig brottslighet som innebär att det högsta maximistraffet får överskridas med det dubbla.
- Livstids fängelse ska kunna dömas ut som gemensamt straff för vissa allvarliga fall av upprepade vålds- och sexualbrott.
- En ny straffskärpningsbestämmelse som tar sikte på alla brott som har ett samband med kriminella nätverk införs. När bestämmelsen är tillämplig ska straffvärdet som utgångspunkt höjas till det dubbla.
- Presumtionen för häktning utvidgas.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 3 juli 2026.

Innehållsförteckning

1	Beslut	6
2	Lagtext	7
2.1	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	7
2.2	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	26
2.3	Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)	31
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling.....	32
2.5	Förslag till lag om ändring i bidragsbrottslagen (2007:612).....	34
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (2014:307) om straff för penningtvåtsbrott.....	35
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden	36
2.8	Förslag till lag om ändring i subventionsbrottslagen (2025:1267)	38
3	Ärendet och dess beredning	39
4	Allmänna utgångspunkter för en reform	40
4.1	Kortfattat om straffets syfte och straffrättens principer	40
4.2	Behovet av en högre allmän repressionsnivå	42
4.3	Ett tydligare fokus på brottsoffer och samhällsskydd.....	47
4.4	Beredningen av lagstiftningsärendet	53
5	Skärpta straffskalor	55
5.1	Straffskalornas nuvarande utformning	55
5.1.1	Straffskalorna och deras ramar	55
5.1.2	Grunderna för straffskalornas utformning.....	56
5.1.3	Förekommande minimi- och maximistraff.....	57
5.1.4	Straffskalorna för gradindelade brott överslappar varandra i varierande utsträckning	57
5.1.5	I vissa situationer tillämpas förhöjda straffskalor.....	58
5.2	Behovet av ett bredare grepp och en strängare syn på vissa typer av brott	59
5.3	Straffskalornas ramar och förhöjda straffskalor	61
5.3.1	Tioårsgränsen för tidsbestämda straff tas bort, men 18-årsgränsen behålls	61
5.3.2	En ny reglering av den gemensamma straffskalan vid flerfaldig brottslighet	63
5.3.3	Livstids fängelse som gemensamt straff.....	67
5.3.4	Den förhöjda straffskalan vid brott med kopplingar till kriminella nätverk	72
5.4	Skärpta straffskalor för ett stort antal brott.....	76

5.4.1	Brotten mot liv och hälsa (3 kap. brottsbalken).....	76
5.4.2	Brotten mot frihet och frid (4 kap. brottsbalken).....	79
5.4.3	Ärekränkingsbrotten (5 kap. brottsbalken).....	82
5.4.4	Sexualbrotten (6 kap. brottsbalken).....	84
5.4.5	Brotten mot familj (7 kap. brottsbalken)	85
5.4.6	Tillgreppsbrotten (8 kap. brottsbalken)	87
5.4.7	Bedrägeri och annan oredlighet (9 kap. brottsbalken).....	89
5.4.8	Förskingring, annan trolöshet och mutbrott (10 kap. brottsbalken)	93
5.4.9	Brott mot borgenärer m.m. (11 kap. brottsbalken).....	96
5.4.10	Skadegörelsebrotten (12 kap. brottsbalken).....	98
5.4.11	Förfalskningsbrotten (14 kap. brottsbalken).....	99
5.4.12	Mened, falskt åtal och annan osann utsaga (15 kap. brottsbalken)	100
5.4.13	Brotten mot allmän ordning (16 kap. brottsbalken)	101
5.4.14	Tjänstefel m.m. (20 kap. brottsbalken).....	103
5.4.15	Skattebrottslagen	105
5.4.16	Lagen om straff för smuggling	106
5.4.17	Bidragsbrottslagen.....	108
5.4.18	Lagen om straff för penningtvättsbrott.....	109
5.4.19	Lagen om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden	110
5.4.20	Subventionsbrottslagen.....	111
5.4.21	Osjälvständiga brottsformer (23 kap. brottsbalken)	113
5.4.22	Straffskalar för andra brott	115
5.5	Vissa ändringar i straffprocessuell lagstiftning	117
6	Dubbla straff för brott i kriminella nätverk	119
6.1	Brottslighet inom ramen för kriminella nätverk	119
6.1.1	Nätverkens särdrag och struktur	119
6.1.2	Ett stort antal personer är aktiva i eller kopplade till kriminella nätverk.....	121
6.1.3	Våldsbrottsligheten.....	122
6.1.4	Ekonomisk vinning som drivkraft	123
6.2	Den nuvarande ordningen.....	124
6.2.1	Allmänt om straffvärdebedömningen	124
6.2.2	Regler som kan ha särskild betydelse vid brott som har samband med kriminella nätverk	125
6.2.3	Den särskilda straffskärpningsregeln för brott i organiserad form.....	126

6.2.4	Den särskilda straffskärpningsregeln för våldsamma uppgörelser bland kriminella	127
6.3	En ny straffskärpningsregel för brott i kriminella nätverk.....	129
6.3.1	Tillämpningsområdet för en ny straffskärpningsregel	129
6.3.2	Den nya regelns inverkan på straffvärdet	144
7	Presumtionen för häktning.....	152
7.1	Den nuvarande ordningen	152
7.1.1	Häktning och den enskildes fri- och rättigheter	152
7.1.2	Allmänna förutsättningar för häktning och presumtionsregeln	153
7.2	En utvidgad presumtion för häktning	154
8	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	159
9	Konsekvenser av förslagen	163
10	Författningskommentar.....	175
10.1	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken.....	175
10.2	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	199
10.3	Förslaget till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)	203
10.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling.....	203
10.5	Förslaget till lag om ändring i bidragsbrottslagen (2007:612).....	204
10.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott.....	205
10.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden.....	206
10.8	Förslaget till lag om ändring i subventionsbrottslagen (2025:1267)	207
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet En straffreform (SOU 2025:66) i relevanta delar	209
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag i relevanta delar	219
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	250
Bilaga 4	Sammanfattning av betänkandet En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer (SOU 2024:13) i relevanta delar	252
Bilaga 5	Betänkandets lagförslag i relevanta delar	254
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna	256
Bilaga 7	Sammanfattning av betänkandet En översyn av 23 kap. brottsbalken (SOU 2024:55) i relevanta delar.....	257

Bilaga 8	Betänkandets lagförslag i relevanta delar	258
Bilaga 9	Förteckning över remissinstanserna	260

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
4. lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling,
5. lag om ändring i bidragsbrottslagen (2007:612),
6. lag om ändring i lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott,
7. lag om ändring i lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden,
8. lag om ändring i subventionsbrottslagen (2025:1267).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att nuvarande 26 kap. 3 a § ska betecknas 26 kap. 2 a §,

dels att 3 kap. 6, 7 och 9 §§, 4 kap. 6 d och 9 c §§, 5 kap. 2 och 3 §§, 6 kap. 1, 4 och 10 a §§, 7 kap. 4 §, 8 kap. 4 §, 9 kap. 3, 3 a, 3 c, 5–6 a och 9 §§, 10 kap. 3 och 5–5 d §§, 11 kap. 1 och 2 §§, 12 kap. 3 §, 14 kap. 3 §, 15 kap. 1 §, 16 kap. 5 och 5 a §§, 20 kap. 3 §, 26 kap. 1 och 2 §§, den nya 2 a § och 3 § och 29 kap. 2 och 2 a §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

6 §¹

Är brott som avses i 5 § att anse som grovt, döms för grov miss-handel till fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Är brottet att anse som synnerligen grovt, döms för synnerligen grov misshandel till fängelse i lägst fem och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om kroppsskadan är bestående eller om gärningen har orsakat synnerligt lidande eller om gärningsmannen har visat synnerlig hänsynslöshet.

Är brott som avses i 5 § att anse som grovt, döms för grov miss-handel till fängelse i lägst ett år och sex månader och högst *sju* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Är brottet att anse som synnerligen grovt, döms för synnerligen grov misshandel till fängelse i lägst sex och högst *tolv* år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om kroppsskadan är bestående eller om gärningen har orsakat synnerligt lidande eller om gärningsmannen har visat synnerlig hänsynslöshet.

7 §²

Den som av oaktsamhet orsakar annans död, döms för *vållande till annans död* till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst *två* och högst sex år.

¹ Senaste lydelse 2017:332.

² Senaste lydelse 2010:370.

Vid *bedömande* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas

1. *om* gärningen har innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag, eller

2. *om* gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har varit påverkad av alkohol eller något annat medel eller annars gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas *om*

1. gärningen har innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag, eller

2. gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har varit påverkad av alkohol eller något annat medel eller annars gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

9 §

Utsätter någon av grov oaksamhet annan för livsfara eller fara för svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, *dömes* för framkallande av fara för annan till böter eller fängelse i högst två år.

Den som av grov oaksamhet *utsätter någon* annan för livsfara eller fara för svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, *döms* för framkallande av fara för annan till böter eller fängelse i högst tre år.

4 kap.

6 d §³

Om brott som avses i 6 c § är grovt, döms för grovt olaga integritetsintrång till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Om brott som avses i 6 c § är grovt, döms för grovt olaga integritetsintrång till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till bildens eller uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen var ägnad att medföra mycket allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör.

9 c §⁴

Den som olovligen bereder sig tillgång till en uppgift som är avsedd för automatiserad behandling eller olovligen ändrar, utplånar, blockerar eller i register för in en sådan uppgift döms för dataintrång till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som olovligen genom någon annan liknande åtgärd allvarligt stör eller hindrar användningen av en sådan uppgift.

Är brottet grovt, döms för grovt dataintrång till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömande* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har orsakat allvarlig skada eller avsett ett stort antal uppgifter eller annars varit av särskilt farlig art.

Är brottet grovt, döms för grovt dataintrång till fängelse i lägst ett och högst åtta år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har orsakat allvarlig skada eller avsett ett stort antal uppgifter eller annars varit av särskilt farlig art.

³ Senaste lydelse 2017:1136.

⁴ Senaste lydelse 2014:302.

5 kap.

2 §⁵

Om brott som avses i 1 § är grovt döms för grovt förtal till böter eller fängelse i högst två år.

Om brott som avses i 1 § är grovt, döms för grovt förtal till fängelse i högst två år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen eller annars var ägnad att medföra allvarlig skada.

3 §⁶

Den som, i annat fall än som avses i 1 eller 2 §, riktar beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot någon annan döms, om gärningen är ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet, för förölämpning till böter.

Den som, i annat fall än som avses i 1 eller 2 §, riktar beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot någon annan döms, om gärningen är ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet, för förölämpning till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är grovt, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

6 kap.

1 §⁷

Den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför ett vaginalt, analt eller oralt samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst tre och högst sex år. Detsamma gäller den som förmår en person som inte deltar frivilligt att företa eller tåla en sådan handling. Vid bedömningen av om ett deltagande är frivilligt eller inte ska det särskilt beaktas om frivillighet har kommit till uttryck genom ord eller handling eller på annat sätt. En person kan aldrig anses delta frivilligt om

1. deltagandet är en följd av misshandel, annat våld eller hot om brottslig gärning, hot om att åtala eller ange någon annan för brott eller hot om att lämna ett menligt meddelande om någon annan,

2. gärningsmannen otillbörligt utnyttjar att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada, psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation, eller

3. gärningsmannen förmår personen att delta genom att allvarligt missbruka att personen står i beroendeställning till gärningsmannen.

Om brottet är mindre grovt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grov

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grov

⁵ Senaste lydelse 2017:1136.

⁶ Senaste lydelse 2018:1745.

⁷ Senaste lydelse 2022:1043.

våldtäkt till fängelse i lägst fem och högst *tio* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot som varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller offrets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

våldtäkt till fängelse i lägst fem och högst *tolv* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot som varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller offrets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

4 §⁸

Den som, med ett barn under femton år, genomför ett vaginalt, analt eller oralt samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst tre och högst sex år. Detsamma gäller den som på ett otillbörligt sätt förmår barnet att företa eller tåla en sådan handling.

Första stycket gäller även den som begår en gärning som avses där

1. mot ett barn som fyllt femton men inte arton år
 - a) som är avkomling till gärningsmannen,
 - b) som står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller
 - c) för vars vård eller tillsyn gärningsmannen ska svara på grund av en myndighets beslut, eller

2. om gärningsmannen, i annat fall än som avses i 1, otillbörligt utnyttjar att ett barn under arton år på grund av psykisk ohälsa, funktionsnedsättning, missbruk, gärningsmannens auktoritet eller annars med hänsyn till omständigheterna har en nedsatt förmåga att värna sin sexuella integritet.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms för grov våldtäkt mot barn till fängelse i lägst fem och högst *tio* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottslig gärning eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms för grov våldtäkt mot barn till fängelse i lägst fem och högst *tolv* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottslig gärning eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

10 a §⁹

Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, föreslår en träff eller stämmer träff med barnet, döms för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte till böter eller fängelse i högst två år.

Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, föreslår en träff eller stämmer träff med barnet, döms för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte till fängelse i högst två år.

7 kap.

4 §¹⁰

Den som obehörigen skiljer ett barn under femton år från någon som har vårdnaden om barnet döms för egenmäktighet med barn till böter eller fängelse i högst *ett* år, om gärningen inte utgör brott mot frihet. Detsamma gäller, om den som gemensamt med någon annan har vårdnaden om ett barn under femton år utan beaktansvärt skäl egenmäktigt skiljer barnet från den andra vårdnadshavaren eller om den som ska ha vårdnaden obehörigen bemäktigar sig barnet och därigenom själv tar sig rätt.

Den som obehörigen skiljer ett barn under femton år från någon som har vårdnaden om barnet döms för egenmäktighet med barn till böter eller fängelse i högst *två* år, om gärningen inte utgör brott mot frihet. Detsamma gäller, om den som gemensamt med någon annan har vårdnaden om ett barn under femton år utan beaktansvärt skäl egenmäktigt skiljer barnet från den andra vårdnadshavaren eller om den som ska ha vårdnaden obehörigen bemäktigar sig barnet och därigenom själv tar sig rätt.

Till ansvar enligt första stycket döms också den som

1. obehörigen skiljer ett barn under femton år från någon som vårdar barnet med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, om gärningen inte utgör brott mot frihet eller främjande av flykt, eller

2. för bort eller annars undanhåller ett barn under femton år, om gärningen är ägnad att hindra att vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga påbörjas och gärningen inte utgör brott mot frihet.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms till fängelse i lägst *sex månader* och högst *fyra* år.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms till fängelse i lägst *ett* och högst *sex* år.

⁹ Senaste lydelse 2017:1068.

¹⁰ Senaste lydelse 2024:271.

8 kap.

4 §¹¹

Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grovt stöld till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grovt stöld till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om det avsett sak som någon bar på sig eller hade i sin omedelbara närhet, om gärningsmannen varit försedd med vapen, sprängämne eller annat dylikt hjälpmedel, om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller om gärningen annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

9 kap.

3 §¹²

Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grovt bedrägeri till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grovt bedrägeri till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. gärningsmannen har missbrukat allmänt förtroende eller använt urkund eller annat vars brukande är straffbart enligt 14 eller 15 kap. eller vilseledande bokföring,
2. gärningsmannen på ett hänsynslöst sätt har utnyttjat offrets skyddslösa eller utsatta ställning,
3. gärningen har avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada,
4. gärningen har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt, eller
5. gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

3 a §¹³

Den som till en vidare krets riktar betalningsuppsmaningar i syfte att vilseleda till handling som innebär vinning för gärningsmannen och skada för mottagaren eller någon i vars ställe denne är döms, om förfarandet har avsett betydande värde, för grovt fordringsbedrägeri till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Den som till en vidare krets riktar betalningsuppsmaningar i syfte att vilseleda till handling som innebär vinning för gärningsmannen och skada för mottagaren eller någon i vars ställe denne är döms, om förfarandet har avsett betydande värde, för grovt fordringsbedrägeri till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

¹¹ Senaste lydelse 2021:35.

¹² Senast lydelse 2025:586.

¹³ Senaste lydelse 2017:442.

3 c §¹⁴

Den som

1. olovligen införskaffar ett betalningsverktyg,
2. för bedräglig användning förvanskar ett betalningsverktyg eller framställer ett falskt betalningsverktyg, eller

3. använder ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg eller på annat sätt tar befattning med ett sådant betalningsverktyg

döms för *olovlig befattning med betalningsverktyg* till böter eller fängelse i högst två år.

Med betalningsverktyg avses skyddade verktyg, handlingar eller uppgifter som ger möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för *grov olovlig befattning med betalningsverktyg* till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för *grov olovlig befattning med betalningsverktyg* till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. gärningsmannen på ett hänsynslöst sätt har utnyttjat offrets skyddslösa eller utsatta ställning,

2. gärningen har avsett betydande värde eller kunnat medföra synnerligen kännbar skada,

3. gärningen har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt, eller

4. gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Det ska inte dömas till ansvar enligt denna paragraf om gärningen är belagd med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i denna balk.

5 §¹⁵

Den som vid avtal eller någon annan rättshandling utnyttjar någons trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroendeställning till att bereda sig förmån, som står i uppenbart missförhållande till motprestationen eller för vilken motprestation inte ska lämnas, döms för *ocker* till böter eller fängelse i högst två år.

För ocker döms också den som vid kreditgivning i näringsverksamhet eller i annan verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, bereder sig ränta eller annan ekonomisk förmån, som står i uppenbart missförhållande till motprestationen.

Är brottet grovt, döms för *grov ocker* till fängelse i lägst *sex månader* och högst *fyra* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

Är brottet grovt, döms för *grov ocker* till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett

¹⁴ Senaste lydelse 2025:586.

¹⁵ Senaste lydelse 2017:442.

gärningen har avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig eller hänsynslös art. betydande värde eller varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.

6 §¹⁶

Den som

1. på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande tar befattning med något som är frånhänt annan genom brott,
 2. bereder sig otillbörlig vinning av annans brottsliga förvärv, eller
 3. genom krav, överlåtelse eller på annat liknande sätt hävdar genom brott tillkommen fordran
- döms för *häleri* till fängelse i högst två år.

För häleri döms *likaledes* den som i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande förvärvar eller mottar något som skäligen kan antas vara frånhänt annan genom brott.

Är brott som avses i första eller andra stycket grovt, döms för *grovt häleri* till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde, ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller annars varit av särskilt farlig art.

För häleri döms *även* den som i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande förvärvar eller mottar något som skäligen kan antas vara frånhänt annan genom brott.

Är brott som avses i första eller andra stycket grovt, döms för *grovt häleri* till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde, ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller annars varit av särskilt farlig art.

6 a §¹⁷

Den som, på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande, tar befattning med något som skäligen kan antas vara frånhänt annan genom brott, i syfte att föra det ut ur landet, döms för *utförselhäleri* till fängelse i högst två år.

Om brottet är grovt, döms för *grovt utförselhäleri* till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde, ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller annars varit av särskilt farlig art.

Om brottet är grovt, döms för *grovt utförselhäleri* till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde, ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller annars varit av särskilt farlig art.

¹⁶ Senaste lydelse 2021:35.

¹⁷ Senaste lydelse 2025:638.

9 §¹⁸

Den som offentliggör eller på annat sätt bland allmänheten sprider vilseledande uppgift för att påverka priset på vara, värdepapper eller någon annan egendom döms för *svindleri* till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

För svindleri döms det också om någon, som medverkar vid bildande av aktiebolag eller annat företag eller som på grund av sin ställning bör ha särskild kännedom om ett företag, uppsåtligen eller av grov oaksamhet offentliggör eller på annat sätt bland allmänheten eller företagets intressenter sprider vilseledande uppgift som är ägnad att påverka bedömningen av företaget i ekonomiskt hänseende och därigenom medföra skada.

Är brott som avses i första eller andra stycket grovt, döms för grovt svindleri till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har varit av större omfattning, kunnat medföra avsevärd skada eller annars varit av särskilt farlig art.

Är brott som avses i första eller andra stycket grovt, döms för grovt svindleri till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har varit av större omfattning, kunnat medföra avsevärd skada eller annars varit av särskilt farlig art.

10 kap.

3 §¹⁹

Om brott som avses i 1 § är att anse som grovt, döms för grovt förskingring till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Om brott som avses i 1 § är att anse som grovt, döms för grovt förskingring till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har missbrukat ansvarsfull ställning eller använt urkund eller annat vars brukande är straffbart enligt 14 eller 15 kap. eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

5 §²⁰

Om någon, som på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta en ekonomisk angelägenhet eller självständigt hantera en kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av en sådan angelägenhet eller uppgift, missbrukar sin förtroendeställning och därigenom skadar huvudmannen, döms han eller hon för *trolöshet mot huvudman* till böter eller fängelse i högst två år. Vad som har sagts nu gäller inte om gärningen är belagd med straff enligt 1–3 §§.

Om brottet är grovt, döms för grovt trolöshet mot huvudman till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid bedömningen av

Om brottet är grovt, döms för grovt trolöshet mot huvudman till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är

¹⁸ Senaste lydelse 2017:442.

¹⁹ Senaste lydelse 2017:442.

²⁰ Senaste lydelse 2017:442.

om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om huvudmannen har tillfogats betydande eller synnerligen kännbar skada, om gärningsmannen har använt urkund eller annat vars brukande är straffbart enligt 14 eller 15 kap. eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Om någon som har fått till uppgift att sköta en rättslig angelägenhet för någon annan missbrukar sin förtroendeställning till förfång för huvudmannen, döms han eller hon enligt första stycket, även om angelägenheten inte är av ekonomisk eller teknisk art.

5 a §²¹

Den som är arbetstagare eller utövar uppdrag och tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för utövningen av anställningen eller uppdraget döms för tagande av muta till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som är deltagare eller funktionär i en tävling som är föremål för allmänt anordnad vadhållning och det är fråga om en otillbörlig förmån för hans eller hennes fullgörande av uppgifter vid tävlingen.

Första stycket gäller även om gärningen har begåtts innan gärningsmannen fått en sådan ställning som avses där eller efter det att den upphört.

För tagande av muta enligt första och andra styckena döms också den som tar emot, godtar ett löfte om eller begär förmånen för någon annan än sig själv.

5 b §²²

Den som lämnar, utlovar eller erbjuder en otillbörlig förmån i fall som avses i 5 a § döms för givande av muta till böter eller fängelse i högst två år.

grovt ska det särskilt beaktas om huvudmannen har tillfogats betydande eller synnerligen kännbar skada, om gärningsmannen har använt urkund eller annat vars brukande är straffbart enligt 14 eller 15 kap. eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Den som är arbetstagare eller utövar uppdrag och tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för utövningen av anställningen eller uppdraget döms för tagande av muta till fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som är deltagare eller funktionär i en tävling som är föremål för allmänt anordnad vadhållning och det är fråga om en otillbörlig förmån för hans eller hennes fullgörande av uppgifter vid tävlingen.

Den som lämnar, utlovar eller erbjuder en otillbörlig förmån i fall som avses i 5 a § döms för givande av muta till fängelse i högst två år.

²¹ Senaste lydelse 2012:301.

²² Senaste lydelse 2012:301.

5 c §²³

Är brott som avses i 5 a eller 5 b § att anse som grovt, döms för grovt tagande av muta eller grovt givande av muta till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid *bedömning* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen innefattat missbruk av eller angrepp på särskilt ansvarsfull ställning, avsett betydande värde eller ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller annars varit av särskilt farlig art.

Är brott som avses i 5 a eller 5 b § att anse som grovt, döms för grovt tagande av muta eller grovt givande av muta till fängelse i lägst *ett år och sex månader* och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om gärningen innefattat missbruk av eller angrepp på särskilt ansvarsfull ställning, avsett betydande värde eller ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller annars varit av särskilt farlig art.

5 d §²⁴

För handel med inflytande döms till böter eller fängelse i högst två år den som i annat fall än som avses i 5 a eller 5 b §

För handel med inflytande döms till fängelse i högst två år den som i annat fall än som avses i 5 a eller 5 b §

1. tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för att påverka annans beslut eller åtgärd vid myndighetsutövning eller offentlig upphandling, eller

2. lämnar, utlovar eller erbjuder någon en otillbörlig förmån för att han eller hon ska påverka annans beslut eller åtgärd vid myndighetsutövning eller offentlig upphandling.

11 kap.

1 §²⁵

Den som, när han är på obestånd eller när påtaglig fara föreligger för att han *skall* komma på obestånd, förstör eller genom gåva eller någon annan liknande åtgärd avhänder sig egendom av betydande värde, döms för oredlighet mot borgenärer till fängelse i högst två år. Detsamma *skall* gälla om någon genom sådant förfarande försätter sig på obestånd eller framkallar påtaglig fara för att han *skall* komma på obestånd.

För oredlighet mot borgenärer döms också en gäldenär som, då

Den som, när han *eller hon* är på obestånd eller när *det finns en* påtaglig fara för att han *eller hon ska* komma på obestånd, förstör eller genom gåva eller någon annan liknande åtgärd avhänder sig egendom av betydande värde, döms för oredlighet mot borgenärer till fängelse i högst två år. Detsamma *ska* gälla om någon genom sådant förfarande försätter sig på obestånd eller framkallar påtaglig fara för att han *eller hon ska* komma på obestånd.

För oredlighet mot borgenärer döms också en gäldenär som, då

²³ Senaste lydelse 2012:301.

²⁴ Senaste lydelse 2012:301.

²⁵ Senaste lydelse 2005:242.

konkurs är förestående, ur riket bortför tillgång av betydande värde med uppsåt att hålla den undan konkursen, eller gäldenär som i konkurs undandrar eller undanhåller konkursförvaltningen tillgång. Detsamma *skall* gälla, om en gäldenär i otillbörligt syfte underlåter att, så långt möjligt, medverka till att tillgång i utlandet som ingår i konkursen ställs till konkursförvaltningens förfogande, trots att konkursförvaltaren uppmanat gäldenären att medverka.

Om brottet är grovt, döms för *grov oredlighet mot borgenärer* till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid *bedömning* av om brottet är grovt *skall* särskilt beaktas om gärningsmannen beedigat oriktig uppgift eller använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om brottet varit av betydande omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

konkurs är förestående, ur riket bortför tillgång av betydande värde med uppsåt att hålla den undan konkursen, eller gäldenär som i konkurs undandrar eller undanhåller konkursförvaltningen tillgång. Detsamma *ska* gälla, om en gäldenär i otillbörligt syfte underlåter att, så långt möjligt, medverka till att tillgång i utlandet som ingår i konkursen ställs till konkursförvaltningens förfogande, trots att konkursförvaltaren uppmanat gäldenären att medverka.

Om brottet är grovt, döms för *grov oredlighet mot borgenärer* till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt *ska det* särskilt beaktas om gärningsmannen beedigat oriktig uppgift eller använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om brottet varit av betydande omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

2 §²⁶

En gäldenär som vid konkurs, skuldsanering eller F-skuldsanering, eller vid planförhandling under företagsrekonstruktion, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet förtiger tillgång, uppger obefintlig skuld eller lämnar annan sådan oriktig uppgift, döms, om uppgiften inte rättas innan den beedigas eller annars läggs till grund för förfarandet, för *försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning* till fängelse i högst två år.

För försvårande av exekutiv förrättning döms också en gäldenär som i samband med annan exekutiv förrättning uppsåtligen återoppar oriktig handling eller skenavtal och därigenom hindrar att erforderlig egendom genom förrättning tas i anspråk för att bereda borgenär betalning eller säkerhet.

Om ett förtigande eller en oriktig uppgift enligt första stycket är utan betydelse för saken, eller om gäldenären vid konkurs hade rätt att vägra yttra sig och omständigheterna innebär en skälig ursäkt för honom eller henne, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Om ett brott som avses i denna paragraf har begåtts uppsåtligen och är grovt, döms för *grovt försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning* till fängelse i

Om ett brott som avses i denna paragraf har begåtts uppsåtligen och är grovt, döms för *grovt försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning* till fängelse i

lägst *sex månader* och högst sex år. Vid *bedömande* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningsmannen beedigat oriktig uppgift eller använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om brottet varit av betydande omfattning.

lägst *ett* och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om gärningsmannen beedigat oriktig uppgift eller använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om brottet varit av betydande omfattning.

12 kap.

3 §²⁷

Om brott som avses i 1 § är att anse som grovt, döms för grov skadegörelse till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Om brott som avses i 1 § är att anse som grovt, döms för grov skadegörelse till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har medfört betydande fara för någons liv eller hälsa, om skadan drabbat sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller annars är synnerligen kännbar eller om gärningen varit av särskilt hänsynslös art.

14 kap.

3 §²⁸

Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grov urkunds-förfalskning till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grov urkunds-förfalskning till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid *bedömande* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om förfalskningen avsett en myndighets arkivhandling av vikt eller en urkund som är särskilt betydelsefull i den allmänna omsättningen eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om förfalskningen avsett en myndighets arkivhandling av vikt eller en urkund som är särskilt betydelsefull i den allmänna omsättningen eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

15 kap.

1 §²⁹

Den som, efter att han eller hon har avlagt en ed som är föreskriven i lag, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för mened till fängelse i högst fyra år. Om brottet är *ringa* döms för ringa mened till böter eller fängelse i högst *sex månader*.

Den som, efter att han eller hon har avlagt en ed som är föreskriven i lag, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för mened till fängelse i *lägst sex månader och* högst fyra år. Om brottet *med hänsyn till omständigheterna* är *mindre allvarligt* döms till fängelse i högst *ett* år.

²⁷ Senaste lydelse 2017:442.

²⁸ Senaste lydelse 2013:425.

²⁹ Senaste lydelse 2022:792.

Om brottet är grovt döms för *grov mened* till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om det skett med uppsåt att

1. försvåra eller förhindra utredningen av allvarlig brottslighet eller lagföringen av någon för sådan brottslighet,
2. någon oskyldig ska dömas för allvarlig brottslighet, eller
3. annars tillfoga någon annan synnerlig skada.

16 kap.

5 §³⁰

Den som muntligen inför menighet eller folksamling, i skrift som *sprides* eller utlämnas för spridning eller i annat meddelande till allmänheten uppmanar eller *eljest* söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet, *döms* för *uppvigling* till böter eller fängelse i högst sex månader.

För uppvigling *skall dömas* även den som muntligen inför en samling av krigsmän eller i annat meddelande till krigsmän uppmanar eller på annat sätt söker förleda dem till en handling eller underlåtenhet som innebär att de åsidosätter *vad som åligger dem* i tjänsten.

I ringa fall *skall ej* dömas till ansvar. Vid *bedömande huruvida ringa fall föreligger* *skall* särskilt beaktas, om det *förelegat* endast obetydlig fara för att uppmaningen eller försöket skulle leda till efterföljd.

Är brottet med hänsyn till att gärningsmannen sökt förleda till allvarligt brott eller *eljest* att anse som grovt, *skall dömas* till fängelse i högst *fyra* år.

Den som muntligen inför menighet eller folksamling, i skrift som *sprids* eller utlämnas för spridning eller i annat meddelande till allmänheten uppmanar eller *annars* söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet, *döms* för *uppvigling* till böter eller fängelse i högst sex månader.

För uppvigling *döms* även den som muntligen inför en samling av krigsmän eller i annat meddelande till krigsmän uppmanar eller på annat sätt söker förleda dem till en handling eller underlåtenhet som innebär att de åsidosätter *sina skyldigheter* i tjänsten.

I ringa fall *ska det inte* dömas till ansvar. Vid *bedömningen av om brottet är ringa* *ska det* särskilt beaktas om det *funnits* endast *en* obetydlig fara för att uppmaningen eller försöket skulle leda till efterföljd.

Om brottet med hänsyn till att gärningsmannen sökt förleda till allvarligt brott eller *annars är* att anse som grovt, *döms* till fängelse i högst *sex* år.

5 a §³¹

Den som för brott eller brottslig verksamhet anlitar, betalar, instruerar eller överlämnar egendom till någon som inte har fyllt arton år och därigenom, eller på annat

Den som för brott eller brottslig verksamhet anlitar, betalar, instruerar eller överlämnar egendom till någon som inte har fyllt arton år och därigenom, eller på annat

³⁰ Senaste lydelse 1986:645.

³¹ Senaste lydelse 2023:257.

liknande sätt, involverar honom eller henne i brottet eller den brottsliga verksamheten, döms för involverande av en underårig i brottslighet till fängelse i högst fyra år. Detta gäller även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt arton år.

Om involverandet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder eller utveckling mellan den som har begått gärningen och den andra personen eller annars är uppenbart mindre allvarligt, ska inte dömas till ansvar.

liknande sätt, involverar honom eller henne i brottet eller den brottsliga verksamheten, döms för involverande av en underårig i brottslighet till fängelse i högst sex år. Detta gäller även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt arton år.

20 kap.

3 §³²

Den som röjer en uppgift som han eller hon är skyldig att hemlighålla enligt lag eller annan författning eller enligt förordnande eller förbehåll som har meddelats med stöd av lag eller annan författning, döms, om inte gärningen är belagd med straff enligt någon annan bestämmelse, för *brott mot tystnadsplikt* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som olovligen utnyttjar sådan hemlighet.

Den som av oaktsamhet begår en gärning som avses i första stycket, döms till böter. Om gärningen är ringa utgör den inte brott.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grovt brott mot tystnadsplikt till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen kunnat medföra allvarlig skada, avsett ett stort antal uppgifter eller annars varit av särskilt farlig art.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grovt brott mot tystnadsplikt till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen kunnat medföra allvarlig skada, avsett ett stort antal uppgifter eller annars varit av särskilt farlig art.

26 kap.

1 §³³

Fängelse döms ut på viss tid eller på livstid enligt vad som är föreskrivet för brottet.

Fängelse på viss tid får inte understiga en månad och inte

Fängelse döms ut på viss tid eller på livstid enligt vad som *framgår av straffskalan för brottet eller annars är särskilt föreskrivet. Fängelse på viss tid får inte understiga en månad.*

När fängelse i förening med skyddstillsyn döms ut enligt 28 kap.

³² Senaste lydelse 2023:494.

³³ Senaste lydelse 2025:1414.

överstiga tio år. Om fängelse på längre tid än tio år och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 2, 3 eller 3 a §, får dock fängelse på viss tid bestämmas till högst arton år. När fängelse i förening med skyddstillsyn döms ut enligt 28 kap. 3 § gäller i fråga om tiden för fängelsestraffet vad som föreskrivs i den paragrafen.

I fråga om fängelse som förvandlingsstraff för böter finns särskilda föreskrifter.

2 §³⁴

Fängelse får användas som gemensamt straff för flera brott, om fängelse kan följa på något av brotten.

Fängelse på viss tid får sättas över det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten men får inte överstiga vare sig de högsta straffen sammanlagda med varandra eller arton år. Det får inte heller överstiga det svåraste straffet med mer än

1. ett år, om det svåraste straffet är kortare än fängelse i fyra år,

2. två år, om det svåraste straffet är fängelse i fyra år eller längre men inte uppgår till fängelse i åtta år,

3. fyra år, om det svåraste straffet är fängelse i åtta år eller längre.

Vid tillämpningen av andra stycket ska bötesstraff anses motsvara fängelse i en månad.

Det svåraste av de lägsta straffen får inte underskridas.

3 § gäller i fråga om tiden för fängelsestraffet vad som föreskrivs i den paragrafen.

Fängelse på viss tid får sättas över det högsta maximistraftet enligt straffskalorna för brotten. Straffet får dock inte överstiga det högsta maximistraftet med mer än det dubbla eller maximistraften sammanlagda med varandra, om inte annat följer av 2 a eller 3 §. Det får inte heller överstiga arton år.

Om flera av brotten har ett maximistraft som uppgår till fängelse i tolv år får det dömas till fängelse på livstid.

3 a §

Om någon omständighet som avses i 29 kap. 2 a § beaktas vid bedömningen av straffvärdet, får för brottet dömas till fängelse på viss tid som överstiger *det högsta straff som annars kan följa på brottet eller, om det är fråga om flera brott, det högsta straff som*

2 a §³⁵

Om någon omständighet som avses i 29 kap. 2 a § beaktas vid bedömningen av straffvärdet, får för brottet dömas till fängelse på viss tid som överstiger *maximistraftet enligt straffskalan för brottet. Straffet får dock inte överstiga maximistraftet med mer än det dubbla, om*

³⁴ Senaste lydelse 2025:1414.

³⁵ Senaste lydelse av tidigare 3 a § 2023:257.

med tillämpning av 2 § kan följa på brotten. Straffet får dock inte överstiga arton år. Det får inte heller överstiga det högsta straffet som kan följa på brottet med mer än

1. ett år, om det högsta straffet enligt straffskalan för brottet är kortare än fängelse i fyra år,

2. två år, om det högsta straffet enligt straffskalan för brottet är fängelse i fyra år eller mer men kortare än fängelse i åtta år,

3. fyra år, om det högsta straffet enligt straffskalan för brottet är fängelse i åtta år eller mer.

inte annat följer av 3 §. Det får inte heller överstiga arton år.

Lydelse enligt lagrådsremissen
Ett förstärkt samhällsskydd och
tydligare reaktioner vid återfall
i brott

Föreslagen lydelse

3 §

Har någon dömts till fängelse i lägst två år och begår han eller hon, sedan domen har fått laga kraft, brott för vilket är föreskrivet fängelse i sex år eller mer, får för återfallet dömas till fängelse på viss tid som med sex år överstiger *det högsta straff som kan följa på brottet* eller, om det är fråga om flera brott, det högsta straff som med tillämpning av 2 § kan följa på brotten. Straffet får dock inte överstiga arton år.

Har någon dömts till fängelse i lägst två år och begår han eller hon, sedan domen har fått laga kraft, brott för vilket är föreskrivet fängelse i sex år eller mer, får för återfallet dömas till fängelse på viss tid som med sex år överstiger *maximistraftet enligt straffskalan för brottet* eller det högsta straff som med tillämpning av 2 eller 2 a § kan följa på *brottet eller* brotten. Straffet får dock inte överstiga arton år.

Brott som någon har begått innan han eller hon fyllt arton år får inte läggas till grund för en sådan förhöjning som anges i första stycket.

En utländsk dom får tillmätas samma verkan som en svensk.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

29 kap.

2 §³⁶

Som försvarande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska det, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, särskilt beaktas

1. om den tilltalade avsett att brottet skulle få allvarigare följder än det faktiskt fått,

2. om den tilltalade visat stor hänsynslöshet,

³⁶ Senaste lydelse 2025:586.

3. om den tilltalade utnyttjat ett numerärt överläge eller annars utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig,

4. om den tilltalade utnyttjat sin ställning eller i övrigt missbrukat ett särskilt förtroende,

5. om den tilltalade förmått någon annan att medverka till brottet genom tvång, svek eller missbruk av hans eller hennes ungdom, oförstånd eller beroende ställning,

6. om brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats *i organiserad form eller systematiskt* eller om brottet föregåtts av särskild planering,

6. om brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller om brottet föregåtts av särskild planering,

7. om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, kön, könsidentitet eller könsuttryck eller annan liknande omständighet,

8. om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person,

9. om brottet begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående innehaft ett uppdrag som förtroendevald i stat, kommun, region, Sametinget eller Europaparlamentet,

10. om ett motiv för brottet varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder, eller

11. om brottet begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående yrkesmässigt bedrivit nyhetsförmedling eller annan journalistik.

2 a §³⁷

Som synnerligen försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska det, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, beaktas om brottet *inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person och*

1. *innefattat användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne och begåtts på allmän plats eller en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats, eller*

2. *haft bakgrund i eller varit ägnat att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne används.*

Som synnerligen försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska det, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, beaktas om brottet *utgjort ett led i*

1. *en brottslighet som utövats i organiserad form, eller*

2. *verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet.*

Detsamma gäller om brottet inneburit eller skulle ha inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person eller en uppsåtliga framkallad fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom och brottet

1. har innefattat eller skulle ha innefattat användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne och begåtts på allmän plats eller en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats, eller

2. har haft bakgrund i eller varit ägnat att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne används.

I fall som avses i första eller andra stycket ska straffvärdet höjas till det dubbla, om inte den tilltalades roll i verksamheten eller övriga omständigheter motiverar en annan bedömning.

1. Denna lag träder i kraft den 3 juli 2026.

2. När ett gemensamt straff ska bestämmas för flera brott som har begåtts dels före, dels efter ikraftträdandet tillämpas 26 kap. 2 § andra stycket i den nya lydelsen om brottet med det högsta maximistraffet har begåtts efter ikraftträdandet.

3. När ett gemensamt straff ska bestämmas för flera brott som har begåtts dels före, dels efter ikraftträdandet tillämpas 26 kap. 2 § andra stycket i den äldre lydelsen om brottet med det högsta maximistraffet har begåtts före ikraftträdandet. Detta gäller dock inte om en dubblering av maximistraffet för ett brott som har begåtts efter ikraftträdandet kan leda till ett längre gemensamt straff. I sådana fall tillämpas 26 kap. 2 § andra stycket i den nya lydelsen, varvid maximistraffet för det brottet ses som det högsta maximistraffet.

2.2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 24 kap. 1 § och 27 kap. 18 a och 18 b §§ rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 kap.

1 §¹

Den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer får häktas, om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes *förhållande* eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon

1. avviker eller på något annat sätt
2. genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning eller
3. fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader, ska häktning ske, om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas.

Den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer får häktas, om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes *förhållanden* eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon

- undandrar sig lagföring eller straff,
2. genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning, eller

Häktning ska ske om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas och misstanken avser

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader,
2. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, eller
3. grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning eller hedersförtryck enligt 4 kap. 4 a eller 4 e § brottsbalken.

Häktning får ske endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Kan det antas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter, får häktning inte ske.

27 kap.

18 a §²

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

¹ Senaste lydelse 2023:256.

² Senaste lydelse 2025:1282.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken,

3. grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, sexuellt ofredande mot barn eller grovt sexuellt ofredande mot barn enligt 6 kap. 2 § tredje stycket, 5 §, 6 §, 8 §, 9 § eller 10 § första eller tredje stycket brottsbalken,

4. kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte enligt 6 kap. 10 a § brottsbalken, *om det kan antas att brottet inte leder till endast böter,* 4. kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte enligt 6 kap. 10 a § brottsbalken,

5. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation,

6. utpressning enligt 9 kap. 4 § första stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader,

7. sabotage enligt 13 kap. 4 § brottsbalken,

8. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1 §, 3 § första eller andra stycket, 5 a § eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

9. mened enligt 15 kap. 1 § första stycket brottsbalken, *om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader,* 9. mened *som inte är mindre allvarlig* enligt 15 kap. 1 § första stycket brottsbalken,

10. grovt barnpornografibrott eller barnpornografibrott som inte är ringa enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken,

11. övergrepp i rättsak eller skyddande av brottsling enligt 17 kap. 10 § första eller fjärde stycket eller 11 § första eller andra stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader,

12. grovt skyddande av brottsling enligt 17 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken,

13. brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 5 § brottsbalken,

14. spioneri, utlandsspioneri, obehörig befattningsmed hemlig uppgift, grov obehörig befattningsmed hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 5, 6 a, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

15. grovt penningtvätsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvätsbrott,

16. grovt insiderbrott enligt 2 kap. 1 § tredje stycket lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden,

17. företagsspioneri eller olovligt röjande av teknisk företagshemlighet enligt 26 eller 26 a § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

18. deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666),

19. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–5, 7, 8, 10 eller 12–18, om en sådan gärning är belagd med straff,

20. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 6, 9 eller 11, om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i tre månader,

21. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år, eller

22. flera brott, om

a) en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Lydelse enligt lagrådsremissen
En ny vapenlag

Föreslagen lydelse

18 b §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får även användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott som avses i andra stycket, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,

3. våldtäkt eller våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 1 § första stycket eller 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

4. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation och det kan antas

2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken,
4. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation,

att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,

5. utpressning enligt 9 kap. 4 § första stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,

6. grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,

7. allmänfarlig ödeläggelse eller grovt sabotage enligt 13 kap. 3 § första stycket eller 5 § brottsbalken,

8. krigsanstiftan eller grovt utlandsspioneri enligt 19 kap. 2 eller 6 b § brottsbalken,

9. grovt narkotikabrott enligt 3 § första stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

10. grovt vapenbrott enligt 18 kap. 2 § första stycket vapenlagen (2026:000),

11. grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling eller grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § tredje stycket, 6 a § tredje stycket eller 6 b § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

12. grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,

13. grovt penningtvåtsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvåtsbrott, *om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,*

14. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666),

15. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 3, 4, 7, 8, 10, 13, 14, 17 eller 18,

16. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1, 3, 6–12, 14 eller 15, om en sådan gärning är belagd med straff,

17. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 2, 4, 5 eller 13, om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i ett år,

18. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år, eller

10. grov narkotikasmuggling enligt 6 § fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

11. grovt penningtvåtsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvåtsbrott,

12. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666),

13. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 3, 4, 7, 8, 10, 13, 14, 17 eller 18,

14. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 12 eller 13, om en sådan gärning är belagd med straff,

15. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 2, 4, 5 eller 11, om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i ett år,

16. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år, eller

19. flera brott, om

17. flera brott, om

a) det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Denna lag träder i kraft den 3 juli 2026.

2.3 Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

Härigenom föreskrivs att 4 § skattebrottslagen (1971:69) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2025/26:43

Föreslagen lydelse

4 §

Om brott som avses i 2 § är att anse som grovt, döms för grovt skattebrott till fängelse, lägst *sex månader* och högst sex år.

Om brott som avses i 2 § är att anse som grovt, döms för grovt skattebrott till fängelse *i* lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om det rör mycket betydande belopp, om gärningsmannen använt falska handlingar eller vilseledande bokföring eller om förfarandet ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av synnerligen farlig art.

Denna lag träder i kraft den 3 juli 2026.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

Härigenom föreskrivs att 5, 10 och 13 §§ lagen (2000:1225) om straff för smuggling ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Om ett brott som avses i 3 § är att anse som grovt, döms för grovt smuggling till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt *skall* det särskilt beaktas om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning, om gärningen med hänsyn till omständigheterna kring införseln, utförseln eller förfogandet varit av särskilt farlig art eller om gärningen annars inneburit en allvarlig kränkning av ett betydande samhällsintresse.

Om ett brott som avses i 3 § är att anse som grovt, döms för grovt smuggling till fängelse *i* lägst ett och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt *ska* det särskilt beaktas om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning, om gärningen med hänsyn till omständigheterna kring införseln, utförseln eller förfogandet varit av särskilt farlig art eller om gärningen annars inneburit en allvarlig kränkning av ett betydande samhällsintresse.

10 §

Om ett brott som avses i 8 § är att anse som grovt, döms för grovt tullbrott till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt *skall* det särskilt beaktas om gärningen rört mycket betydande belopp, om gärningsmannen använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

Om ett brott som avses i 8 § är att anse som grovt, döms för grovt tullbrott till fängelse *i* lägst ett och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt *ska* det särskilt beaktas om gärningen rört mycket betydande belopp, om gärningsmannen använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

13 §

Om brott som avses i 12 § första stycket är att anse som grovt, döms för grovt olovlig befattning med smuggelgods till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt *skall* det särskilt beaktas om

Om *ett* brott som avses i 12 § första stycket är att anse som grovt, döms för grovt olovlig befattning med smuggelgods till fängelse *i* lägst ett och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt *ska* det särskilt beaktas om

gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning, om gärningen avsett befattning med varor som varit föremål för brott varigenom tull, annan skatt eller avgift till mycket betydande belopp har undandragits det allmänna eller felaktigt återbetalats eller tillgodoräknats någon eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning, om gärningen avsett befattning med varor som varit föremål för brott varigenom tull, annan skatt eller avgift till mycket betydande belopp har undandragits det allmänna eller felaktigt återbetalats eller tillgodoräknats någon eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

Denna lag träder i kraft den 3 juli 2026.

2.5 Förslag till lag om ändring i bidragsbrottslagen (2007:612)

Härigenom föreskrivs att 3 § bidragsbrottslagen (2007:612) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Om brott som avses i 2 § är grovt, döms för grovt bidragsbrott till fängelse, lägst *sex månader* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. *om* brottet rört betydande belopp,

2. *om* den som begått brottet använt falska handlingar, eller

3. *om* gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

Om brott som avses i 2 § är grovt, döms för grovt bidragsbrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas *om*

1. brottet rört betydande belopp,

2. den som begått brottet använt falska handlingar, eller

3. gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

Denna lag träder i kraft den 3 juli 2026.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott

Härigenom föreskrivs att 5 och 7 §§ lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Är brott som avses i 3 eller 4 § grovt, döms för grovt penningtvättsbrott till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Vid *bedömande* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett betydande värden, om de brottsliga åtgärderna har ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av särskilt farlig art.

Är brott som avses i 3 eller 4 § grovt, döms för grovt penningtvättsbrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett betydande värden, om de brottsliga åtgärderna har ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av särskilt farlig art.

7 §

Den som, i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i sådant syfte som anges i 3 §, döms för *näringspenningtvätt* till fängelse i högst två år.

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Är brottet ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Till samma straff döms den som i annat fall än som anges i första stycket medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i sådant syfte som anges i 3 §.

Denna lag träder i kraft den 3 juli 2026.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 och 4 §§ lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §¹

För *insiderbrott* döms

1. den som har insiderinformation och som för egen eller någon annans räkning förvärvar eller avyttrar finansiella instrument som informationen rör genom handel på värdepappersmarknaden, eller ändrar eller återkallar en order avseende sådana finansiella instrument,

2. den som har insiderinformation och som råder eller uppmanar någon annan att förvärva eller avyttra finansiella instrument som informationen rör genom handel på värdepappersmarknaden, eller att ändra eller återkalla en order avseende sådana finansiella instrument, eller

3. den som följer ett sådant råd eller en sådan uppmaning som avses i 2 genom att förfara på det sätt som anges i 1, om rådet eller uppmaningen grundar sig på insiderinformation.

Straffet är fängelse i högst två år.

Om brott som avses i första stycket med hänsyn till gärningsmannens ställning, den vinning för gärningsmannen som brottet medfört eller övriga omständigheter är grovt, döms för grovt insiderbrott till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Om brott som avses i första stycket med hänsyn till gärningsmannens ställning, den vinning för gärningsmannen som brottet medfört eller övriga omständigheter är grovt, döms för grovt insiderbrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Om gärningen är ringa döms det inte till ansvar.

4 §

För *marknadsmanipulation* döms

1. den som genomför en transaktion, lägger en order eller annars agerar på ett sätt som ger falska eller vilseledande signaler avseende pris, tillgång eller efterfrågan på finansiella instrument eller spotavtal avseende råvaror som relaterar till instrumenten,

2. den som genomför en transaktion, lägger en order eller annars agerar på ett sätt som låser fast priset på ett eller flera finansiella instrument eller spotavtal avseende råvaror som relaterar till instrumenten, på en onormal eller konstlad nivå,

3. den som genomför en transaktion, lägger en order eller annars agerar på ett sätt som påverkar priset på finansiella instrument eller spotavtal

avseende råvaror som relaterar till instrumenten, genom att utnyttja falska förespeglingar eller andra slag av vilseledande eller manipulationer,

4. den som sprider information som ger falska eller vilseledande signaler avseende pris, tillgång eller efterfrågan på finansiella instrument eller spotavtal avseende råvaror som relaterar till instrumenten, eller som låser fast priset på ett eller flera sådana instrument eller spotavtal på en onormal eller konstlad nivå, eller

5. den som sprider falska eller vilseledande uppgifter, tillhandahåller oriktiga eller vilseledande ingångsvärden eller på annat sätt manipulerar beräkningen av ett referensvärde.

Straffet är fängelse i högst två år.

Om brottet med hänsyn till omfattningen av manipulationen, gärningsmannens ställning eller övriga omständigheter är grovt, döms för grov marknadsmanipulation till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Om gärningen är ringa döms det inte till ansvar.

Om brottet med hänsyn till omfattningen av manipulationen, gärningsmannens ställning eller övriga omständigheter är grovt, döms för grov marknadsmanipulation till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Denna lag träder i kraft den 3 juli 2026.

2.8 Förslag till lag om ändring i subventionsbrottslagen (2025:1267)

Härigenom föreskrivs att 6 och 9 §§ subventionsbrottslagen (2025:1267) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

6 §

Om brott som avses i 4 § är grovt, döms för grovt subventionsbrott till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. *om* brottet rört betydande belopp,

2. *om* den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller

3. *om* gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

Föreslagen lydelse

Om brott som avses i 4 § är grovt, döms för grovt subventionsbrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas *om*

1. brottet rört betydande belopp,

2. den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller

3. gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

9 §

Om brott som avses i 8 § är grovt, döms för grovt subventionsmissbruk till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig art.

Om brott som avses i 8 § är grovt, döms för grovt subventionsmissbruk till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig art.

Denna lag träder i kraft den 3 juli 2026.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 20 juli 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av straffskalorna samt föreslå ett reformerat och mer rättvist påföljdssystem (dir. 2023:115). Utredningen, som tog namnet Straffreformutredningen (Ju 2023:14), överlämnade den 5 juni 2025 betänkandet *En straffreform* (SOU 2025:66). En sammanfattning av betänkandet i relevanta delar finns i *bilaga 1* och betänkandets lagförslag i dessa delar finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2025/01317). I denna lagrådsremiss behandlas utredningens förslag om förändringar av straffskalor och straffskalors ramar samt förslagen om en särskild straffskärpningsregel för brott med kopplingar till kriminella nätverk och om en utvidgad presumtion för häktning. Straffskalorna för tjänstefel, innefattande förslaget om en skärpt straffskala för grovt tjänstefel, tas dock inte upp utan behandlas i lagstiftningsärendet kopplat till betänkandet Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel (SOU 2025:87). Prop. 2025/26:34 Skärpta regler för villkorlig frigivning innehåller förslag om höjt allmänt fängelseminimum och om höjd kortaste tid för fängelse som förvandlingsstraff för böter. I dessa delar har således de förändringar som utredningen föreslår redan genomförts. I det sammanhanget har regeringen också tagit ställning till om bötesmaximum bör höjas.

Regeringen beslutade den 7 juli 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över kontaktförbudslagstiftningen (dir. 2022:114). Uppdraget utökades genom tilläggsdirektiv den 9 mars 2023 (dir. 2023:36). Utredningen, som tog namnet Utredningen om en översyn av kontaktförbudslagstiftningen (Ju 2022:14), överlämnade i februari 2024 betänkandet En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer (SOU 2024:13). En sammanfattning av betänkandet i relevanta delar finns i *bilaga 4* och betänkandets lagförslag i dessa delar finns i *bilaga 5*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2024/00351). I denna lagrådsremiss behandlas utredningens förslag om höjda minimistraff för överträdelse av utvidgat eller särskilt utvidgat kontaktförbud och barnfridsbrott av normalgraden. Övriga lagförslag har behandlats i propositionen Kontaktförbud – ett utökat skydd för utsatta personer (prop. 2024/25:123).

Regeringen beslutade den 15 juni 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en bred översyn av de osjälvtändiga brottsformerna i 23 kap. brottsbalken (dir. 2023:85). Den 4 april 2024 fick utredningen tilläggsdirektiv som bl.a. innebar att en parlamentariskt sammansatt referensgrupp inrättades (dir. 2024:37). Utredningen, som tog namnet Utredningen om en översyn av de osjälvtändiga brottsformerna (Ju 2023:06), överlämnade i september 2024 betänkandet En översyn av 23 kap. brottsbalken (SOU 2024:55). En sammanfattning av betänkandet i relevanta delar finns i *bilaga 7* och betänkandets lagförslag i dessa delar finns i *bilaga 8*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna

finns i *bilaga 9*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2024/01907). I denna lagrådsremiss behandlas utredningens förslag om att ändra straffskalorna för förberedelse och stämpling till brott och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott. Övriga lagförslag har behandlats i propositionen Ett utvidgat straffansvar för försök, förberedelse och stämpling till brott (prop. 2025/26:49).

Med ”utredningen” och ”betänkandet” i denna lagrådsremiss avses Straffreformutredningen respektive SOU 2025:66, om inte annat anges eller framgår av sammanhanget.

4 Allmänna utgångspunkter för en reform

4.1 Kortfattat om straffets syfte och straffrättens principer

Kriminalpolitikens övergripande mål är att förebygga brott och skydda samhället mot brott samt att öka människors trygghet. Straffsystemet, inbegripet påföljdssystemet, har en central roll i det sammanhanget. Straffsystemet och straffet har dock flera syften och funktioner. En funktion är att ge brottsoffer upprättelse.

Straffet kan inverka brottsförebyggande på människor i allmänhet (allmänprevention), företrädesvis genom dess avskräckande eller moralbildande effekter. Allmänpreventionen verkar huvudsakligen genom lagens straffhot och en i anslutning till det upprätthållen fast och konsekvent praxis som visar att straffhotet inte är tomt. Straffet kan även syfta till att avhålla den enskilde brottslingen från att begå nya brott (individualprevention), exempelvis genom att det straffrättsliga ingripandet är utformat på sådant sätt att den dömda förhindras att begå ytterligare brott eller genom att påföljden är inriktad mot individuell vård eller behandling för att lagbrytaren ska återanpassas i samhället.

I linje med kriminalpolitikens övergripande mål handlar såväl allmänprevention som individualprevention om att förebygga brott. En annan viktig aspekt är straffets kommunikativa eller symboliska funktion. Genom straffet kommuniceras klander och samhällets avståndstagande från beteenden som inte är önskvärda. Straffet utgör en reaktion på brottet som ska uppfattas som rimlig och rättvis, vilket bl.a. kan ge en känsla av upprättelse för det brottsoffer som utsatts för våld och andra kränkningar. I detta ligger också att straffsystemet har en samhällsbevarande funktion. I den moderna rättsstaten har staten såväl ett vålds- som ett straffrättskipningsmonopol. Skulle staten inte bemöta våld och andra kränkningar på ett sätt som tillfredsställer människors rättvisekrav, kan det finnas en risk för en minskad tilltro till straffsystemet, hämndaktioner och upptrappade våldsamma konflikter som i förlängningen skulle hota samhällsordningen.

Vid sidan av ovan beskrivna syften och intressen har också andra intressen och principer betydelse för straffsystemets utformning. Principerna om proportionalitet och ekvivalens är centrala i det svenska

påföljdssystemet. Proportionalitetsprincipen innebär att den som gjort sig skyldig till brott ska få en påföljd som står i proportion till brottets allvar. Ekvivalensprincipen innebär ett krav på likabehandling. Av principerna följer att påföljden ska spegla brottets allvar så att svårare brott bestraffas strängare än lindrigare (proportionalitet) och att lika allvarliga brott bestraffas likvärdigt (ekvivalens).

Påföljdssystemet och verkställighetslagstiftningen bygger också på en humanitetsprincip, som i korthet innebär att samhällets ingripande med straff mot den enskilde ska ske med måttlighet och försiktighet. Till grund för principen ligger bl.a. en respekt för varje människas värdighet, en tolerans för det mänskliga i att fela, en idé om att människor förr eller senare ska kunna sona sina brott och en medvetenhet om den nedbrytande effekt och andra negativa konsekvenser som straffet, i vart fall om det innefattar ett frihetsberövande, kan få för den enskilde.

En grundläggande ram för hur kriminalisering bör ske och hur straff får användas sätts av legalitetsprincipen. Principen innebär att ingen ska straffas för en gärning som inte var straffbelagd när den begicks. Man ska inte heller straffas hårdare än enligt vad som gällde vid denna tidpunkt. På påföljdsområdet innebär principen vidare att det för den enskilde ska vara möjligt att med ledning av lagstiftningen i förväg med rimlig säkerhet bedöma vilken påföljd som han eller hon riskerar. I detta ligger också att reglerna för påföljdsbestämning måste vara så tydligt utformade att de leder till att lika fall behandlas lika av domstolarna.

Av det anförda följer att det vore alltför förenklat att beskriva straffrätten och förklara straffets syfte enbart med utgångspunkt i preventiva aspekter. I stället blir det fråga om en balans i förhållandet mellan de ovan nämnda intressena och perspektiven. En del i denna balans är att de olika tankegångarna kan vägas på olika sätt mot varandra och tillmätas varierande betydelse på olika nivåer i straffsystemet. Ett viktigt syfte med kriminalisering är att uppnå allmänpreventiva effekter. Beteenden som inte är önskvärda kriminaliseras i syfte att det ska leda till att beteendet upphör eller åtminstone minskar. För att den allmänpreventiva effekten ska kunna uppstå krävs att det straffhot som kriminaliseringen är förknippad med kan realiseras om någon bryter mot kriminaliseringen. När rätten i det enskilda fallet ska döma ut en påföljd är allmänpreventiva överväganden inte längre lika betydelsefulla. I stället är det viktigare att reaktionen på brottet framstår som rättvis och att gärningspersonen får ett straff eller en påföljd som han eller hon utifrån sitt beteende kan sägas ha gjort sig förtjänt av. Med andra ord är det i huvudsak principerna om proportionalitet och ekvivalens som här är styrande. I fråga om hur straffet därefter ska verkställas ges individualpreventiva överväganden större inflytande än på de övriga nivåerna. Detta kan innebära att innehållet i verkställigheten delvis utformas och anpassas efter den dömdes behov och inriktas på åtgärder, exempelvis i form av behandling, som man erfarenhetsmässigt vet kan minska risken för återfall i brott.

4.2 Behovet av en högre allmän repressionsnivå

Regeringens bedömning

Det finns ett behov av en höjd allmän repressionsnivå. Repressionsnivån bör höjas genom förändringar av straffsystemet som innebär att fler och längre fängelsestraff döms ut.

Utredningens bedömning

Utredningen gör inte någon uttrycklig bedömning av om den allmänna repressionsnivån bör höjas.

Remissinstanserna

Flera av remissinstanserna som avstyrker utredningens förslag i sin helhet, bl.a. *Göteborgs universitet (juridiska institutionen)*, *Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen)*, *Stockholms universitet (juridiska fakultetsnämnden)*, *Uppsala universitet (juridiska institutionen)*, *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare*, *Civil Rights Defenders*, men även andra remissinstanser, t.ex. *Sveriges advokatsamfund* och *Svea hovrätt*, är kritiska eller mycket kritiska till utredningen och anser i huvudsak att utredningen inte redovisar varför förslagen behövs eller djupare analyserar de konsekvenser som kan förväntas uppstå till följd av den stora repressionshöjning som förslagen innebär. Enligt Stockholms universitet (juridiska fakultetsnämnden) finns det inte någon sammanhållen idé om vad som är målet med, eller den teoretiska grunden för, förslagen. Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen) anser att det inte går att utläsa vilka brister i det nuvarande påföljdssystemet som lagförslagen är tänkta att åtgärda, vilket medför att reformen inte går att förklara rationellt. Stockholms universitet (juridiska fakultetsnämnden) ger vidare uttryck för att betänkandet inte är genomarbetat eller övertygande i teoretiskt och systematiskt hänseende. Detta hade enligt universitetet kunnat förväntas bl.a. med hänsyn till de kostnader för det allmänna som reformen för med sig, liksom det betydande mänskliga lidande som den kommer att ge upphov till för de dömda och deras anhöriga. Liknande synpunkter framförs av Uppsala universitet (juridiska institutionen). Enligt universitetet är det anmärkningsvärt att utredningen inte i något sammanhang förklarar varför de ändringar som föreslås är nödvändiga eller önskvärda. Inte någonstans nämns eller kommenteras, enligt universitetet, de kunskaps- eller evidensbaserade fakta som klart och tydligt ger en helt annan verklighetsbeskrivning än den som framgår i betänkandet. Det handlar då om att all brottslighet, förutom den s.k. gängbrottsligheten, statistiskt sett minskar, att all erfarenhet visar att inga positiva effekter kan påvisas eller förväntas av fler eller längre fängelsestraff eller i övrigt av en mer repressiv straffrättspolitik och att återfallsfrekvenserna är lägre för de som verkställer icke frihetsberövande påföljder.

Advokatsamfundet framhåller att det vid en så djupgående reform av straffrätten som den föreslagna är centralt att reflektera över vilken nivå av repression som är ändamålsenlig i ett modernt samhälle. Straffets syfte

bör enligt Advokatsamfundet inte enbart vara att markera samhällets reaktion, att straffa gärningspersonen hårdare eller att betona brottsoffret utan också att förebygga brott och främja återanpassning. Advokatsamfundet anser att en obalanserad höjning av den allmänna repressionsnivån riskerar att urholka de sistnämnda målen. Svea hovrätt ger uttryck för att förslagen i betänkandet, tillsammans med förslag i andra lagstiftningsärenden, riskerar att ge upphov till en så stor repressionsökning och så långa fängelsestraff att man helt frångår humanitetsaspekterna i systemet. Enligt Göteborgs universitet (juridiska institutionen) kan förslagen inte betraktas som proportionerliga i förhållande till de betydande ekonomiska och samhällseliga konsekvenser som sannolikt kommer att följa vid ett genomförande. Enligt Stockholms universitet (kriminologiska institutionen) finns det inte något instrumentellt syfte med de föreslagna straffskärpningarna, utan höjningen av straffen är ett mål i sig. Liknande resonemang förs fram även av Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen).

Stockholms universitet (kriminologiska institutionen) framhåller att Sverige nu i snabb takt lämnar de nordiska ländernas fängelsenivå och det låga antalet intagna som internationellt benämns och berömts som *Scandinavian exceptionalism*. Landet hamnar i stället på samma nivåer som Turkiet, Belarus och Ryssland – länder som Sverige i andra sammanhang inte vill sammanföras med vad gäller rättsväsende och mänskliga rättigheter. Institutet för mänskliga rättigheter, som resonerar på liknande sätt, anför att utredningens förslag, tillsammans med andra förslag, kommer att innebära en förändring av den svenska fängelsepopulationen som är så genomgripande att Sverige kommer att inta en särställning i EU. Institutet framhåller i det sammanhanget att FN:s gemensamma ståndpunkt är att fängelsestraff ska användas endast som en sista utväg. Detsamma gäller enligt de Europeiska Fängelsereglerna. Vidare framgår av t.ex. Tokyo Rules att stater ska utveckla alternativa åtgärder för att minska användningen av fängelse.

Flera remissinstanser, bl.a. Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen), *Fackförbundet ST* och Stockholms universitet (kriminologiska institutionen) lyfter fram att det saknas evidens för att strängare straff har en brottsförebyggande effekt. I det sammanhanget påpekar sistnämnda universitet att den brottsreducerande effekten av inkapacitering är känslig för nyrekrytering. På individnivå kan fängelsevistelse stävja fortsatt brottslighet, men på samhällsnivå kan brottslighet med höga nivåer av nyrekrytering reducera eventuella inkapaciteringseffekter. Grov och organiserad brottslighet kännetecknas ofta av hög nyrekrytering, vilket enligt universitetet talar för att brottsligheten kanske inte förhindras genom att en mindre grupp gärningspersoner inkapaciteras. Enligt Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare riskerar kostnaden för den ständiga expansionen av straffssystemet, som i sig inte förväntas leda till minskad kriminalitet, att tränga undan satsningar på välfärd och insatser som bygger samhället. Enligt *Barnombudsmannen* kan ett genomförande av förslagen till och med riskera att bli kontraproduktivt och öka återfallen i brott, särskilt när det handlar om unga lagöverträdare. Även Föreningen Sveriges socialchefer påtalar denna risk. *Åklagarmyndigheten* är tveksam till att förslagen, som i flera fall har en mycket generell räckvidd, primärt kommer att träffa det som varit avsett, dvs. de mest brottsaktiva personerna

och de allvarligaste brotten. Liknande synpunkter förs fram även av Svea hovrätt och *Malmö tingsrätt*. Åklagarmyndigheten lyfter fram en ökad upptäcktsrisk och en effektiv utredningsverksamhet som än mer angelägna åtgärder än skärpta straff. Remissinstanser som t.ex. Göteborgs universitet (juridiska institutionen) och Föreningen Sveriges socialchefer förordar i stället brottsförebyggande åtgärder i form av satsningar på exempelvis skola och socialtjänst. Att enbart satsa på straffskärpningar reducerar frågan till symbolpolitik enligt Fackförbundet ST, vilket blir både kostsamt och riskerar att undergräva förtroendet för kriminalpolitiken. Göteborgs universitet (juridiska institutionen) resonerar på liknande sätt. *Helsingborgs kommun* ger däremot uttryck för att förslagen kan få positiva effekter. Enligt kommunen skapas genom förslagen en intervention i ett brottsligt beteende och i de negativa effekter beteendet har på brottsoffer eller en geografisk yta, samtidigt som förslagen kan ha avskräckande effekter för vissa brottskategorier.

Brå konstaterar att höjda straffnivåer under de tio senaste åren har lett till ett fördubblat antal utdömda fängelseår och närmare fördubblat antalet intagna i anstalt, med överbeläggningar och en besvärlig situation för Kriminalvården och de intagna som följd. Brå förordar att redan beslutade förändringar följs upp innan ytterligare skärpningar genomförs och anser att de omfattande skärpningar som föreslås är svagt underbyggda. Enligt Stockholms universitet (kriminologiska institutionen) motiveras förslagen med påståenden om att det allmänna rättsmedvetandet kräver hårdare straff, att brottsoffrets lidande inte beaktas tillräckligt i det nuvarande systemet och att skärpta straff måste demonstreras för nya systemhotande brott. Universitetet anför bl.a. att om det allmänna rättsmedvetandet skulle ha krävt skärpta straff för olika typer av brott, har detta redan tillgodosetts av lagstiftaren under senare decennier och då i en historiskt unik utsträckning. Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen) anser att utredningen inte har gjort någon förutsättningslös utvärdering av hur väl påföljdssystemet fungerar i dag. Enligt universitetet är utredningens förslag ett led i en kriminalpolitisk förändring som har pågått under en längre tid och som kännetecknas av ständiga straffhöjningar, en stark ökning av antalet utdömda fängelsestraff och en ökad användning av hemliga tvångsmedel, med eller utan misstanke om brott. Universitetet anser att denna förändring innebär en betydande ökning av repressionsnivån som förskjuter styrkeförhållandet mellan statens maktsfär och den enskildes frihet i riktning mot ökad statlig maktutövning och inskränkt personlig frihet och integritet. Målet med förskjutningen anges vara ökad trygghet, minskad brottslighet och upprättelse för brottsoffer. Det finns dock enligt universitetet ingen evidens för att ökad repression leder till att dessa mål uppfylls.

Skälen för regeringens bedömning

Som utvecklas i avsnitt 4.1 har straffet och straffsystemet flera syften och funktioner. Övergripande handlar det om att staten har en skyldighet att vidta åtgärder för att minska brottsligheten och skydda sina medborgare mot brott. Redan en liten sådan minskning kan ha stor betydelse när det gäller att minska de effekter i form av mänskligt lidande och andra olägenheter som brott leder till. Flera remissinstanser, bl.a. *Lunds*

universitet (juridiska fakultetsstyrelsen), Stockholms universitet (kriminologiska institutionen) och Fackförbundet ST, framhåller att det saknas evidens för att längre straff leder till minskad brottslighet. I den frågan konstaterar regeringen att det kan vara svårt att påvisa vilka effekter på brottsligheten, och i förlängningen för enskilda och för samhället, som straffrättsliga åtgärder kan ha. Straffet är repressivt, men möjliggör också kontroll och påverkan för att förebygga återfall i brott. Straffet innebär även att den dömda under en period kan förhindras att begå nya brott ute i samhället. Det går enligt regeringen inte att bortse från detta, låt vara att brottsligheten på samhällsnivå påverkas även av andra faktorer såsom nyrekrytering, som Stockholms universitet (kriminologiska institutionen) tar upp. Längre straff kan enligt regeringen därmed förväntas ha en viss minskande effekt på brottsligheten. Detta gäller särskilt om de skärpningar som görs innebär att straffen förlängs för de mest brottsaktiva personerna. Några remissinstanser, bl.a. *Åklagarmyndigheten* och *Svea hovrätt*, ifrågasätter om de skärpningar som nu föreslås verkligen är träffsäkra i det avseendet. Regeringen hänvisar i det sammanhanget till förslaget om en ny straffskärpningsregel för brott i kriminella nätverk (avsnitt 6.3), som tydligt är inriktad mot brottsaktiva gärningspersoner och som därmed kan ha en viss betydelse för att minska brottsligheten.

Regeringen bedömer därmed att en höjd allmän repressionsnivå kan ha en viss brottsreducerande effekt. Effekterna på brottsligheten är dock endast en delförklaring till regeringens slutsats att den allmänna repressionsnivån bör höjas. Även moraliska aspekter och rättviseskäl motiverar en allmän höjning.

Samhället har genomgått stora förändringar under de senaste två årtiondena. Det har bl.a. skett en markant ökning av grova våldsbrott i form av skjutningar och sprängningar och den systematiska och organiserade brottsligheten har kommit att påverka allt fler delar av samhället. Polismyndigheten har bedömt att ungefär 17 500 personer är aktiva i kriminella nätverk och att cirka 50 000 personer har koppling till sådana nätverk (Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, Lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige, 2025). Brottsligheten drabbar också i allt större utsträckning tredje man. Vissa aspekter av den bredare samhällsutvecklingen, exempelvis i form av ökad globalisering och digitalisering, har även inneburit nya möjligheter att begå brott. Det alltmer globaliserade samhället underlättar visserligen för t.ex. företag att bedriva gränsöverskridande verksamhet, men det har också inneburit nya möjligheter för den organiserade brottsligheten att till exempel smuggla vapen och narkotika eller att tvätta sina brottsvinster. Därtill har det visat sig att förändringar i samhället kan ge upphov till nya sårbarheter som snabbt kan komma att utnyttjas av kriminella. Exempel på detta är organiserade och systematiska brott mot välfärdssystemen.

Det är för regeringen en grundläggande utgångspunkt att brottslighet måste mötas med ett tydligt och kraftfullt avståndstagande från samhällets sida. I annat fall riskerar det att gro en allmän uppfattning om att staten inte tar brottslighet på allvar, vilket i förlängningen kan leda till bristande förtroende för rättsstaten och minskad tilltro till samhällets förmåga att skipa rättvisa. Regeringens uppfattning är att det nuvarande påföljdssystemet i vissa fall kan leda till resultat som inte kan beskrivas som rättvisa. Med det menas att brottsligheten, särskilt grova brott, inte sällan

möts av en reaktion som inte fullt ut kan sägas återspegla brottslighetens allvar. Att så är fallet är enligt regeringen delvis en följd av att det nuvarande påföljdssystemet i allt för stor utsträckning utformats med utgångspunkt i gärningspersonens behov och intressen. Humanitetsaspekter, som t.ex. Svea hovrätt lyfter fram, har naturligtvis sin roll vid utformningen av straffsystemet. Enligt regeringen kan samtidigt sådana aspekter inte tillåtas få så stort inflytande att de kan resultera i vad som kan uppfattas som orättvist lindrig bestraffning.

Ett flertal remissinstanser, exempelvis *Göteborgs universitet (juridiska institutionen)*, *Stockholms universitet (juridiska fakultetsnämnden)* och *Uppsala universitet (juridiska institutionen)*, saknar en redogörelse av vilka behov som repressionsökningen ska tillgodose. Som följer av det föregående handlar detta behov i grunden om att regeringen, till skillnad från bl.a. Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen), anser att straffen behöver skärpas för att den straffrättsliga reaktionen mot brott ska framstå som rimlig och rättvis. Att sådana förändringar i någon mån innebär en förskjutning av styrkeförhållandet mellan statens maktsfär och den enskildes frihet, som påpekas av Lunds universitet, är oundvikligt. Som också framhålls i det föregående är det enligt regeringen fundamentalt att den som döms för brott får en bestraffning som han eller hon utifrån sitt beteende kan sägas ha gjort sig förtjänt av. Så är det i många fall inte i dag enligt regeringen. Regeringens sammantagna bedömning är därmed att det behöver ske förändringar i den straffrättsliga lagstiftningen med inriktningen att åstadkomma en höjd allmän repressionsnivå.

Enligt regeringen råder det inte något motsatsförhållande mellan en höjd allmän repressionsnivå och andra satsningar för att motverka brott eller förbättra situationen för brottsoffer. I linje med vad som framförs av flera remissinstanser, exempelvis Åklagarmyndigheten, måste naturligtvis även andra åtgärder prioriteras. Brottsligheten behöver bekämpas med hela samhällets samlade förmåga och det har redan genomförts och planeras ytterligare åtgärder för att tillgodose dessa syften. Exempelvis har mycket stora ekonomiska satsningar gjorts för att stärka det brottsutredande och brottsförebyggande arbetet bl.a. hos Polismyndigheten. Regeringen har också tagit initiativ till lagstiftning som gett myndigheterna helt nya verktyg för att utreda och förhindra brott (se t.ex. prop. 2023/24:57 Preventiva vistelseförbud, prop. 2023/24:84 Säkerhetszoner, prop. 2023/24:117 Preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott och prop. 2024/25:175 Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott). Andra relevanta åtgärder är t.ex. införandet av en ny socialtjänstlagen (prop. 2024/25:89 En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter). Regeringen har vidare tagit fram en nationell strategi mot organiserad brottslighet (skr. 2023/24:67 Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet). Strategin syftar till att ge en tydligare inriktning för arbetet mot organiserad brottslighet och reducera de sårbarheter som brottsligheten utnyttjar. Strategin formulerar bl.a. problembilder och anger inriktningar för åtgärder. Regeringen har därutöver i en skrivelse presenterat inriktningen för arbetet med att motverka rekryteringen av barn och unga till kriminella nätverk (skr. 2023/24:68 Barriärer mot brott - en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet).

Vilka konkreta förändringar som bör genomföras som ett led i att åstadkomma en höjd allmän repressionsnivå återkommer regeringen till när utredningens olika förslag behandlas bl.a. i denna lagrådsremiss, men även i andra lagstiftningsärenden.

4.3 Ett tydligare fokus på brottsoffer och samhällsskydd

Regeringens bedömning

När straffsystemet förändras bör brottsofferperspektivet och samhällsskyddsaspekter tillmätas större betydelse.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser är positiva till utredningens bedömning. *Helsingborgs kommun* framhåller att rättssystemet är en grundpelare i ett demokratiskt samhälle, men att systemets legitimitet och funktion i hög grad bygger på att medborgarna har förtroende för det. Utan detta förtroende riskerar rättsväsendet enligt kommunen att förlora sin auktoritet, vilket kan leda till minskad respekt för lagar, ökad rättsosäkerhet och i förlängningen ett försvagat samhällskontrakt. Från det perspektivet ser kommunen reformförslagen, och i synnerhet det stärkta brottsofferperspektivet, som positiva. Även *Nacka kommun* framhåller att ett mer proportionerligt och rättvist påföljdssystem, med ett stärkt brottsofferperspektiv och ökat fokus på samhällsskydd, är angeläget för att stärka förtroendet för rättsväsendet. *ECPAT Sverige* och *Linköpings universitet (Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn)* välkomnar ett ökat fokus på brottsoffer och en förstärkning av samhällets respons på brott mot barn. Även *Jämställdhetsmyndigheten* och *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* är positiva till ett ökat brottsofferperspektiv i frågor om straffens längd.

Flera remissinstanser, exempelvis *Brottsoffermyndigheten* och *Rädda Barnen*, ser det som positivt att brottsoffers upprättelse stått i fokus i utredningens arbete och förslag. Vissa remissinstanser, bl.a. *Fackförbundet ST*, befärar dock att längre fängelsestraff kan öka risken för återfall i brott och därmed skapa fler brottsoffer i stället för färre. *Rädda Barnen* anför att det krävs fler åtgärder än hårdare tag för att brottsoffer ska få en riktig känsla av upprättelse. Andra viktiga aspekter som utredningen inte belyser är enligt *Rädda Barnen* bemötandet hos polis och andra myndighetspersoner, känslan av att bli trodd och hur snabbt ett ärende behandlas. Liknande synpunkter förs fram också av bl.a. *Högskolan i Gävle*, *Civil Rights Defenders*, *Sveriges kristna råd* och *Föreningen Sveriges Socialchefer*.

Stockholms universitet (kriminologiska institutionen) ifrågasätter varför ett ökat brottsofferperspektiv i påföljdssystemet måste innebära längre straff. Enligt universitetet visar empiriska studier genomgående att många brottsoffer föredrar andra reaktioner än enbart straff för gärningspersonen. Detta påtalas också av Högskolan i Gävle och Civil Rights Defenders som, i likhet med *Göteborgs universitet (juridiska institutionen)* och *Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen)*, framhåller att det saknas evidens för att hårdare bestraffning av gärningspersonen leder till ökad upprättelse för brottsoffret.

Brottsförebyggande rådet (Brå) anser att utredningen inte kan förklara varför en höjning av dagens repressionsnivå skulle vara positiv för brottsoffer. Enligt Brå tar utredningen inte heller upp att en mer avgörande sak borde vara om brott klaras upp eller inte, där den stora utmaningen i dag kanske inte är att dömda får för lindriga straff utan snarare att ingen döms för de flesta brott som begås. Brå anser också att brottsofferintresset som argument används så brett av utredningen att det får tjäna som motiv till att skärpa straff även för brott som inte har något brottsoffer i vanlig mening. Göteborgs universitet (juridiska institutionen) menar att det finns en risk för att brottsoffret, i abstrakt mening, utnyttjas för politiska ändamål. Liknande synpunkter framförs av *Brottsofferjouren Sverige*. Att värna brottsoffer handlar enligt Brottsofferjouren inte i första hand om längre straff, utan om erkännande, trygghet, stöd och delaktighet i rättsprocessen. Det finns en risk att brottsofferperspektivet reduceras till ett retoriskt stöd för repressionshöjning utan att detta leder till faktiska förbättringar för de som utsatts. Att utredningen använder brottsofferperspektivet som argument för repressionshöjningar ger enligt *Institutet för mänskliga rättigheter* en ensidig och felaktig bild över hur brottsoffrens perspektiv bäst ska tas tillvara. *Sveriges advokatsamfund* förespråkar andra åtgärder än skärpta straff för att stärka brottsoffrens ställning, bl.a. att rätten till målsägandebiträde i överrätt ses över.

Flera remissinstanser, och då särskilt *Stockholms universitet (juridiska fakultetsnämnden)*, *Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen)* och *Uppsala universitet (juridiska institutionen)*, är mycket kritiska till utredningens förslag och ger uttryck för att förslagen i stort är oförenliga med eller saknar stöd i grundläggande straffrättsliga principer och grunderna för påföljdssystemet. Enligt Stockholms universitet (juridiska fakultetsnämnden) finns inte några sammanhängande resonemang av teoretisk karaktär i betänkandet, varför det inte är möjligt att dra några slutsatser om vilka tankar som legat till grund för förslagen. Ytterst och uttryckligen handlar förslagen enligt Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen) om att tillgodose lagstiftarens intresse av att fler personer ska sitta i fängelse längre, oavsett vilka konsekvenser det har.

Uppsala universitet (juridiska institutionen) är också kritisk till hur brottsoffrets behov av upprättelse används som argument för att höja straffen. Universitetet menar att utredningen, i sin ambition att motivera en repressionsökning, blandar ihop frågan om huruvida brottsoffret får någon upprättelse med frågan om straffen är tillräckligt stränga.

Umeå tingsrätt välkomnar att principerna om proportionalitet och ekvivalens fortsatt ska vara vägledande vid straffvärdebedömningar, straffmätning och påföljdsväl. Tingsrätten framhåller att det är av stor vikt att dessa principer bibehålls i ett reformerat system. Enligt *Uppsala*

tingsrätt kan den pluralistiska synen på straff som utredningen förespråkar förväntas medföra ett stort genomslag på många olika delområden till förmån för andra och konkurrerande principer, med följd att proportionalitets- och förtjänsttanken urholkas. Om exempelvis intresset av inkapacitering eller brottsoffrets tänkta intresse av upprättelse tillåts orsaka flera och långtgående avsteg från idén om proportionalitet är det enligt tingsrätten tveksamt om det längre går att tala om ett sammanhängande system över huvud taget.

Jämfört med tidigare breda översyner av straffsystemet anser Brottsförebyggande rådet (Brå) att utredningens förslag inte förankras i principiella ståndpunkter och därmed skapas det inte heller vägledning för hur systemet i sin helhet ska fungera. Enligt *Helsingborgs tingsrätt* saknas en mer allmän principiell diskussion om förslagen. *Göteborgs tingsrätt* anser att det hade behövts en djupare beskrivning av den för reformen underliggande straffrättspolitiska och kriminalpolitiska grundsynen. Liknande synpunkter förs fram också av *Malmö tingsrätt*. Flera remissinstanser, till exempel Stockholms universitet (kriminologiska institutionen), Göteborgs universitet (juridiska institutionen), *Solna tingsrätt*, Fackförbundet ST, *Jönköpings tingsrätt*, Advokatsamfundet, Göteborgs tingsrätt och *Svea hovrätt*, ansluter sig till det som anförs i det särskilda yttrandet i betänkandet, där tre av utredningens experter framför kritik mot förutsättningarna för utredningens arbete. Kritiken går bl.a. ut på att det saknats utrymme för principiella överväganden och att det inte funnits möjlighet att överblicka eller ta ställning till om de sammantagna konsekvenserna av förslagen är rimliga.

Skälen för regeringens bedömning

Det svenska straffsystemet har utformats med beaktande av en rad olika intressen och principer (avsnitt 4.1). Principerna om proportionalitet och likabehandling, kravet på legalitet och flera av de bakomliggande ändamålen med straffet, bör enligt regeringen även fortsättningsvis ligga till grund för straffsystemets utformning. Samtidigt måste det också råda en rimlig balans mellan de olika principerna och intressena. Därtill kan även andra intressen behöva vägas in. För att påföljderna ska framstå som rimliga och rättvisa och för att systemet som helhet ska uppfattas som trovärdigt är det också viktigt att reglerna är anpassade till den rådande samhällsutvecklingen. Enligt regeringen behöver särskilt brottsofferperspektivet och behovet av att skydda samhället mot den fara eller skada som allvarlig brottslighet innebär vara närvarande i större utsträckning än i dag vid utformningen av de regler som ska vara styrande för påföljdsbestämningen.

Ett av de övergripande målen med straffsystemet är att på olika sätt motverka brottslighet. Ett annat är att skapa ordnade former för ansvarsutkrävande och klander när någon bryter mot samhällets lagar. När det gäller reglerna för påföljdsbestämning måste en generell utgångspunkt vara att reglerna ska leda till straff och påföljder som framstår som rimliga och rättvisa i förhållande till det brott som har begåtts. Vad som utgör en rättvis bestraffning är en värderingsfråga som är beroende av hur olika, ibland motstående, principer och intressen vägs mot varandra.

Dagens påföljdssystem fick sin huvudsakliga utformning genom 1989 års påföljdsreform (prop. 1987/88:120 om ändring i brottsbalken m.m. [straffmätning och påföljdsval m.m.]). Genom reformen introducerades straffvärde som rättslig konstruktion, och straffvärdet har därefter bildat utgångspunkten för straffmätning och påföljdsval. Straffvärdet, såväl det abstrakta som det konkreta, är ett mått på brottets allvar, och det som ska värderas är i första hand den skada, fara eller kränkning som brottet inneburit (se avsnitt 6.2.1). När det handlar om brott som riktar sig mot ett brottsoffer är det följaktligen allvaret i den skada eller kränkning som gärningen inneburit för brottsoffret som ligger i fokus för bedömningen. På det sättet är brottsofferperspektivet redan i dag en integrerad del av påföljdsbestämningen. Den övergång till ett mer proportionalitetsbaserat påföljdssystem som skedde genom 1989 års reform syftade dock primärt till att främja en förutsebar och enhetlig rättstillämpning. Även om det i lagstiftningsärendet fastslogs som en viktig uppgift för straffsystemet att också tillgodose målsägandens intressen, gavs detta perspektiv inte något större utrymme vid regelverkets utformning (SOU 1986:14 Påföljd för brott – Om straffskalor, påföljdsval, straffmätning och villkorlig dom m.m. – Del 2 s. 81 och 82). En grundsats i 1989 års påföljdsreform kan sägas ha varit att straff, i vart fall om det innefattar ett frihetsberövande, i grunden är något negativt. En uttalad ambition var att slå vakt om de humanitära värden som dittills präglat påföljdssystemet och att begränsa användningen av fängelsestraff (prop. 1987/88:120 s. 31). Detta kom till uttryck exempelvis genom den s.k. presumptionen mot fängelse, som innebär att rätten ska fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än ett fängelsestraff (30 kap. 4 § brottsbalken). Även de relativt långtgående möjligheterna att beakta den tilltalades personliga förhållanden i lindrande riktning vid straffmätningen (29 kap. 5 § brottsbalken), kan ses som ett uttryck för dessa humanitetssträvanden. På samma sätt kan de uttalanden som gjordes i lagstiftningsärendet om att den övre delen av straffskalan ska vara avsedd för exceptionella fall, som i praktiken inträffar sällan, sägas återspegla det beskrivna synsättet (prop. 1987/88:120 s. 78 och 79).

I likhet med utredningen och flera av remissinstanserna, bl.a. *Helsingborgs kommun*, *Nacka kommun* och *ECPAT Sverige*, anser regeringen att det finns goda skäl för att ge brottsofferperspektivet större inflytande i straffsystemet än vad det har i dag. Som framgår i avsnitt 4.2 är det för systemets trovärdighet angeläget att straffen som döms ut framstår som rimliga och rättvisa. Detta är viktigt även från ett brottsofferperspektiv. Om den straffrättsliga reaktionen på ett brott framstår som alltför lindrig eller som i alltför stor utsträckning anpassad efter gärningspersonens intressen och behov kan det upplevas som att staten inte prioriterar brottsoffret eller tar brottsoffrets lidande på allvar. Till skillnad från vad *Uppsala universitet (juridiska institutionen)* ger uttryck för anser regeringen att 1989 års reform i en nutida kontext innebär att för stor hänsyn tas till gärningspersonens intresse av att undvika ett fängelsestraff jämfört med de berättigade förväntningar på upprättelse som ett brottsoffer kan ha. Mot denna bakgrund anser regeringen att brottsofferperspektivet behöver ges en mer framskjuten plats när förändringar i straffsystemet övervägs.

Några remissinstanser, exempelvis *Stockholms universitet (kriminologiska institutionen)* och *Högskolan i Gävle*, ifrågasätter att höjda straff skulle leda till ökad upprättelse för brottsoffer. Universitetet framhåller därvid att brottsoffer i allmänhet prioriterar straffets effektivitet, i bemärkelsen att det resulterar i att förövaren inte begår nya brott, framför straffets längd. Civil Rights Defenders påtalar vidare att brottsoffer inte är någon homogen grupp och att upprättelse kan ta sig uttryck på många olika sätt för olika brottsoffer, där hårdare straff inte nödvändigtvis är en del i ekvationen. Även med hänsyn till dessa synpunkter går det enligt regeringen inte att komma ifrån att strängare straff inskräper samhällets avståndstagande från brottet och innebär också, i förekommande fall, en allvarigare syn på den kränkning som brottsoffret utsatts för. Som redan berörts är detta centralt för straffsystemets trovärdighet och är inte, som *Göteborgs universitet (juridiska institutionen)* antyder, fråga om att utnyttja brottsoffer för politiska ändamål. Regeringen vill samtidigt understryka att ett ökat brottsofferperspektiv i påföljdssystemet på intet sätt är den enda, eller ens den mest centrala, åtgärden för att förbättra brottsoffrens ställning. Brottsoffers intressen och behov är av skiftande slag och spänner över en rad olika områden, såväl inom som utanför straffrätten och straffprocessen. Som lyfts av flera remissinstanser, t.ex. *Brottsofferjouren Sverige* och *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, innefattas här bl.a. att brottet blir utrett och lagfört, bemötandet från rättsväsendet samt möjligheterna att delta i och påverka rättsprocessen, liksom tillgången till information om densamma. Det kan också handla om rätten och möjligheten att få skadestånd eller annan ersättning med anledning av brottet och om tillgången till sociala stöd- och hjälpinsatser för att bearbeta det inträffade. För att fullt ut tillgodose brottsoffers intressen och behov krävs alltså mer än enbart förändringar i straffrättslig lagstiftning. Likväl är en reform av påföljdssystemet som syftar till att åstadkomma en viss fokusförskjutning från gärningspersonen till brottsoffret en viktig del i ett större arbete med att stärka brottsoffers ställning.

Utöver brottsofferperspektivet anser regeringen att även samhällsskyddsaspekter måste ges större inflytande när förändringar i straffsystemet övervägs. Samhällsskydd handlar om att staten i vissa fall har ett ansvar för att skydda sina medborgare från en persons (fortsatta) brottslighet. Det handlar med andra ord om ett skydd för samhället i kollektiv bemärkelse. Statens skyldighet att vidta lämpliga åtgärder för att skydda individer från brott gäller såväl för dem som är direkt drabbade som för dem som är potentiella brottsoffer. Ju allvarigare och farligare brottslighet det är fråga om, desto större ansvar är det befogat att samhället tar för att förhindra återfall i brott.

Att staten har en skyldighet att vidta åtgärder för att skydda enskilda från brott följer av ett flertal internationella konventioner, bl.a. FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som gäller som lag i Sverige, Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen) och Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (Lanzarotekonventionen). Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), som gäller som lag i Sverige, är också av betydelse i det här sammanhanget. Det finns en växande praxis från Europa-

domstolen som handlar dels om en rätt att i vissa fall skyddas mot brott, dels om det skydd som brottsoffer har genom de grundläggande mänskliga rättigheterna i Europakonventionen.

De senaste decennierna har viss mycket allvarlig brottslighet som exempelvis skjutningar och sprängningar ökat. Våldsamma konflikter i den kriminella miljön sker numera allt oftare i det offentliga rummet, vilket innebär att brottsligheten även drabbar tredje man. Otillbörlig påverkan på centrala samhällsinstitutioner, en omfattande tystnadskultur och ovilja att vittna eller tala med polisen gör vidare den grova organiserade brottsligheten särskilt samhällsfarlig. Den bredare samhällsutvecklingen, exempelvis i form av en ökad globalisering och digitalisering, innebär därtill nya möjligheter att begå brott. Numera är det t.ex. enklare att begå bedrägerier riktade mot ett mycket stort antal brottsoffer. De digitala möjligheterna kan också utnyttjas för att begå olika former av sexualbrott. Vidare har vissa förmögenhetsbrott och välfärdsbrottsligheten under senare tid fått en allt tydligare koppling till den organiserade brottsligheten, där brottsvinster bidrar till kriminella nätverks ekonomiska förutsättningar och kan återinvesteras i annan brottslighet. Det finns enligt regeringen ett uppenbart behov av att skydda samhället och dess medlemmar mot den fara eller skada som sådan allvarlig brottslighet innebär.

När förändringar i straffsystemet övervägs kan det inte, som nämns i avsnitt 4.2, bortses från att längre frihetsberövanden i sig kan ha en brottsförebyggande effekt på så sätt att den som avtjänar ett fängelsestraff under frihetsberövandet förhindras från att begå brott ute i samhället. Under den tid som gärningspersonen avtjänar ett fängelsestraff kan han eller hon också få vård eller andra återfallsförebyggande stödinsatser. Den här typen av effekter eller andra preventiva ändamål bör inte vara styrande för hur exempelvis enskilda straffskalor utformas (avsnitt 5.1.2 och 5.2). Däremot kan en ökad repressionsnivå i allmänhet och framför allt i förhållande till brott som typiskt sett begås av brottsaktiva personer indirekt innebära att samhällsskyddsaspekterna får en mer framträdande plats i straffsystemet. Att sådana aspekter bör få ett större genomslag i straffsystemet ligger i linje med förslag som regeringen lämnat även i andra sammanhang. Det handlar då främst om förslagen i propositionen Skärpta regler för villkorlig frigivning (prop. 2025/26:34) samt i lagrådsremisserna Säkerhetsförvaring – en ny tidsobestämd frihetsberövande påföljd och Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott.

Flera remissinstanser, framför allt *Stockholms universitet (juridiska fakultetsnämnden)*, *Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen)* och *Uppsala universitet (juridiska institutionen)*, anser att utredningens förslag är oförenliga med eller saknar stöd i grundläggande straffrättsliga principer. Som redan konstaterats bedömer regeringen att de nuvarande principerna i påföljdssystemet även fortsatt bör vara vägledande. Det förändringsbehov som regeringen har identifierat handlar snarare om att balansen mellan de olika principerna och intressena behöver ändras, bl.a. genom att brottsofferperspektivet och samhällsskyddsaspekter får en mer framskjuten plats än i dag. I likhet med utredningen och *Umeå universitet* anser således regeringen att principerna om proportionalitet och ekvivalens även fortsättningsvis bör vara centrala för påföljdssystemets

utformning. När det gäller humanitetsprincipen bedömer regeringen att den på ett bättre sätt än i dag behöver viktas mot andra intressen för att systemet ska uppfattas som balanserat. Det övergripande syftet med förändringarna bör enligt regeringen vara att åstadkomma ett påföljds-system som leder till resultat som framstår som rättvisa och i högre grad ägnade att bidra till brottsoffers upprättelse. Hur regeringen ser på de enskilda förslagens förenlighet med och förankring i de allmänna principerna berörs i denna lagrådsremiss i anslutning till de enskilda förslag som behandlas här. När det gäller utredningens förslag i övriga delar återkommer regeringen i annat sammanhang.

4.4 Beredningen av lagstiftningsärendet

Regeringens bedömning

Beredningen av lagstiftningsärendet uppfyller kraven i regeringsformen.

Utredningens bedömning

Frågan berörs inte av utredningen.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser, bl.a. *Domstolsverket*, *Göteborgs universitet (juridiska institutionen)*, *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen)*, *Uppsala tingsrätt* och *Uppsala universitet (juridiska institutionen)*, är kritiska mot eller ifrågasätter direktivens utformning samt utrednings- och remisstiden i lagstiftningsärendet. Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen) anför att betänkandet utgör ytterligare ett exempel på ett allt snabbare tempo i det straffrättsliga lagstiftningsarbetet. Såväl utredningstider som remisstider har enligt universitetet krympt i en sådan omfattning att de inte längre kan anses stå i samklang med vare sig svensk lagstiftningstradition eller med de krav som grundlagarna ställer upp. Universitetet finner den kritik mot utredningsarbetet som framgår av de särskilda yttrandena i betänkandet som djupt oroande. En förhållandevis stor del av förslagen som presenteras är vidare, enligt universitetet, resultatet av mycket styrda direktiv och förslagen varken motiveras, förklaras eller diskuteras fullt ut. Universitetets uppfattning är därmed att betänkandet uppvisar stora brister när det gäller att utreda och utvärdera principiella, teoretiska, empiriska och värderingsmässiga grundfrågor. Även Domstolsverket och Uppsala tingsrätt ger uttryck för att den korta utredningstiden och direktivens utformning inte har gett utrymme för tillräcklig diskussion eller analys i fråga om principiella straffrättsliga frågor. Hovrätten över Skåne och Blekinge påpekar bl.a. att den korta remisstiden har försvårat hovrättens granskning av förslagen. Vissa remissinstanser, såsom Göteborgs universitet (juridiska institutionen), avstyrker förslagen i betänkandet bl.a. till följd av synpunkter av det beskrivna slaget. Universitetet anger t.ex. att det saknas en tydlig helhetsbild över hur förslagen förhåller sig till övriga pågående

och nyligen avslutade utredningar, som också innehåller omfattande ändringsförslag. Enligt universitetet hade det därför varit lämpligt med någon typ av samordning för att göra alla reformförslag och deras konsekvenser mer överskådliga. Den typen av synpunkter framförs av flera remissinstanser. Malmö tingsrätt anger t.ex. att det stora antalet utredningar på straffrättens område under de senaste åren medför svårigheter att ta ställning till hur olika förslag förhåller sig till varandra och att överblicka de samlade konsekvenserna av förslagen.

Skälen för regeringens bedömning

Enligt 7 kap. 2 § regeringsformen ska det vid beredningen av regeringsärenden inhämtas behövliga upplysningar och yttranden från berörda myndigheter. Upplysningar och yttranden ska också i den omfattning som behövs inhämtas från kommuner. Även sammanslutningar och enskilda ska i den omfattning som behövs ges möjlighet att yttra sig.

Regeringen konstaterar att utredningstiden har uppgått till nästan två år och att remisstiden har varit fyra månader. Som regeringen uttalar i avsnitt 4.2 och 4.3 finns ett behov av principiella förändringar av det straffrättsliga systemet, med syftet att åstadkomma ett mer rättvist system där brottsofferperspektivet ges ökat inflytande och samhällsskyddet förbättras. En del av behovet, men inte hela, grundar sig naturligtvis i utvecklingen när det gäller brottslighet med kopplingar till kriminella nätverk som fortsatt är mycket oroande. Behovet är enligt regeringen sådant att viss skyndsamhet i lagstiftningsärendet har varit och fortsatt är både påkallad och motiverad. För regeringen är det samtidigt angeläget att det tas hänsyn till frågornas komplexitet och de svårigheter som följer med flera parallellt pågående lagstiftningsärenden som i olika utsträckning och på olika sätt relaterar till varandra.

Regeringens uppfattning är att direktivens utformning har bidragit till ett brett beredningsunderlag för remissinstanserna och därefter för regeringen att ta ställning till. Utredningen har också, med få undantag, lämnat förslag som följer av de egna ställningstagandena. Regeringen har förståelse för att betänkandets omfattning och den övergripande reformtakten på straffrättens område innebär utmaningar vid ställningstaganden kring olika förslag och deras konsekvenser. Detta synes dock över lag inte ha begränsat remissinstansernas möjligheter att sätta sig in i och analysera de nu aktuella förslagen i någon större utsträckning. När det gäller remisstiden har den visserligen delvis löpt under sommaren, men detta är också ett av skälen till att tiden bestämdes till fyra månader och inte till tre som annars är brukligt. Remissen har vidare skickats ut till en bred krets av remissinstanser (totalt 127) och nästan alla har svarat. Synpunkter har lämnats av såväl domstolar och förvaltningsmyndigheter som kommuner och organisationer. Det har också kommit in yttranden från samhällsaktörer som inte har stått på remisslistan. Många remissinstanser har lämnat omfattande och detaljerade svar.

Regeringens sammantagna bedömning är att förslagen och deras konsekvenser har blivit tillräckligt belysta genom utredningen och remitteringen. Beredningskravet i regeringsformen är därmed uppfyllt.

Utredningens övergripande uppgift har varit att göra en översyn av straffskalorna och reformera påföljdssystemet. Utredningen har lagt fram

sina förslag som en enhet, en reform, där vissa förslag bygger på att även andra delar genomförs. Några remissinstanser uttalar sig i frågan om hur utredningens förslag bör genomföras. *Åklagarmyndigheten* påpekar t.ex. att utrymmet för att genomföra förslagen i successiva steg framstår som litet, men att det finns delar som är tillräckligt fristående för att genomföras för sig. *Attunda tingsrätt* anser å sin sida att det bör övervägas om inte utredningens förslag kan genomföras i olika delar eftersom förutsättningarna för förutsägbarhet och likabehandling kommer att vara dåliga under en övergångstid om samtliga förslag införs samtidigt.

Den omläggning av straffsystemet som utredningens förslag sammantaget innebär är enligt regeringen angelägen och prioriterad, men behöver ske stegvis. Regeringen bedömer att förslagen i denna lagrådsremiss är tillräckligt fristående för att kunna genomföras för sig och att dessa kan träda i kraft redan den 3 juli 2026. Vid den bedömningen har hänsyn bl.a. tagits till förslagets effekter på Kriminalvården, vilket regeringen återkommer till i avsnitt 8 och 9.

Utifrån Kriminalvårdens platskapacitet kan regeringen konstatera att det inte är möjligt att genomföra samtliga utredningens förslag med ikraftträdande under 2026. I budgetpropositionen för 2026 har regeringen aviserat att den under mandatperioden avser att, som ett andra steg, gå vidare även med övriga delar av betänkandet. Det handlar bl.a. om en avskaffad presumtion mot fängelse, slopade s.k. billighetsskäl samt skärpt straffmätning vid enkel och flerfaldig brottslighet. Tidpunkten för när förslag i dessa delar kan träda i kraft är dock beroende av när Kriminalvården uppnått nödvändig kapacitet för att kunna omhänderta reformen. I nuläget bedöms denna tidpunkt inte kunna fastställas med tillräcklig säkerhet. För att säkerställa att de steg som kommer att tas faktiskt också kan hanteras av Kriminalvården har regeringen i budgetpropositionen för 2026 gjort bedömningen att lagändringarna i där aktuella delar bör träda i kraft den dag som regeringen bestämmer. Regeringen har i det sammanhanget också framhållit att ikraftträdandet bör ske med beaktande av vikten av förutsebarhet för enskilda och av framförhållning för berörda myndigheter. (Prop. 2025/26:1 Budgetpropositionen för år 2026 utg. omr. 4 s. 72.)

5 Skärpta straffskalor

5.1 Straffskalornas nuvarande utformning

5.1.1 Straffskalorna och deras ramar

Brott är en gärning för vilken straff är föreskrivet (1 kap. 1 § brottsbalken). Med straff avses böter och fängelse (1 kap. 3 § brottsbalken). För användningen av straff gäller vad som är stadgat om de särskilda brotten och vad som därutöver är föreskrivet (1 kap. 4 § första meningen brottsbalken). Detta syftar på vad som sägs i de enskilda brottens straffskalor och vad som därutöver är särskilt föreskrivet, t.ex. i de allmänna bestämmelserna i 25, 26, 29 och 30 kap. brottsbalken. I de enskilda straffbestämmelserna

anger lagstiftaren vilket straff, i form av böter eller fängelse, som kan följa på brottet.

Straffbestämmelser finns i ett stort antal olika lagar. Den centrala författningen är brottsbalken. Straffbestämmelser som finns utanför brottsbalken brukar kallas för specialstraffrätt. Några exempel på specialstraffrättsliga lagar är narkotikastrafflagen (1968:64), lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott (trafikbrottslagen) och skattebrottslagen (1971:69).

Straffbestämmelserna kompletteras av generella bestämmelser som innebär att det i vissa situationer går att döma till ett strängare eller lindrigare straff än vad som följer av brottets straffskala. Ett exempel på en sådan bestämmelse är 26 kap. 2 § brottsbalken om fängelse som gemensamt straff för flera brott.

Fängelse innebär frihetsberövande på viss tid eller på livstid (26 kap. 1 § första stycket brottsbalken). Straffskalor som innebär fängelse på viss tid har alltid ett uttryckligen angivet maximistraff. Fängelse på viss tid får inte understiga en månad och inte överstiga tio år. Om fängelse på längre tid än tio år och på livstid är föreskrivet för brottet, får dock fängelse på viss tid bestämmas till högst 18 år (26 kap. 1 § andra stycket brottsbalken). Fängelsestraff på högst 18 år kan dömas ut också med tillämpning av bestämmelserna i 26 kap. 2, 3 och 3 a §§ brottsbalken.

Sammanfattningsvis kan straffskalor som innehåller fängelse på viss tid sträcka sig från fängelse i en månad till fängelse i tio år och de kan även innehålla böter. Straffskalor som innehåller fängelse på livstid kan också ge utrymme för att döma ut tidsbegränsade fängelsestraff som är längre än tio år.

5.1.2 Grunderna för straffskalornas utformning

Straffskalorna och begreppet straffvärde har en central roll i påföljdsbestämningen, vilket framgår av 29 kap. 1 § brottsbalken. Med straffvärde avses brottets svårhet, eller allvar, i förhållande till andra brott och det görs skillnad mellan det abstrakta och det konkreta straffvärdet. Straffskalorna brukar sägas ge uttryck för brottets abstrakta straffvärde. Med begreppet konkret straffvärde avses det straffvärde som domstolen, inom ramen för den tillämpliga straffskalan, fastställer för ett brott i det enskilda fallet.

Som nämns i avsnitt 4.1 är principerna om proportionalitet och ekvivalens grundläggande för påföljdssystemets utformning. Av principerna följer att allvarigare brott ska bestraffas strängare än lindriga brott och att lika allvarliga brott ska bestraffas lika strängt. Det framgår dock inte av principerna i sig vilken abstrakt eller konkret straffnivå ett brott ska ha. Detta följer i stället av den för brottet tillämpliga straffskalan respektive brottets konkreta straffvärde.

Det abstrakta straffvärdet, uttryckt genom brottets straffskala, är ett mått på hur allvarligt lagstiftaren ser på den aktuella brottstypen i förhållande till andra brott. Det innebär att lagstiftaren måste göra en bedömning av vilken fara, kränkning eller skada en brottstyp rent generellt innebär. Utgångspunkten för denna värdering bör vara det eller de intressen som den aktuella straffbestämmelsen i fråga avser att skydda. Straffskalan bör vara strängare ju viktigare det berörda intresset är, eftersom brottets allvar

är direkt beroende av skyddsintressets betydelse. Inom straffskalan ska i princip alla tänkbara gärningstyper som faller inom det aktuella tillämpningsområdet kunna inordnas. Av den anledningen måste straffskalan ha en viss spännvidd, löpande från ett lägsta till ett högsta straff.

Såväl synen på vad som bör vara kriminaliserat som hur allvarlig en viss brottstyp är kan förändras över tid. I takt med samhällsutvecklingen kan det således finnas anledning för lagstiftaren att omvärdera straffskalornas utformning och exempelvis väga in sådana omständigheter som att en viss brottslighet blivit mer utbredd eller antagit mer elakartade former (jfr prop. 1987/88:120 s. 37).

5.1.3 Förekommande minimi- och maximistraff

Utöver de yttre begränsningarna av straffskalornas utformning som redovisas i avsnitt 5.1.1 finns det inga i lag angivna regler eller riktlinjer för vilka straffminimum eller straffmaximum som kan användas. Det finns olika varianter av straffskalor och dessa har blivit fler genom åren.

I straffskalor som inte endast innehåller böter är de straffmaximum som finns i dag, utöver fängelse på livstid, fängelse i sex månader, ett år, två år, tre år, fyra år, fem år, sex år, sju år, åtta år och tio år.

De straffminimum som historiskt sett har använts har, förutom böter och allmänt fängelseminimum, varit fängelse i lägst sex månader, ett år, två år, fyra år, sex år eller tio år. Numera förekommer dock även andra minimistraff, t.ex. fängelse i lägst ett år och sex månader, som gäller bl.a. för grov misshandel och rån, och fängelse i lägst fem år, som föreskrivs för bl.a. grov våldtäkt. Vid införande av nya nivåer har regeringen inte ansett sig vara av formella skäl bunden vid den struktur som tidigare har präglat brottsbalken. I tidigare lagstiftningsärenden har regeringen uttalat bl.a. att de nivåer som traditionellt sett använts inte erbjuder ett tillräckligt utrymme för att på ett alltigenom nyanserat sätt ange hur allvarligt ett visst brott ska anses vara i förhållande till andra. Införandet av nya nivåer för minimistraff har ansetts öka förutsättningarna för att kunna förändra straffskalorna utan att komma i konflikt med proportionalitets- och ekvivalensprinciperna (se t.ex. prop. 2016/17:108 Straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott s. 29 och jfr prop. 2012/13:108 Förstärkt straffrättsligt skydd vid grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning s. 18 och 19).

5.1.4 Straffskalorna för gradindelade brott överlappar varandra i varierande utsträckning

Många brott är uppdelade i flera svårhetsgrader. I sådana fall har varje grad sin egen straffskala och är att betrakta som en egen brottstyp. För de flesta gradindelade brott överlappar straffskalorna för de olika graderna varandra. Hur stor överlappningen är varierar mellan olika brott. Mellan straffskalorna för brotten som avser uppsåtligt dödande, dvs. mord och dråp, finns ingen överlappning. Maximistraffet för dråp är alltså samma som minimistraffet för mord (3 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken).

Gradindelningen hänger nära samman med straffvärdebedömningen. Frågan om till vilken grad ett visst brott hör måste dock alltid avgöras innan den konkreta straffmätningen. Detta följer av att straffet ska bestämmas

inom ramen för den tillämpliga straffskalan (29 kap. 1 § brottsbalken). Anledningen till att det har ansetts finnas ett behov av överlappande straffskalor är att inte alla faktorer som påverkar straffvärdet, eller i övrigt straffets längd, påverkar gradindelningen (prop. 2015/16:111 Synnerligen grova narkotikabrott s. 31 och 32). Det skulle därför kunna uppstå situationer där faktorer som påverkar straffvärdet eller straffmätningen i övrigt, men inte gradindelningen, motiverar användning av den överlappande delen av straffskalan för en lägre grad av ett brott. Viss överlappning mellan straffskalorna har setts som önskvärd även i lagstiftningsärenden under senare år (prop. 2022/23:53 Skärpta straff för brott i kriminella nätverk s. 46 och 57 samt prop. 2023/24:33 Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarligare brotten s. 25). Med det sagt är det i praktiken sällsynt att den överlappande delen av den lägre svårighetsgradens straffskala används.

5.1.5 I vissa situationer tillämpas förhöjda straffskalor

Enligt reglerna i 26 kap. 2–3 a §§ brottsbalken är det möjligt att i vissa fall överskrida straffmaximum för de enskilda brotten.

Enligt 26 kap. 2 § brottsbalken kan fängelse användas som gemensamt straff för flera brott, om fängelse kan följa på något av brotten. I sådana fall får straffet sättas över det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten men inte överstiga vare sig maximistraffen sammanlagda med varandra eller 18 år. Det svåraste straffet får inte heller överskridas med mer än

1. ett år, om det svåraste straffet är kortare än fängelse i fyra år,
2. två år, om det svåraste straffet är fängelse i fyra år eller längre men inte uppgår till fängelse i åtta år,
3. fyra år, om det svåraste straffet är fängelse i åtta år eller längre.

Vid tillämpning av paragrafen ska bötesstraff anses motsvara fängelse i en månad. Enligt paragrafens fjärde stycke får det svåraste av de lägsta straffen inte underskridas. Detta gäller dock inte utan undantag, eftersom det är möjligt att understiga det högsta minimistraffet med stöd av andra regler, exempelvis med beaktande av billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken eller när det är motiverat av den tilltalades utredningsmedverkan enligt 29 kap. 5 a § brottsbalken.

Om den särskilda straffskärpningsregeln som tar sikte på våldsamma uppgörelser bland kriminella tillämpas vid straffmätningen får maximistraffet för brottet överskridas (26 kap. 3 a § brottsbalken). Straffet får dock inte överstiga 18 år. Det får inte heller överstiga det högsta straffet som kan följa på brottet med mer än

1. ett år, om det högsta straffet enligt straffskalan för brottet är kortare än fängelse i fyra år,
2. två år, om det högsta straffet enligt straffskalan för brottet är fängelse i fyra år eller mer men kortare än fängelse i åtta år,
3. fyra år, om det högsta straffet enligt straffskalan för brottet är fängelse i åtta år eller mer.

Av 26 kap. 3 § följer att det högsta straffet som kan följa på brottet eller brotten får överstigas med fyra år i vissa kvalificerade återfallssituationer. Regeringen har i lagrådsremissen Ett förstärkt samhällsskydd och tydliga-

re reaktioner vid återfall i brott föreslagit vissa förändringar av paragrafen, bl.a. att det högsta straffet ska få överstigas med sex i stället för nuvarande fyra år. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 2 juli 2026.

5.2 Behovet av ett bredare grepp och en strängare syn på vissa typer av brott

Regeringens bedömning

Det behövs ett bredare grepp om straffskalorna för att säkerställa att de återspeglar brottens allvar.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Några remissinstanser, bl.a. *Åklagarmyndigheten* och *Svea hovrätt*, ställer sig positiva till att det har gjorts en översyn av straffskalorna. Flera remissinstanser, såsom *Sveriges advokatsamfund*, ifrågasätter behovet av och skälen för att höja den allmänna repressionsnivån och avstyrker därför samtliga ändringsförslag avseende straffskalor. Andra remissinstanser, t.ex. *ECPAT Sverige*, *Polismyndigheten*, *Sveriges Kvinnoorganisationer* och *Uppsala tingsrätt* framför synpunkter på specifika straffskärpningar.

Skälen för regeringens bedömning

Dags för ett bredare grepp

Genom straffskalorna ger lagstiftaren uttryck för sin syn på allvaret i olika brott. Som nämns i avsnitt 5.1.2 kan synen på hur allvarlig en brottstyp är kan förändras över tid, exempelvis till följd av samhällsutvecklingen. De nuvarande straffskalorna i bl.a. brottsbalken är inte utformade utifrån överväganden som har gjorts vid någon viss enskild tidpunkt. I stället är olika straffskalor en följd av bedömningar gjorda vid olika tillfällen genom åren och inom ramen för olika lagstiftningsärenden. Många straffskalor har också förblivit oförändrade under de senaste decennierna.

I likhet med utredningen ser regeringen det som en brist att straffskalornas utformning inte är resultatet av någon form av mer enhetlig bedömning som gjorts i närtid. Eftersom straffskalorna inte har tillkommit vid samma tidpunkt kan det vidare antas att de i flera fall inte återspeglar den rådande synen på allvaret i olika brottstyper i förhållande till varandra. Att det behövs en mer övergripande och sammanhållen översyn av straffskalorna har påtalats i olika sammanhang även av remissinstanser och av Lagrådet (prop. 2021/22:231 Skärpt syn på våldtäkt och andra sexuella kränkningar s. 124 och 125 samt prop. 2022/23:53 s. 196). Regeringen, som i fråga om remissynpunkterna vad gäller behovet av och skälen för en höjd allmän repressionsnivå hänvisar till avsnitt 4.2, ser mot den bakgrunden ett behov av ett nytt och bredare grepp om straffskalorna

för att säkerställa att de återspeglar brottslighetens allvar. Som ett led i detta bör också de allmänna reglerna om straffskalornas ramar, liksom reglerna om vissa förhöjda straffskalor, ses över.

Enligt regeringen bör principerna om proportionalitet och ekvivalens fortsatt vara grundläggande när förändringar i straffskalorna övervägs. Som framgår av avsnitt 5.1.2 innebär principerna att svårare brott ska straffas strängare än lindrigare brott och att lika svåra brott ska ge lika stränga straff. Straffskalorna bör vidare ha en lämplig spännvidd så att de kan innefatta i princip alla praktiskt sett tänkbara gärningstyper som kan falla inom det aktuella brottets tillämpningsområde. Det bör därtill även fortsättningsvis kunna förekomma viss överlappning i straffskalorna för brott med flera svårhetsgrader.

En strängare syn på vissa typer av brottslighet

Det bredare grepp som nu tas om straffskalorna syftar till att säkerställa att straffskalorna för olika brott återspeglar brottens allvar. Som utvecklas i avsnitt 4.3 bedömer regeringen att brottsofferperspektivet bör tillmätas större betydelse vid förändringar av straffsystemet än tidigare. Enligt regeringen är brottsofferperspektivet en faktor som bör vara närvarande även vid utformningen av straffskalorna och vid bedömningen av om det finns skäl att se allvarigare på vissa brottstyper. Det gäller naturligtvis brott som typiskt sett är särskilt integritetskränkande för ett brottsoffer, t.ex. allvarigare vålds- och sexualbrott. Men även när det gäller förmögenhetsbrott behöver det säkerställas att de integritetskränkande inslag som inte sällan förekommer i dessa fall kan få ett tillräckligt genomslag.

Den skada eller fara för samhället som viss brottslighet kan innebära är ytterligare faktorer som i högre grad bör beaktas vid utformningen av straffskalorna. Särskilt den organiserade brottsligheten, som numera kan sägas vara ännu mer mångfacetterad än tidigare, medför en påtaglig skada eller fara av detta slag. Detsamma gäller annan brottslighet med kopplingar till kriminella nätverk. Utöver brott som vanligtvis begås i en sådan kontext har t.ex. otillbörlig påverkan från den organiserade brottsligheten på samhällsinstitutioner ökat. Vidare har den ökade globaliseringen och digitaliseringen skapat nya möjligheter för den organiserade brottsligheten, vilket visar sig bl.a. genom förekomsten av systematiska brott mot välfärdssystemen och förmögenhetsbrott riktade mot ett stort antal brottsoffer. Enligt regeringen är det angeläget att samhällsfarliga- eller skadliga inslag som kan förekomma vid vissa typer av brottslighet kan få tillräckligt genomslag, varför det kan finnas anledning att se allvarigare på vissa brottstyper även av det skälet. Sådana förändringar kan indirekt också bidra till att samhällsskyddsaspekter får en mer framskjuten plats i straffsystemet (se avsnitt 4.3).

5.3 Straffskalornas ramar och förhöjda straffskalor

5.3.1 Tioårsgränsen för tidsbestämda straff tas bort, men 18-årsgränsen behålls

Regeringens förslag

I straffskalor som inte innehåller livstids fängelse ska det vara möjligt att ange ett maximistraff som överstiger fängelse i tio år. Den nuvarande tioårsgränsen för tidsbestämda straff tas därför bort.

Regeringens bedömning

Det längsta tidsbestämda fängelsestraffet bör även fortsatt vara 18 år.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Av de remissinstanser som yttrar sig särskilt i denna del invänder ingen mot utredningens förslag och bedömning. Bland andra *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och *Åklagarmyndigheten* tillstyrker förslaget om att tioårsgränsen för tidsbestämda straff tas bort.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Enligt 26 kap. 1 § brottsbalken gäller som huvudregel att ett fängelsestraff på viss tid inte får överstiga tio år. Denna tioårsgräns har funnits sedan brottsbalken infördes 1965, men har rötter ännu längre tillbaka i tiden. I 1864 års strafflag fanns de två tidsbestämda frihetsstraffen fängelse och straffarbete. Maximistraffet för fängelse var två år medan tidsbestämt straffarbete kunde dömas ut upp till tio år. Vid brottsbalkens tillkomst slogs de två typerna av straff ihop till det tidsbestämda fängelsestraffet och maximistraffet bestämdes till det som dittills hade gällt för straffarbete. (SOU 1986:14 s. 158–162).

Tioårsgränsen har genom åren fått allt fler och mer långtgående undantag. Fram till 2009 var fängelse i högst tio år det längsta tidsbestämda straffet som föreskrevs i enskilda straffskalor. I syfte att möjliggöra mer nyanserade bedömningar ändrades då vissa straffskalor som innehöll fängelse i tio år eller på livstid på det sättet att det, utöver livstid, föreskrevs fängelse på viss tid upp till högst 18 år (prop. 2008/09:118 Straffet för mord m.m.). Även i andra fall har möjligheterna att döma ut längre tidsbestämda fängelsestraff än tio år blivit större. Sedan brottsbalken infördes har möjligheten att göra detta vid flerfaldig brottslighet enligt 26 kap. 2 § brottsbalken utvidgats (prop. 1987/88:120). Dessutom har bestämmelserna i 26 kap. 3 och 3 a §§ brottsbalken, som ger möjlighet att överskrida straffskalan för brottet vid allvarliga återfall och våldsamma uppgörelser bland kriminella, tillkommit (prop. 1980/81:76 om inter-

neringspåföljdens avskaffande och straffet för grovt narkotikabrott m.m. och prop. 2022/23:53).

Tioårsgränsens främsta funktion är att den ger lagstiftaren en anvisning om att högre maximistraff än fängelse i tio år inte kan föreskrivas för brott som inte också har fängelse på livstid i straffskalan. Enligt regeringen är det svårt att se några avgörande skäl för att fortsatt hålla fast vid tioårsgränsen. Gränsen har, som följer av det föregående, successivt luckrats upp och därmed minskat i betydelse. Den innebär dessutom ett omotiverat hinder mot att ytterligare differentiera straffskalorna för brott som inte har livstids fängelse i straffskalan. Som följer av förslagen om skärpta straffskalor för vissa allvarliga vålds- och sexualbrott (avsnitt 5.4.1 och 5.4.4) anser regeringen att det finns brott som kan vara så allvarliga att de motiverar ett högre maximistraff än fängelse i tio år, även om fängelse på livstid inte bör finnas i straffskalan för brotten. Regeringen bedömer därför sammantaget att tioårsgränsen för tidsbestämda straff bör tas bort. Ingen remissinstans invänder mot detta.

De längsta tidsbestämda fängelsestraffen som kan dömas ut är i dag 18 år (26 kap. 1 § brottsbalken). Enligt utredningen framstår behovet av att döma ut tidsbestämda straff som är längre än så som begränsat. Regeringen instämmer i den bedömningen. När straffvärdet är så högt att 18 års fängelse inte räcker för att döma ut ett straff som svarar mot brottslighetens allvar kan i stället livstidsstraffet användas, där detta är föreskrivet. Det gäller oavsett om det rör sig om ett enstaka brott eller om flerfaldig brottslighet (se även den föreslagna utvidgningen i avsnitt 5.3.3). Sverige sticker inte heller ut med en gräns på 18 år för tidsbestämda fängelsestraff, vid en jämförelse med hur straffskalorna är utformade i andra nordiska länder. Regeringen bedömer därför att det för närvarande inte finns skäl att ändra den gällande ordningen med 18 år som gräns för de längsta tidsbestämda straffen. Inte heller i denna del finns det någon invändning från remissinstanserna.

Utredningen föreslår även att allmänt fängelseminimum, som vid den tidpunkt då utredningen överlämnade sitt betänkande var 14 dagar, höjs till en månad och att den kortaste tiden för fängelse som förvandlingsstraff för böter. Vidare bedömer utredningen att nivåerna för antalet dagsböter inte bör höjas. Allmänt fängelseminimum är sedan den 1 januari 2026 fängelse i en månad (26 kap. 1 § andra stycket brottsbalken). Som en följd av att allmänt fängelseminimum höjts har också den kortaste tiden för fängelse som förvandlingsstraff för böter och fängelse enligt 28 kap. 3 § brottsbalken höjts till en månad. I samma proposition har regeringen också gjort bedömningen att bötesnivåerna inte bör ändras. I dessa delar är således utredningens förslag redan genomförda och regeringen har i nyss nämnda proposition också gjort samma bedömning som utredningen i fråga om bötesnivåerna. Mot denna bakgrund föranleder dessa frågor inga ytterligare uttalanden eller åtgärder från regeringen i detta sammanhang.

För att uppnå de nu eftersträlvade förändringarna föreslår utredningen att första och andra meningarna i 26 kap. 1 § andra stycket brottsbalken ska utgå och att lagtexten i första stycket ska formuleras på det sättet att fängelse döms ut på viss tid eller på livstid enligt vad som framgår av straffskalan för brottet eller annars är särskilt föreskrivet. Regeringen instämmer i att lagtexten bör utformas på detta sätt. Härigenom blir bestämmelsen tydligare och lättare att förstå. Efter ändringen kommer 18-årsgränsen inte

att framgå på annat sätt än av straffskalorna för de enskilda brotten och av de förhöjda straffskalorna i de efterföljande bestämmelserna i 26 kap. brottsbalken.

5.3.2 En ny reglering av den gemensamma straffskalan vid flerfaldig brottslighet

Regeringens förslag

När fängelse på viss tid används som gemensamt straff för flera brott ska det högsta maximistraffet enligt straffskalorna för brotten få överstridas med upp till det dubbla. Straffet ska dock, liksom hittills, inte få överstiga vare sig maximistraffen sammanlagda med varandra eller 18 år.

Den särskilda bestämmelsen om att det svåraste av de lägsta straffen inte får underskridas tas bort.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i sak överens med regeringens. Utredningens förslag har dock en delvis annan lagteknisk utformning.

Remissinstanserna

En klar majoritet av remissinstanserna som yttrar sig särskilt i denna del tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Dit hör bl.a. *Ekobrottsmyndigheten* som påtalar att utredningens förslag i andra delar, särskilt i kombination med tidigare straffskärpningar, medför att straffskalan för flerfaldig brottslighet behöver höjas. Enligt *Göteborgs tingsrätt* innebär förslaget en förenkling och ett förtydligande av regleringen för den gemensamma straffskalan. Tingsrätten framhåller vidare att det huvudsakliga syftet med förändringen, att göra det möjligt att mäta ut strängare straff vid flerfaldig brottslighet, kan förväntas uppnås. Även *Svea hovrätt* anser att den lagtekniska konstruktionen innebär en förenkling och konstaterar att man måste acceptera att den gemensamma straffskalan inte kan utformas med samma precision som straffskalorna för enskilda brott. Hovrätten efterlyser dock, med hänvisning till utredningens övriga förslag, en analys av om effekterna av förändringen är förenlig med humanitetsprincipen.

Några remissinstanser, bl.a. *Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen)*, anger uttryckligen att de avstyrker förslaget. Universitetet påpekar att den nuvarande regleringen av den gemensamma straffskalan ger uttryck för proportionalitet mellan olika brottstyper och att detta riskerar att gå förlorat med en betydligt högre latitud för maximistraffet. *Uppsala universitet (juridiska institutionen)* kritiserar förslaget och anser att det utifrån hur utredningen resonerat verkar saknas ett praktiskt behov av en vidare straffskala än den som gäller i dag. En förändring av det slag som föreslås, som enligt universitetet dessutom grumlar bilden av asperationsprincipen, bör inte genomföras endast för att åstadkomma en signal till domare.

Skälen för regeringens förslag

När någon döms för flera brott vid samma tillfälle ska det vid straffmätningen fastställas ett straffvärde för den samlade brottsligheten och det ska som utgångspunkt bestämmas en gemensam påföljd för brotten (29 kap. 1 § och 30 kap. 3 § brottsbalken). I 26 kap. 2 § brottsbalken finns bestämmelser om konstruktionen av en gemensam straffskala vid flerfaldig brottslighet. Bestämmelserna innebär bl.a. att det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten får överskridas. Straffet som döms ut får dock inte överstiga de högsta straffen sammanlagda med varandra eller 18 år. Därutöver får det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten inte överskridas med mer än ett år, om det svåraste straffet är kortare än fyra år, två år, om det svåraste straffet är fyra år eller längre men inte åtta år, eller fyra år, om det svåraste straffet är åtta år eller längre.

Bestämmelserna i 26 kap. 2 § brottsbalken fick i huvudsak sin nuvarande utformning i samband med 1989 års påföljdsreform (prop. 1987/88:120). Sedan dess har straffskalorna skärpts, i vissa fall i omgångar, för ett stort antal brott. I många fall har det rört sig om att minimistraftet, men däremot inte maximistraftet, för en viss brottstyp har höjts. Sådana ändringar har medfört en minskad spännvidd i straffskalan för den aktuella brottstypen och har, för flerfaldig brottslighet, kunnat innebära ett högre straffvärde för den enskilda brottstypen, samtidigt som maximum i den gemensamma straffskalan varit oförändrat. Även i de fall maximistraft har höjts har det påslag som kan göras vid flerfaldig brottslighet inte alltid påverkats.

Den förhöjda delen av straffskalan vid flerfaldig brottslighet, dvs. den del som överstiger maximistraftet för det allvarigaste brottet, utnyttjas relativt sällan. Det är dock vanligare vid vissa brottstyper än andra. Det synes t.ex. inte vara helt ovanligt att även den förhöjda delen tas i anspråk vid storskalig ekonomisk brottslighet och systematisk sexualbrottslighet (se bl.a. NJA 2019 s. 238, Svea hovrätts dom den 1 juni 2022 i mål B 3641-21, den 20 oktober 2022 i mål B 2632-20, den 7 november 2023 i mål B 15272-22 och den 20 december 2023 i mål B 11019-23, Göta hovrätts dom den 20 oktober 2021 i mål B 1845-21 och den 15 december 2023 i mål B 4022-23, Hovrätten för Västra Sveriges dom den 20 december 2023 i mål B 5077-22, Hovrätten för nedre Norrlands dom den 22 maj 2018 i mål B 284-18 och den 1 september 2023 i mål B 1250-23 samt Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 24 juni 2024 i mål B 3086-23).

Utöver de skärpningar av straffskalor som har skett tidigare föreslås i denna lagrådsremiss skärpta straffskalor för ytterligare ett antal brott (se avsnitt 5.4). Dessutom bereds inom Regeringskansliet utredningens förslag som syftar till att straffskalornas spännvidd ska utnyttjas i större utsträckning än i dag och att tillkommande brott ska få ett ökat genomslag vid straffmätningen av flerfaldig brottslighet.

Mot den beskrivna bakgrunden är det enligt regeringen tydligt att den gemensamma straffskalan vid flerfaldig brottslighet behöver ändras för att anpassas till nya och högre straffnivåer. Även *Ekobrottsmyndigheten* är inne på den linjen. I motsats till *Uppsala universitet (juridiska institutionen)* anser regeringen således att det finns ett praktiskt behov av en sådan förändring.

Den förändring som genomförs bör framför allt möjliggöra längre straff vid allvarlig brottslighet, där tillägget i den förhöjda straffskalan i dag är två eller fyra år. En sådan effekt uppnås genom utredningens förslag där den gemensamma straffskalan konstrueras på det sättet att det högsta maximistraffet får överskridas med upp till det dubbla. Om det allvarligaste brottet har sex års fängelse som maximistraff skulle förändringen innebära att det högsta straffet i den gemensamma straffskalan höjs från åtta till tolv år och, om det har tio år som maximistraff, från 14 till 18 år.

Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen) invänder mot att den befintliga trappstegsmodellen överges, eftersom den ger uttryck för proportionalitet mellan olika brottstyper. Regeringen betraktar inte utredningens förslag på det sättet, utan anser tvärtom att det framstår som rimligt med en reglering där storleken på höjningen av straffskalan tydligare sätts i relation till maximistraffet för det allvarligaste brottet. Även den nuvarande regleringen bygger på att höjningen blir större för allvarligare brott. Till skillnad mot den nuvarande regleringen ger dock utredningens förslag inte upphov till tröskeeffekter som framstår som svårförklarliga. Exempelvis kan det från proportionalitetsperspektiv ifrågasättas varför höjningen vid flerfaldig brottslighet enligt den nuvarande ordningen blir densamma, två år, oavsett om maximistraffet för det allvarligaste brottet är fyra eller sju år.

Något som skulle kunna anföras mot utredningens förslag är att det i vissa fall kan resultera i vad som kan uppfattas som en alltför vid gemensam straffskala, när det handlar om brott som har ett förhållandevis lågt minimistraff, men samtidigt ett relativt högt maximistraff. Ett sådant brott är olaga frihetsberövande, vars straffskala är fängelse i lägst ett till högst tio år. Eftersom regleringen är avsedd att tillämpas generellt och i förhållande till alla brottstyper och tänkbara kombinationer av brott får det dock, som *Svea hovrätt* ger uttryck för, accepteras att den gemensamma straffskalan inte kan utformas med samma precision som straffskalor för enskilda brott.

Svea hovrätt efterfrågar en analys av om effekterna av förslaget, med hänsyn till de repressionshöjningar som i övrigt föreslås av utredningen, är förenliga med humanitetsprincipen. Syftet med förslaget är att möjliggöra längre straff vid flerfaldig brottslighet. Behovet av en sådan förändring finns enligt regeringen redan utifrån dagens straffskalor och regler för straffmätning, för att möjliggöra proportionella resultat i straffmätningen och säkerställa att tillkommande brottslighet kan få tillräckligt genomslag. Behovet förstärks ytterligare av de skärpningar av straffskalorna för enskilda brott som föreslås i denna lagrådsremiss. Den effekt i form av repressionshöjning som kan förutses till följd av förändringen är enligt regeringen förenlig med humanitetsprincipen och ligger väl inom det rimligas gränser.

Sammanfattningsvis anser regeringen att regleringen av den gemensamma straffskalan bör ändras på det sätt som utredningen föreslår. Således ska straffet vid flerfaldig brottslighet få sättas över det högsta maximistraffet enligt straffskalorna för brotten med, som mest, det dubbla. Utöver att en sådan typ av reglering tillgodoser det eftersträlvade syftet framstår den också som förutsebar och enkel att tillämpa, vilket framhålls av *Göteborgs tingsrätt* och *Svea hovrätt*. Den nuvarande begränsningen att det gemensamma straffet inte får överstiga maximistraffen samman-

lagda med varandra eller 18 år har dock enligt regeringen goda skäl för sig och bör därför, som utredningen föreslår, gälla även fortsättningsvis (se avsnitt 5.3.1).

Nuvarande 26 kap. 2 § andra stycket brottsbalken är formulerad på det sättet att det är ”det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten” som får överskridas. Detta tar inte enbart sikte på maximistrafvet i straffskalan utan även på det högsta straff som kan dömas ut med tillämpning av 26 kap. 3 eller 3 a §§ brottsbalken. Det framstår som i någon mån oklart i vilken ordning de olika reglerna ska tillämpas. Beroende av ordningsföljden för tillämpningen kan vidare resultatet, i form av vilket högsta straff som kan dömas ut, skilja sig åt. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att detta inte är ändamålsenligt. För att undanröja sådana oklarheter bör därför bestämmelserna i nya 26 kap. 2 § andra stycket brottsbalken inte längre relateras till andra bestämmelser i 26 kap. på det sätt som görs i dag. I stället bör regleringen utformas så att höjningen får ske enbart i förhållande till det högsta maximistrafvet enligt straffskalorna för brotten. Som utvecklas i avsnitt 5.3.4 föreslås motsvarande gälla även för 26 kap. 3 a § brottsbalken, som föreslås bli 26 kap. 2 a § brottsbalken. Relationen mellan förslagen om nya 26 kap. 2 § och 26 kap. 2 a § beskrivs närmare i samma avsnitt.

Av 26 kap. 2 § tredje stycket framgår att det vid tillämpningen av andra stycket ska ett bötesstraff anses motsvara fängelse i en månad. Detta bör gälla även fortsättningsvis. Vidare anges i nuvarande 26 kap. 2 § fjärde stycket brottsbalken att det svåraste av de lägsta straffen inte får underskridas. Detta är enligt regeringen en rimlig ordning som bör gälla även fortsättningsvis. Att minimistrafvet för ett visst brott som huvudregel inte får underskridas följer dock redan av brottets straffskala. Den utgångspunkten gäller även vid flerfaldig brottslighet. Den särskilda bestämmelsen i 26 kap. 2 § fjärde stycket brottsbalken framstår mot den bakgrunden som överflödig. Vidare kan bestämmelsen felaktigt ge intrycket av att det högsta minimistrafvet aldrig får underskridas, trots att andra bestämmelser i brottsbalken i vissa fall medger att så sker (jfr t.ex. 29 kap. 5 § andra stycket brottsbalken). Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen, att bestämmelsen bör utgå.

Böter får användas som gemensamt straff, om böter kan följa på vart och ett av brotten. I sådana fall kan maximalt 200 dagsböter dömas ut. Utredningens bedömning är att det högsta antalet dagsböter vid flerfaldig brottslighet inte bör ändras. Regeringen har i en proposition nyligen gett uttryck för samma bedömning (prop. 2025/26:34). Frågan föranleder inte några ytterligare uttalanden eller åtgärder i detta sammanhang.

Som utvecklas i avsnitt 5.3.4 är avsikten att bestämmelserna om gemensam straffskala i 26 kap. 2 § brottsbalken och bestämmelserna om förhöjd straffskala vid brott med kopplingar till kriminella nätverk (föreslagna nya 26 kap. 2 a § brottsbalken) ska tillämpas parallellt och oberoende av varandra. Av detta skäl bör det i lagtexten förtydligas att maximistrafven sammanlagda med varandra får överskridas om detta följer av 26 kap. 2 a § brottsbalken.

Regeringen tar i detta sammanhang inte ställning till utredningens förslag om skärpta regler för straffmätning av flerfaldig brottslighet och inte heller till förslaget om att straffskalornas spännvidd ska utnyttjas i större utsträckning. Det kan dock konstateras att om dessa förslag

genomförs kommer genomslaget och effekterna av ändringarna av den gemensamma straffskalan vid flercaldig brottslighet att öka. I dessa delar fortsätter beredningen inom Regeringskansliet. När förslagen senare behandlas kommer regeringen ha anledning att återkomma till de samlade effekterna av de förändringar som genomförs.

5.3.3 Livstids fängelse som gemensamt straff

Regeringens förslag

Om någon ska dömas för flera brott vars maximistraff uppgår till fängelse i tolv år ska det för den samlade brottsligheten vara möjligt att döma till fängelse på livstid.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser, däribland *Åklagarmyndigheten*, *Helsingborgs tingsrätt*, *Attunda tingsrätt*, *Rädda Barnen* och *ECPAT Sverige*, tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Andra remissinstanser, exempelvis *Svea hovrätt*, *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och *Sveriges advokatsamfund*, avstyrker eller är kritiska mot förslaget.

Svea hovrätt och Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att det ges alltför knapphändig ledning i fråga om när ett livstidsstraff bör tillgripas. Svea hovrätt anser också att det kan ifrågasättas om ett livstidsstraff kan anses motiverat när det endast är fråga om två brott. Även Åklagarmyndigheten uttrycker tveksamheter kring detta. Liknande synpunkter framförs även av bl.a. *Göteborgs universitet (juridiska institutionen)*, som anser att bestämmelsen riskerar att sätta den relativa proportionaliteten mellan olika brottstyper ur spel. Enligt *Uppsala universitet (juridiska institutionen)* är det synnerligen svårt att föreställa sig i vilka fall det är tänkt att livstids fängelse ska användas. Enligt universitetet är det av legalitetsskäl tveksamt att ett strängare straff än vad som framgår av respektive straffskala ska kunna komma till användning. Universitetet ger också uttryck för att det finns åtskilliga argument mot en ökad användning av livstidsstraffet, om humanitetsprincipen är avsedd att respekteras.

Enligt Sveriges advokatsamfund saknas det behov av den föreslagna bestämmelsen, särskilt med beaktande av de övriga skärpningar som utredningen föreslår av den gemensamma straffskalan vid flercaldig brottslighet. Advokatsamfundet konstaterar också, i likhet med Hovrätten över Skåne och Blekinge och Åklagarmyndigheten, att den nya tidsbestämda frihetsberövande påföljden säkerhetsförvaring är tänkt att tillämpas bl.a. vid just sådan flercaldig brottslighet för vilken det nu föreslås vara möjligt att döma till livstids fängelse. Advokatsamfundet anser vidare att det under alla förhållanden är lämpligare att införa en brottskatalog där det räknas upp vilka brott som ska omfattas av den föreslagna regeln.

Enligt Hovrätten över Skåne och Blekinge medför bestämmelsen att lika fall kommer att behandlas olika, eftersom utfallet blir beroende av om brotten behandlas i samma eller olika rättegångar. Hovrätten anför vidare att frågan om vad som är en brottsenhet genom förslaget får större betydelse vid påföljdsbestämningen, samtidigt som begreppet brottsenhet inte är tydligt definierat i svensk rätt. Enligt hovrätten bör begreppet av legalitetsskäl definieras eller på annat sätt förtydligas, om det ska vara avgörande för tillämpningen av en förhöjd straffskala.

Skälen för regeringens förslag

Det längsta tidsbestämda straff som kan dömas ut är i dag fängelse i 18 år. Denna gräns gäller även vid flerfaldig brottslighet (26 kap. 2 § andra stycket brottsbalken). Om det för något av brotten är föreskrivet fängelse på livstid, kan dock livstids fängelse dömas ut som gemensamt straff för den samlade brottsligheten (se 26 kap. 1 § första stycket och jfr 34 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken).

Regeringen anser, i likhet med utredningen, att det finns anledning att överväga om livstids fängelse i vissa situationer bör ingå i den gemensamma straffskalan, även om livstidsstraff inte ingår i straffskalan för något av de enskilda brotten. Vid bedömningen av den frågan framstår det som naturligt att ta avstamp i de brott som har de högsta maximistrafen, men inte livstids fängelse i straffskalan. Utifrån förslagen om nya maximistraf på tolv år i avsnitt 5.4.1 och 5.4.4 handlar det om synnerligen grov misshandel, grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn.

Till att börja med kan det konstateras att den gemensamma straffskalan vid flerfaldig brottslighet, utformad enligt förslaget i avsnitt 5.3.2, innebär att det högsta straffet blir detsamma, 18 år, oavsett om det allvarligaste brottet har tio eller tolv år som maximistraf. Som *Sveriges advokatsamfund* är inne på kommer detta utrymme ofta att vara tillräckligt för att åstadkomma nyanserade bedömningar. För brott med tolv års fängelse som maximistraf, enligt de ovan nämnda förslagen, innebär dock den övre begränsningen på 18 år att det uppstår ett relativt stort övervärde jämfört med hur den föreslagna regleringen om gemensam straffskala annars är tänkt att tillämpas. Om det hade varit möjligt att dubblera maximistrafet i ett sådant fall hade det högsta straffet blivit 24 år. Detta skulle kunna tala för att livstids fängelse bör ingå i den gemensamma straffskalan för just de aktuella fallen, även om 18 år fortfarande bör vara det längsta tidsbestämda straffet också vid flerfaldig brottslighet (se avsnitt 5.3.2). Om någon ska dömas för ett mycket stort antal brott med tolv års fängelse i straffskalan, eller för några sådana brott, som vart och ett har ett straffvärde nära maximistrafet, kan taket på 18 års fängelse annars innebära att utrymmet för att ge den tillkommande brottsligheten genomslag vid straffmätningen blir alltför begränsat. När det t.ex. gäller grov våldtäkt mot barn förekommer det redan i dag att den förhöjda straffskalan enligt nuvarande 26 kap. 2 § brottsbalken används (se t.ex. Göta hovrätts dom den 25 november 2021 i mål B 2714-21 och den 15 december 2023 i mål B 4022-23 samt Hovrätten för nedre Norrlands dom den 22 maj 2018 i mål B 284-18 och den 1 september 2023 i mål B 1250-23). Det finns även exempel på att det nuvarande maximistrafet på 14 år har dömts ut (se Svea hovrätts dom den 16 oktober 2020 i mål B 8945-20). Förekommande exempel handlar inte

sällan om gärningspersoner som begår ett mycket stort antal väldigt allvarliga brott, i vissa fall hundratals, mot ett eller flera brottsoffer.

Uppsala universitet (juridiska institutionen) ifrågasätter det praktiska behovet av den föreslagna regleringen. Universitetet framhåller att det finns åtskilliga skäl mot en ökad användning av livstidsstraffet, såväl teoretiska och ideologiska som praktiska, om humanitetsprincipen är avsedd att respekteras. Fängelse på livstid har enligt universitetet historiskt sett accepterats som ett slags nödvändigt ont för de allra svåraste brotten, mest för att alternativen har ansetts vara sämre. Att hantera ett livstidsstraff leder dock, anser universitetet, till avsevärda problem för domstolar, främst i omvandlingssituationer, och för verkställande myndigheter och den dömde. Universitetets uppfattning är att det redan på dessa grunder finns skäl att avstå från ytterligare användning av livstidsstraffet. Ett annat skäl mot ett utvidgat tillämpningsområde är enligt universitetet att det är oklart om det verkligen finns konkreta exempel på när detta behövs. Regeringen har viss förståelse för universitetets synpunkter och instämmer i att livstidsstraffet bör vara förbehållet de allra allvarligaste brotten. Enligt regeringen hamnar dock frågan om tillämpningsområdet för livstidsstraffet i ett nytt ljus sett utifrån vissa andra förslag som nu läggs fram. Förslaget om en ändrad konstruktion av den gemensamma straffskalan ger uttryck för en skärpt syn på flerfaldig brottslighet. Dessutom ger förslaget om höjda maximistraff för grov våldtäkt, grov våldtäkt mot barn och synnerligen grov misshandel uttryck för en strängare syn på de aktuella brottstyperna, vilket också har betydelse för hur straffmätningen av flerfaldig brottslighet av sådant slag bör göras. Utifrån dessa förändringar står det för regeringen klart att om någon t.ex. gjort sig skyldig till ett stort antal brott av de slag som nu är aktuella, dvs. grov våldtäkt, grov våldtäkt mot barn eller synnerligen grov misshandel, kan brottsligheten sammantaget ha orsakat sådan skada och sådant lidande för ett eller flera brottsoffer att den bör kunna betraktas som jämförbar med andra brott som bestraffas med fängelse på livstid. Detsamma gäller om någon gjort sig skyldig till ett mindre antal sådana brott, men som är särskilt allvarliga, och dessutom till en mängd andra grova brott. Mot denna bakgrund anser regeringen att det bör finnas en möjlighet att vid flerfaldig brottslighet av aktuellt slag bestämma påföljden till fängelse på livstid. Livstidsstraffet ska enligt Europadomstolens praxis vara förbehållet de allvarligaste brotten. Eftersom de brott som ska kunna leda till livstidsstraff vid upprepade fall är begränsade till synnerligen grov misshandel, grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn, som är mycket allvarliga brott, är regeringens bedömning att förslaget är i linje med Europakonventionen.

Medan flera remissinstanser, t.ex. *Åklagarmyndigheten* och *ECPAT Sverige*, är positiva till förslaget befarar *Göteborgs universitet (juridiska institutionen)* och *Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen)* att det riskerar att urholka proportionaliteten mellan olika brottstyper. Regeringen delar inte den bedömningen utan anser tvärtom att förslaget är rimligt från proportionalitets- och ekvivalenssynpunkt.

Sveriges advokatsamfund, *Åklagarmyndigheten* och *Hovrätten över Skåne och Blekinge* ifrågasätter behovet av den föreslagna förändringen, om det samtidigt införs en ny tidsobestämd frihetsberövande påföljd som bl.a. ska tillämpas vid allvarlig flerbrottslighet. Regeringen har i en lagrådsremiss i närtid föreslagit att det ska införas en ny tidsobestämd

frihetsberövande påföljd i brottsbalken, säkerhetsförvaring. Säkerhetsförvaring ska enligt förslaget kunna dömas ut bl.a. när någon vid ett och samma tillfälle döms för upprepad brottslighet mot annans liv, hälsa, frihet eller frid som är av sådant allvar att ett fängelsestraff på minst sex år hade dömts ut för den brottsligheten om fängelse hade valts som påföljd. Därtill föreslås det krävas att det finns en påtaglig risk för återfall i allvarlig brottslighet av det nyss nämnda slaget. Utmärkande för den föreslagna påföljden säkerhetsförvaring är att det, utöver brottslighetens allvar, även ska tas hänsyn till samhällsskyddsaspekter genom att risken för återfall i brott ska beaktas såväl vid påföljdsvalet som inför beslut om tillstånd till villkorad utslussning. I lagrådsremissen beskrivs påföljden som ett ändamålsenligt komplement till rättspsykiatrisk vård och livstids fängelse. Påföljden föreslås vara subsidiär till livstidsstraffet, vilket innebär att det inte får dömas till säkerhetsförvaring om det samtidigt finns skäl att döma till fängelse på livstid. (Lagrådsremissen Säkerhetsförvaring – en ny tidsobestämmd frihetsberövande påföljd)

Regeringen konstaterar att det sannolikt kan vara så, som remissinstanserna lyfter fram, att fall där det kan bli aktuellt att döma till livstids fängelse med stöd av den nu föreslagna regleringen också hade kunnat aktualisera påföljden säkerhetsförvaring. Att tillämpningsområdena delvis sammanfaller utgör dock inget avgörande argument mot det nu aktuella förslaget. Fängelse på livstid kommer även om säkerhetsförvaring införs att vara lagens strängaste straff och därmed innefatta det högsta måttet av klander från samhällets sida (se den föreslagna nya lydelsen av 30 kap. 1 § brottsbalken i den ovan nämnda lagrådsremissen). Som framgår av det föregående är det enligt regeringen motiverat att vissa exceptionellt allvarliga fall av flerfaldig brottslighet ska kunna leda till lagens strängaste straff, även om de enskilda brotten inte kan göra det. Skälen för att på förslaget sätt inkludera fängelse på livstid i den gemensamma straffskalan kvarstår med andra ord även i ett påföljdssystem som innehåller påföljden säkerhetsförvaring.

Uppsala universitet (juridiska institutionen) anser att det av legalitets-skäl är tveksamt att ett strängare straff än vad som framgår av respektive straffskala ska kunna dömas ut. Regeringen konstaterar dock att detta redan är möjligt vid tillämpning av nuvarande 26 kap. 2, 3 och 3 a §§ brottsbalken. Regeringen ser därmed inga sådana principiella hinder mot en generell bestämmelse av liknande slag som möjliggör livstids fängelse i vissa fall av flerfaldig brottslighet, även om ett sådant straff inte ingår i straffskalorna för något av de enskilda brotten.

Mot den angivna bakgrunden anser regeringen, i likhet med utredningen, att fängelse på livstid bör ingå i den gemensamma straffskalan vid flerfaldig brottslighet, men då endast om det är fråga om flera brott som har tolv års fängelse som maximistraff. I motsats till *Sveriges advokatsamfund* anser inte regeringen att det vore lämpligare att låta regleringen vara tillämplig på vissa uppräknade brott. Att bestämmelsen knyter an till brottens maximistraff ligger väl i linje med den reglering som i övrigt föreslås för konstruktionen av den gemensamma straffskalan (se avsnitt 5.3.2).

Vissa remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt* och *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, efterfrågar förtydliganden av i vilka situationer livstidsstraffet ska kunna användas. Det förtjänar återigen att framhållas att livstids

fängelse, som är lagens strängaste straff, ska vara förbehållet utomordentligt allvarlig brottslighet. Av detta skäl ska det krävas flera brott, minst två, med tolv års fängelse som maximistraff för att livstids fängelse ska ingå i den gemensamma straffskalan. Två brott är ett minimikrav, men vid den konkreta straffmätningen kan det komma att krävas fler brott än så för att ett livstidsstraff ska vara motiverat. Det kan handla om en rad brott med tolv års fängelse som maximistraff eller ett färre antal sådana brott tillsammans med ett mycket stort antal andra brott. Ett exempel av det senare slaget skulle kunna vara att någon begått en lång rad allvarliga sexualbrott, varav en del men inte alla har tolv års fängelse som straffmaximum. Avgörande för om ett livstidsstraff ska dömas ut kommer ytterst bli om den flerfaldiga brottslighetens samlade allvar är jämförbar med allvaret i enskilda brott som bestraffas med fängelse på livstid (jfr Högsta domstolens dom den 3 december 2025 i mål B 4055-25 p. 65). Utöver detta är det enligt regeringen inte möjligt, eller lämpligt, att närmare uttala sig om vad som bör krävas för att livstids fängelse ska dömas ut. I slutändan blir det fråga om en helhetsbedömning av den samlade brottslighetens straffvärde i det enskilda fallet. Närmare vägledning får utvecklas i rättstillämpningen.

Sammanfattningsvis anser regeringen att regleringen av den gemensamma straffskalan vid flerfaldig brottslighet bör ändras även på det sättet att det får dömas till fängelse på livstid om den tilltalade ska dömas för flera brott som har ett maximistraff som uppgår till fängelse i tolv år.

Hovrätten över Skåne och Blekinge befärar att den föreslagna regleringen kan leda till att lika fall behandlas olika och att utfallet av påföljdsbestämningen blir beroende av om brotten behandlas i samma eller olika rättegångar. Hovrätten nämner exemplet att en person skulle kunna dömas för tre grova våldtäkter mot barn i olika processer till tidsbestämda straff, men där livstidsstraff hade varit motiverat om brotten i stället hade hanterats i samma rättegång. Regeringen har viss förståelse för farhågan, men konstaterar att sådana situationer kan uppkomma redan i dag och är svåra att helt undvika. Systemet innehåller också olika regler som syftar till att motverka den här typen av konsekvenser (se t.ex. huvudregeln i 45 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken om att åtal mot någon för flera brott ska handläggas i en rättegång och möjligheten att undanröja en tidigare dom och döma till gemensam påföljd enligt 34 kap. 4 § brottsbalken).

Hovrätten över Skåne och Blekinge anför vidare att förslaget innebär att frågan om vad som är en brottsenhet får större betydelse för påföljdsbestämningen än tidigare. Detta eftersom det enligt förslaget ska krävas minst två brott med tolv års fängelse som maximistraff för att livstid ska ingå i den gemensamma straffskalan. Hovrätten anser mot den bakgrunden och av legalitetsskäl att lagstiftaren bör definiera eller förtydliga begreppet brottsenhet. Regeringen har förståelse för synpunkten, men konstaterar att frågan om vad som utgör en brottsenhet är bredare än det nu aktuella sammanhanget. Frågan låter sig inte heller besvaras på något enkelt eller allmängiltigt sätt. Huruvida en gärning utgör ett eller flera brott avgörs på olika sätt utifrån vilka brottstyper det rör sig om och med hänsyn till de faktiska omständigheterna i det enskilda fallet. Riktlinjer för hanteringen har i viss utsträckning lämnats i förarbeten, men har framför allt utvecklats i praxis och den juridiska litteraturen. Att genom lag reglera hanteringen av frågan om brottsenhet ter sig inte som ändamålsenligt. Eftersom det för

ett livstidsstraff kommer att krävas att det är fråga om exceptionella fall av flerfaldig brottslighet, där det samlade allvaret är jämförbart med allvaret i enskilda brott som bestraffas med fängelse på livstid, har regeringen också svårt att föreställa sig att några tillämpningsproblem riskerar att uppstå med anledning av den fråga som hovrätten väcker.

Regeringen tar i detta sammanhang inte ställning till utredningens förslag om skärpningar av reglerna om straffmätning för flerfaldig brottslighet, eller till förslaget som syftar till att straffskalornas spännvidd ska utnyttjas i större utsträckning. Vilka förändringar som bör genomföras i dessa delar och i vilken mån de påverkar användningen av livstidsstraffet avser regeringen att återkomma till.

5.3.4 Den förhöjda straffskalan vid brott med kopplingar till kriminella nätverk

Regeringens förslag

När ett tidsbestämt fängelsestraff döms ut med tillämpning av straffskärpningsregeln som bl.a. tar sikte på brott som begås i organiserad form eller annars har samband med kriminella nätverk får maximistraffet höjas med det dubbla. Straffet får dock inte överstiga 18 år.

Det förtydligas att bestämmelserna om gemensam straffskala vid flerfaldig brottslighet och bestämmelserna om förhöjd straffskala vid tillämpning av straffskärpningsregeln som tar sikte på brott med kopplingar till kriminella nätverk ska tillämpas parallellt och oberoende av varandra. Det tydliggörs också att straffskalan kan utökas ytterligare, utöver vad som följer av de nämnda bestämmelserna, med tillämpning av regeln om förhöjd straffskala i vissa kvalificerade återfallssituationer.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår dock inget förtydligande i regeln om förhöjd straffskala i vissa kvalificerade återfallssituationer. Förslagen från utredningen har även en annan lagteknisk utformning.

Remissinstanserna

Åklagarmyndigheten tillstyrker förslaget. *Uppsala tingsrätt* ger uttryck för att kombinationen av ett dubblerat straffvärde, enligt förslaget om en ny straffskärpningsregel för brott med kopplingar till kriminella nätverk, och ett fördubblat straffmaximum innebär en risk för att straffnivåerna dras upp på ett oproportionerligt sätt. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* lyfter fram att förslaget kan få till följd att någon som döms för ett brott av normalgraden, där den föreslagna straffskärpningsregeln är tillämplig, kan få ett längre straff än någon som döms för den grova formen av samma brottstyp. Hovrätten ifrågasätter om detta är lämpligt.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande 29 kap. 2 a § brottsbalken innehåller en särskild straffskärpningsregel som tar sikte på våldsamma uppgörelser bland kriminella (avsnitt 6.2.4). Paragrafen tillkom den 1 juli 2023 som en del av en bredare reform med syftet att skärpa straffen för brott som har samband med kriminella nätverk (prop. 2022/23:53). Samtidigt infördes också en förhöjd straffskala i 26 kap. 3 a § brottsbalken, som innebär att maximistrafket för det aktuella brottet får överskridas vid tillämpning av den särskilda straffskärpningsregeln. Den förhöjda straffskalan innebär att maximistrafket för brottet får överskridas med ett år, om maximistrafket för brottet är kortare än fängelse i fyra år, med två år, om maximistrafket för brottet är fängelse i fyra år eller mer men kortare än fängelse i åtta år, och med fyra år, om maximistrafket för brottet är fängelse i åtta år eller mer. Ett längre tidsbestämt fängelsestraff än 18 år får dock inte dömas ut.

Bakgrunden till att den förhöjda straffskalan infördes var att den gör det möjligt att fullt ut beakta allvaret i sådana brott som redan utan tillämpning av 29 kap. 2 a § brottsbalken befinner sig i den övre delen av brottets straffskala. I förarbetena noterades att en sådan reglering också betonar den höjda straffskärpningseffekt som är avsedd vid tillämpning av straffskärpningsregeln jämfört med övriga straffskärpningsgrunder. Ordningen fick enligt förarbetena anses motiverad även för att markera den skada eller fara på samhällsnivå som de aktuella brotten innebär, vid sidan av de konsekvenser som brotten medför för det direkta brottsoffret (prop. 2022/23:53 s. 75 och 76).

Som framgår av avsnitt 6.3 föreslår regeringen att den nuvarande straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 a § brottsbalken ersätts av en ny, bredare, regel som tar sikte på alla brott med kopplingar till kriminella nätverk. Den föreslagna regeln är generellt sett avsedd att leda till en kraftigare höjning av straffvärdet än den hittillsvarande. När den tillämpas ska straffvärdet som utgångspunkt höjas till det dubbla. För att straffskärpningsregeln ska få det genomslag som är avsett, även i fall där ett brott redan utan tillämpning av den befinner sig i den övre delen av dess straffskala, krävs en skärpning av den förhöjda straffskalan enligt 26 kap. 3 a § brottsbalken. Eftersom den föreslagna straffskärpningsregelns tillämpningsområde är bredare än den nuvarande kan det vidare antas bli vanligare att synnerligen försvårande omständigheter bedöms föreligga i förhållande till brott vars straffskala inte innehåller fängelse på livstid.

Den nuvarande regleringen i 26 kap. 3 a § brottsbalken är i stora drag utformad med förebild i de nuvarande bestämmelserna om den gemensamma straffskalan i 26 kap. 2 § brottsbalken. I samband med att den förstnämnda paragrafen infördes framhölls, såväl av regeringen som av Lagrådet, att reglerna så långt som möjligt bör ha en enhetlig utformning (prop. 2022/23:53 s. 76 samt 147 och 148). Som framgår av avsnitt 5.3.2 föreslår regeringen ändringar i 26 kap. 2 § brottsbalken. I stället för den nuvarande regleringen med differentierade påslag i trappsteg ska det högsta maximistrafket enligt förslaget få överskridas med det dubbla. Som framgår av det aktuella avsnittet bedöms förändringen innebära både en skärpning av den gemensamma straffskalan och att regleringen blir enkel att tillämpa.

Enligt regeringen ligger det nära till hands att utforma den förhöjda straffskalan vid tillämpning av straffskärpningsregeln för brott med kopplingar till kriminella nätverk på motsvarande eller liknande sätt, dvs. att maximistrafet för brottet får överskridas med det dubbla. En övergång till en dubbleringsregel skulle ligga i linje med hur liknande regler i Danmark och Norge är utformade. En sådan förändring framstår vidare som en logisk följd av att straffvärdet, vid tillämpning av den nya straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 a §, som utgångspunkt ska höjas till det dubbla. Det är även en fördel att det påslag som får göras till maximistrafet i den aktuella straffskalan procentuellt sett alltid blir lika stort. Som utredningen påpekar kan nämligen behovet av en straffskärpning, och därmed behovet av en förhöjd straffskala, relativt sett göra sig lika starkt gällande oavsett straffnivå. I motsats till *Uppsala tingsrätt* anser regeringen inte att det finns en risk för att en dubbling av maximistrafet drar upp straffnivåerna på ett oproportionerligt sätt. Tvärtom är denna förändring nödvändig för att säkerställa proportionerliga resultat och för att straffskärpningsregeln, även på i grunden höga straffvärdenivåer, ska kunna få ett tydligt genomslag.

Enligt *Hovrätten över Skåne och Blekinge* kan förslaget resultera i att brott av en lägre svårhetsgrad bedöms ha ett konkret straffvärde som överstiger minimistrafet för den högre svårhetsgraden av det aktuella brottet. Hovrätten ifrågasätter om detta är lämpligt. Regeringen konstaterar att frågan om till vilken grad ett visst brott hör är något som ska avgöras innan den konkreta straffvärdebedömningen sker. Gradindelningen hänger samtidigt nära samman med straffvärdebedömningen. Som Högsta domstolen uttalat exempelvis i rättsfallet NJA 2024 s. 513 är huvudregeln därför att ett brott av normalgraden har ett lägre straffvärde än ett brott som är att anse som grovt. De förslag som regeringen nu lämnar är inte avsedda att förändra något i detta avseende. Även om det inte går att utesluta att situationer som hovrätten beskriver kan uppstå, torde det under alla förhållanden inte bli fråga om någon återkommande problematik. Omständigheten att brottet har kopplingar till ett kriminellt nätverk är regelmässigt något som ska beaktas även vid rubriceringen av brottet. Om det konkreta straffvärdet vid tillämpning av den nya straffskärpningsregeln preliminärt bedöms överstiga minimistrafet för grovt brott, är detta således en tydlig indikation på att brottet bör rubriceras som grovt. Att dubbelräkning av omständigheter ska undvikas är också av betydelse vid dessa bedömningar (jfr avsnitt 6.3.2).

Mot den angivna bakgrunden anser regeringen, i likhet med utredningen, att den förhöjda straffskalan vid tillämpning av den nya straffskärpningsregeln bör konstrueras på så sätt att maximistrafet för brottet får överskridas med upp det dubbla. Om straffskärpningsregeln tillämpas i förhållande till flera brott bör dubblingen avse det högsta maximistrafet. I enlighet med regeringens ställningstagande i avsnitt 5.3.1, och i likhet med vad som föreslås beträffande 26 kap. 2 §, bör ett tidsbestämt fängelsestraff inte heller fortsättningsvis få överstiga 18 år.

Den förhöjda straffskalan i nuvarande 26 kap. 3 a § är uppbyggd på så sätt att ett eventuellt påslag får göras till *det högsta straff som annars kan följa på brottet*. Med detta avses i förekommande fall den förhöjda straffskala som gäller med tillämpning av nuvarande 2 och 3 §§ i samma kapitel. I sådana fall är det alltså denna straffskala, och inte det maximistraf som framgår

av den enskilda straffbestämmelsen, som bildar utgångspunkten. Påslaget storlek styrs däremot av det maximistraff som framgår direkt av den relevanta straffbestämmelsen. Som Lagrådet påpekade när bestämmelsen infördes utgör detta en skillnad i förhållande till regleringen i 26 kap. 2 §. Enligt regeringen fanns det dock en poäng med att i 3 a § referera till straffskalan för brottet. Möjligheten att överskrida straffskalan enligt 3 a § är, enligt vad regeringen framhöll i förarbetena, kopplad till att straffskärpningsregeln för kriminella uppgörelser har tillämpats. Eftersom 3 a § tillämpas i förhållande till ett visst brott för vilket straffskärpningsregeln är tillämplig, ansåg regeringen att det möjliga strafftillägget borde ta sin utgångspunkt i straffskalan för det brottet, även i fall där en allmän regel om straffskärpning är tillämplig (prop. 2022/23:53 s. 76 samt 147 och 148).

Den nu föreslagna utformningen av den förhöjda straffskalan för brott i kriminella nätverk går ut på att maximistraffet enligt *straffskalan för brottet* får överskridas med det dubbla. Regeln är tänkt att vara fristående från det tillägg som får göras enligt 26 kap. 2 § brottsbalken. Paragraferna om gemensam straffskala vid flerfaldig brottslighet respektive förhöjd straffskala vid brott med koppling till kriminella nätverk ska således tillämpas parallellt och oberoende av varandra. De tillägg till straffskalan som kan göras enligt respektive paragraf ska således inte läggas på varandra. Detta innebär också att paragraferna inte är avsedda att begränsa varandra. Enligt regeringen är detta en betydande förenkling jämfört med dagens regler.

I de fall där det rör sig om flera brott, varav ett eller flera har kopplingar till kriminella nätverk, kommer straffskalans tak ofta att bli detsamma enligt båda paragraferna. Dock inte alltid. Exempelvis kan resultatet av regeln om en förhöjd straffskala vid tillämpning av den nya straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 a § bli lägre när brottet med det högsta maximistraffet inte har koppling till kriminella nätverk. Så blir exempelvis fallet om det allvarligaste brottet är en våldtäkt, vars maximistraff är sex års fängelse, om den tilltalade samtidigt ska dömas för misshandel med koppling till ett kriminellt nätverk, eftersom maximistraffet för det brottet är fängelse i två år. Omvänt kan resultatet vid tillämpningen av regeln om gemensam straffskala i vissa fall bli lägre, om en dubbling av det högsta maximistraffet innebär att maximistrafte sammanlagda med varandra skulle överskridas. Så blir exempelvis fallet om någon ska dömas för en grov utpressning med koppling till ett kriminellt nätverk och samtidigt en stöld utan sådan koppling. Maximistrafte sammanlagda med varandra är fängelse i tio år, men en fördubbling av maximistraffet för grov utpressning innebär fängelse i 16 år. När den beskrivna typen av situationer uppstår är det alltid det högsta straffet som kan följa enligt någon av paragraferna som ska användas som straffmaximum i den tillämpliga straffskalan.

Vid sidan av de nu berörda bestämmelserna finns bestämmelser om tillämpningen av en förhöjd straffskala även i 26 kap. 3 § brottsbalken, som avser vissa kvalificerade återfallssituationer. Regeringen har nyligen föreslagit skärpningar av dessa bestämmelser (lagrådsremissen Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott). Liksom hittills bör den paragrafen, när den tillämpas samtidigt som de andra bestämmelserna om förhöjda straffskalor, innebära en ytterligare höjning av straffmaximum i den tillämpliga straffskalan. För att tydliggöra

detta anser regeringen, i likhet med utredningen, att den föreslagna paragrafen som möjliggör en förhöjd straffskala vid tillämpning av den nya straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 a § brottsbalken bör placeras före 3 § i 26 kap. brottsbalken. Regeringen föreslår därför att 3 a § i stället ska betecknas som 2 a §. Således blir ordningsföljden, när den tillämpliga straffskalan ska fastställas, att först komma fram till vilket högsta straff som får dömas ut enligt 26 kap 2 och 2 a §§ brottsbalken. Därefter kan ett ytterligare påslag göras med tillämpning av 26 kap. 3 § brottsbalken. Ett längre tidsbestämt fängelsestraff än 18 år får dock aldrig dömas ut. Att tillämpningen ska ske enligt den ordningsföljd som nu redovisats medför enligt regeringen att vissa förtydliganden behöver göras i 26 kap. 3 § brottsbalken. Dessa förtydliganden medför också att bestämmelserna i 2, 2 a och 3 §§ får en mer enhetlig språklig utformning.

5.4 Skärpta straffskalor för ett stort antal brott

5.4.1 Brotten mot liv och hälsa (3 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Maximistrafvet för grov misshandel ska höjas från fängelse i sex år till fängelse i sju år.

Straffskalan för synnerligen grov misshandel ska skärpas från fängelse i lägst fem och högst tio år till fängelse i lägst sex och högst tolv år.

Minimistrafvet för vållande till annans död, grovt brott, ska höjas från fängelse i ett år till fängelse i två år.

Maximistrafvet för framkallande av fara för annan ska höjas från fängelse i två år till fängelse i tre år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten mot liv och hälsa bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

När det gäller förslaget om en höjd straffskala för synnerligen grov misshandel ifrågasätter *Uppsala tingsrätt* om det i praktiken finns fall som kommer att bedömas ha ett straffvärde överstigande fängelse i tio år. Enligt tingsrätten kan förslaget även ifrågasättas från ekvivalenssynpunkt. *Hovrätten för Nedre Norrland* anser att förslaget som rör straffskalan för vållande till annans död, grovt brott, stämmer dåligt överens med utredningens bedömning att andra oaktsamhetsbrott inte ska få en höjd straffskala, exempelvis grovt bokföringsbrott.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Straffskalan för synnerligen grov misshandel bör skärpas

Straffbestämmelserna om misshandel finns i 3 kap. 5 och 6 §§ brottsbalken. Straffskalorna sträcker sig från böter vid ringa brott upp till fängelse i tio år för den synnerligen grova svårhetsgraden av brottet. Den särskilda straffskalan för synnerligen grov misshandel infördes 2010. Straffskalan för grov misshandel, som var fängelse i lägst ett och högst tio år, delades då upp och det synnerligen grova brottet fick straffskalan fängelse i lägst fyra och högst tio år. Minimistraffet för brottet skärptes därefter 2017 från fyra till fem års fängelse, samtidigt som minimistraffet för grov misshandel höjdes från fängelse i ett år till fängelse i ett år och sex månader.

Brottstypen synnerligen grov misshandel tar sikte på de allvarligaste misshandelsgärningarna. Det kan handla om fall där misshandeln orsakat brottsoffret bestående kroppsskada eller synnerligt lidande eller fall där gärningspersonen visat synnerlig hänsynslöshet (3 kap. 6 § andra stycket brottsbalken). Synnerligt lidande kan exempelvis avse gärningar som föranlett kraftig och långvarig smärta, såsom misshandel av tortyrliknande slag, eller gärningar som orsakat stark dödsångest. Synnerlig hänsynslöshet kan t.ex. ta sig uttryck i att flera personer allvarligt misshandlat en ensam person eller att grovt våld använts mot en person som saknat eller haft begränsad möjlighet att försvara sig, såsom ett barn eller en äldre person eller en person med funktionsnedsättning. Ett annat exempel kan vara när grovt våld använts mot en närstående kvinna som tidigare utsatts för upprepade och allvarliga övergrepp av gärningspersonen.

Regeringen delar utredningens bedömning att den nuvarande straffskalan för synnerligen grov misshandel inte fullt ut återspeglar allvaret i den beskrivna typen av gärningar. Minimistraffet för brottet bör därför skärpas och då från fängelse i fem år till fängelse i sex år. I avsnitt 5.3.1 föreslår regeringen att den översta gränsen på tio års fängelse för tidsbestämda straff tas bort. Enligt regeringen är synnerligen grov misshandel ett brott där det är berättigat med ett maximistraff som överstiger tio års fängelse. Som utredningen redogör för bör den aktuella typen av gärningar i de mest klandervärda fallen kunna betraktas som så allvarliga att de till och med kan motsvara ett straffvärde som överstiger de minst allvarliga fallen av mord, där minimistraffet är tio års fängelse. Regeringen anser därför, i likhet med utredningen men till skillnad från *Uppsala tingsrätt*, att det är motiverat och även godtagbart från ekvivalenssynpunkt att höja maximistraffet för synnerligen grov misshandel och då från fängelse i tio år till fängelse i tolv år. En konsekvens av förslaget är att livstids fängelse kommer att kunna dömas ut när det är fråga om flerfaldig brottslighet (se avsnitt 5.3.3).

Maximistraffet för grov misshandel bör skärpas

Straffskalan för grov misshandel är i dag fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år. Den föreslagna höjningen av minimistraffet för synnerligen grov misshandel till fängelse i sex år medför enligt regeringen ett behov av att höja även maximistraffet för grov misshandel. Genom en sådan ändring uppnås en viss överlappning mellan de aktuella straffskalorna, vilket ligger i linje med regeringens bedömning i avsnitt 5.2 om

att det även fortsatt bör kunna förekomma viss överlappning i straffskalorna för brott med flera svårhetsgrader. I enlighet med vad utredningen föreslår bör maximistraffet höjas från fängelse i sex år till fängelse i sju år.

Minimistraffet för vållande till annans död, grovt brott bör skärpas

För vållande till annans död döms den som av oaktsamhet orsakar annans död (3 kap. 7 § brottsbalken). Straffskalan är fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter. Är brottet i stället grovt, döms det till fängelse i lägst ett och högst sex år.

Ett exempel på när vållande till annans död kan vara att bedöma som grovt brott är när en gärningsperson utövat dödligt våld mot brottsoffret, men saknat uppsåt till hans eller hennes död. Ett annat exempel är när en bilförare orsakar någon annans död genom ett, utan att det når upp till vad som krävs för uppsåt, så utpräglat risktagande att han eller hon kan anses ha varit i det närmaste helt likgiltig för konsekvenserna.

Enligt regeringen är det angeläget att de fall av vållande till annans död som är så allvarliga att de kvalificerar sig som grovt brott kan mötas av en tillräckligt kännbar reaktion. Som framgår av exemplen kan det i vissa fall handla om gärningar som ligger på gränsen till att bedömas som uppsåtliga. För att straffskalan ska återspegla allvaret i brottet behöver den enligt regeringen ändras och då genom att brottets minimistraff höjs från fängelse i ett år till fängelse i två år. Till skillnad från *Hovrätten för Nedre Norrland* anser regeringen att höjningen är motiverad även om den avser ett oaktsamhetsbrott, eftersom det aktuella brottet innebär att en annan persons död blivit resultatet av en oaktsam gärning.

Förslaget medför att straffskalan för normalgraden av brottet respektive grovt brott inte överlappar varandra utan ligger kant i kant. Eftersom detta är fallet även i straffskalorna för uppsåtligt dödande framstår inte denna konsekvens som orimlig.

Maximistraffet för framkallande av fara för annan bör skärpas

För framkallande av fara för annan döms den som av grov oaktsamhet utsätter någon annan för livsfara eller fara för svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom (3 kap. 9 § brottsbalken). Straffskalan för brottet, böter eller fängelse i högst två, har varit oförändrad sedan brottsbalken trädde i kraft.

Inom tillämpningsområdet för brottet ryms en mängd olika typer av gärningar av varierande allvar. Ett exempel av det allvarligare slaget skulle kunna vara en okontrollerad skottlossning på allmän plats som inte faller in under någon annan brottsbeskrivning. En sådan typ av gärning framstår enligt regeringen som mycket straffvärd, även om den begås av grov oaktsamhet och utan att det uppstår någon fysisk skada. Regeringen instämmer i utredningens slutsats att det nuvarande minimistraffet för brottet framstår som väl avvägt, men att maximistraffet för brottet bör höjas för att bättre återspegla brottets allvar. Som utredningen föreslår bör maximistraffet höjas från fängelse i två år till fängelse i tre år.

Andra straffskalor för brotten mot liv och hälsa bör inte ändras

I likhet med utredningen ser regeringen för närvarande inte något behov av andra ändringar i straffskalorna för brotten mot liv och hälsa i 3 kap. brottsbalken.

5.4.2 Brotten mot frihet och frid (4 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Maximistrafvet för grovt olaga integritetsintrång ska höjas från fängelse i fyra år till fängelse i sex år.

Straffskalan för grovt dataintrång ska skärpas från fängelse i lägst sex månader och högst sex år till fängelse i lägst ett och högst åtta år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten mot frihet och frid bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

ECPAT Sverige tillstyrker förslaget om att skärpa maximistrafvet för grovt olaga integritetsintrång, men delar inte bedömningen att andra straffskalor för brotten mot frihet och frid inte behöver ändras. *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* uttalar sig positivt kring förslaget, men framhåller att en straffskärpning inte ger brottsoffret ett tillräckligt rättsligt skydd. *Linköpings universitet (Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn)* anser att maximistrafvet för grovt barnfridsbrott bör höjas. *Jämställdhetsmyndigheten* saknar förslag om strängare straff för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning. *Åklagarmyndigheten* anser att minimistrafvet för olaga förföljelse bör höjas till fängelse i sex månader och maximistrafvet till fängelse i sex år. Myndigheten ställer sig positiv till förslaget om att höja maximistrafvet för grovt olaga integritetsintrång, men anser att även minimistrafvet bör höjas till fängelse i ett år, i huvudsak för att brottets straffskala bör vara densamma som för grovt olaga tvång, grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* konstaterar att förslagen resulterar i mycket vida straffskalor, vilket kan ifrågasättas utifrån principerna om proportionalitet och ekvivalens.

Utredningen om en översyn av kontaktförbudslagstiftningens förslag och bedömning

Utredningens bedömning att minimistrafvet för barnfridsbrott inte bör ändras stämmer överens med regeringens. Utredningen lämnar dock ett alternativt förslag om att höja minimistrafvet till fängelse i tre månader.

Remissinstanserna

Remissutfallet i frågan om ett höjt minimistraff för barnfridsbrott är blandat. Några remissinstanser, bl.a. *Lunds kommun*, förordar att det alternativa förslaget genomförs medan flertalet remissinstanser, däribland *Åklagarmyndigheten* och *Jönköpings tingsrätt*, instämmer i utredningens bedömning att minimistraffet för brottet inte bör ändras. Enligt tingsrätten innebär utredningens alternativa förslag att straffvärdet för barnfridsbrott många gånger skulle värderas högre än straffvärdet för själva grundbrottet.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Maximistraffet för grovt olaga integritetsintrång bör höjas

Genom brottet olaga integritetsintrång straffbeläggs intrång i någon annans privatliv genom spridning av vissa bilder eller andra uppgifter, om spridningen är ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör. Brottet, som finns i två svårhetsgrader, infördes 2018 i syfte anpassa det straffrättsliga skyddet för den personliga integriteten till teknik- och samhällsutvecklingen. (4 kap. 6 c och 6 d §§ brottsbalken)

Olaga integritetsintrång innebär att uppgifter sprids som riskerar att förbli tillgängliga under oöverskådlig tid och leda till stora skadeverkningar och ett stort personligt lidande. Straffvärdet för ett intrång i privatlivet genom spridning av integritetskänsliga bilder eller andra uppgifter kan samtidigt variera i stor utsträckning, vilket även gäller den grova svårhetsgraden av brottet. Av betydelse är vilken typ av uppgift som har spridits och på vilket sätt, i vilka kretsar samt hur länge uppgiften har gjorts tillgänglig. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till bildens eller uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen var ägnad att medföra mycket allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör.

Regeringen delar utredningens bedömning att straffskalan för olaga integritetsintrång av normalgraden framstår som väl avvägd. Till skillnad från *Åklagarmyndigheten* gör regeringen samma bedömning även i fråga om minimistraffet för grovt olaga integritetsintrång. För straffansvar för olaga integritetsintrång förutsätts inte, till skillnad från olaga tvång som *Åklagarmyndigheten* nämner, att gärningspersonen utövat våld eller framfört hot. Regeringen gör därför nu bedömningen att skillnaden i minimistraff mellan t.ex. grovt olaga tvång och grovt olaga integritetsintrång får anses godtagbar. Däremot anser regeringen att maximistraffet för det grova brottet bör ändras för att bättre återspegla brottets allvar. Allvarigare fall av grovt olaga integritetsintrång kan t.ex. handla om spridning av mycket integritetskänsligt material, såsom material med ett sexuellt innehåll, på ett sätt som syftar till att ett mycket stort antal personer skulle ta del av materialet. Som utredningen föreslår är det motiverat att maximistraffet för brottet höjs från fängelse i fyra år till fängelse i sex år. Ändringen bedöms som godtagbar från proportionalitets- och ekvivalenssynpunkt.

Straffskalan för grovt dataintrång bör skärpas

Straffbestämmelsen om dataintrång finns i 4 kap. 9 c § brottsbalken. Straffskalan för den grova svårhetsgraden av brottet är fängelse i sex

månader till fängelse i sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har orsakat allvarlig skada eller avsett ett stort antal uppgifter eller annars varit av särskilt farlig art. Bestämmelsen om grovt brott infördes 2014. Skälen till det var att den tekniska utvecklingen hade medfört att samhället blivit alltmer beroende av informationsteknik, men samtidigt mer sårbart för brottsliga angrepp, och att det fanns tecken på att utvecklingen gick mot farligare och mer storskaliga angrepp mot informationssystem.

De beskrivna argumenten kan i dag sägas ha ännu större tyngd. Samhället är i delar närmast beroende av digital infrastruktur och störningar kan därför få mycket stora konsekvenser. Därtill är merparten av informationen i dagens samhälle tillgänglig digitalt. Ett dataintrång kan därför komma att omfatta ett närmast oöverskådligt antal uppgifter av mer eller mindre känslig natur. Allvarliga dataintrång skulle kunna medföra risker för hela samhällssystemet. Större angrepp kan även vara utförda inom ramen för organiserad brottslighet. Sedan det grova brottet infördes finns det flera exempel på den stora skada som kan orsakas av mer omfattande dataintrång.

Enligt regeringen behöver straffskalan för grovt dataintrång bättre återspegla den betydande fara för samhället som brottet kan innebära. Det gäller även med beaktande av att vissa typer av angrepp på informationssystem kan rubriceras som andra brott än dataintrång. Regeringens bedömning är att straffskalan för grovt dataintrång bör skärpas från fängelse i lägst sex månader och högst sex år till fängelse i lägst ett och högst åtta år. Straffskalan för brott av normalgraden bör dock inte ändras.

Andra straffskalor för brotten mot frihet och frid bör inte ändras

Vad gäller straffskalan för barnfridsbrott av normalgraden delar regeringen den bedömning som Utredningen om en översyn av kontaktförbudslagstiftningen gjort, dvs. att minimistraflet för brottet bör lämnas oförändrat. Som utredningen och *Jönköpings tingsrätt* konstaterar skulle en höjning av minimistraflet för barnfridsbrott till fängelse i tre månader innebära att straffvärdet för brottet många gånger värderas högre än själva grundbrottet. En skärpt syn på brottet är i viss mån tillgodosedd genom att allmänt fängelseminimum höjts från 14 dagar till en månad (prop. 2025/26:34). Till detta kommer att Straffreformutredningen föreslagit att de allmänna bestämmelserna om hur straffvärdet ska bedömas kompletteras med en särskild regel som tar sikte på att hela straffskalan ska komma till användning. Det förslaget bereds vidare i Regeringskansliet.

Straffskalorna för grovt barnfridsbrott, grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning har relativt nyligen ändrats eller övervägts (prop. 2024/25:123). Regeringen ser mot den bakgrunden, till skillnad från *Linköpings universitet (Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn)* och *Jämställdhetsmyndigheten*, för närvarande inte något behov av ändringar i de brotternas straffskalor.

Vad gäller straffskalan för olaga förföljelse är utredningens bedömning att den i sig är väl avvägd och kan lämnas oförändrad. Mot bakgrund av att straffbestämmelsen träffar ageranden av vitt skilda slag instämmer regeringen i och för sig i denna bedömning. Som *Åklagarmyndigheten* är

inne på kan omständigheterna i vissa situationer emellertid vara sådana att det för den enskilde är lika allvarligt att vara utsatt för olaga förföljelse, som att vara utsatt för grov fridskränkning eller grov kvinnofrids-kränkning. Mot denna bakgrund gav regeringen den 13 november 2025 en pågående utredning i uppdrag att ta ställning till om det för allvarliga fall av olaga förföljelse ska införas ett särskilt grovt brott, grov olaga förföljelse, med en straffskala som återspeglar gärningens allvar (dir. 2025:100). Uppdraget ska redovisas senast den 27 maj 2026.

Utredningen om förstärkta åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck har i betänkandet SOU 2025:59 Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck föreslagit bl.a. straffskärpningar för äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott (4 kap. 4 c § brottsbalken) samt för vilseledande till äktenskapsresa (4 kap. 4 d § brottsbalken), som utredningen föreslår ska betecknas äktenskapsresebrott och äktenskapsresebrott mot barn. De förslagen behandlas inte i denna lagrådsremiss utan bereds vidare i Regeringskansliet.

I likhet med utredningen, men till skillnad från *ECPAT Sverige*, anser regeringen att straffskalorna för övriga brott mot frihet och frid för närvarande inte bör ändras.

5.4.3 Ärekränkningsbrotten (5 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Minimistraflet för grovt förtal ska höjas från böter till allmänt fängelseminimum.

Förolämpning ska endast ha en straffskala, som föreskriver böter eller fängelse i högst sex månader.

Regeringens bedömning

Andra ändringar i ärekränkningsbrottens straffskalor bör inte göras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Sveriges Kvinnoorganisationer avstyrker förslaget om att minimistraflet för grovt förtal höjs, bl.a. med motiveringen att brottet blivit ett verktyg för att begränsa kvinnors yttrandefrihet. *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* resonerar på liknande sätt.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Minimistraflet för grovt förtal bör skärpas

Straffet för förtal är böter och, för grovt förtal, böter eller fängelse i högst två år (5 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken). Straffen har varit oförändrade sedan brottsbalken trädde i kraft. Förtal och grovt förtal kan vara tryck-

eller yttrandefrihetsbrott enligt 7 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen respektive 5 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen. Vid bedömningen av om ett förtalsbrott är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen eller annars var ägnad att medföra allvarlig skada.

Förtal och grovt förtal är brott som innebär ett integritetsintrång för brottsoffret. Samtidigt kan det förekomma stor variation i allvarlighetsgraden hos olika typer av förtalsgärningar. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att straffskalan för förtalsbrott av normalgraden inte bör ändras. Till skillnad från bl.a. *Sveriges Kvinnoorganisationer* bedömer dock regeringen att minimistraffet för grovt förtal bör höjas. Det nuvarande minimistraffet på böter framstår inte som förenligt med hur allvarligt det finns anledning att se på den integritetskränkning som ett grovt förtal typiskt sett kan innebära. Det kan också ifrågasättas av ekvivalensskäl om det är rimligt att det grova brottets minimistraff motsvarar straffet för förtal av normalgraden. Enligt regeringen bör minimistraffet för grovt förtal i stället vara allmänt fängelseminimum. Maximistraffet för grovt förtal behöver dock inte ändras.

Förolämpning bör endast förekomma i en svårhetsgrad

Straffansvar för förolämpning aktualiseras för den som riktar beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot någon annan, om gärningen är ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet (5 kap. 3 § brottsbalken). Bestämmelsen är subsidiär till förtal och grovt förtal. Straffet för förolämpning är böter, eller om brottet är grovt, böter eller fängelse i högst sex månader. Förolämpning kan vara ett tryck- eller yttrandefrihetsbrott enligt 7 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen respektive 5 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen.

Enligt regeringen är det rimligt att förolämpning kan föranleda straff som sträcker sig från böter upp till fängelse i sex månader. Däremot kan det, såsom för förtalsbrottet och av ekvivalensskäl, ifrågasättas om det är rimligt att grov förolämpning har samma minimistraff som förolämpning av normalgraden, dvs. böter. Den 2 juli 2025 infördes ett nytt brott, förolämpning mot tjänsteman i 17 kap. 3 § brottsbalken. Brottsbeskrivningen utgick från rekvisiten för förolämpning och straffskalan för brottet är böter eller fängelse i högst sex månader. Någon grov svårhetsgrad av brottet finns inte. Enligt regeringen är det lämpligt att förolämpning och förolämpning mot tjänsteman överensstämmer i fråga om straffskala och svårhetsgrader. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att förolämpning endast bör förekomma i en svårhetsgrad med straffskalan böter eller fängelse i högst sex månader. Den föreslagna ändringen medför inte något behov av ändringar på det grundlagsskyddade området.

5.4.4 Sexualbrotten (6 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Maximistrafpen för grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn ska höjas från fängelse i tio år till fängelse i tolv år.

Minimistrafpen för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte ska höjas från böter till allmänt fängelseminimum.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för sexualbrotten bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser, såsom *ECPAT Sverige* och *Rädda Barnen*, ställer sig positiva till utredningens förslag helt eller delvis. Ett par remissinstanser, bl.a. *Sveriges Kvinnoorganisationer*, tillstyrker förslaget att minimistrafpen för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte ska höjas. Sistnämnda remissinstans delar vidare utredningens bedömning att den grova kränkning som en våldtäkt innebär måste reflekteras i straffskalan, men ställer sig tveksam till om en straffskärpning är den mest effektiva åtgärden för att komma till rätta med brottsligheten. *Linköpings universitet (Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn)* ställer sig positivt till att maximistrafpen för grov våldtäkt mot barn höjs.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Maximistrafpen för grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn bör skärpas

Straffbestämmelserna om grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn finns i 6 kap. 1 § respektive 6 kap. 4 § brottsbalken. Vid bedömningen av om brotten är grova ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot av visst närmare angivet slag, om fler än en förgripit sig på brotts-offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningspersonen med hänsyn till tillvägagångssättet, brottsoffrets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Straffskalorna för brotten är fängelse i lägst fem och högst tio år.

Regeringen konstaterar att alla våldtäktsbrott innebär en allvarlig kränkning av en annan persons sexuella integritet, vilket motiverar stränga straffskalor för dessa brottstyper. De grövsta fallen av våldtäkt och våldtäkt mot barn ger uttryck för vad som får betecknas som en närmast ofattbar grymhet. Särskilt allvarliga fall av våldtäkt kan avse övergrepp där flera gärningspersoner deltagit eller gärningar där någon form av vapen eller annat tillhugge har förekommit. Andra exempel kan vara övergrepp förenade med ett långvarigt frihetsberövande, sadistiska inslag eller grovt förnedrande handlingar. Det kan vidare handla om fall där offret har en

funktionsnedsättning eller är en hjälplös person. Att en kombination av sådana eller andra typer av avsevärt försvårande omständigheter kan föreligga i ett visst fall talar för att det är motiverat med ett mycket högt maximistraff för grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn. Enligt regeringens bedömning kan de nuvarande maximistrafen om tio års fängelse inte anses motsvara allvaret i de allra grövsta gärningarna som går att hänföra till dessa svårhetsgrader av brotten. Regeringen delar inte den tveksamhet som *Sveriges Kvinnoorganisationer* ger uttryck för i denna del, utan anser att det är motiverat med ett högt maximistraff för grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn.

Regeringens förslag i avsnitt 5.3.1 innebär att ett längre tidsbestämt straff än tio år kan föreskrivas i straffskalor även när livstids fängelse inte är föreskrivet för det aktuella brottet. Regeringen bedömer att det för grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn är motiverat med en höjning av maximistrafet från tio till tolv års fängelse. En konsekvens av detta är att livstids fängelse kommer att kunna dömas ut när det är fråga om flerfaldig sådan brottslighet (se avsnitt 5.3.3).

Minimistrafet för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte bör skärpas

Kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte straffbeläggs i 6 kap. 10 a § brottsbalken. Maximistrafet för brottet höjdes 2018 från fängelse i ett år till fängelse i två år. Minimistrafet för brottet är böter. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att böter som minimistraff inte kan anses återspegla brottets allvar i tillräcklig utsträckning. Minimistrafet för brottet bör i stället vara fängelse. Maximistrafet för brottet bör dock inte ändras.

Andra straffskalor för sexualbrotten bör inte ändras

Regeringen delar utredningens bedömning att det för närvarande inte finns något behov av andra ändringar i straffskalorna för sexualbrotten i 6 kap. brottsbalken.

5.4.5 Brotten mot familj (7 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Maximistrafet för egenmäktighet med barn ska höjas från fängelse i ett år till fängelse i två år.

Straffskalan för egenmäktighet med barn, grovt brott, ska skärpas från fängelse i lägst sex månader och högst fyra år till fängelse i lägst ett och högst sex år.

Regeringens bedömning

Andra ändringar i straffskalorna för brotten mot familj bör inte göras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Hovrätten över Skåne och Blekinge påpekar att utredningens förslag resulterar i att den s.k. överlappande delen av straffskalan ökar mellan de olika svårhetsgraderna av egenmäktighet med barn. Enligt hovrätten framstår detta inte som konsekvent med utredningens utgångspunkt att straffskalorna inte ska överlappa varandra mer än nödvändigt. *Sveriges kvinnoorganisationer* välkomnar att barns och vårdnadshavares rättigheter uppmärksammas, men ställer sig skeptiska till bedömningen att ett höjt maximistraff för egenmäktighet med barn kommer ge ett starkt skydd för barn och våldsutsatta mammor. Remissinstansen anser att förslaget bör kombineras med rättsliga reformer som säkerställer att våld i nära relationer konsekvent erkänns som ett beaktansvärt skäl i bl.a. vårdnadsfrågor. *Åklagarmyndigheten* välkomnar förslaget men ifrågasätter, med hänsyn till den föreslagna skärpningen för grovt brott, om det brottet även fortsättningsvis bör omfattas av den särskilda åtalsprövningsregeln i 7 kap. 6 § brottsbalken. *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* avstyrker förslaget med motiveringen att det inte kommer att användas för att skydda våldsutsatta mammor och barn.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Straffskalan för egenmäktighet med barn, grovt brott, bör skärpas

Straffskalan för egenmäktighet med barn är böter eller fängelse i högst ett år. Straffskalan för grovt brott är fängelse i lägst sex månader och högst fyra år (7 kap. 4 § brottsbalken).

Vid tillkomsten av den särskilda straffskalan för grovt brott gavs som exempel på fall som kunde utgöra grovt brott att ett barn rycks upp från sin invanda miljö och förs ut till ett främmande land där det tvingas att leva helt avskuret i sina kontakter med det gamla hemmet, utan att veta om det någonsin får träffa sin andre förälder (prop. 1982/83:165 Om verkställighet av avgöranden om vårdnad eller umgänge m.m. s. 39). Den typen av mycket allvarliga fall av egenmäktighet med barn förekommer även i domstolspraxis. Ett exempel är rättsfallet NJA 2022 s. 14 som handlade om ett barn som hade förts till ett krigshärjat land och som under en längre tid avskurits från kontakten med sin ena förälder.

Regeringen instämmer i utredningens bedömning att straffskalan för den grova svårhetsgraden av egenmäktighet med barn inte motsvarar allvaret i brottet i tillräcklig utsträckning. Dels förtjänar de minst allvarliga fallen ett högre minimistraff än sex månaders fängelse, dels återspeglar inte ett maximistraff på fyra års allvaret i de mest klandervärda fallen. Som utredningen funnit bör straffskalan för brottet därför skärpas och då från fängelse i lägst sex månader och högst fyra år till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vad *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* anför föranleder inte någon annan bedömning.

Enligt 7 kap. 6 § brottsbalken får egenmäktighet med barn inte åtalas av åklagare om inte åtal är påkallat från allmän synpunkt. Detta gäller såväl för brott av normalgraden som för grovt brott. När den grova svårhetsgraden av brottet infördes, då med ett minimistraff motsvarande allmänt fängelseminimum, uttalade regeringen att det låg i sakens natur att åtal inte bör underlåtas med stöd av bestämmelsen när brottet är att anse som grovt

(samma prop. 1982/83:165 s. 39). Regeringen konstaterar att detta uttalande gör sig än starkare gällande nu när straffskalan för grovt brott föreslås skärpas. Något underlag för att i denna lagrådsremiss behandla frågan om det grova brottet överhuvudtaget bör omfattas av 7 kap. 6 § brottsbalken, som väcks av *Åklagarmyndigheten*, finns dock inte.

Maximistrafvet för egenmäktighet med barn bör skärpas

Till följd av det höjda minimistrafvet för egenmäktighet med barn, grovt brott bör även maximistrafvet för brott av normalgraden höjas och då från fängelse i ett år till fängelse i två år. På så sätt uppnås en viss överlappning mellan straffskalorna för de olika svårhetsgraderna av brottet, vilket ligger i linje med regeringens bedömning i avsnitt 5.2 om att det även fortsatt bör förekomma viss överlappning i straffskalorna för brott med flera svårhetsgrader. Att förslagen resulterar i en ökning av den överlappande delen av straffskalan jämfört med i dag, vilket *Hovrätten över Skåne och Blekinge* påpekar, förändrar inte regeringens bedömning. Inte heller *Sveriges kvinnoorganisationers* synpunkter föranleder någon annan bedömning eller vidare överväganden i detta sammanhang.

Andra straffskalor för brotten mot familj bör inte ändras

Regeringen ser, i likhet med utredningen, för närvarande inte något behov av andra ändringar i straffskalorna för brotten mot familj i 7 kap. brottsbalken.

5.4.6 Tillgreppsbrotten (8 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Minimistrafvet för grov stöld ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten i 8 kap. brottsbalken bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Svensk Handel tillstyrker förslaget. *Ekobrottsmyndigheten* tillstyrker samtliga straffskärpningar som föreslås för brotten i 8–12 kap. brottsbalken, medan *Livsmedelshandlarna* ställer sig positiva till ett flertal sådana straffskärpningar. Enligt *Svea hovrätt* kan den organiserade brottslighetens koppling till förmögenhetsbrott inte genomgående motivera de föreslagna straffskärpningarna, exempelvis i relation till grov stöld. *Uppsala tingsrätt* anser å sin sida att förslaget inte är ändamålsenligt eftersom det kommer att få långtgående effekter för förmögenhets-

brottslighet som saknar koppling till kriminella nätverk och som inte innebär någon större integritetskränkning. Remissinstansen framför samma synpunkt beträffande andra typer av förmögenhetsbrott där det föreslås en höjning av minimistrafvet för grovt brott. Tingsrätten ifrågasätter också utifrån principen om ekvivalens att minimistrafvet för grov stöld ska vara detsamma som för inbrottsstöld. Enligt *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och *Norrköpings tingsrätt* medför förslaget att brottet inbrottsstöld i det närmaste blir överflödigt. Hovrätten anser att det bör övervägas om inte inbrottsstöld bör inordnas under brottet grov stöld.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Minimistrafvet för grov stöld bör skärpas

Straffbestämmelserna om stöld finns i 8 kap. 1, 2 och 4 §§ brottsbalken. Straffskalorna sträcker sig från böter vid ringa stöld upp till fängelse i sex år för den grova svårhetsgraden av brottet. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om det avsett sak som någon bar på sig eller hade i sin omedelbara närhet, om gärningsmannen varit försedd med vapen, sprängämne eller annat dylikt hjälpmedel, om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller om gärningen annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

Regeringen instämmer i utredningens slutsats att straffskalorna för stöld och ringa stöld inte behöver ändras. Däremot bör minimistrafvet för grov stöld ändras. De allvarigare formerna av stöld innebär många gånger att ägaren till det stulna utsätts för en allvarlig integritetskränkning. Det kan exempelvis handla om en stöld genom inbrott i en enskild näringsidkares affärslokal, om tillgrepp av verktyg och andra bruksföremål från ett förråd eller garage, om stöld av tillhörigheter som ägaren bär på sig eller har i sin omedelbara närhet eller om stöldbrott som riktar sig mot äldre. Många allvarigare fall av stöld kan dessutom innebära att ägaren blir bestulen på tillhörigheter av betydande värde. När det gäller systematiska och mer organiserade stölder av exempelvis bildelar, båtmotorer, bruksmaskiner och byggverktyg drabbar dessa inte sällan ett större antal målsäganden med betydande kostnader och olägenheter som följd. Brottsligheten bidrar också till omsättning av stöldgods och snedvrider konkurrensen till fördel för oseriösa aktörer. Den organiserade tillgreppsbrottligheten kan på detta sätt ha samhällsskadliga inslag. Till skillnad från *Svea hovrätt* bedömer regeringen att detta är en faktor som motiverar en mer kraftfull reaktion mot allvarigare stöldbrott.

Sammantaget bedömer regeringen att den nuvarande straffskalan för grov stöld inte fullt ut återspeglar brottslighetens allvar. Värt att framhålla med anledning av *Uppsala tingsrätts* synpunkter är att bedömningen även gäller allvarigare stöldbrottslighet som inte har kopplingar till organiserad brottslighet. Regeringen anser, i likhet med utredningen, att minimistrafvet för grov stöld bör höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Minimistrafvet för grov stöld kommer därmed vara i nivå med det som föreslås gälla även för andra centrala förmögenhetsbrott, bl.a. grovt bedrägeri och grovt häleri (avsnitt 5.4.7), vilket framstår som rimligt från proportionalitets- och ekvivalenssynpunkt.

Flera remissinstanser belyser att förslaget innebär att grov stöld kommer att ha samma straffskala som inbrottsstöld (8 kap. 4 a § brottsbalken). Enligt regeringen kan detta förhållande tala för att även minimistraflet för inbrottsstöld bör höjas. Detta är dock inte en fråga för denna lagrådsremiss. Inte heller den fråga som *Hovrätten över Skåne och Blekinge* lyfter, om inbrottsstöld bör inordnas under grov stöld, föranleder några vidare överväganden i detta sammanhang.

Andra straffskalor för tillgreppsbrotten bör inte ändras

Regeringen delar utredningens bedömning att det för närvarande inte finns något behov av andra ändringar i straffskalorna för tillgreppsbrotten i 8 kap. brottsbalken.

5.4.7 Bedrägeri och annan oredlighet (9 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Minimistraflet för grovt bedrägeri, grovt fordringsbedrägeri, grov olovlig befattningsverktyg, grovt häleri, grovt utförselhäleri och grovt svindleri ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Straffskalan för grovt ocker ska skärpas från fängelse i lägst sex månader och högst fyra år till fängelse i lägst ett och högst sex år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten i 9 kap. brottsbalken bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen lämnar inget förslag om en höjning av minimistraflet för grovt utförselhäleri men gör bedömningen att häleri och utförselhäleri bör jämföras i fråga om abstrakt straffvärde.

Remissinstanserna

Svensk Handel tillstyrker förslaget om att minimistraflet för grovt bedrägeri ska höjas. *Uppsala tingsrätt* noterar att det nyligen har införts nya kvalifikationsgrunder för grovt bedrägeri som tar sikte på att skydda äldre personer samt att gärningar som har begåtts i organiserad form eller systematiskt ska bedömas som grova. Enligt *Svea hovrätt* kan den organiserade brottslighetens koppling till förmögenhetsbrott inte genomgående motivera de föreslagna straffskärpningarna, exempelvis i relation till grovt häleri. *Göteborgs universitet (juridiska institutionen)* påpekar, vad gäller straffskärpningen för grovt häleri, att motiveringen är bristfällig i fråga om varför ett sekundärt angrepp på en persons förmögenhetssfär skulle föranleda samma minimistraf och betraktas lika integritetskränkande som ett primärt sådant.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Minimistrafvet för grovt bedrägeri bör skärpas

Straffbestämmelserna om bedrägeri finns i 9 kap. 1–3 §§ brottsbalken. Straffskalorna sträcker sig från böter vid ringa brott upp till fängelse i sex år för den grova svårhetsgraden av brottet.

Straffskalorna har inte ändrats sedan brottsbalken infördes. Sedan början av 2000-talet har antalet anmälda bedrägerier ökat kraftigt. Andelen brott som klaras upp är samtidigt låg. Brottsbekämpande myndigheter rapporterar att brottsvinsterna för bedrägerier är stora och att de har ökat. Vidare finns det en koppling mellan bedrägerier och annan organiserad brottslighet. Brottsvinster från bedrägerier bidrar till de kriminella nätverkens ekonomiska förutsättningar och kan återinvesteras i annan brottslighet. Den digitala tekniken har därtill gjort det lättare för gärningspersoner att komma i kontakt med brottsoffer och med hjälp av tekniken lura dessa till att genomföra transaktioner eller att lämna ut bl.a. bankkoder och personuppgifter. Bedrägerier riktar sig vidare ofta mot särskilt sårbara grupper i samhället, exempelvis den allra äldsta delen av befolkningen. Gärningspersonen utnyttjar många gånger att brottsoffret har en ovana vid att använda digitala tjänster, har nedsättningar i syn, hörsel eller rörelse eller av andra skäl befinner sig i en särskilt utsatt situation som gör brottsoffret lättare att vilseleda. (Brå, *Brott mot äldre – Om utsatthet och otrygghet* [rapport 2018:7] och *Bedrägerier mot privatpersoner – De förebyggande åtgärdernas träffsäkerhet* [rapport 2023:11].) Det finns alltså en tydlig koppling mellan bedrägeribrotten och den organiserade brottsligheten. Bedrägeribrott kan vidare inte sällan innebära en allvarlig kränkning av brottsoffrets personliga integritet. Många allvarliga bedrägeribrott kan dessutom avse betydande värden.

Som nämns av *Uppsala tingsrätt* infördes den 1 juli 2025 nya kvalifikationsgrunder i bestämmelsen om grovt bedrägeri. De handlar om att det vid bedömningen av om ett bedrägeribrott är grovt särskilt ska beaktas om gärningspersonen på ett hänsynslöst sätt har utnyttjat offrets skyddslösa eller utsatta ställning eller om gärningen har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt. Syftet med ändringarna var att fler fall av bedrägeri ska bedömas som grovt brott och leda till strängare straff (prop. 2024/25:124 Skärpt syn på sexuella kränkningar, bedrägerier mot äldre och brott med kön som hatbrottsmotiv s. 1).

Regeringen bedömer att allvarligare former av bedrägeri bör mötas av en kraftigare reaktion än vad som är fallet i dag. Detta är påkallat även med beaktande av de förändringar i det grova bedrägeribrottet som nyligen gjorts. Regeringen anser, i likhet med utredningen, att straffskalan för grovt bedrägeri bör skärpas och då genom att minimistrafvet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Minimistrafvet för grovt bedrägeri kommer därmed att vara i nivå med det som föreslås gälla för andra centrala förmögenhetsbrott, bl.a. grov stöld (avsnitt 5.4.6), vilket framstår som rimligt från proportionalitets- och ekvivalenssynpunkt.

Minimistrafvet för grovt fordringsbedrägeri bör skärpas

Grovt fordringsbedrägeri består i att gärningspersonen riktar sig till en vidare krets med betalningsuppsmaningar, i syfte att vilseleda till en handling som innebär vinning för gärningspersonen och skada för motta-

garen eller någon i vars ställe denne är. För straffansvar krävs att förfarandet har avsett betydande värde (9 kap. 3 a § brottsbalken). Brottet infördes den 1 juli 2017 för att möjliggöra mer effektiv utredning och lagföring av s.k. bluffakturor (prop. 2016/17:131 Grovt fordringsbedrägeri och andra förmögenhetsbrott).

Grovt fordringsbedrägeri har klara beröringspunkter med bl.a. bedrägeri. Straffskalan för grovt fordringsbedrägeri, fängelse i lägst sex månader och högst sex år, är därför utformad med förebild i straffskalorna för bedrägeri och andra centrala grova förmögenhetsbrott (samma prop. 2016/17:131 s. 32 och 35). När minimistraflet för bl.a. grovt bedrägeri nu föreslås höjas framstår det som följdriktigt och motiverat att även minimistraflet för grovt fordringsbedrägeri höjs till samma nivå, dvs. från fängelse i lägst sex månader till fängelse i lägst ett år.

Minimistraflet för grov olovlig befattning med betalningsverktyg bör skärpas

Bestämmelserna om olovlig befattning med betalningsverktyg och grov olovlig befattning med betalningsverktyg straffbelägger olika typer av otillbörlig hantering av betalningsverktyg (9 kap. 3 c § brottsbalken). När brottet infördes 2021 framhölls att straffskalorna, på liknande sätt som för t.ex. stöld, bedrägeri och häleri, bör sträcka sig från böter till fängelse i sex år (prop. 2020/21:73 En ny straffbestämmelse som skyddar betalningsverktyg s. 25). Straffskalan för normalgraden av brottet är mot den bakgrunden böter eller fängelse i högst två år och, för det grova brottet, fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Som utredningen konstaterar finns det sådana likheter mellan gärningar som omfattas av olovlig befattning med betalningsverktyg och andra centrala förmögenhetsbrott att straffskalorna för brotten även fortsättningsvis bör stämma överens med varandra. Detta ligger också i linje med ovanstående förarbetsuttalanden. Eftersom minimistraflet för bl.a. grovt bedrägeri och grov stöld föreslås höjas till fängelse i lägst ett år bör även minimistraflet för grov olovlig befattning med betalningsverktyg höjas på motsvarande sätt.

Straffskalan för grovt ocker bör skärpas

Ocker och grovt ocker tar bl.a. sikte på att gärningspersonen vid avtal eller en annan rättshandling utnyttjar någon annans trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroendeställning till att bereda sig själv en otillbörlig förmån på den andra partens bekostnad (9 kap. 5 § brottsbalken). Straffskalan för brott av normalgraden är böter eller fängelse i högst två år och, för grovt ocker, fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Precis som andra centrala förmögenhetsbrott kan ocker inte sällan innebära en integritetskränkning för brottsoffret. Det ligger i straffbestämmelsens konstruktion att brottet ofta riktas mot någon som befinner sig i underläge. Gärningar som innebär ocker kan också innefatta planering och pågå under lång tid (se t.ex. Hovrätten för Övre Norrlands dom den 13 juni 2017 i mål B 49-17 och Svea hovrätts dom den 25 maj 2022 i mål B 7397-20). Mot den bakgrunden delar regeringen utredningens bedömning att de allvarligare formerna av ocker inte framstår som mindre straffvärda än motsvarande former av andra centrala förmögenhetsbrott.

Regeringen anser därmed att straffskalan för grovt ocker bör skärpas från fängelse i lägst sex månader och högst fyra år till fängelse i lägst ett och högst sex år. På så sätt anpassas också straffskalan för ocker, som inte har ändrats sedan brottsbalken infördes, till de högre straffnivåer som numera gäller för annan närliggande brottslighet såsom grovt olaga tvång.

Minimistrafvet för grovt häleri bör skärpas

I bestämmelserna om häleri, grovt häleri och häleriförseelse straffbeläggs bl.a. förfaranden som innebär att gärningspersonen på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande befattar sig med egendom som är frånhänd annan genom brott (9 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken). Straffskalorna sträcker sig från böter vid häleriförseelse upp till fängelse i sex år för den grova svårhetsgraden av brottet.

Till skillnad från andra centrala förmögenhetsbrott är häleri inte ett direkt angrepp på den skadelidandes förmögenhetssfär utan består i ett utnyttjande av resultatet av en föregående brottslighet. Typiskt sett är därför häleri inte lika integritetskränkande som exempelvis en stöld eller ett bedrägeri kan vara, något som även *Göteborgs universitet (juridiska institutionen)* ger uttryck för. Samtidigt kan allvarligare former av häleri avse t.ex. en yrkesmässig handel med stöldgods. Sådan häleribrottslighet kan ha samhällsfarliga inslag eftersom den kan bidra till den kriminella ekonomin genom att brottsvinster som hanteras kan återinvesteras i andra brottsupplägg eller tvättas vita. Till skillnad från *Svea hovrätt* anser regeringen att dessa omständigheter utgör ett skäl för att se allvarligare på grov häleribrottslighet.

Sammantaget delar regeringen utredningens bedömning att det finns anledning att betrakta de allvarligare fallen av häleri som mer straffvärda än vad den nuvarande straffskalan för grovt häleri ger uttryck för. Straffskalan bör därför ändras och då genom att minimistrafvet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Med en sådan höjning kommer straffnivån för grovt häleri att ligga i linje med vad som föreslås gälla för annan närliggande förmögenhetsbrottslighet och för flera av de häleriliknande gärningar som straffbeläggs enligt lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott (avsnitt 5.4.18).

Minimistrafvet för grovt utförselhäleri bör skärpas

Den 1 september 2025 kriminaliserades utförselhäleri i 9 kap. 6 a § brottsbalken. För brottet döms den som, på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande, tar befattning med något som skäligen kan antas vara frånhänt annan genom brott, i syfte att föra det ut ur landet. I bestämmelsens andra stycke finns en grov svårhetsgrad av brottet med kvalifikationsgrunder motsvarande de som gäller för grovt häleri. Straffskalan för utförselhäleri är fängelse i högst två år och, för grovt utförselhäleri, fängelse i lägst sex månader och högst sex år. I förarbetena till kriminaliseringen gjordes bedömningen att brottets straffskala bör motsvara den som gäller för bl.a. grovt häleri (prop. 2024/25:129 Skärpta åtgärder mot utförsel av stöldgods s. 41–43).

Utredningen bedömer att det med hänsyn till de likheter som finns mellan utförselhäleri och häleri finns skäl att betrakta brotten som typiskt sett lika straffvärda och att de därför också bör jämföras i fråga om abstrakt

straffvärde. Utredningen lämnar dock inget förslag om att ändra straffskalan för utförselhäleri. Bakgrunden till det är att regeringens förslag om att införa brottet utförselhäleri antogs av riksdagen först omkring tidpunkten då utredningen redovisade sitt betänkande.

Regeringen instämmer i utredningens bedömning att grovt utförselhäleri bör ha samma minimistraff som grovt häleri. Detta ligger också i linje med vad som uttalats i de ovan nämnda förarbetena. Regeringen föreslår därför att minimistraffet för grovt utförselhäleri bör höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Minimistraffet för grovt svindleri bör skärpas

I bestämmelserna som avser svindleri, ringa svindleri och grovt svindleri straffbeläggs spridning av vilseledande uppgifter i vissa sammanhang (9 kap. 9 § brottsbalken). Straffskalorna sträcker sig från böter vid ringa brott upp till fängelse i sex år för den grova svårhetsgraden av brottet.

Svindleri kan beskrivas som en typ av bedrägeri riktat mot allmänheten. Vid allvarigare fall av svindleri kan de vilseledande uppgifterna t.ex. orsaka avsevärd ekonomisk skada för en bred krets av småsparare eller pensionssparare. Ett svindleribrott som riktar sig mot professionella aktörer kan ha samhällsfarliga inslag t.ex. på så sätt att det påverkar eller riskerar att påverka kreditmarknaden med åtföljande risker för samhälls-ekonomin.

Regeringen bedömer att allvarigare former av svindleri är mer straffvärda än vad den nuvarande straffskalan för det grova brottet ger uttryck för. Minimistraffet för brottet bör därför, i enlighet med vad utredningen föreslår, höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. På så sätt blir också straffnivån för brottet överensstämmande med det som föreslås gälla för andra närliggande förmögenhetsbrott, bl.a. grovt bedrägeri och grov förskingring (se ovan respektive avsnitt 5.4.8).

Andra straffskalor för brotten i 9 kap. brottsbalken bör inte ändras

I likhet med utredningen ser regeringen för närvarande inte något behov av andra ändringar i straffskalorna för brotten i 9 kap. brottsbalken.

5.4.8 Förskingring, annan trolöshet och mutbrott (10 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Minimistraffen för grov förskingring och grov trolöshet mot huvudman ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Minimistraffen för tagande av muta, givande av muta och handel med inflytande ska höjas från böter till allmänt fängelseminimum.

Minimistraffet för grovt tagande av muta och grovt givande av muta ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år och sex månader.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten i 10 kap. brottsbalken bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget eller bedömningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Minimistrafvet för grov förskingring bör skärpas

Förskingring kan bl.a. bestå i att en person missbrukar det förtroende som han eller hon har fått att ha hand om någon annans egendom, med skyldighet att utge eller redovisa för den, och i stället själv tillgodogör sig egendomen för egen vinning och till skada för ägaren (10 kap. 1–3 §§ brottsbalken). Straffskalorna sträcker sig från böter vid ringa förskingring upp till fängelse i sex år för den grova svårhetsgraden av brottet.

Regeringen konstaterar att förskingringsbrott, utöver den ekonomiska skadan som brottet medför, även innebär att gärningspersonen missbrukar den lojalitetsplikt som han eller hon har gentemot exempelvis en huvudman. Allvarigare fall av förskingring kan t.ex. avse missbruk av en ledande och självständig ställning i ett bolag, missbruk av en särskild förtroendeställning som god man eller förmyndare eller gälla myndighetsanställda som missbrukar sitt uppdrag. I den sistnämnda typen av fall riskerar brottsligheten att skada tilliten till myndigheter och andra centrala samhällsfunktioner. Brottsligheten kan i vissa fall även innebära en betydande integritetskränkning för brottsoffret.

Mot den angivna bakgrunden instämmer regeringen i utredningens bedömning att de allvarigare formerna av förskingring är mer straffvärda än vad den nuvarande straffskalan för det grova brottet ger uttryck för. Straffskalan bör därför skärpas och då genom att minimistrafvet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Straffnivån för grov förskingring kommer på så sätt ligga i linje med vad regeringen föreslår ska gälla för likartade brottstyper, såsom grov stöld och grovt bedrägeri (se avsnitt 5.4.6 och 5.4.7).

Minimistrafvet för grov trolöshet mot huvudman bör skärpas

Trolöshet mot huvudman avser att gärningspersonen, som har fått en uppgift av visst slag på grund av en förtroendeställning, missbrukar förtroendeställningen och på det sättet skadar huvudmannen (10 kap. 5 § brottsbalken). För brott av normalgraden är straffskalan böter eller fängelse i högst två år. Straffskalan för grov trolöshet mot huvudman sträcker sig från fängelse i sex månader till fängelse i sex år.

Som utredningen konstaterar innebär trolöshet mot huvudman, likt förskingring, att gärningspersonen missbrukar den lojalitetsplikt som han eller hon har gentemot huvudmannen. Det kan t.ex. handla om att en

myndighetsföreträdare tar hänsyn till egna ekonomiska intressen i sin tjänsteutövning eller använder myndighetens medel för att berika sig själv. Det kan också gälla en god man eller förvaltare som i samma syfte använder sin huvudmans tillgångar. Brottsligheten kan i den typen av fall vara mycket integritetskränkande för det brottsoffer som satt sin tillit till gärningspersonen. De nu angivna exemplen på trolöshetsbrott kan även ha samhällsfarliga inslag eftersom de kan riskera att skada förtroendet för myndigheter och andra viktiga samhällsfunktioner.

Regeringen anser, i likhet med utredningen, att de allvarigare formerna av trolöshetsbrott är mer straffvärda än vad den nuvarande straffskalan för det grova brottet ger uttryck för. Minimistraffet för grov trolöshet mot huvudman bör därför enligt regeringen höjas och då från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Ett sådant minimistraff ligger i linje med det som föreslås gälla för andra närliggande brott, såsom grov förskingring och vissa mutbrott (se ovan och nedan).

Straffen för mutbrott bör skärpas

Tagande av muta och grovt sådant brott innebär bl.a. att gärningspersonen tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för utövningen av sin anställning eller uppdrag. Givande av muta och grovt sådant brott består bl.a. i att gärningspersonen på motsvarande vis lämnar, utlovar eller erbjuder en sådan otillbörlig förmån. Straffet för tagande och givande av muta av normalgraden är böter eller fängelse i högst två år och, för grova sådana brott, fängelse i lägst sex månader och högst sex år. (10 kap. 5 a–5 c §§ brottsbalken)

Som utredningen framhåller innefattar fall där en arbetstagare eller uppdragstagare låter sig mutas ett åsidosättande av lojalitetsplikten gentemot huvudmannen och bakom kriminaliseringen av mutbrotten finns fler skyddsvärda intressen än så, särskilt brottslighetens skadliga inverkan på samhällslivet i dess helhet (se prop. 2011/12:79 En reformerad mutbrottslagstiftning s. 19–21). Ett mutbrott innebär inte bara en risk för att huvudmannens anseende och verksamhet skadas utan även en risk för felaktig tjänsteutövning, annat oriktigt beslutsfattande och oriktig beredning. Det finns även en risk för att förtroendet för myndigheter, företag och andra aktörer skadas när vissa aktörer skaffar sig ooberättigade förmåner framför andra. Av betydelse är också att omfattningen av mutor och betalningar till personer som missbrukar sin anställning eller sitt uppdrag i kommunal, statlig eller privat sektor till förmån för kriminella nätverk förefaller vara större än vad man tidigare trott (Brå, Möjliggörare för kriminella nätverk – Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor [Rapport 2024:2] s. 12).

Enligt regeringen är straffansvaret för mutbrott centralt för att bekämpa handlande som undergräver förtroendet för det allmänna, snedvrider konkurrens och har en hämmande effekt på handel och ekonomisk tillväxt. I likhet med utredningen bedömer regeringen därför att det finns skäl att se betydligt allvarigare på mutbrott än vad nuvarande straffskalor ger uttryck för. När det gäller allvarigare fall av mutbrott anser regeringen att straffnivån bör ligga högre än den som föreslås gälla för brott som grov förskingring och grov trolöshet mot huvudman. Enligt regeringen är det motiverat att, som utredningen föreslår, höja minimistraffet för mutbrott

av normalgraden från böter till allmänt fängelseminimum och, för den grova svårhetsgraden av brottet, från fängelse i sex månader till fängelse i ett år och sex månader. Regeringen utesluter samtidigt inte att det kan finnas anledning att återkomma till mutbrottens straffskalor i flera avseenden vid den fortsatta beredningen av förslagen i betänkandet Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel (SOU 2025:87).

Minimistrafvet för handel med inflytande bör skärpas

Handel med inflytande är ett brott som i vart fall delvis överlappar mutbrotten, men som är sekundärt tillämpligt i förhållande till dessa brott. Gärningspersonen är den som i annat fall än som avses i bestämmelserna om tagande och givande av muta agerar på ett visst, närmare beskrivet sätt. Straffskalan är böter eller fängelse i högst två år. (10 kap. 5 d § brottsbalken)

Regeringen instämmer i utredningens bedömning att handel med inflytande ligger så pass nära mutbrotten i fråga om det straffbara området att brottets abstrakta straffvärde bör jämföras med det för mutbrott av normalgraden. Det är därmed motiverat att, som utredningen föreslår, höja minimistrafvet för handel med inflytande från böter till allmänt fängelseminimum. På samma sätt som för mutbrotten kan det finnas anledning att återkomma till straffskalan för brottet vid den fortsatta beredningen av förslagen i betänkandet Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel (SOU 2025:87).

Andra straffskalor för brotten i 10 kap. brottsbalken bör inte ändras

Regeringen delar utredningens bedömning att det för närvarande inte finns något behov av andra ändringar i straffskalorna för brotten i 10 kap. brottsbalken.

5.4.9 Brott mot borgenärer m.m. (11 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Minimistrafvet för grov oredlighet mot borgenärer och grovt försvärande av konkurs eller exekutiv förrättning ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten i 11 kap. brottsbalken bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten anser, till skillnad från utredningen, att minimistrafvet för grovt bokföringsbrott bör skärpas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Skärpta minimistrafvet för vissa borgenärsbrott

För oredlighet mot borgenärer döms bl.a. den som, när han eller hon är på obestånd eller när påtaglig fara för detta föreligger, gör sig av med egendom av betydande värde. Straffet är fängelse i högst två år och, för grov oredlighet mot borgenärer, fängelse i lägst sex månader och högst sex år (11 kap. 1 § brottsbalken).

I bestämmelserna om försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning respektive grovt sådant brott fastställs under vilka förutsättningar någon kan hållas straffrättsligt ansvarig för att på visst sätt ha försvårat ett konkursförfarande eller en exekutiv förrättning (11 kap. 2 § brottsbalken). Straffskalan för brott av normalgraden är fängelse i högst två år och, för den grova svårhetsgraden av brottet, fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Regeringen konstaterar att borgenärsbrotten i 11 kap. brottsbalken avser gärningar som riktas mot borgenärsers intressen genom att deras möjligheter att få betalt minskar. Brotten kan därför sägas innefatta ett missbruk av det förtroende som borgenärerna har visat gäldenären. Brotten kan därmed, liksom flertalet brott i 10 kap. brottsbalken, betraktas som en form av trolöshetsbrott. Som utredningen anför kan allvarligare former av borgenärsbrott i 11 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken riskera att orsaka omfattande ekonomiska skador för ett stort antal borgenärer. Det kan vidare handla om att det exekutiva förfarandet påtagligt försvåras t.ex. genom att egendom eller andra tillgångar göms undan eller förs utomlands. Regeringen delar utredningens bedömning att de nuvarande straffskalorna för allvarligare former av oredlighet mot borgenärer och försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning inte fullt ut återspeglar allvaret i brottsligheten. För att åstadkomma en höjd straffnivå bör minimistrafvet för de grova svårhetsgraderna av brotten ändras och då i linje med vad som föreslås gälla för andra närliggande brottstyper såsom grov förskingring och grov trolöshet mot huvudman, dvs. från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Andra straffskalor för brotten i 11 kap. brottsbalken bör inte ändras

Utredningen gör bedömningen att straffskalorna för övriga brott i 11 kap. brottsbalken inte bör ändras, däribland straffet för grovt bokföringsbrott, vilket *Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten* och *Åklagarmyndigheten* ifrågasätter. Myndigheterna anser att minimistrafvet för grovt bokföringsbrott bör höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år, i enlighet med vad utredningen föreslår ska gälla för flera andra grova förmögenhetsbrott. Regeringen har viss förståelse för vad myndigheterna anför, men bedömer att frågan inte bör hanteras i förevarande lagrådsremiss. Regeringen ser inte heller för närvarande något behov av andra straffskaleändringar i 11 kap. brottsbalken.

5.4.10 Skadegörelsebrotten (12 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Minimistrafvet för grov skadegörelse ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten i 12 kap. bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Svensk Handel tillstyrker förslaget. *Uppsala tingsrätt* anser att typfallet av grov skadegörelse varken är integritetskränkande för brottsoffret eller innehåller några samhällsskadliga inslag. Tingsrätten ifrågasätter därför om brottet är så pass klandervärt att minimistrafvet ska uppgå till ett års fängelse.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Minimistrafvet för grov skadegörelse bör skärpas

Straffbestämmelserna om skadegörelse finns i 12 kap. 1, 2 och 3 §§ brottsbalken. Straffskalorna sträcker sig från böter vid ringa skadegörelse upp till fängelse i sex år för den grova svårhetsgraden av brottet.

Regeringen delar utredningens slutsats att det inte finns något behov av att ändra straffskalorna för skadegörelse och ringa skadegörelse, men att minimistrafvet för grov skadegörelse bör höjas. Straffskalan för grov skadegörelse skärptes 2017 från fängelse i högst fyra år till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. I förarbetena gjordes bedömningen att de likheter som finns mellan skadegörelse och tillgreppsbrott motiverar att grov skadegörelse har samma straffskala som de typiska tillgreppsbrotten. Det framhölls bl.a. att den enskilde både vid en stöld och vid skadegörelse kan drabbas av samma egendomsförlust, att gärningspersonen i båda fallen visar brist på respekt för andras egendom och att skadegörelse, precis som stöld, kan inrymma integritetskränkande inslag (prop. 2016/17:131 s. 78).

I linje med vad som uttalats i ovan nämnda förarbeten anser regeringen att det även fortsättningsvis framstår som motiverat att, i fråga om straffnivå, jämställa grov skadegörelse med andra typiska förmögenhetsbrott såsom grov stöld. Allvarligare former av skadegörelse kan i likhet med t.ex. grov stöld och inbrottsstöld vara mycket integritetskränkande för brottsoffret. Det kan exempelvis handla om skadegörelse som sker efter inbrott i någons bostad. Skadegörelse kan också begås i ett uppenbart trakasserande syfte och kan i andra fall, som t.ex. vid en sprängning, vara förknippad med avsevärd skada. Allvarligare fall av skadegörelse kan vidare innebära skador på infrastruktur eller att egendom av stort kulturellt

värde går förlorat. Regeringen bedömer sammantaget, till skillnad från *Uppsala tingsrätt*, att straffnivån för grov skadegörelse bör höjas på samma sätt som för t.ex. grov stöld och andra förmögenhetsbrott, dvs. genom att minimistrafket skärps från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Andra straffskalor för brotten i 12 kap. brottsbalken bör inte ändras

I likhet med utredningen ser regeringen för närvarande inte något behov av andra ändringar i straffskalorna för skadegörelsebrotten i 12 kap. brottsbalken.

5.4.11 Förfalskningsbrotten (14 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Minimistrafket för grov urkundsförfalskning ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten i 14 kap. brottsbalken bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Minimistrafket för grov urkundsförfalskning bör skärpas

Straffbestämmelserna om urkundsförfalskning finns i 14 kap. 1–3 §§ brottsbalken. Straffskalan sträcker sig från böter vid ringa brott, som är benämnt förvanskning av urkund, upp till fängelse i sex år för grovt brott. Straffskalorna för de olika svårhetsgraderna av brottet har inte ändrats sedan brottsbalken infördes.

Allvarligare former av urkundsförfalskning kan inte sällan vara ett led i annan omfattande och mer systematisk brottslighet. Det kan exempelvis handla om att gärningspersonen förfalskar olika typer av dokument för att få del av ekonomiska förmåner från välfärdssystemen eller andra utbetalningar eller lån som gärningspersonen annars inte skulle vara berättigad till. Det kan också handla om att bokföring, revisionsberättelser eller andra bolagshandlingar förfalskas, exempelvis i syfte att dölja annan brottslighet eller bolagets verkliga företrädare. Ett exempel på urkundsförfalskning i den typen av fall kan vara att någon annans namnteckning förfalskas på ett bolagsstämmoprotokoll eller i en ändringsanmälan till Bolagsverket för att den personen felaktigt ska registreras som styrelseledamot. Ytterligare

exempel på allvarliga former av urkundsförfalskning är tillverkning av falska pass, tillståndshandlingar eller andra liknande dokument.

Regeringen instämmer i utredningens slutsats att en höjd straffnivå är motiverad för grov urkundsförfalskning och att detta bör åstadkommas genom att minimistrafvet för brottet höjs från fängelse i lägst sex månader till fängelse i lägst ett år. Att straffskalan genom en sådan ändring blir överensstämmande med den som föreslås gälla för brottstyper såsom grovt bedrägeri, grov förskingring, grov oredlighet mot borgenärer och grovt bidragsbrott framstår som rimligt från proportionalitets- och ekvivalenssynpunkt.

Andra straffskalar för brotten i 14 kap. brottbalken bör inte ändras

Regeringen delar utredningens bedömning att det för närvarande inte finns något behov av andra ändringar i straffskalorna för förfalskningsbrotten i 14 kap. brottbalken.

5.4.12 Mened, falskt åtal och annan osann utsaga (15 kap. brottbalken)

Regeringens förslag

Minimistrafvet för mened ska höjas från allmänt fängelseminimum till fängelse i sex månader.

Den särskilda brottsbeteckningen ringa mened ska ersättas med en möjlighet att bestämma straffet till fängelse i högst ett år vid mindre allvarliga fall av mened.

Regeringens bedömning

Andra straffskalar för brotten i 15 kap. brottbalken bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget eller bedömningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Den som lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen efter att ha avlagt ed som är föreskriven i lag döms för mened. Straffskalan för mened är fängelse i högst fyra år eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. För grov mened är straffskalan fängelse i lägst två år och högst åtta år. (15 kap. 1 § brottbalken)

Att vittnen som hörs under ed talar sanning är av central betydelse för att de rättsvärdande myndigheterna ska ha möjlighet att fullgöra sina uppgifter. Det är också en förutsättning för tilltron till rättssystemet. Ett

vittne som medvetet lämnar felaktiga uppgifter eller förtiger sanningen i en rättegång riskerar inte bara att skada rättssystemet, utan även parterna och andra aktörer som berörs av det rättsliga förfarandet. Det kan med hänsyn till dessa omständigheter ifrågasättas om det nuvarande minimistrafvet för mened återspeglar brottets allvar i tillräcklig utsträckning.

Några av de skäl som tidigare har anförts mot ett höjt minimistrafv för mened är att det skulle innebära att straffet i fler fall blir väsentligt strängare än straffet för den brottslighet som meneden tar sikte på. Vidare har menedsbestämmelsen ett vitt tillämpningsområde och är tillämplig även i tvistemål (prop. 2021/22:186 En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring s. 35).

Även med beaktande av dessa skäl anser regeringen att menedsbrottet till sin natur är ett så pass allvarligt angrepp mot rättssystemet att det motiverar en strängare reaktion än den som kan följa på brottet i dag. Regeringen anser därför, i likhet med utredningen och till skillnad från den bedömning som tidigare gjorts, att minimistrafvet för mened bör höjas från allmänt fängelseminimum till fängelse i sex månader.

Regeringen instämmer vidare i utredningens bedömning att den ringa svårhetsgraden av mened bör tas bort och ersättas med en möjlighet att bestämma straffet till fängelse i högst ett år vid mindre allvarliga fall. Som utredningen konstaterar återspeglar en sådan ändring det allvar som ligger även i ett mindre allvarligt menedsbrott. Det skapas dessutom ett ökat utrymme för en nyanserad straffmätning för de mindre allvarliga fallen.

Enligt 15 kap. 14 § brottsbalken får det dömas till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet, om den som begått en gärning som avses i kapitlet frivilligt och innan avsevärd olägenhet uppkommit har rättat felet eller på annat sätt avvärjt fara för vidare olägenhet. Om faran var ringa och det inte är föreskrivet strängare straff än fängelse i sex månader för gärningen, ska det inte dömas till ansvar. Förslaget om att den ringa svårhetsgraden av mened ska tas bort och ersättas med en möjlighet att bestämma straffet till fängelse i högst ett år vid mindre allvarliga fall medför att ansvarsfrihet enligt den nyss nämnda bestämmelsen inte längre kan aktualiseras. Eftersom förslaget syftar till en skärpt syn även på mindre allvarliga menedsbrott framstår detta som en rimlig och godtagbar konsekvens. Däremot kommer det även fortsättningsvis vara möjligt att sätta ned straffet med stöd av bestämmelsen när förutsättningarna för det är uppfyllda.

Utöver ovanstående förslag ser regeringen, i likhet med utredningen, för närvarande inte något behov av andra ändringar i straffskalorna för brotten i 15 kap. brottsbalken.

5.4.13 Brotten mot allmän ordning (16 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Maximistrafvet för involverande av en underårig i brottslighet ska höjas från fängelse i fyra år till fängelse i sex år.

Maximistrafvet för uppvigling, grovt brott, ska höjas från fängelse i fyra år till fängelse i sex år.

Regeringens bedömning

Andra ändringar i straffskalorna för brotten mot allmän ordning bör inte göras i förevarande lagstiftningsärende.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Linköpings universitet (Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn) delar inte utredningens bedömning att straffskalan för grovt barnpornografibrott inte bör ändras, men ställer sig positivt till förslaget om att maximistrafet för involverande av en underårig i brottslighet ska höjas. Även *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* välkomnar förslaget.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Maximistrafet för involverande av en underårig i brottslighet bör skärpas

För involverande av en underårig i brottslighet döms den som för brott eller brottslig verksamhet anlitar, betalar, instruerar eller överlämnar egendom till någon som inte har fyllt 18 år och därigenom, eller på annat liknande sätt, involverar honom eller henne i brottet eller den brottsliga verksamheten. För straffansvar är det tillräckligt att gärningspersonen har varit oaktsam till att den underårige inte hade fyllt 18 år. Det ska inte dömas för brottet om involverandet är uppenbart mindre allvarligt, t.ex. med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder eller utveckling mellan gärningspersonen och den underåriga som involverats. Straffet för brottet är fängelse i högst fyra år. (16 kap. 5 a § brottsbalken)

Brottet infördes 2023 mot bakgrund av den växande problematiken med unga som dras in och utnyttjas i verksamhet som bedrivs av kriminella nätverk. Att problematiken sträcker sig långt ned i åldrarna framhålls som särskilt oroväckande i förarbetena. Annat som lyfts fram är bl.a. riskerna för en återväxt av kriminella och för nya generationer av unga som fostras in i allvarlig brottslighet. (prop. 2022/23:53 s. 79)

Det kan utifrån samhällsutvecklingen konstateras att fler barn har koppling till gängkriminalitet och att de barn som involveras blir allt yngre. Rekryteringen sker numera i allt högre utsträckning med hjälp av digitala tjänster. Barnen och ungdomarna rekryteras bl.a. för att utföra grova brott för de kriminella nätverkens räkning. Därför är det angeläget att straffskalan för involverande av en underårig i brottslighet återspeglar allvaret i brottsligheten, inte minst i de mer klandervärda fallen. Allvarligare former av brottet kan t.ex. gälla en väldigt ung person som involveras i mycket allvarlig brottslighet eller att involverandet sker med otillbörliga medel och pågår under lång tid. Utifrån utredningens förslag anser regeringen att maximistrafet för brottet bör höjas och då från fängelse i fyra år till fängelse i sex år.

Maximistraflet för uppvigling, grovt brott, bör skärpas

Uppvigling regleras i 16 kap. 5 § brottsbalken. Straffskalan för brottet är böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet är att anse som grovt är straffskalan i stället fängelse i högst fyra år. Uppvigling kan vara tryck- eller yttrandefrihetsbrott enligt 7 kap. 5 § tryckfrihetsförordningen respektive 5 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen.

Eftersom uppvigling bl.a. kan bestå i att gärningspersonen uppmanar eller söker förleda till en brottslig gärning, gör sig flera av de aspekter som lyfts fram beträffande involverande av en underårig i brottslighet gällande även i förhållande till uppvigling. Det framstår mot den bakgrunden som motiverat och rimligt från proportionalitets- och ekvivalenssynpunkt att uppvigling har samma maximistraf som involverande av en underårig i brottslighet. I enlighet med vad utredningen föreslår bör därmed maximistraflet för uppvigling, grovt brott, höjas från fängelse i fyra år till fängelse i sex år. Den föreslagna ändringen medför inte något behov av ändringar på det grundlagsskyddade området.

Andra ändringar i straffskalorna för brotten mot allmän ordning bör inte göras i förevarande lagstiftningsärende

Regeringen bedömer att det i detta lagstiftningsärende inte bör göras några andra ändringar i straffskalorna för brotten i 16 kap. brottsbalken. Detta inkluderar barnpornografibrott, som tas upp av *Linköpings universitet (Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn)*, vars straffskalor sträcker sig från böter vid ringa brott ända upp till fängelse i sex år för den grova svårhetsgraden av brottet.

5.4.14 Tjänstefel m.m. (20 kap. brottsbalken)

Regeringens förslag

Straffskalan för grovt brott mot tystnadsplikt ska skärpas från fängelse i lägst sex månader och högst fyra år till fängelse i lägst ett och högst sex år.

Regeringens bedömning

Straffskalorna för brott mot tystnadsplikten av normalgraden bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget eller bedömningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Straffskalan för grovt brott mot tystnadsplikt bör skärpas

Brott mot tystnadsplikt består bl.a. av att gärningspersonen röjer en uppgift som han eller hon på viss grund är skyldig att hålla hemlig. Straffet är böter eller fängelse i högst två år och, för grovt brott mot tystnadsplikt, fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen kunnat medföra allvarlig skada, avsett ett stort antal uppgifter eller annars varit av särskilt farlig art. Om gärningen begås av oaktsamhet är straffskalan böter och oaktsamma gärningar utgör i ringa fall inte brott (20 kap. 3 § brottsbalken).

År 2023 skärptes straffet för allvarliga brott mot tystnadsplikt. Maximistraffet för brott mot tystnadsplikt höjdes från fängelse i ett år till fängelse i två år och det infördes ett grovt brott mot tystnadsplikt med straffskalan fängelse i lägst sex månader och högst fyra år (prop. 2022/23:106 Skärpt syn på brott mot journalister och vissa andra samhällsnyttiga funktioner).

Även om straffskärpningar har skett relativt nyligen instämmer regeringen i utredningens bedömning att det abstrakta straffvärdet för de allvarligare formerna av brott mot tystnadsplikt bör vara högre än vad de nuvarande straffskalorna ger uttryck för. Allmänheten har ett berättigat intresse av att den offentliga verksamheten och andra tystnadspliktiga samhällsaktörer hanterar känsliga uppgifter på ett korrekt sätt. Som utredningen konstaterar riskerar allvarligare former av brottet att skada inte bara enskilda utan även mer allmänt skada förtroendet för myndigheter och andra viktiga samhällsfunktioner. I fall där aktörer inom rättsväsendet läcker information till den organiserade brottsligheten eller när mycket integritetskänsliga uppgifter röjs kan brottsligheten medföra betydande skador och i vissa fall ha systemhotande inslag. Regeringen anser därför att straffskalan för grovt brott mot tystnadsplikt bör skärpas och då från fängelse i lägst sex månader och högst fyra år till fängelse i lägst ett och högst sex år. Förslaget innebär att straffnivån för brottet blir överensstämmande med de höjda straffnivåer som föreslås gälla för andra närliggande brottstyper, bl.a. grov förskingring och grov trolöshet mot huvudman (se avsnitt 5.4.8). Med hänsyn till principerna om proportionality och ekvivalens framstår detta som rimligt.

Straffskalorna för brott mot tystnadsplikt bör i övrigt inte ändras

Regeringen ser för närvarande inte något behov av andra ändringar i straffskalorna för brott mot tystnadsplikt. Straffskalorna för tjänstefel, inbegripet utredningens förslag om en skärpt straffskala för grovt tjänstefel, behandlas inte i denna lagrådsremiss utan i lagstiftningsärendet kopplat till betänkandet Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel (SOU 2025:87).

5.4.15 Skattebrottslagen

Regeringens förslag

Minimistrafvet för grovt skattebrott ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten i skattebrottslagen bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget eller bedömningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Minimistrafvet för grovt skattebrott bör skärpas

Straffansvar för skattebrott föreskrivs i 2 § skattebrottslagen (1971:69). Straffet är fängelse i högst två år. Om brottet är att anse som ringa, döms det enligt 3 § för skatteförseelse till böter. Om brottet i stället är att anse som grovt, döms det enligt 4 § för grovt skattebrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Allvarligare former av skattebrott kan innebära att mycket betydande skattebelopp undandras eller riskerar att undandras det allmänna. Skattebrott beräknas årligen orsaka samhällsförluster som uppgår till mångmiljardbelopp. Brottsstypen utgör vidare en stor del av den kriminella ekonomin. De allvarligare formerna av skattebrott har många gånger en koppling till annan organiserad och ekonomisk brottslighet. Det kan handla om avancerade brottsupplägg, inte sällan med internationella förgreningar, som innebär att skatt undandras det allmänna med synnerligen stora belopp. Som ett led i den allvarliga skattebrottsligheten förekommer också ofta annan allvarlig ekonomisk brottslighet, exempelvis grova bokföringsbrott, förfalskningsbrott, bedrägeribrott, trolöshetsbrott och olika former av penningtvätt. Brottsvinsterna, bl.a. i form av obeskattade tillgångar, kan sedan återinvesteras i annan brottslighet och nya brottsupplägg. (Polismyndighetens rapport, Den kriminella ekonomin – Introduktion och översikt 2024, dnr A442.181/2024.) Allvarligare fall av skattebrott kan också bestå i att en viss verksamhet mer systematiskt utnyttjar s.k. svart arbetskraft. Den typen av brottslighet innebär inte bara ett skatteundandragande utan kan även exponera arbetstagare för risker och snedvridda konkurrensen till förmån för oseriösa aktörer. Allvarligare fall av skattebrott kan alltså många gånger vara samhällsskadliga i en vidare mening.

Mot nu angiven bakgrund delar regeringen utredningens bedömning att straffskalan för allvarligare former av skattebrott inte fullt ut återspeglar brottslighetens allvar. Minimistrafvet för det grova brottet bör därför höjas

och då från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Ett sådant minimistraff ligger också i linje med de straffskärpningar som föreslås för annan allvarlig ekonomisk brottslighet, som exempelvis grovt bedrägeri, grov förskingring och grovt penningtvättsbrott (avsnitt 5.4.7, 5.4.8 och 5.4.18), vilket framstår som rimligt från proportionalitets- och ekvivalenssynpunkt.

Andra straffskalor för brotten i skattebrottslagen bör inte ändras

Regeringen ser, i likhet med utredningen, för närvarande inte något behov av andra ändringar i straffskalorna för brotten i skattebrottslagen.

5.4.16 Lagen om straff för smuggling

Regeringens förslag

Minimistraffen för grov smuggling, grovt tullbrott och grov olovlig befattningsmed smuggelgods ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten i smugglingslagen bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget eller bedömningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Minimistraffet för grov smuggling bör skärpas

Smuggling är straffbelagt i 3 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Är brottet ringa döms det till penningböter (4 §). För grov smuggling är straffet fängelse i lägst sex månader och högst sex år (5 §).

Som utredningen konstaterar kan allvarligare fall av smuggling avse olovlig införsel av gifter eller annat som kan ge upphov till allvarliga risker för liv och hälsa eller för miljön. I domstolspraxis har t.ex. olovlig införsel av icke rabiesvaccinerade hundar från ett land där det finns en beaktansvärd risk för rabiesmitta ansetts utgöra grov smuggling (NJA 2018 s. 456). Exempel som lyfts fram i förarbetena och som kan utgöra grov smuggling är även bl.a. olovlig utförsel av krigsmateriel, högteknologiska produkter eller varor som är särskilt känsliga eller viktiga för landets ekonomi, försörjning eller förhållande till omvärlden. Det kan också handla om fall som är ett led i en mer systematisk eller omfattande brottslighet (prop. 1999/2000:124 En ny smugglingslag m.m. s. 122 och 123).

Regeringen delar utredningens bedömning att det finns skäl att se allvarigare på gärningar som utgör grovt smugglingsbrott än vad nuvarande straffskala ger uttryck för. Förfaranden som innebär att gärningspersonen smugglar in eller ut varor ur landet som bedöms vara hälsofarliga, särskilt skadliga eller av stor betydelse för centrala samhällsintressen, bör mötas av en kraftigare reaktion från samhällets sida än vad som för närvarande är fallet. Det gäller inte minst om det är fråga om stora mängder av sådana varor eller om smugglingen sker i mer organiserad och systematisk form. I likhet med utredningen bedömer alltså regeringen att straffskalan för grov smuggling bör skärpas och att det bör ske på så sätt att minimistraflet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Minimistraflet för grovt tullbrott bör skärpas

Ansvar för tullbrott förutsätter att någon i samband med att en vara förs in till eller ut från landet uppsåtligen agerar på ett otillåtet sätt vid tullbehandlingen. Det krävs att personen genom det otillåtna agerandet ger upphov till fara för att tull, annan skatt eller avgift undandras det allmänna eller felaktigt tillgodoräknas eller återbetalas till personen själv eller till någon annan. Straffskalan för tullbrott är böter eller fängelse i högst två år, 8 § lagen om straff för smuggling. Om brottet är ringa döms det i stället till penningböter (9 §). Straffskalan för grovt tullbrott är fängelse i lägst sex månader och högst sex år (10 §).

Tullbrottet har utformats med skattebrottet som förebild. För tullbrott och skattebrott gäller också i stort sett motsvarande kvalifikationsgrunder för grovt brott (samma prop. 1999/2000:124 s. 68–70 och 137–139). Med hänsyn till de likheter som finns mellan brotten i fråga om det kriminaliserade området och bakomliggande skyddsintressen bör den skärpta synen som föreslås gälla för allvarigare skattebrott (avsnitt 5.4.15) få genomslag även i förhållande till allvarigare tullbrott. Regeringen föreslår därför, i likhet med utredningen, att minimistraflet för grovt tullbrott höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Minimistraflet för grov olovlig befattning med smuggelgods bör skärpas

I straffbestämmelsen om olovlig befattning med smuggelgods kriminaliseras olika typer av uppsåtliga förfaranden med en vara som varit föremål för brott enligt 3–11 §§ lagen om straff för smuggling (12 § samma lag). Det kan t.ex. handla om att gärningspersonen transporterar, döljer eller överläter en sådan vara. Straffskalan för brottet är böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen är ringa, ska den inte medföra ansvar. Om gärningsmannen inte inser men har skälig anledning att anta att varan varit föremål för brott, är straffet böter. Även i det fallet är dock ringa gärningar undantagna från straffansvar. Grov olovlig befattning med smuggelgods regleras i 13 §. Straffet är fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid införandet av den grova svårhetsgraden av brottet framhölls att olovlig befattning med smuggelgods i det enskilda fallet kan utgöra ett lika allvarligt brott som det föregående införselbrottet eller till och med ett allvarligare brott än detta. Därför ansågs det naturligt att straffskalan för grov olovlig befattning med smuggelgods skulle vara lika sträng som för grova införselbrott (samma prop. 1999/2000:124 s. 74). Enligt regeringen finns det inte anledning att nu anlägga ett annat synsätt. Minimistraflet för

grov olovlig befattning med smuggelgods bör därmed höjas på motsvarande sätt som för grov smuggling, dvs. från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Andra straffskalor för brotten i smugglingslagen bör inte ändras

Regeringen delar utredningens bedömning att det för närvarande inte finns något behov av andra ändringar i straffskalorna för brotten i lagen om straff för smuggling.

5.4.17 Bidragsbrottslagen

Regeringens förslag

Minimistraflet för grovt bidragsbrott ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten i bidragsbrottslagen bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget eller bedömningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Straffbestämmelserna om bidragsbrott finns i 2 och 3 §§ bidragsbrottslagen (2007:612). Den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som han eller hon är skyldig att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp, döms för bidragsbrott. Straffskalan för normalgradsbrottet är fängelse i högst två år. Om brottet är ringa döms det i stället till böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet är grovt döms det för grovt bidragsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Bidragsbrottslagen gäller vissa ekonomiska förmåner och stöd från välfärdssystemen. Brottslighet som riktar sig mot välfärdssystemen utgör inte bara ett angrepp mot de offentliga finanserna utan riskerar även att undergräva legitimiteten och förtroendet för systemen. Dessutom har bidragsbrott inte sällan koppling till den organiserade brottsligheten och brottsvinsterna utgör en inte obetydlig del av den kriminella ekonomin (Polismyndighetens rapport Den kriminella ekonomin – Introduktion och översikt 2024, dnr A442.181/2024 s. 9–13).

Regeringen instämmer i utredningens slutsats att de allvarigare formerna av bidragsbrott har så pass samhällsskadliga inslag att de behöver mötas av

en kraftigare reaktion än vad som är fallet i dag. Minimistrafvet för den grova svårhetsgraden av brottet bör därför höjas och då från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Med en sådan höjning kommer straffnivån för grovt bidragsbrott att ligga i linje med den som föreslås gälla för annan närliggande förmögenhetsbrottslighet, exempelvis grovt bedrägeri (avsnitt 5.4.7), vilket framstår som rimligt från proportionalitets- och ekvivalenssynpunkt.

Andra straffskalor för brotten i bidragsbrottslagen bör inte ändras

Regeringen ser, i likhet med utredningen, för närvarande inte något behov av andra straffskaleändringar i bidragsbrottslagen.

5.4.18 Lagen om straff för penningtvättsbrott

Regeringens förslag

Minimistrafvet för grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt, grovt brott, ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten i lagen om straff för penningtvättsbrott bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

I lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott regleras dels penningtvättsbrott (3–6 §§), dels den särskilda brottstypen näringspenningtvätt (7 §). Straffskalorna för brotten sträcker sig från böter vid ringa brott upp till fängelse i sex år för de grova svårhetsgraderna av brotten.

Penningtvättsbrott tar bl.a. sikte på vissa hälerilikhade gärningar som syftar till att dölja att pengar eller annan egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet. I likhet med häleri, men till skillnad från centrala förmögenhetsbrott, utgör varken penningtvättsbrottet eller näringspenningtvätt något direkt angrepp på någon annans förmögenhet. Penningtvätt består i stället i en hantering av resultatet av en föregående brottslighet och näringspenningtvätt tar sikte på det risktagande som ligger i att genomföra en transaktion som skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättsyfte.

Samtidigt har penningtvättsbrottslighet tydliga samhällsfarliga inslag eftersom den möjliggör att vinning av brott återinvesteras och omsätts inom den legala eller kriminella ekonomin. Det är också bl.a. därför som de aktuella kriminaliseringarna är ett viktigt redskap i att bekämpa såväl

organiserad som ekonomisk brottslighet. I allvarligare fall kan penningtvättsbrott avse en omfattande och systematisk hantering av brottsvinster. Allvarligare former av näringspenningtvätt kan gälla penningtransaktioner som uppgår till betydande belopp och där omständigheterna kring transaktionerna helt uppenbart är sådana att de kan antas ha företagits i penningtvättsyfte.

Regeringen bedömer mot den angivna bakgrunden att det är motiverat med en stängare syn på allvarligare former av penningtvättsbrott och näringspenningtvätt än vad de gällande straffskalorna för brotten ger uttryck för. Regeringen anser därför, i likhet med utredningen, att minimistrafpen för grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt, grovt brott, bör höjas och då från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Med en sådan höjning kommer straffnivån för brotten att ligga i linje med den som föreslås gälla för annan närliggande förmögenhetsbrottslighet, bl.a. grovt häleri (avsnitt 5.4.7), vilket framstår som rimligt från proportionalitets- och ekvivalenssynpunkt.

I likhet med utredningen ser regeringen för närvarande inte något behov av andra straffskaleändringar i lagen om straff för penningtvättsbrott.

5.4.19 Lagen om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden

Regeringens förslag

Minimistrafpen för grovt insiderbrott och grov marknadsmanipulation ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor för brotten i lagen om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden bör inte ändras.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget eller bedömningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden innehåller bl.a. straffbestämmelser om insiderbrott och grovt insiderbrott (2 kap. 1 §) samt om marknadsmanipulation och grov marknadsmanipulation (2 kap. 4 §). För normalgraden av insiderbrott och marknadsmanipulation är straffskalan fängelse i högst två år och, för grovt brott, fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

De nuvarande straffskalorna för de grova svårhetsgraderna av brotten tillkom i samband med att lagen om straff för marknadsmissbruk på värde-

pappersmarknaden trädde i kraft 2016 (prop. 2016/17:22 Effektiv bekämpning av marknadsmissbruk s. 291). Av tidigare förarbeten framgår att det ansågs rimligt att straffskalorna för normalgradsbrotten motsvarade de som gällde för förmögenhetsbrott, bl.a. svindleri (prop. 1999/2000:109 Ny insiderlagstiftning, m.m. s. 54). När den nuvarande lagen infördes togs det fasta bl.a. på dessa uttalanden (prop. 2016/17:22 s. 294).

Regeringen instämmer i utredningens bedömning att straffskalorna för insiderbrott och marknadsmanipulation även fortsättningsvis bör överensstämma med den typ av brottslighet som lyfts fram i tidigare förarbeten. Eftersom minimistrafvet för bl.a. grovt svindleri nu föreslås höjas till fängelse i lägst ett år bör även minimistrafvet för grovt insiderbrott och grov marknadsmanipulation höjas på motsvarande sätt.

Regeringen delar utredningens bedömning att det för närvarande inte finns något behov av andra straffskaleändringar i lagen om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden.

5.4.20 Subventionsbrottslagen

Regeringens förslag

Minimistrafvet för grovt subventionsbrott och grovt subventionsmissbruk ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Regeringens bedömning

Andra straffskalor i subventionsbrottslagen bör inte ändras.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen lämnar inget förslag om en höjning av minimistrafvet för grovt subventionsbrott. Utredningen gör inte heller någon bedömning i frågan om övriga straffskalor i subventionsbrottslagen bör ändras.

Remissinstanserna

Ekobrottsmyndigheten anser att minimistrafvet för grovt subventionsbrott bör höjas till fängelse i ett år.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Minimistrafvet för grovt subventionsbrott bör skärpas

Den 1 januari 2026 kriminaliserades subventionsbrott. För brottet döms den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att ett statligt företagsstöd betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp, eller inte återkrävs trots att mottagaren helt eller delvis saknar rätt till stödet. Straffet är fängelse i högst två år (4 § subventionsbrottslagen [2025:1267]). Om brottet är ringa, döms det för ringa subventionsbrott till böter eller fängelse i högst sex månader (5 § samma lag). Om brottet är grovt, döms det för grovt subven-

tionsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet rört betydande belopp, om den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning (6 § samma lag).

Som skäl för kriminaliseringen uttalade regeringen bl.a. att det finns behov av ett särskilt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer för att motverka missbruk av sådana stöd. Vad gäller straffskalan för den grova svårhetsgraden av brottet uttalade regeringen att den bör vara densamma som för bl.a. grovt bedrägeri och grovt bidragsbrott. (Se prop. 2024/25:187 s. 24–27 och 47.)

Regeringen konstaterar att finns det sådana likheter mellan gärningar som omfattas av grovt subventionsbrott och grovt subventionsmissbruk (se nedan) samt andra förmögenhetsbrott, bl.a. grovt bedrägeri och grovt bidragsbrott, att straffskalorna för brotten bör stämma överens med varandra. Eftersom minimistrafvet för bl.a. nyss nämnda brott föreslås höjas till fängelse i lägst ett år bör även, som *Ekobrottsmyndigheten* föreslår, minimistrafvet för grovt subventionsbrott höjas på motsvarande sätt.

Minimistrafvet för grovt subventionsmissbruk bör skärpas

Sedan den 1 januari 2026 finns straffbestämmelserna om subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk i 8 och 9 §§ subventionsbrottslagen (2025:1267). I samband med att bestämmelserna flyttades från brottsbalken till subventionsbrottslagen utvidgades det straffbara området till att även omfatta statligt företagsstöd (prop. 2024/25:187 Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag s. 54). Straffskalan för brott av normalgraden uppgår till böter eller fängelse i högst två år. För grovt brott döms det till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Subventionsmissbruk tar sikte på gärningar som innebär att någon använder eller utnyttjar vissa typer av bidrag eller förmåner för andra ändamål än vad de var avsedda för. Regeringen delar utredningens bedömning att det finns skäl att betrakta allvarligare fall av subventionsmissbruk som mer straffvärda än vad nuvarande straffskalor ger uttryck för. Dessutom finns det sådana likheter mellan gärningar som omfattas av subventionsmissbruk och andra centrala förmögenhetsbrott, bl.a. bedrägeri, att straffskalorna för brotten även fortsättningsvis bör stämma överens med varandra. Detta gäller oaktat de förändringar som gjorts av bestämmelsen i sak sedan utredningen lämnade sitt förslag.

Sammantaget anser regeringen, i likhet med utredningen, att minimistrafvet för grovt subventionsmissbruk bör höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Andra straffskalor för brotten i subventionsbrottslagen bör inte ändras

Regeringen ser för närvarande inte något behov av andra straffskaleändringar i subventionsbrottslagen.

5.4.21 Osjälvständiga brottsformer (23 kap. brottsbalken)

Regeringens bedömning

Straffskalorna för de osjälvständiga brottsformerna bör inte ändras.

Utredningens bedömning

Bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens i fråga om straffskalan för försöksbrott. Utredningen behandlar inte övriga osjälvständiga brottsformer.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över utredningens bedömning.

Utredningen om en översyn av de osjälvständiga brottsformernas förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer inte överens med regeringens. Utredningen föreslår en sänkning av gränsen i 23 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken för när högre straff än fängelse i två år kan dömas ut för förberedelse och stämpling. Det ska enligt förslaget vara tillräckligt att det kan följa fängelse i fyra år eller mer på det fullbordade brottet, i stället för den nuvarande gränsen på fängelse i sex år eller mer. Utredningen föreslår vidare att begränsningen i 23 kap. 6 § första stycket brottsbalken, om att det inte får dömas ut högre straff än fängelse i två år för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott, tas bort. När det gäller straffskalan för försök till brott bedömer utredningen att det finns anledning att överväga om straffskalan behöver ändras. Utredningen lämnar dock inget förslag till ändring i denna del med hänvisning till den då parallellt pågående Straffreformutredningen.

Remissinstanserna

Vad gäller förslaget om skärpta straff för förberedelse och stämpling till brott ställer sig *Ekobrottsmyndigheten* positiv till förslaget och *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har ingen invändning mot det. *Södertörns tingsrätt* ifrågasätter lämpligheten i förslaget, eftersom ändringen träffar andra brott än de brott mot liv och hälsa som utredningen till synes avsett att träffa. Tingsrätten anser vidare att det är otydligt vad förslaget innebär, varför det riskerar att tillämpas på olika sätt av domstolarna.

Uppsala universitet (juridiska institutionen) och *Hovrätten över Skåne och Blekinge* avstyrker förslaget om att ta bort begränsningen av hur högt straff som kan dömas ut för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott. Enligt hovrätten är denna osjälvständiga brottsform i allmänhet mindre klandervärd än förberedelse eller stämpling till motsvarande brott, vilket bör återspeglas i straffskalan. Universitetet anser vidare att betänkandet är väldigt kortfattat i den aktuella delen och saknar ett flertal nödvändiga analyser, varför förslaget inte kan läggas till grund för lagstiftning. *Göta hovrätt* anser att straffskalan för underlåtenhet att avslöja eller förhindra

brott bör vara tydligare och mer likna straffskalorna som gäller vid försök och förberedelse.

Skälen för regeringens bedömning

Straffskalan för försöksbrott bör inte ändras

Enligt 23 kap. 1 § andra stycket brottsbalken ska straff för försök bestämmas högst till vad som gäller för fullbordat brott och får inte sättas under fängelse, om minimistraftet för det fullbordade brottet är fängelse i två år eller mer. Straffskalan ger uttryck för att ett försöksbrott typiskt sett bör bestraffas lindrigare än ett fullbordat brott. Samtidigt innebär regleringen att det finns möjlighet att döma ut ett lika strängt straff vid försök som för det fullbordade brott som försöket avser. Det förekommer också i praktiken att försöksgärningar har straffvärden som endast i begränsad utsträckning understiger straffvärdet för det fullbordade brottet. Regeringen delar Straffreformutredningens slutsats att den nuvarande straffskalan för försök till brott ger ett tillräckligt utrymme för en nyanserad straffmätning. Enligt regeringens bedömning finns det därmed inte skäl att ändra straffskalan för försöksbrott.

Straffskalan för förberedelse och stämpling till brott bör inte ändras

Enligt 23 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken ska straffet för förberedelse och stämpling till brott bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i sex år eller mer kan följa på det fullbordade brottet. Bestämmelsen ändrades 2016, i syfte att möjliggöra en mer nyanserad straffmätning av allvarliga förberedelse- och stämplingsgärningar (prop. 2015/16:113 Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet s. 36–38).

Utredningen om en översyn av de osjälvständiga brottsformerna föreslår att gränsen i fråga om straffskala som föreskrivs i 23 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken sänks. Förslaget ger enligt utredningen uttryck för en skärpt syn på förberedelse och stämpling till brott och syftar också till att klargöra att den riktlinje som följer av rättsfallet NJA 2020 s. 703 p. 16, om att straffet för förberedelse och stämpling till brott som regel inte bör sättas högre än en tredjedel av straffmaximum av det fullbordade brottet, inte längre ska tillämpas.

Regeringen konstaterar att nuvarande reglering möjliggör ett högre straff än två års fängelse för allvarliga brott på stämplings- eller förberedelsestadiet. Enligt regeringen kan det vidare ifrågasättas om den av utredningen avsedda effekten, att ovan nämnda riktlinje inte längre ska tillämpas av domstolarna, verkligen kan uppnås genom utredningens förslag. Från det perspektivet kan regeringen instämma i *Södertörns tingsrätts* synpunkt om att det är otydligt vad förslaget innebär. När det gäller straffvärdebedömningen i stort, och då även i förhållande till osjälvständiga brottsformer, tillkommer att Straffreformutredningen föreslår en särskild regel till de allmänna bestämmelserna om hur straffvärdet ska bedömas, som tar sikte på att hela straffskalan ska komma till användning. Förslaget bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att övervägande skäl talar för att utredningen om en översyn av de osjälvtständiga brottsformernas förslag om en ändrad straffskalan för förberedelse och stämpling till brott inte bör genomföras.

Straffskalan för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott bör inte ändras

Straffet för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott bestäms enligt 23 kap. 6 § första stycket brottsbalken till vad som är föreskrivet för den som medverkat endast i mindre mån till sådant brott. Det innebär bl.a. att straffet får sättas under minimistraffet för det aktuella brottet. Högre straff än fängelse i två år får inte dömas ut.

Utredningen om en översyn av de osjälvtständiga brottsformerna föreslår att begränsningen om ett högsta straff på två år vid underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott ska tas bort. Enligt utredningen ger ändringen uttryck för en skärpt syn på underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott, samtidigt som den möjliggör för domstolarna att, utifrån brottets allvar, mäta ut det straff som gärningen är värd.

Som *Hovrätten över Skåne och Blekinge* är inne på och som återspeglas i den gällande straffskalan för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott, är denna osjälvtständiga brottsform generellt sett mindre klandervärd än förberedelse eller stämpling till brott. Enligt regeringen är detta en i huvudsak rimlig ordning bl.a. med hänsyn till att underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott är ett slags undantag från det som annars gäller i svensk rätt, dvs. att det inte finns någon generell skyldighet att avslöja eller förhindra brott. Därför kan det också ifrågasättas om det är rimligt att, som utredningen föreslår, helt ta bort den nuvarande begränsningen om högsta straff för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott, när en sådan typ av begränsning ändå finns för förberedelse och stämpling. Regeringens sammantagna bedömning är att utredningen om en översyn av de osjälvtständiga brottsformernas förslag i denna del inte bör genomföras.

5.4.22 Straffskalor för andra brott

Regeringens bedömning

Det saknas behov av att föreslå ytterligare ändringar i straffskalor i förevarande lagrådsremiss.

Utredningens bedömning

Bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

En majoritet av de remissinstanser som yttrar sig invänder inte mot utredningens bedömning.

Säkerhetspolisen ser behov av skärpta straff för högmålsbrott och för brott mot Sveriges säkerhet (18 och 19 kap. brottsbalken) och efterfrågar även en översyn av det straffbara området för brotten. *Åklagarmyndig-*

heten anser att straffskalorna för brott av krigsmän och landsförräderi m.m. (21 och 22 kap. brottsbalken) behöver ses över, särskilt vad gäller maximistraffen i vissa straffbestämmelser och i fråga om hur straffskalorna förhåller sig till varandra och till andra bestämmelser från proportionalitets- och ekvivalenssynpunkt.

Mot bakgrund av att narkotikabrott ofta har koppling till organiserad brottslighet ställer sig *Helsingborgs tingsrätt* frågande till varför utredningen inte föreslagit några ändringar av straffskalor för sådana brott. Tingsrätten ger vidare uttryck för att det bör övervägas om inte maximistraffen för bl.a. synnerligen grovt narkotikabrott, synnerligen grov narkotikasmuggling och synnerligen grovt vapenbrott bör höjas till fängelse i 12 år, med följden att fängelse på livstid skulle kunna dömas ut vid flerfaldig sådan brottslighet.

Utredningen om en översyn av kontaktförbudslagstiftningens förslag

Utredningens förslag stämmer inte överens med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att minimistraffet för överträdelse av utvidgat eller särskilt utvidgat kontaktförbud ska höjas från allmänt fängelseminimum till fängelse i tre månader.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte eller har ingen invändning mot förslaget om att minimistraffet för överträdelse av utvidgat eller särskilt utvidgat kontaktförbud ska skärpas till fängelse i tre månader. Ett antal remissinstanser, bl.a. *Åklagarmyndigheten*, tillstyrker förslaget. *Jönköpings tingsrätt* avstyrker däremot förslaget och *Hovrätten för Västra Sverige* ifrågasätter om ett minimistraff om fängelse i tre månader är motiverat.

Skälen för regeringens bedömning

Som Straffreformutredningen konstaterar innehåller 18, 19, 21 och 22 kap. brottsbalken flera synnerligen allvarliga brott. För många av dessa föreskrivs också lagens strängaste straff, fängelse på livstid. Det gäller t.ex. för uppror (18 kap. 1 §), högförräderi (19 kap. 1 §), grovt spioneri (19 kap. 6 §) och flertalet brott i 21 och 22 kap. brottsbalken. Brotten i de aktuella kapitlen är vidare relativt säregna och i vissa fall tillämpliga i specifika situationer. Den närmare översyn av straffskalor och av det straffbara området för brott i dessa kapitel, som *Åklagarmyndigheten* och *Säkerhetspolisen* efterfrågar, kräver särskilda överväganden som enligt regeringens inte lämpligen görs i detta sammanhang. Inte heller det som *Helsingborgs tingsrätt* anför föranleder regeringens att göra någon annan bedömning än den utredningen gjort i fråga om straffskalorna för narkotikabrott, som var föremål för översyn och ändringar 2023 (prop. 2022/23:53). I sammanhanget bör det även framhållas att de brotstyper som tingsrätten tar upp inte sällan torde kunna aktualisera en tillämpning av den i avsnitt 6.3 föreslagna straffskärpningsregeln. Vid tillämpning av den regeln föreslås en ny förhöjd straffskala (se avsnitt 5.3.4), som för de aktuella brotten del skulle innebära ett straffmaximum på 18 år, i stället för 14 år enligt nuvarande reglering. Den förändringen bedömer

regeringen som tillräcklig för att säkerställa proportionerliga resultat i relation till de av tingsrätten angivna brotten, när dessa har kopplingar till kriminella nätverk.

Till skillnad från utredningen om en översyn av kontaktförbudslagstiftningen ser regeringen nu inte något behov av ett höjt minimistraff för överträdelse av utvidgat eller särskilt utvidgat kontaktförbud (24 § andra stycket lagen [1988:688] om kontaktförbud). I sammanhanget kan även nämnas Straffreformutredningens förslag om en kompletterande regel till de allmänna bestämmelserna om hur straffvärdet ska bedömas, som tar sikte på att hela straffskalan ska komma till användning. Förslaget bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Utredningen om skärpt regelverk om utvisning på grund av brott har i betänkandet SOU 2025:54 föreslagit straffskärpningar för vissa brott i 20 kap. utlänningslagen (2005:716). De förslagen bereds i Regeringskansliet och behandlas inte i denna lagrådsremiss.

När det gäller behovet av ändringar i övriga straffskalor i brottsbalken och i specialstraffrätten gör regeringen samma bedömning som utredningen. Det innebär att regeringen inte ser något behov av att föreslå ytterligare ändringar i straffskalor i brottsbalken eller i specialstraffrätten i denna lagrådsremiss.

5.5 Vissa ändringar i straffprocessuell lagstiftning

Regeringens förslag

Bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ändras på så sätt att

- straffvärdebegränsningarna för vissa brott vars minimistraff höjs tas bort,
- det förtydligas att endast menedsbrott som inte är mindre allvarliga får läggas till grund för hemlig avlyssning av den som är skäligen misstänkt,
- vissa brott vars minimistraff tidigare har höjts tas bort från uppräkningslistan av brott som får läggas till grund för hemlig avlyssning för att utreda vem som skäligen kan misstänkas, och
- det görs vissa redaktionella ändringar.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår dock inget förtydligande i lagtexten om att endast menedsbrott som inte är mindre allvarliga får läggas till grund för hemlig avlyssning av den som är skäligen misstänkt. Utredningen gör inte heller i alla avseenden samma redaktionella ändringar.

Remissinstanserna

Ingen av remissinstanserna yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

I 27 kap. 18 a § rättegångsbalken regleras i vilka situationer som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas mot någon som är skäligen misstänkt för brott. Om det är av synnerlig vikt för utredningen får tvångsmedlet användas bl.a. vid en förundersökning om kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte, om det kan antas att brottet inte leder till endast böter, och vid en förundersökning om mened, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader (27 kap. 18 a § andra stycket 4 och 9 rättegångsbalken). Regeringen föreslår i avsnitt 5.4.4 respektive 5.4.12 att böter ska tas bort från straffskalan för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte och att minimistraffet för mened av normalgraden ska höjas från allmänt fängelseminimum till fängelse i sex månader. Med hänsyn till dessa förslag bör det som föreskrivs om böter respektive lägsta straffvärde i 27 kap. 18 a § andra stycket 4 och 9 rättegångsbalken tas bort. När det gäller mened föreslår regeringen vidare i avsnitt 5.4.12 att den nuvarande särskilda brottsbeteckningen ringa mened ska ersättas med en möjlighet att bestämma straffet till fängelse i högst ett år, om brottet är mindre allvarligt. I linje med vad som gäller för ringa mened i dag bör hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation inte heller kunna användas vid en förundersökning om mened som är mindre allvarlig (jfr prop. 2022/23:126 Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda allvarliga brott s. 110 och 111). Detta bör förtydligas genom att det anges i 27 kap. 18 a § andra stycket 9 att punkten omfattar mened som inte är mindre allvarlig enligt 15 kap. 1 § första stycket brottsbalken.

I 27 kap. 18 b § rättegångsbalken finns bestämmelser om när hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Om det är av synnerlig vikt för utredningen får tvångsmedlet användas vid en förundersökning om bl.a. grovt dataintrång, grovt bedrägeri, grovt penningtvåtbrott och näringspenningtvätt, grovt brott, om det antas att straffvärdet för brottet överstiger fängelse i ett år (27 kap. 18 b § andra stycket 2, 4 och 13 rättegångsbalken). Regeringen föreslår i avsnitt 5.4.2, 5.4.7 och 5.4.18 att minimistraffet för ovan nämnda brott höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Mot bakgrund av dessa förslag bör det som föreskrivs om lägsta straffvärde i 27 kap. 18 b § andra stycket 2, 4 och 13 rättegångsbalken tas bort. Eftersom den nya regleringen i dessa delar knyter an till de aktuella brottsens minimistraff, fängelse i ett år, och inte längre till ett straffvärde överstigande ett år, innebär de föreslagna ändringarna en mindre utvidgning av tillämpningsområdet för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 b §. Skälen för att tillåta användning av tvångsmedlet även i dessa fall uppväger enligt regeringen det integritetsintrång som tvångsmedlet skulle medföra.

Vidare bedömer regeringen att det inte längre finns något behov av att uttryckligen ange grovt vapenbrott, grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara och grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor i 27 kap. 18 b § andra stycket 10, 11 och 12 rättegångsbalken. Eftersom alla dessa brott numera har ett minimistraff på fängelse i fyra år omfattas de av regleringen om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt den aktuella

paragrafen redan genom bestämmelsen i 27 kap. 18 b § andra stycket 1 rättegångsbalken.

Efter en lagändring 2025 är vidare straffbestämmelsen om grov narkotikasmuggling placerad i 6 § fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling (prop. 2024/25:129). Hänvisningen i hittillsvarande 27 kap. 18 b § andra stycket 11 rättegångsbalken bör därför rätteligen göras dit.

6 Dubbla straff för brott i kriminella nätverk

6.1 Brottslighet inom ramen för kriminella nätverk

6.1.1 Nätverkens särdrag och struktur

Många brott, inte minst grova brott, begås i dag inom ramen för någon form av samarbete mellan olika personer i den kriminella miljön. Tillsammans med den våldsutveckling som skett, och som närmare beskrivs nedan, har detta lett till ett allt större fokus på att bekämpa organiserad brottslighet och kriminella nätverk.

Internationellt och inom EU har olika definitioner tagits fram som avser såväl s.k. kriminella organisationer som organiserad brottslighet generellt. Några sådana definitioner har dock hittills inte införts i svensk rätt. Begrepp som kriminella nätverk, gängkriminalitet och organiserad brottslighet används ofta mer eller mindre synonymt för att beskriva brottslighet som innebär någon form av samverkan inom en struktur. En annan gemensam nämnare som ofta lyfts fram är att den brottsliga verksamheten bedrivs på ett vinstdrivande sätt. I rapporten Lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige (februari 2024) har Polismyndigheten definierat kriminella nätverk som ”alla samarbeten inom ramen för vad som bedöms utgöra organiserad brottslighet på lokal, nationell eller internationell nivå”. I en tidigare rapport har begreppet beskrivits på följande sätt. ”Med kriminella nätverk avses kriminella aktörers samverkan i brott. Nätverken kan vara beständiga över tid eller tillfälliga. De skiljer sig även åt avseende organisationsgrad, hierarki och antal individer.” (Polisens rapport om allvarlig och organiserad brottslighet 2017.)

De kriminella nätverken kan delas in i olika kategorier och undergrupper, såsom mc-gäng, förorts- och stadsdelsbaserade grupper och familje- och släktbaserade nätverk. Grupperna kan vara självdefinierade, såsom är fallet med mc-gängen, eller externdefinierade, dvs. att de inte själva beskriver sin grupp tillhörighet genom namn, symboler och attribut utan har tilldelats namn utifrån, antingen av polisen eller av medierna. Många av de förorts- och stadsdelsbaserade grupperna kan inordnas under den sistnämnda kategorin. Grupperna kan också vara icke namngivna eller projektbaserade. Det senare innebär att en projektgrupp satts ihop för att bedriva en vinstdrivande kriminell verksamhet, exempelvis narkotikasmuggling, storskaliga stölder eller omfattande bedrägerier. (Se Brå,

Kriminella nätverk och grupperingar – Polisens bild av maktstrukturer och marknader, rapport 2016:12.)

Många kriminella nätverk är i dag löst sammansatta. Rörligheten är stor inom och mellan nätverken och samma person kan vara kopplad till flera nätverk. Brott bedöms alltmer begås utanför formaliserade nätverksstrukturer genom kontakter i den kriminella aktörens nätverk. Utgångspunkten för samverkan är det brott som ska begås och den kompetens som krävs för detta. De flesta kriminella aktörer kopplade till organiserad brottslighet är multikriminella och således aktiva inom flera brottsområden. (Se Polisens rapport om allvarlig och organiserad brottslighet 2017.)

En beståndsdel som genomsyrar alla olika sorters kriminella nätverk är våldskapitalet eller skrämselkapitalet. Detta kapital spelar en central roll oavsett om det handlar om konflikter inom grupper och nätverk, konflikter med andra grupper och nätverk eller vinstdrivande brottslighet. Det minskar behovet för en individ eller gruppering att använda påtryckningsmedel som direkta hot och våld och underlättar utpressning och annan otillåten påverkan. (Se bl.a. Brå rapport 2016:12 och Kriminalvården, 2019, Vägen ut ur gänget, Om manligheter, broderskap och svikna förhoppningar.)

De förorts- och stadsdelsbaserade grupperna, även kallade lokala kriminella nätverk, har pekats ut som drivande av brottsutvecklingen när det gäller senare års skjutningar, sprängningar och dödligt våld i den kriminella miljön. Dessa grupper har oftast inte en lika formaliserad organisationsstruktur som exempelvis mc-gängen. Nätverksstrukturen byggs snarare upp kring några tongivande aktörer. Den lösa organisationsformen inverkar på gruppernas våldsamhet i den meningen att olika beslut om våldsanvändning är relativt decentraliserade och kan fattas på individnivå. Det innebär att tröskeln till våldsanvändning i vissa fall kan vara mycket låg. Vidare baserar sig dessa konstellationer ofta på vänskap och en gemensam uppväxt, vilket innebär att det inte framträder några tydligt dragna gränser för var en konstellation börjar och en annan slutar. Därmed kan en brottslig gärning i detta sammanhang många gånger vara knuten till en enskild person, snarare än till en gruppering. I linje med det bedöms en stor del av de skjutningar som sker handla om just individrelaterade konflikter som uppstått till följd av upplevda kränkningar och oförrätter. Samtidigt kan konflikter som inletts på individnivå, på grund av de inblandades anknytning till nätverk, växa och förstärkas samt komma att involvera flera personer. (Se Brå rapport 2016:12, Brå, Skjutningar i kriminella miljöer – En intervjustudie, rapport 2019:3 och Brå, Dödligt våld i den kriminella miljön 2005–2017, rapport 2020:4.)

Att organisationsgraden hos många kriminella nätverk beskrivs som låg innebär inte att de saknar hierarkiska strukturer, etablerade principer för styrning eller stabila delar med hög kapacitet att begå vinstgivande brott, påverka lokalsamhället och utöva våld. Tvärtom har Brottsförebyggande rådet (Brå) konstaterat att de kriminella nätverken över lag fördelar makt, delaktighet och arbetsuppgifter genom strukturer där äldre förväntas styra över yngre. Styrningen är uppbyggd genom enskilda hierarkiska relationer mellan personer inom nätverkets olika ålderssegment och fungerar därmed inte i första hand som en organisation. Nätverkens strukturer utgörs i stället av olika hierarkiska förgreningar där lojaliteter uppåt (mot de ”egna äldre”) och en hård styrning nedåt (av de ”egna yngre”) är basen för

sammanhållningen. Ibland beskrivs dessa mönster som att nätverkens kärna av äldre tongivande individer har ”en svans” av unga, och en ”svansens svans” bestående av barn. Brås bild är att relationerna till dessa ”svansar” på flera sätt utgör grunden för nätverksstrukturerna. (Se Brå, Barn och unga i kriminella nätverk – En studie av inträde, brott, villkor och utträde, rapport 2023:13.)

Under senare år har vidare ett fenomen som brukar benämnas ”Crime as a Service” blivit mer framträdande inom den nätverksbaserade konfliktmiljön. Det innebär att olika typer av våldsuppdrag annonseras ut i kanaler på sociala medier och i chattapplikationer i syfte att hitta intresserade, ofta unga, utförare. En uppdragsgivare kan genom ett chatt-alias rekrytera och anstifta en person att utföra våldsdåd både inom och utanför Sveriges gränser. Att rekrytering och uppdragsförmedling sker digitalt medför att det ofta saknas en koppling mellan utförare, offer och platsen där ett våldsbrott sker.

En stor del av brottsligheten beställs och styrs från utlandet. Hösten 2024 redovisade Polismyndigheten att man identifierat runt 600 utlandsbaserade brottsaktörer som bedriver organiserad brottslig verksamhet riktad mot Sverige från utlandet. De utlandsbaserade brottsaktörerna befinner sig i ett stort antal olika länder, med en tonvikt på Mellanöstern och Nordafrika, på Balkan samt i Spanien. Aktörerna tycks medvetet ha etablerat sig på den internationella arenan för att stärka sin kriminella förmåga och för att undgå svensk brottsbekämpning.

6.1.2 Ett stort antal personer är aktiva i eller kopplade till kriminella nätverk

I rapporten Lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige presenterade Polismyndigheten i februari 2024 en kartläggning över de kriminella nätverkens omfattning och sammansättning. En uppdaterad lägesbild redovisades i november 2025. Kartläggningen i lägesbilderna avser dels personer som identifierats som aktiva gängkriminella, dels personer som bedömts som kopplade till aktiva gängkriminella. Den förstnämnda gruppen har i 2025 års lägesbild identifierats genom sammanställningar av personer i polisens underrättsdatabaser som uppfyller vissa kriterier. Ambitionen har där varit att urskilja personer som är involverade i allvarlig brottslig verksamhet tillsammans med andra, där detta har pågått under en inte helt obetydlig tid och där det finns aktuella underrättelser gällande individerna. Personer med koppling till kriminella nätverk har identifierats genom att de enligt underrättelser har koppling till minst två personer som bedöms som aktiva gängkriminella vid minst två olika tillfällen och/eller genom att de förekommer som medmisstänkta för brott under de senaste tre åren med någon av de personer som bedöms som aktiva gängkriminella.

Omkring 17 500 personer bedömdes i 2025 års lägesbild vara aktiva i kriminella nätverk i Sverige. Därtill bedömdes omkring 50 000 personer ha koppling till personer i sådana nätverk. Det totala antalet personer som bedömdes vara aktiva i, eller ha koppling till, kriminella nätverk i Sverige uppgick därmed till omkring 67 500 personer. Andelen personer bland de

aktiva som var yngre än 18 år uppgick till fem procent. Bland personerna med koppling till kriminella nätverk låg motsvarande siffra på åtta procent.

Antalet personer som identifierades som aktiva i eller kopplade till kriminella nätverk bedömdes ligga i nivå med 2024 års lägesbild, även om resultaten i de båda rapporterna inte är jämförbara på grund av metodförändringar. I 2024 års lägesbild kartlades även rollfördelningen inom de kriminella nätverken. Bland de som var aktiva utgjordes den största rollkategorin av utförande roller i högre och lägre skikt. Dessa rollkategorier utgjorde omkring 40 procent vardera. Den näst största rollkategorin utgjordes av aktörer med strategisk roll och uppgick till 14 procent. Den minsta rollkategorin bestod av möjliggörare, vilka utgjorde 5 procent av de aktiva gängkriminella.

6.1.3 Våldsbrottsligheten

Sedan början av 2010-talet har skjutningar och sprängningar ökat kraftigt i Sverige och en särskild typ av dödligt våld vid konflikter bland kriminella blivit vanliga. Det rör sig främst om yngre män som skjuter ihjäl varandra utomhus i den offentliga miljön inom ramen för olika konflikter. Vissa av dessa konflikter förefaller ha utvecklats till reaktiva serier av vederläggningar mellan olika grupper. (Se Brå rapport 2020:4.)

Av Polismyndighetens statistik framgår att antalet konstaterade fall av dödligt våld med skjutvapen per år mer än tredubblades mellan 2011 och 2022, från 17 till 63 fall. Utvecklingen under 2023 och 2024 visade på en sjunkande, om än en fortsatt hög nivå, med 54 respektive 44 fall. Det kraftigt ökande skjutvapenvåldet skiljer ut Sverige från övriga Europa, som i stället under 2000-talet uppvisade en minskning av dödligt våld, både som helhet och med skjutvapen (se regeringens skrivelse 2023/24:67, Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet).

Det dödliga våldet i den kriminella miljön har inte bara ökat i omfattning, utan också förändrats till sin karaktär. Fler dåd är av ren avrättningskaraktär med det uppenbara syftet att döda, inte att skada, offret. Angreppen riktas inte bara mot personer inom de kriminella nätverken utan även mot anhöriga. Allt oftare begås våldsbrotten utomhus och i offentliga miljöer eller riktat mot privatbostäder. Automatvapen har blivit vanligare och såväl offer som gärningspersoner har blivit yngre. I allt fler fall begås våldsbrotten av utförare som inte känner till de tilltänkta måltavlorna. Dessa faktorer ökar även risken att utomstående ska drabbas, vilket också inträffat vid åtskilliga tillfällen. (Se regeringens skrivelse 2023/24:67.)

Även antalet explosioner och brandattacker i kriminell kontext har ökat under de senaste åren, också detta på ett sätt som saknar motstycke i jämförbara länder. Enligt Polismyndighetens statistik genomfördes under 2024 genomfördes 129 fullbordade sprängningar (allmänfarlig ödeläggelse) och 188 fall av försök eller förberedelse till sprängningar. Den utvecklingen fortsatte under det första halvåret 2025 (januari-juni) med 92 fullbordade sprängningar och 141 fall av försök eller förberedelse.

Enligt Polismyndighetens uppgifter till utredningen (se betänkandet s. 1523 och 1524) sker det explosiva våldet i huvudsak under dygnets mörka timmar. En mängd detonationer har dock även skett dagtid, vilket medför

en ökad risk för att personer skadas eller dör. Förutom en omfattande materiell förstörelse har attentaten lett till att flera människor skadats. Även dödsfall har förekommit. Explosionerna och brandattacker kan utövas som en del i det konfliktgenererade våldet och av strategiska skäl och ofta som ett redskap för att åstadkomma hot, hämnd eller utpressning. Attentaten drivs ofta av ekonomiska motiv, såsom obetalda eller påhittade skulder, eller utpressning mot kriminella aktörer eller resursstarka individer. Till viss del har det skett en övergång från våld som primärt syftar till att skada och döda en motståndare, till mer strategiskt våld där syftet i stället kan vara att utpressa eller sända ett budskap till motståndaren. Gränsdragningen mellan vad som är konfliktgenererat våld och vad som är strategiskt våld är emellertid komplicerad eftersom de ofta går in i och påverkar varandra. Även anhöriga till personer som betraktas som motståndare har utsatts för både sprängningar och skjutningar, och då som ett led i antingen den kriminella konflikten eller utpressningen. Våldet riktas ofta mot objekt som privatbostäder, företagslokaler och fordon.

6.1.4 Ekonomisk vinning som drivkraft

Vid sidan av våldet pågår en vinstdrivande brottslighet som kommit att utvecklas till en betydande beståndsdel av, och en motor för, den organiserade brottsligheten och verksamheten inom de kriminella nätverken i stort. Denna brottslighet kan omfatta allt ifrån narkotikahandel, vapenhandel och människohandel till komplex cyberbrottslighet, illegal avfallshantering och olika slags förmögenhetsbrott och ekonomisk brottslighet. Bland de senare brottstyperna är bl.a. tillgreppsbrott, bedrägerier, bidragsbrott och andra brott som riktar sig mot välfärdssystemen, penningtvätt och undandragande av skatter och avgifter framträdande inslag. Genom brottsligheten pågår en omfattande omfördelning av medel från skattebetalare och brottsutsatta personer och företag till kriminella individer och nätverk. Polismyndigheten har uppskattat att den kriminella ekonomin omsätter 100–150 miljarder kronor per år. (Se regeringens skrivelse 2023/24:67, Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet.)

Ekonomisk vinning är alltså en av de viktigaste drivkrafterna för den organiserade brottsligheten och de kriminella nätverken. Inkomsterna från brottsligheten möjliggör inte bara grundläggande försörjning och statushöjande konsumtion för kriminella individer utan används också för återinvesteringar i brottslig verksamhet, inklusive terrorism. Vidare används brottsvinster exempelvis för att köpa upp företag och ger därigenom en ingång till legala marknader. Utnyttjandet av legala bolagsstrukturer och användandet av korruption är nyckelfaktorer för den organiserade brottsligheten och förekommer i alltifrån småskaliga mutbrott till avancerade ekonomiska brottsupplägg. (Se samma skrivelse samt Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, Myndighetsgemensam lägesbild, Organiserad brottslighet 2023.)

Under perioden 2020–2023 hade en femtedel av de vuxna nätverkskriminella minst ett formellt företagsengagemang. Genom företagen förses de kriminella med både legitimitet och möjligheter att tillträda nya arenor, skala upp verksamhet eller dölja annan brottslighet. Uppläppen

sker i en bred variation av verksamheter, från rena skenföretag helt utan verksamhet till etablerade företag där illegal verksamhet blandas med det legala. Användning av planerade konkurser är utbredd och i många upplägg används företag som en ren förbrukningsvara. Även utnyttjandet av så kallade målvakter är utbrett. (Se Brå, Företag som brottsverktyg – upplägg systemsårbarheter och kopplingar till den kriminella miljön, rapport 2025:20.)

I flera kartläggningar har uppmärksamats att bedrägerier är en viktig inkomstkälla för många kriminella nätverk. Det har också kunnat noteras en koppling mellan bedrägeribrottsligheten och det grova våldet i kriminella miljöer. De personer som varit skäligen misstänkta för någon form av skjutvapenvåld har nämligen i stor utsträckning också varit skäligen misstänkta för bedrägerier. Vidare har konstaterats att brottsvinster som genereras från t.ex. bedrägeribrotten skapar tillväxt i kriminella miljöer, vilket påverkar maktbalansen inom dessa miljöer och kan leda till konflikter och annan allvarlig påverkan på samhället. (Se Polismyndighetens nationella bedrägericentrum, De organiserade Bedrägerierna – En rapport om bedrägerier kopplade till organiserade kriminella miljöer [2021] och De dödliga bedrägerierna – En rapport om bedrägeribrottslighet och skjutvapenvåldet [2022].)

Kopplingen mellan våldsbrottsligheten och bedrägerierna illustrerar ett mer övergripande fenomen, nämligen att våldet ofta utgör antingen ett medel för att begå den vinstmotiverade brottsligheten, eller ett led i konflikter som uppstått på grund av denna brottslighet. När det gäller skjutvapenvåldet har detta enligt Polismyndighetens uppgifter till utredningen (se betänkandet s. 1527) dessutom fått allt tydligare ekonomiska förtecken, med kontraktsmord som kräver brottsvinster i anstiftarled och motiverar unga utförare att rekryteras till nätverken. Polisen har även beskrivit att de kriminella nätverkens brottslighet över tid har genomgått en professionalisering och ökad organiseringsgrad, inte minst inom narkotikamarknaderna och bedrägeri- och välfärdsbrottsligheten. Narkotikasmuggling bedrivs i en närmast industriell skala och den ökade professionaliseringen innebär att tillvägagångssätten i fråga om penningtvätt präglas av motsvarande ökade organiseringsgrad. Den organiserade brottsligheten är således mer komplex och mångfacetterad än tidigare. Även om avsikten i stort är oförändrad utifrån ett vinstintresse har förmågan och handlingsutrymmet ökat och brottsfältet breddats.

6.2 Den nuvarande ordningen

6.2.1 Allmänt om straffvärdebedömningen

Enligt 29 kap. 1 § första stycket brottsbalken ska straff, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. Bestämmelsen ger uttryck för att straffvärdet utgör utgångspunkten för påföljdsbestämningen och återspeglar de för påföljdsbestämningen grundläggande principerna om proportionalitet och ekvivalens.

Vid bedömningen av ett brotts straffvärde ska, enligt andra stycket i samma paragraf, beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen

inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen har inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Straffvärdebedömningen tar i regel sin utgångspunkt i en värdering av den typ av skada och fara som aktualiseras vid det ifrågavarande brottet, t.ex. kroppsskada vid misshandel eller fara för egendom och liv och hälsa vid mordbrand eller allmänfarlig ödeläggelse. Vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp ska det särskilt beaktas vissa försvårande, synnerligen försvårande och förmildrande omständigheter (se 29 kap. 2–3 §§). De omständigheter som där nämns ryms i den allmänna definitionen av straffvärde som anges i 29 kap. 1 §, men har ansetts motiverade att lyfta fram särskilt.

Straffvärdebedömningen hänger nära samman med gradindelningen. Frågan om till vilken grad ett visst brott hör måste dock alltid avgöras innan den konkreta straffmätningen. Detta följer av att straffmätningen ska ske inom ramen för den tillämpliga straffskalan. (Jfr avsnitt 5.1.4.)

6.2.2 Regler som kan ha särskild betydelse vid brott som har samband med kriminella nätverk

Att ett brott har samband med verksamheten inom ett kriminellt nätverk kan få betydelse i olika delar av den straffrättsliga bedömningen.

Många straffbestämmelser innehåller s.k. kvalifikationsgrunder som ska beaktas särskilt vid bedömningen av om ett brott är grovt eller synnerligen grovt. Vissa av dessa kan ofta bli tillämpliga när brottsligheten har kopplingar till kriminella nätverk. Det gäller bl.a. sådana kvalifikationsgrunder som avser att brottet varit av särskilt farlig, hänsynslös eller allvarlig art. Exempel på detta finns bl.a. i straffbestämmelserna om grovt olaga tvång, grovt olaga hot, grov utpressning, grovt rån och grov allmänfarlig ödeläggelse. Även andra vanligt förekommande kvalifikationsgrunder kan aktualiseras, såsom att brottet har utgjort ett led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning, systematiskt, i organiserad form eller liknande. Sådana kvalifikationsgrunder finns bl.a. i straffbestämmelserna om grov stöld, grovt häleri, grovt bedrägeri, grovt skattebrott, grovt penningtvättsbrott, grov smuggling och grovt narkotikabrott.

Det finns också kvalifikationsgrunder som införts för att mer direkt ta sikte på hur vissa brott tar sig uttryck inom ramen för organiserad brottslighet eller andra kriminella grupperingar. Bland annat ska det vid bedömningen av om gärningar bestående i olaga tvång, olaga hot och utpressning är grova brott särskilt beaktas om dessa har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag. Ett liknande exempel finns i straffbestämmelsen om grovt vapenbrott. Där anges bland kvalifikationsgrunderna för grovt brott att vapnet har innehafts på allmän plats eller på en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats eller i ett fordon på en sådan plats respektive i en sådan miljö att det typiskt sett kan befarias komma till brottslig användning.

Att brottsligheten har samband med kriminella nätverk kan också inverka på straffvärdebedömningen. Som nämns ovan anges i 29 kap. 2 §

brottsbalken ett antal försvårande omständigheter som ska beaktas särskilt vid denna bedömning, bl.a. att den tilltalade visat stor hänsynslöshet (andra punkten) och att den tilltalade utnyttjat ett numerärt överläge eller annars utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig (tredje punkten). Av betydelse är också punkten 6, enligt vilken det särskilt ska beaktas om brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller om brottet föregåtts av särskild planering (se vidare nedan). I 29 kap. 2 a § brottsbalken finns utöver detta en uttömmande uppräkningslista av omständigheter som ska beaktas som synnerligen försvårande vid straffvärdebedömningen. Paragrafen, som infördes i samband med 2023 års straffskärpningslag för brott i kriminella nätverk (prop. 2022/23:53), tar sikte på våldsamma uppgörelser i den kriminella miljön och ska tillämpas utöver sådana försvårande omständigheter som avses i 2 §. Bestämmelsen behandlas mer utförligt i det följande.

Om det föreligger någon sådan försvårande omständighet som anges i 29 kap. 2 eller 2 a § ska omständigheten ges genomslag vid straffvärdebedömningen, när den inte har beaktats alls eller i tillräcklig utsträckning genom rubriceringen av brottet, inklusive kvalificeringen av brottet till en viss grad. Att en eller flera försvårande omständigheter enligt 2 § föreligger gör det inte möjligt att gå över det straffmaximum som föreskrivs för brottet. För brott som omfattas av den särskilda straffskärpningsgrunden i 2 a § finns däremot bestämmelser om förhöjt straffmaximum i 26 kap. 3 a § brottsbalken (se avsnitt 5.1.5 och 5.3.4).

Utöver vad som beskrivs ovan finns det ett flertal andra bestämmelser som kan vara av betydelse vid brott som har samband med kriminella nätverk. Som exempel kan nämnas regleringen om underlåtenhet hos personer med bestämmande inflytande i en sammanslutning att förhindra brott inom sammanslutningen (23 kap. 6 § andra stycket brottsbalken) och straffbestämmelsen om involverande av en underårig i brottslighet (16 kap. 5 a § brottsbalken). I sammanhanget kan också nämnas att en särskild utredare har fått i uppdrag att föreslå ett särskilt straffansvar för deltagande i en kriminell sammanslutning (dir. 2025:28). Uppdraget ska redovisas senast den 13 februari 2026.

6.2.3 Den särskilda straffskärpningsregeln för brott i organiserad form

Som anges ovan ska det enligt 29 kap. 2 § 6 brottsbalken beaktas som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet om brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller om brottet föregåtts av särskild planering.

Med brottslighet som utövats i organiserad form avses enligt förarbetena brottslighet som har begåtts inom ramen för en struktur där flera personer samverkat under en inte helt obetydlig tidsperiod för att begå brott. Det är inte tillräckligt att det aktuella brottet har skett i samverkan. Personerna ska ha ingått i en sammanslutning eller ett nätverk av viss kontinuitet vars syfte att begå brott sträckt sig längre än till enbart det ifrågavarande brottet. Att brottet ska ha utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form innebär att brottet ska ha haft ett naturligt samband med brottsligheten.

Det är inte nödvändigt att brottet begåtts av den eller de som organiserat brottsligheten. Som exempel på brottslighet som utövats i organiserad form nämns i förarbetena fickstölden som begåtts av en grupp av personer samt illegal indrivningsverksamhet som en gruppering ägnat sig åt (se prop. 2009/10:147 Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m. s. 43). I förarbetena till bestämmelsen i dess tidigare lydelse nämndes även försäljning av narkotika i organiserade former, systematisk häleriverksamhet, koppleri i stor omfattning i form av bordeller samt dobbleri som består i att driva spelklubbar. Även olika former av ekonomisk brottslighet angavs kunna falla under bestämmelsen. (Se prop. 1987/88:120 s. 83 och 84.)

6.2.4 Den särskilda straffskärpningsregeln för våldsamma uppgörelser bland kriminella

Enligt 29 kap. 2 a § brottsbalken ska det som synnerligen försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet beaktas om brottet inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person och 1) innefattat användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne och begåtts på allmän plats eller en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats, eller 2) haft bakgrund i eller varit ägnat att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne används.

Med att brottet inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person avses detsamma som i 29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken (jfr prop. 2009/10:147). Som exempel på sådana angrepp som är av särskild relevans i sammanhanget anges i förarbetena mord, dråp, grov misshandel och annan misshandel av allvarligare slag, människorov, rån och grovt rån, men däremot inte förmögenhetsbrott som enbart inneburit angrepp på någons ekonomiska trygghet. Andra exempel med bäring på kriminella uppgörelser som tas upp är allvarligare eller grova fall av olaga frihetsberövande, olaga tvång, olaga hot, utpressning och övergrepp i rättsak. Kravet på att det ska vara fråga om ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person får till följd att oaktasam användning av skjutvapen exkluderas. Allmänfarliga brott som mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse omfattas som huvudregel inte av bestämmelsens tillämpningsområde. Men i situationer där gärningen i det enskilda fallet riktar sig mot en eller flera personer, till exempel genom att det är deras bostad som angrips, kan bestämmelsen tillämpas, och det oavsett om dessa personer utsatts för fara eller inte. (Se prop. 2022/23:53 s. 73 och Högsta domstolens dom den 3 december 2025 i mål B 4055-25 p. 39.)

I första punkten regleras sådana angrepp som sker med användning av skjutvapen eller sprängämnen eller liknande. Med användning avses att någon har avlossat, eller försökt avlossa, skjutvapnet eller har fått ett sprängämne eller liknande att explodera eller försökt att få det att göra det. Brottet ska vidare ha begåtts på en sådan plats som anges i bestämmelsen, dvs. på en allmän plats eller en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats. Även t.ex. en skjutning från en sådan plats mot någon på en annan plats omfattas. Detsamma gäller en skjutning från någon annan plats mot en person på en sådan plats som anges i bestämmelsen. Vidare bör ett brott som innefattar en explosion normalt anses ha begåtts på såväl

den plats där gärningen i snäv mening är utförd som den plats där explosionen sker och den plats där explosionen har omedelbara effekter. Ett annat närliggande exempel är att en gärning där en handgranat kastas bör anses vara begången på allmän plats såväl om den kastas på, från eller in på ett torg. (Se samma prop. s. 149 och 150 och samma dom p. 41.)

I andra punkten regleras angrepp som haft bakgrund i en konflikt i vilken skjutvapen eller sprängämnen eller liknande använts, eller varit ägnade att framkalla en konflikt av sådant slag. Det krävs inte att angreppet i sig skett med sådana vapen eller ämnen. Inte heller krävs det att brottet begåtts på någon sådan plats som avses i första punkten. Att brottet haft bakgrund i en konflikt av nämnda slag innebär att en eller flera skjutningar eller sprängningar tidigare förekommit inom ramen för konflikten. Däremot ställs det inte upp något krav på att brottet skett i visst syfte, t.ex. för att hämnas, eller att det är fråga om en omedelbar reaktion. Att brottet varit ägnat att framkalla en konflikt av det slag som avses innebär att brottet objektivt har varit av sådan karaktär att den typiskt sett leder till en konflikt. Inte heller här förutsätts det alltså att det funnits någon sådan särskild avsikt med brottet. I stället får det göras en sammantagen bedömning av gärningen och det sammanhang i vilket den begåtts. Konflikten ska utspela sig mellan grupper av personer, vilket innebär att det finns minst två personer på varje sida som är beredda att agera gemensamt eller för varandras räkning i konflikten. (Se samma prop. s. 150 och 151.)

Hur mycket straffvärdet ska skärpas när bestämmelsen är tillämplig kan enligt förarbetena inte anges i generella termer. Av betydelse är bl.a. om båda punkterna eller bara den ena är tillämplig, i vilken utsträckning de omständigheter som lyfts i punkterna gör sig gällande i det enskilda fallet och i vilken utsträckning omständigheterna har beaktats redan vid rubriceringen av brottet. Som en allmän utgångspunkt gäller dock, med hänsyn till lagtextens anvisning om att omständigheterna är synnerligen försvårande, att bestämmelsen ska ges ett tydligt genomslag. Vidare gäller att ökningen relativt sett normalt bör vara större på lägre straffnivåer än på högre. Bestämmelserna i 26 kap. 3 § brottsbalken om möjligheten att tillämpa en utvidgad straffskala kan ge viss ledning för hur stora påslag som kan göras. (Se samma dom p. 46–48 samt jfr samma prop. s. 74 och 152). Av avgörandet ”De tre sprängningarna” (se samma dom p. 52–54 och 59–61) framgår att Högsta domstolen där höjde straffvärdet för två av de tilltalade med ungefär 50 procent för vart och ett av de enskilda brotten sedda för sig, från fängelse i drygt fem år till cirka sju och ett halvt år respektive från fängelse i drygt sex år till ungefär nio år. För en tredje tilltalad, som gjort sig skyldig till två fall av grov allmänfarlig ödeläggelse och i samband med dessa gärningar fem respektive åtta mordförsök, bestämdes straffet till fängelse på livstid (se samma dom p. 64 och 65).

6.3 En ny straffskärpningsregel för brott i kriminella nätverk

6.3.1 Tillämpningsområdet för en ny straffskärpningsregel

Regeringens förslag

En ny straffskärpningsbestämmelse införs som tar sikte på alla brott som har ett visst samband med kriminella nätverk. Bestämmelsen ska vara tillämplig om brottet utgjort ett led i

1. en brottslighet som utövats i organiserad form, eller
2. verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet.

Straffskärpningsbestämmelsen om våldsamma uppgörelser bland kriminella utvidgas. Bestämmelsen ska vara tillämplig om brottet inneburit eller skulle ha inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person eller en uppsåtlig framkallad fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom och brottet

1. innefattat eller skulle ha innefattat användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne och begåtts på allmän plats eller en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats, eller

2. haft bakgrund i eller varit ägnat att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne används.

Bestämmelserna samlas i en paragraf. Den nuvarande straffskärpningsgrunden om brott som utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form utgår.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår i stället dels att den nuvarande straffskärpningsgrunden avseende brott som utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form (del av 29 kap. 2 § 6 brottsbalken) tas bort utan att motsvarande grund uttryckligen lyfts in i den nya regleringen, dels att den del av den nuvarande straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 a § brottsbalken som avser att brottet haft bakgrund i eller varit ägnat att framkalla en konflikt mellan vissa grupper av personer, utgår. Utredningens förslag har också en delvis annan lagteknisk och redaktionell utformning.

Remissinstanserna

Remissutfallet är blandat. Vissa remissinstanser, däribland *Åklagarmyndigheten*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Polismyndigheten* och *Svensk handel*, tillstyrker eller är i huvudsak positiva till utredningens förslag. Åklagarmyndigheten instämmer i att en bredare straffskärpningsbestämmelse, som tar sikte på alla brott som har samband med kriminella nätverk, är motiverad och att denna bör ta sikte på gärningen, snarare än

gärningspersonens tillhörighet till en viss grupp. Även Ekobrottsmyndigheten framhåller att det är angeläget att straffskärpningsbestämmelsen tar sikte på alla brott som har koppling till kriminella nätverk. Svensk handel, med vilken *Livsmedelshandlarna* instämmer, understryker att den föreslagna bestämmelsen är viktig även för förmögenhetsbrott, då dessa finansierar och möjliggör annan grov brottslighet och hantering av stöldgods. *Helsingborgs kommun* välkomnar förslaget med hänvisning till det hot som brottslighet i kriminella nätverk utgör för samhällets skyddsvärden. Liknande synpunkter framförs av *Länsstyrelsen i Hallands län*.

En majoritet av de remissinstanser som yttrar sig avstyrker dock förslaget eller är kritiska mot det. Bland dessa är det flera som avfärdar eller ifrågasätter behovet av en straffskärpningsbestämmelse som tar sikte på alla brott som har samband med kriminella nätverk. *Stockholms universitet (juridiska fakultetsnämnden)* påtalar att det redan i dagens system finns goda möjligheter att ta hänsyn till det sammanhang i vilket en gärning företas, däribland att den begåtts inom ramen för ett kriminellt nätverk. Liknande synpunkter framförs av *Uppsala universitet (juridiska institutionen)* och *Uppsala tingsrätt*. Vissa remissinstanser, däribland *Sveriges advokatsamfund*, *Svea hovrätt*, *Hovrätten för Nedre Norrland* och ett antal tingsrätter, t.ex. *Södertörns tingsrätt* och *Norrköpings tingsrätt*, hänvisar till att bestämmelsen i 29 kap. 2 a § brottsbalken om kriminella uppgörelser är förhållandevis ny och att dess effekter ännu inte har kunnat utvärderas. *Jönköpings tingsrätt* tillägger att de övriga ändringar som föreslås av utredningen, främst i fråga om straffmätningen, dessutom kan leda till att den gällande bestämmelsen i 29 kap. 2 a § ges ett annat genomslag. Advokatsamfundet konstaterar att det enligt 29 kap. 2 § 6 brottsbalken ska beaktas som en försvårande omständighet vid straffvärdebedömningen om brottet har utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt, eller om brottet föregåtts av särskild planering och anför att det särskilda problemet med gängbrottslighet i vissa förorter torde kunna hänföras till sådan brottslighet. Advokatsamfundet påtalar vidare att ett antal lagstiftningsåtgärder redan har vidtagits de senaste åren för att möta den uppkomna situationen med samhällspåverkande brottslighet och att effekten av dessa ännu inte hunnit utvärderas.

När det gäller tillämpningsområdet ger flera remissinstanser uttryck för att bestämmelsen, i den del som avser att brottet ingått som ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet, innehåller flera vaga och svårtillämpade begrepp som även kan träffa brottslighet utanför gängmiljön. Till dessa hör bl.a. *Svea hovrätt*, *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Norrköpings tingsrätt*, *Solna tingsrätt*, *Göteborgs tingsrätt*, *Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare och Civil Rights Defenders*. Även Åklagarmyndigheten, som i och för sig är positiv till att gärningar med kopplingar till löst sammansatta grupperingar kommer att omfattas, efterlyser förtydliganden i fråga om hur rekvisitet ”led i verksamheten” ska tolkas. Åklagarmyndigheten pekar särskilt på att svårigheterna att förutse tillämpningsområdet kan leda till mer omfattande processer och fler överklaganden till högre instans. Ekobrottsmyndigheten, som också tillstyrker förslaget, önskar att eventuella förslag från Utredningen om straffansvar för deltagande i kriminella samman slutningar (Ju 2025:08) beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Advokatsamfundet menar att det kommer att vara förenat med betydande tillämpningssvårigheter att definiera vad en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet egentligen betyder i en tid när de kriminella miljöerna är alltmer flytande och det inte sällan rör sig som kompisgäng som umgåtts hela livet och där kriminaliteten bara är en liten del av det totala sociala umgänget. På liknande sätt uttrycker Civil Rights Defenders att bestämmelsen riskerar att ge upphov till svåra gränsdragningsproblem, exempelvis gällande när en gruppering ska räknas som tillräckligt sammansatt för att straffskärpningsregeln ska aktualiseras. Civil Rights Defenders konstaterar också att även brott som kan framstå som bagatellartade kan omfattas av straffskärpningsbestämmelsen och anser att en sådan ordning, särskilt mot bakgrund av de angivna gränsdragningsproblemen, inte framstår som vare sig proportionerlig eller rättssäker. Även Stockholms universitet (juridiska fakultetsnämnden) anser att förslaget är påtagligt vagt i konturerna och riskerar att leda till avgränsningsproblem som går ut över den enskildes rättssäkerhet. Liknande synpunkter framförs av Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare.

Uppsala universitet (juridiska institutionen) anmärker att det är oklart såväl hur gruppen som hur gärningarna som ingår som ett led i verksamheten ska avgränsas, liksom vad det är för verksamhet som omfattas. Universitetet invänder vidare att det förhållandet att tillämpningsområdet inte ens är begränsat till de allvarliga brott som utgör själva verksamheten, utan även inbegriper gärningar som ingått som ett led i denna, innebär att det helt kommer att saknas gränser för när en helt ny straffskala (dvs. den dubbla) blir tillämplig.

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks) framhåller att tjejer och kvinnor ofta tvingas eller manipuleras till att medverka i brott, t.ex. genom att bära vapen, gömma narkotika eller agera kurirer. På det sättet används de strategiskt av gängkriminella män som s.k. gröna gummor, dvs. som ett verktyg i och skydd för männens brottsliga verksamhet. Roks beskriver vidare att många av kvinnorna agerar under hot, tvång eller beroende och menar att rättssystemet måste erkänna att deras medverkan är en del av det strukturella våldet de utsätts för och prioritera skydd och stöd framför straff.

Svea hovrätt, Södertörns tingsrätt och *Attunda tingsrätt* påpekar att bestämmelsen kommer att kräva att åklagaren i högre utsträckning för bevisning om gärningspersonens anknytning till den kriminella miljön, vilket riskerar att leda till en fokusförskjutning från gärningen till gärningspersonen. Göteborgs tingsrätt framhåller att samma förhållande torde förlänga rättegångarna och öka arbetsbelastningen för såväl domstolar som poliser, åklagare och försvarare. Södertörns tingsrätt och Attunda tingsrätt påpekar att detta kommer att leda till ökade kostnader. Liknande synpunkter framförs av Solna tingsrätt, Jönköpings tingsrätt och Sveriges advokatsamfund. Jönköpings tingsrätt anmärker därtill att det kan finnas flera anledningar till att uppgifter om gängkopplingar inte läggs fram vid rättegången, t.ex. att polisen inte i varje rättegång vill redogöra för all tillgänglig underrättelseinformation.

Helsingborgs tingsrätt uttrycker att bestämmelsen kommer att vara förenad med bevisvårigheter, vilka kan antas leda till att den inte kommer att kunna tillämpas i den utsträckning som avses. Liknande synpunkter framförs av Hovrätten över Skåne och Blekinge. Även *Göteborgs univer-*

sitet (*juridiska institutionen*) och Sveriges advokatsamfund lyfter att bestämmelsen kan medföra bevisproblem.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser vidare att den nuvarande bestämmelsen i 29 kap. 2 a § brottsbalken inte har mött några tillämpningsproblem och att det därför kan övervägas om inte den nuvarande bestämmelsen i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken bör ändras för att uppnå det eftersträfvade syftet samtidigt som den nuvarande 29 kap. 2 a § brottsbalken lämnas oförändrad. Även *Hovrätten för Västra Sverige*, anför att det vore ett bättre alternativ att behålla nuvarande 29 kap. 2 a §, men komplettera den med en bestämmelse om att straffvärdet ska höjas med ”upp till det dubbla”. Helsingborgs tingsrätt anser tvärtom att regleringen i 29 kap. 2 a § brottsbalken är förenad med tillämpningssvårigheter och inte tycks ha fått det genomslag som varit avsett, varför det bör övervägas om den föreslagna bestämmelsen bör utformas så att dess tillämpningsområde blir mindre snävt.

Domstolsverket lyfter att utmönstringen av begreppet ”brottslighet som utövats i organiserad form” ur 29 kap. 2 § 6 brottsbalken skulle kunna få konsekvenser för annan lagstiftning och tolkningen av denna och anser att detta bör beaktas i den fortsatta beredningen.

Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig särskilt över förslaget i den del som avser skjutningar och sprängningar på allmän plats eller andra liknande platser. Av dessa är Åklagarmyndigheten mycket positiv till att bestämmelsens tillämpningsområde utökas till att även omfatta förberedelse och stämpling och uppsåtliga allmänfarliga brott. Åklagarmyndigheten anser vidare att det finns skäl att överväga om det även ska innefatta andra platser med särskilt påtagliga risker för tredjemansskador, t.ex. trapphus i flerfamiljshus och framhåller att det är otillfredsställande att bestämmelsens tillämpning kan bli beroende av tillfälligheter såsom om porten till ett trapphus är låst eller olåst. Även Hovrätten över Skåne och Blekinge lyfter fram att det inte sällan förekommer skjutningar och sprängningar i trapphus eller portar och att det inte framstår som självklart att dessa gärningar kommer att omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde.

Skälen för regeringens förslag

En straffskärpningsbestämmelse som tar sikte på alla brott som har ett visst samband med kriminella nätverk är motiverad

Som beskrivs avsnitt 6.1 har brottslighet med kopplingar till kriminella nätverk blivit mer komplex och mångfacetterad än tidigare och brottsfältet i denna kontext breddats. Våldsbrottsligheten relaterad till sådana nätverk är bara det mest brutala och synliga uttrycket för mer djupgående problem. Vid sidan av våldet pågår den vinstdrivande brottsligheten i form av exempelvis narkotikahandel, vapenhandel, människohandel och ekonomisk brottslighet, såsom bedrägerier, penningtvätt och välfärdsbrott. Även otillåten påverkan genom bl.a. infiltration har blivit ett mer framträdande inslag.

Det finns också en tydlig koppling mellan den vinstdrivande brottsligheten och våldsbrottsligheten. Våldet utgör ofta antingen ett medel för att begå den vinstdrivande brottsligheten, eller ett led i konflikter som uppstår på grund av denna brottslighet. Våldsbrottslighet i form av exempelvis skjutningar och sprängningar är alltså inte alltid konfliktgenererad, utan

begås även av strategiska skäl. Vidare förekommer samarbeten mellan personer som i huvudsak ägnar sig åt ekonomisk brottslighet och personer i sådana kriminella nätverk som bedriver narkotikahandel och står för skjutvapenvåldet, där de förstnämnda används för att tvätta de sistnämndas pengar. Inkomsterna från den vinstdrivande brottsligheten kan sedan användas för återinvesteringar i annan brottslig verksamhet.

Såväl våldet som den vinstdrivande brottsligheten drabbar på olika sätt människor utanför den kriminella miljön, liksom institutioner och näringsliv. I förlängningen hotas grundläggande värden såsom demokrati, rättssäkerhet, allmän trygghet och säkerhet och tilliten mellan människor.

Vid 2023 års straffskärpningsavseende brott i kriminella nätverk (prop. 2022/23:53) stod främst den grova våldsbrottsligheten och därmed närliggande brottslighet i fokus. Detta återspeglas bl.a. i att den särskilda straffskärpningsbestämmelse som då infördes tar sikte på våldsamma uppgörelser bland kriminella (29 kap. 2 a § brottsbalken). Även om detta var rimligt i ett första steg, med hänsyn till den grova våldsbrottslighetens konsekvenser, är det utifrån den ovan beskrivna problembilden tydligt att brottslighet med kopplingar till kriminella nätverk är särskilt allvarlig jämfört med brott utan en sådan koppling, oberoende av vilken brottstyp det rör sig om. Enligt regeringen finns det därför anledning att nu överväga en straffskärpningsregel som inte är inriktad endast på våldsamma uppgörelser bland kriminella, utan som tar sikte på alla brott som har ett visst samband med kriminella nätverk.

Mot en sådan straffskärpningsregel invänder bl.a. *Uppsala universitet (juridiska institutionen)* att det förhållandet att ett brott begåtts i en gängkontext kan beaktas redan inom ramen för den allmänna bestämmelsen om bedömningen av straffvärdet i 29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken. I likhet med vad som konstaterats i andra lagstiftningsärenden där nya straffskärpningsregler tillkommit bör detta förhållande dock inte hindra att en särskild straffskärpningsgrund införs. Genom att uttryckligen ange att en viss omständighet ska beaktas som försvårande säkerställs att den uppmärksammas av polis och åklagare vid utredningen av brottet och av domstolen vid bedömningen av straffvärdet. En särskild straffskärpningsgrund skulle vidare ge en tydlig och betydelsefull signal om hur allvarligt samhället ser på den brottslighet som de kriminella nätverken utövar och en möjlighet att markera vilket genomslag nätverkskopplingen bör få. På dessa sätt skapas förutsättningar för en reell och generell straffskärpning för brott i kriminella nätverk. En särskild straffskärpningsgrund skulle enligt regeringen också kunna bidra till att skydda samhället mot sådan brottslighet, även om det primära syftet med bestämmelsen är att säkerställa att det utmätta straffet står i proportion till brottslighetens allvar. (Jfr bl.a. prop. 2018/19:154 Brott mot förtroendevalda s. 20 och 21, prop. 2022/23:106 s. 19 och prop. 2022/23:53 s. 68.)

Som *Sveriges advokatsamfund* påpekar kan visserligen den befintliga straffskärpningsbestämmelsen i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken, som bl.a. avser brottslighet som utövas i organiserad form, bli tillämplig på gängrelaterad brottslighet. Denna bestämmelse är dock, som regeringen återkommer till i det följande, inte fullt träffsäker i förhållande till de grupperingar och samverkansformer som i dag dominerar den kriminella arenan. Den har inte heller samma straffskärpande effekt som bestämmelsen om våldsamma uppgörelser i 29 kap. 2 a § brottsbalken.

När det gäller den sistnämnda bestämmelsen kan konstateras att denna inte träffar den vinstdrivande och övriga brottslighet som de kriminella nätverken utövar vid sidan av sådan våldsbrottslighet som avses där. Därför anser regeringen inte att det, så som bl.a. *Svea hovrätt* är inne på, behöver göras en mer fullständig utvärdering av effekterna av 29 kap. 2 a § innan en bredare bestämmelse övervägs. Inte heller anser regeringen att de fulla effekterna av andra lagstiftningsåtgärder som vidtagits för att möta den ovan beskrivna utvecklingen bör inväntas. Enligt regeringens mening är en bredd av insatser avgörande för att komma åt problemet med brott i kriminella nätverk och för att markera allvaret i sådan brottslighet. Redan i samband med 2023 års skärpningar av straffen för brott i kriminella nätverk aviserade regeringen också att det kunde finnas anledning att framöver överväga vilka ytterligare förändringar som kan vara nödvändiga (se prop. 2022/23:53 s. 77). En ny straffskärpningsbestämmelse bör således ses som en del av regeringens större och stegvisa arbete med att utveckla en ändamålsenlig och kraftfull lagstiftning mot brott i kriminella nätverk.

Regeringen föreslår följaktligen att en ny straffskärpningsbestämmelse som tar sikte på alla brott som har ett visst samband med kriminella nätverk införs. En bestämmelse med den inriktningen välkomnas också av både *Polismyndigheten*, *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten*.

Den sistnämnda myndigheten ger uttryck för att den nya bestämmelsen bör samordnas med eventuella förslag från Utredningen om straffansvar för deltagande i kriminella sammanslutningar (Ju 2025:08, dir. 2025:28). Regeringen har visserligen förstäelse för att det kan underlätta för de brottsutredande myndigheterna om sådana straffrättsliga bestämmelser som tar sikte på brott i kriminella nätverk så långt som möjligt utformas på ett enhetligt sätt. Olika hänsyn gör sig emellertid gällande vid nykriminalisering och vid utformningen av bestämmelser som endast påverkar straffvärdet av redan kriminaliserade gärningar. När det gäller införandet av ett brott som straffbelägger deltagandet i kriminella nätverk krävs exempelvis särskilda anpassningar till grundlagsskyddet för föreningsfriheten. Med det sagt kan det vid ett eventuellt förslag om nykriminalisering finnas anledning för regeringen att återkomma till hur förslaget förhåller sig till den regel som nu föreslås.

Den nya bestämmelsen kan lämpligen placeras som ett första stycke i 29 kap. 2 a § brottsbalken. Den befintliga straffskärpningsgrunden om våldssamma uppgörelser kommer därmed att bli ett andra stycke i paragrafen. Hur regleringen bör vara utformad med avseende på dess inverkan på straffvärdet behandlas i avsnitt 6.3.2.

Bestämmelsen bör omfatta brott som utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form

Utredningen föreslår en brett utformad bestämmelse som bl.a. ska ersätta den nuvarande straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken i den del som avser brottslighet som utövats i organiserad form. Som regeringen återkommer till i det följande påpekar flera remissinstanser, däribland *Svea hovrätt*, *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Hovrätten för Västra Sverige* och ett antal tingsrätter, att den föreslagna bestämmelsen även kan träffa annan brottslighet än den som motiverar straffskärpningsgrunden, dvs. brott som begås utanför gängmiljön. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser

vidare att det kan övervägas om inte den nuvarande bestämmelsen i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken i stället bör ändras för att uppnå det eftersträfvade syftet.

En lösning av det senare slaget diskuterades i samband med 2023 års skärpningar av straffen för brott i kriminella nätverk (prop. 2022/23:53 s. 67 och 68). Regeringen konstaterade då att sådana löst sammansatta nätverk som till stor del kan knytas till de senaste årens skjutningar och sprängningar inte alltid har en sådan organiserad form som avses i bestämmelsen samt att det under alla förhållanden i många fall torde vara svårt att bevisa att förutsättningarna i bestämmelsen är uppfyllda i förhållande till sådana nätverk. Därför skulle bestämmelsen, enligt vad regeringen vidare framhöll, behöva kompletteras med ett tillägg av något slag. Med hänsyn till svårigheterna att utforma ett sådant tillägg på ett ändamålsenligt sätt valde regeringen att behålla straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken oförändrad och i stället införa den särskilda straffskärpningsbestämmelsen avseende våldsamma uppgörelser.

Den bredare bestämmelse som nu är i fråga är inte avsedd att träffa enbart det grova våldet, utan även den vinstdrivande och övriga brottslighet som de kriminella nätverken ligger bakom. För att utöva en vinstdrivande brottslig verksamhet krävs typiskt sett i vart fall någon grad av varaktighet och struktur. Det bör här noteras att de krav som 29 kap. 2 § 6 brottsbalken ställer upp i dessa avseenden inte är särskilt höga. Som framgår av förarbetena ska det vara fråga om brottslighet inom ramen för en struktur där flera personer samverkat för att begå brott, samman slutningen eller nätverket i fråga ska ha varit av viss kontinuitet och dess syfte att begå brott ska ha sträckt sig längre än till enbart det ifrågavarande brottet (se prop. 2009/10:147 s. 43). Även med beaktande av den mer lösa sammansättning och informella styrning som präglar exempelvis de förorts- och stadsdelsbaserade nätverken, kan den vinstdrivande brottslighet som dessa utövar således i många fall mycket väl träffas av bestämmelsen. Detsamma gäller när sådan brottslighet begås inom ramen för de projektbaserade konstellationer som numera har blivit vanliga. När det kommer till ekonomisk och liknande brottslighet bör bevis svårigheterna i detta avseende inte heller vara lika stora som vid våldsbrottslighet, eftersom den organiserade formen då inte sällan kan framgå av det brottsupplägg som åtalet avser.

Bestämmelsen i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken i den del som avser brottslighet som utövats i organiserad form framstår följaktligen som i vart fall delvis träffsäker i förhållande till den nu aktuella problembilden. Den är också väl förankrad i rättstillämpningen. Till skillnad från utredningen föreslår regeringen därför att bestämmelsen om brottslighet som utövats i organiserad form lyfts in i den nya regleringen. Som framhölls i det nyss nämnda lagstiftningsärendet krävs visserligen att regleringen kompletteras med ytterligare något led för att bli heltäckande. Den nu föreslagna lösningen ger dock bättre möjligheter att avgränsa innebörden av en sådan kompletterande bestämmelse och därmed undvika att regleringen träffar alltför brett. En annan fördel, som också *Domstolsverket* är inne på, är att man därigenom undgår de konsekvenser som en utmönstring av begreppet ”brottslighet som utövats i organiserad form” kan innebära för annan lagstiftning som hänvisar till detta begrepp.

Även brott som utgjort ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet bör omfattas

För att regleringen ska bli effektiv krävs, som nyss konstaterats, att den kompletteras med en bestämmelse som även fångar upp brottsligheten inom de nätverk som saknar en iakttagbar organisation eller struktur. Det kan då ofta handla om brott såsom narkotikabrott, vapenbrott, utpressning, rån och annan våldsbrottslighet som begås vid sidan av sådana våldsamma uppgörelser som avses i den nuvarande 29 kap. 2 a § brottsbalken. Även ekonomisk och liknande brottslighet kan ibland utövas under sådana former att någon struktur eller ett vidare syfte svårigen kan iakttas. Frågan är då hur en bestämmelse som fångar upp dessa fall bör utformas.

En utgångspunkt, som också bl.a. *Åklagarmyndigheten* lyfter fram, bör vara att regleringen ska knyta an till de brottsliga gärningarna som sådana, snarare än till gärningspersonens tillhörighet till en viss grupp. Ett sådant synsätt ligger väl i linje med att straffvärdet ska bedömas med hänsyn till den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit och inte till den tilltalades person. En annan sak är att det sammanhang som ett brott begås i kan ha betydelse för den skada, kränkning eller fara som det medför (jfr prop. 2022/23:53 s. 38 och 39). Som utredningen föreslår bör tillämpningsområdet därför avgränsas så att det är själva brottet som ska ha utgjort ett led i verksamheten inom en viss grupp av personer. I det avseendet får bestämmelsen därmed också en enhetlig utformning med den del av bestämmelsen som kommer att avse brott som utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form.

Även när det gäller hur den ifrågavarande gruppen bör avgränsas framstår utredningens förslag som ändamålsenligt. Utredningen föreslår i denna del att de grupper som ska omfattas är sådana som utövar allvarlig brottslighet. Genom att på detta sätt knyta tillämpningsområdet till den brottslighet som gruppen utövar, och inte till gruppens sammansättning eller ändamål, kan allt ifrån löst sammansatta förorts- och stadsdelsbaserade nätverk och tillfälliga projektkonstellationer till väletablerade kriminella organisationer och släktbaserade nätverk falla in under tillämpningsområdet. Också grupper som utövar allvarlig brottslighet inom ramen för en ideell eller ekonomisk förening, ett bolag eller annan juridisk person kommer att omfattas. Det gäller även om verksamheten till viss eller huvudsaklig del bedrivs i laglig form.

För att det ska vara fråga om en grupp av personer bör, i likhet med vad som gäller enligt 29 kap. 2 a § 2 brottsbalken i de s.k. konfliktfallen, minst två personer ingå i konstellationen (jfr prop. 2022/23:53 s. 71 och 151). Vilka och hur många personer som ingår bör dock kunna variera över tid. Åklagaren måste således kunna bevisa att det genomgående funnits minst två personer i gruppen, men däremot inte vilka dessa personer är med riktiga namn eller annan korrekt identitetsuppgift.

Civil Rights Defenders invänder att bestämmelsen kan ge upphov till svåra gränsdragningsproblem i fråga om när en gruppering ska räknas som tillräckligt sammansatt för att omfattas av tillämpningsområdet. Liknande synpunkter framförs av bl.a. *Göteborgs tingsrätt*, *Sveriges Advokatsamfund* och *Uppsala universitet (juridiska institutionen)*. Regeringen bedömer att de beskrivna svårigheterna inte bör vara större än att de kan hanteras utifrån den vägledning som ges i denna lagrådsremiss och i övrigt

i rättstillämpningen. Till saken hör att begrepp som ”brottslig verksamhet som utövas inom en organisation eller grupp” förekommer även i relativt närliggande lagstiftning. Ett exempel på det finns i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, där begreppet ”organisation eller grupp” används för att fånga upp alla de olika grupper som förekommer inom den kriminella miljön (prop. 2022/23:126 s. 77 och 78).

Med de lösa konturer som präglar många av dagens kriminella nätverk ligger det vidare i sakens natur att gränsdragningssvårigheter av det slag som remissinstanserna tar upp kan uppkomma. Det bör dock inte hindra en reglering som omfattar dessa grupper. Regeringen vill då understryka att den föreslagna regleringen inte är avsedd att träffa varje grupp om minst två personer som begår brott i samverkan. En viktig begränsning ligger i att gruppen utövar allvarlig brottslighet och att de kriminella aktiviteterna inom gruppen kan karaktäriseras som en verksamhet. Det betyder inte att personerna i gruppen måste vara yrkeskriminella eller att brottsligheten måste vara likartad eller utgöra den dominerande verksamheten inom gruppen. Inte heller innebär det att det behöver finnas en fast struktur, uttalad rollfördelning eller ett gemensamt syfte att uppnå vinst eller liknande. Det bör dock krävas att de kriminella aktiviteterna inom gruppen antar någon form av mönster. Enstaka spontana brott som begås i grupp kan alltså inte i sig konstituera en verksamhet.

Huruvida brottsligheten som gruppen utövar uppfyller kravet på att den ska vara allvarlig får avgöras genom en samlad bedömning i det enskilda fallet utifrån vad som är känt om de brott som kan knytas till gruppen. Kravet bör inte avgränsas till några särskilda brottstyper. Brottsligheten kan t.ex. innefatta olika former av våld och hot såväl som narkotikabrott, vapenbrott, tillgreppsbrott, bidragsbrott och andra brott som riktar sig mot välfärdssystemen, bedrägerier och annan ekonomisk brottslighet. Även planerade brott, som nått den punkt där gärningen är straffbar, bör kunna beaktas. Det bör inte krävas att åklagaren i alla avseenden kan precisera vilka konkreta brott som har begåtts inom gruppen. Som *Hovrätten över Skåne och Blekinge* påpekar måste åklagarens påståenden dock vara så pass konkreta att försvaret har en möjlighet att föra motbevisning. De omständigheter beträffande brottsligheten som åklagaren stödjer sig på måste följaktligen vara så klara att det är möjligt att med tillräcklig grad av säkerhet dra slutsatsen att gruppen ägnar sig åt allvarlig brottslighet. I praktiken kan fällande domar bli ett viktigt bevismedel i detta sammanhang.

Det uppskattade straffvärdet bör få stor betydelse vid bedömningen av brottslighetens allvar. Utredningen är av uppfattningen att det som utgångspunkt bör anses vara fråga om allvarlig brottslighet om ett sammantaget straffvärde kan bedömas nå upp till eller överstiga fängelse i två år. Med en sådan riktlinje riskerar bestämmelsen emellertid, som också flera remissinstanser är inne på, att träffa även annan brottslighet än den som primärt är avsedd. Exempelvis skulle omfattande skadegörelse i form av klotter som en grupp ungdomar ägnar sig åt mycket väl kunna omfattas. Ett annat exempel kan vara när det handlar om brott i missbrukarkretsar, såsom när två missbrukare tillsammans begår diverse spontana stölder, olaga intrång och inbrottsstölder av mindre avancerat slag. Även om allvaret i dessa typer av brott inte på något sätt ska förringas

är det inte de som motiverar den nu föreslagna straffskärpningsregeln. En lämpligare utgångspunkt är därför att brottslighetens sammantagna straffvärde kan uppskattas till fyra år eller mer. På det sättet bör huvuddelen av de fall som regleringen inte bör omfatta falla bort. Samtidigt kommer brott som utgjort ett led i en brottslighet som har ett lägre samlat straffvärde än fyra år ändå att träffas, om den utövats i mer organiserad form. Sammantaget blir regleringen därmed mer träffsäker i förhållande till den brottslighet som lagändringen enligt regeringens bedömning bör utformas för att komma åt.

Eftersom det inte behöver anges exakt vilket eller vilka brott det rör sig om kan det inte krävas att domstolens bedömning i nämnda avseenden ska baseras på annat än uppskattningar. Det uppskattade straffvärdet bör dessutom bara ses som just en utgångspunkt eller ett riktmärke. Som angetts ovan bör en samlad bedömning alltid göras, varvid även brottslighetens karaktär bör kunna vägas in.

Det nu sagda avser den brottslighet som generellt utövas inom den aktuella gruppen. Den brottslighet som åtalet avser behöver däremot inte vara allvarlig för att den nya straffskärpningsbestämmelsen ska bli tillämplig. Även ett brott som i sig kan framstå som jämförelsevis lindrigt kommer alltså att omfattas, om det ingått som ett led i den brottsliga verksamheten. Mot detta har Uppsala universitet (juridiska institutionen) invänt att det därmed helt kommer att saknas gränser för när bestämmelsen, och den förhöjda straffskalan som då ska gälla, blir tillämplig. Civil Rights Defenders tillägger att en sådan ordning inte framstår som vare sig proportionerlig eller rättssäker. Liknande synpunkter framförs av *Stockholms universitet (juridiska fakultetsnämnden)* och *Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare*.

Regeringen delar inte dessa uppfattningar. För det första bör de begränsningar som ligger i att gruppen utövar allvarlig brottslighet, att denna kan karaktäriseras som en verksamhet och att det brott som åtalet avser utgör ett led i verksamheten, anses tillräckliga för att möta de krav som kan ställas på förutsebarhet och precision. För det andra kan, som berörts ovan, den kontext i vilken ett brott begåtts ha stor betydelse för den skada, kränkning eller fara som brottet medför. Det gäller inte minst brott som begåtts i den kriminella nätverksmiljön. En gärning som i sig inte framstår som särskilt allvarlig får alltså typiskt sett en helt annan dignitet när den har kopplingar till en sådan miljö. I lindrigare fall sker straffskärpningen dessutom från en lägre nivå. Den föreslagna ordningen kan enligt regeringens mening därför inte anses som oproportionerlig.

När det gäller kravet att brottet ska ha ingått som ett led i den aktuella gruppens verksamhet vill regeringen göra följande förtydliganden. I likhet med vad som gäller vid tillämpningen av motsvarande rekvisit i bestämmelsen om brottslighet som utövats i organiserad form, innebär kravet här att brottet ska ha haft ett naturligt samband med den brottsliga verksamheten inom gruppen. Detta skulle också kunna uttryckas så att brottet passar in i gruppens kriminella profil. Därmed kommer exempelvis en narkotikaöverlåtelse som begås av någon som ingår i en stödliga att falla utanför regleringen. När gruppen verkar inom ett bredare brottsfält, där t.ex. såväl narkotikabrottslighet som våldsbrottslighet, utpressning och liknande ingår, kan saken vara mer svårbedömd. Inte heller i dessa fall bör emellertid brott som framstår som väsensskilda från gruppens brottsliga verksamhet

ses som ett led i denna. Detsamma gäller brott som kan sägas vara hänförliga till den rent personliga sfären, såsom ett rattfylleri eller eget bruk av narkotika. Att brottet har begåtts av någon som deltar i en kriminell gruppering bör alltså inte vara tillräckligt. Å andra sidan bör det inte krävas att den tilltalade själv ingår i gruppen. Också en gärning utförd av någon utomstående kommer att omfattas, om den utgjort ett led i gruppens brottsliga verksamhet. Det innebär visserligen, i linje med vad *ROKS* påtalar, att bestämmelsen exempelvis kommer att bli tillämplig när en flickvän till en gängmedlem utnyttjas som kurir eller liknande i gängets verksamhet. Som utvecklas i avsnitt 6.3.2 kan det förhållandet att brottet begåtts under sådana omständigheter dock beaktas vid bedömningen av vilken inverkan gängkopplingen bör få på straffvärdet.

Även om den tilltalades eventuella tillhörighet till en viss grupp inte bör vara avgörande för tillämpningen av straffskärpningsbestämmelsen bör sådana förhållanden kunna ha betydelse ur bevissynpunkt. I likhet med vad som i dag är fallet när det gäller 29 kap. 2 a § 2 bör det således i bevissammanhang kunna bli aktuellt att beakta faktorer som gärningspersonens tidigare brottslighet, anknytning till kriminella nätverk eller tillhörighet till den kriminella miljön. Även ett brottsoffers tidigare agerande och anknytning till kriminella nätverk bör ibland kunna vara relevant.

Åklagaren bör ha bevisbördan såväl för de faktiska förhållanden som ligger till grund för bedömningen att brottet utgjort ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet, som för att de nämnda förhållandena täcks av gärningspersonens uppsåt. För att åklagaren ska anses ha uppfyllt sin bevisbörda bör det krävas att han eller hon presenterar en utredning som uppfyller det krav på bevisningens styrka som i allmänhet gäller i brottmål. Det ska alltså vara ställt utom rimligt tvivel att omständigheterna, både i objektivet och subjektivt hänseende, är sådana att bestämmelsen är tillämplig.

Att det, som bl.a. *Helsingborgs tingsrätt* framför, kan förväntas uppstå vissa svårigheter att leda nätverkskopplingen i bevis, eller att det kan komma att ställas relativt stora krav på utredningsinsatser i detta avseende, är inte tillräckligt tungt vägande skäl mot den föreslagna regleringen. Ofta bör det enligt regeringens uppfattning dessutom finnas goda förutsättningar att lägga fram relevant utredning som styrker att rekvisiten i bestämmelsen är uppfyllda, på motsvarande sätt som i dag sker när 29 kap. 2 a § andra punkten åberopas.

Inte heller vad *Svea hovrätt*, *Södertörns tingsrätt* och *Attunda tingsrätt* anför om att regleringen kan medföra en fokusförskjutning från gärningen till gärningspersonen leder till någon annan bedömning. Det är visserligen rimligt att anta att det i större utsträckning kommer att läggas fram utredning under rättegången om brottets koppling till kriminella nätverk. Som redan framhållits är dock denna koppling i hög grad relevant för att bedöma brottets allvar. Att ett större fokus läggs vid den kriminella nätverkskontexten ser regeringen därför som befogat.

Regleringen i den del som avser skjutningar och sprängningar på allmän plats utvidgas

Straffskärpningsgrunden i nuvarande 29 kap. 2 a § första punkten brottsbalken tar sikte på skjutningar och sprängningar som begås i den offentliga miljön eller på andra välbesökta platser. Sådana brott är utmärkande för kriminella uppgörelser, men bestämmelsen är inte begränsad till denna kontext. Med hänsyn till de allvarliga risker och den allmänna otrygghet som skjutningar och sprängningar på sådana platser generellt sett medför, omfattar den också fall där någon koppling till kriminella nätverk inte kan påvisas (jfr prop. 2022/23:53 s. 70). Detta bör gälla även fortsättningsvis. I vissa avseenden finns det dock anledning att utvidga bestämmelsens tillämpningsområde. Som nämnts i det föregående bör bestämmelsen härafter vara placerad i ett andra stycke i paragrafen.

En förutsättning för att bestämmelsen ska vara tillämplig är att brottet innefattat användning av skjutvapen, sprängämne eller annat liknande ämne. Någon ändring med avseende på vilka vapen eller ämnen som bör omfattas är inte påkallad. Som utgångspunkt bör det också krävas att brottet har skett med *användning* av något av de nämnda brottsverktygen. Liksom hittills betyder det att brottet ska ha avsett ett faktiskt bruk som medfört att skjutvapnet avlossats eller sprängämnet exploderat eller att gärningspersonen försökt avlossa skjutvapnet eller få sprängämnet att explodera. Därmed utesluts brott där skjutvapen eller sprängämnen förekommer på annat sätt än genom användning, t.ex. genom att visas upp eller omnämnas för att hota eller förstärka ett hot. Också rena innehav av skjutvapen och sprängämnen faller utanför regleringen i denna del. Som påpekades i 2023 års lagstiftningsärende kan den förhöjda fara som vissa innehav typiskt sett innebär, t.ex. inom den kriminella miljön eller på allmän plats, beaktas enligt gällande straffbestämmelser i 9 kap. 1 a § vapenlagen och 29 a § lagen om brandfarliga och explosiva varor (jfr samma prop. s. 69). Därtill kommer att om ett brott, exempelvis ett vapenbrott, har ingått som ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller annars i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet omfattas det av det föreslagna första stycket i paragrafen.

Genom kravet på att brottet ska ha skett med användning av skjutvapen eller sprängämne utesluts i praktiken dock även förberedelse och stämpling till brott som skulle ha innefattat en sådan användning, vilket möjligen inte var avsett när bestämmelsen infördes (jfr samma prop. s. 73.) Enligt regeringens uppfattning bör även sådana osjälvständiga brottsformer omfattas. I enlighet med Polismyndighetens uppgifter till utredningen (se s. 1583 i betänkandet) förekommer det nämligen ofta att personer som avser att utföra skjutningar eller sprängningar grips redan på förberedelsestadiet. Utförare rekryteras inte sällan av personer som arbetar för olika kriminella nätverk utan att själva tillhöra någon specifik gruppering. Det kan därför tänkas att det inte alltid går att knyta ett förberedelse- eller stämplingsbrott av det aktuella slaget till verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet. Samtidigt kan det ofta framstå som en tillfällighet, och därtill bero på myndigheternas agerande, om brottsplanen hinner fortskrida till försök eller fullbordat brott. Mot den bakgrunden bör det, i linje med *Åklagarmyndighetens* uppfattning, i regleringen klargöras att inte bara försök, utan även förberedelse och

stämpling till brott av det aktuella slaget, omfattas. Detta kan i lagtexten uttryckas så att brottet *skulle ha innefattat* användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne.

Bestämmelsen är i dag begränsad till brott som begås på allmän plats eller annan plats där människor brukar samlas eller har samlats. *Åklagarmyndigheten* anser att det finns skäl att överväga om bestämmelsen även ska innefatta andra platser med särskilt påtagliga risker för tredjemansskador, t.ex. trapphus i flerfamiljshus. Som också *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anmärker förekommer det inte sällan att skjutningar och sprängningar sker i just trapphus eller portar. Även sådana fall är givetvis mycket allvarliga, vilket kan tala för en utvidgning av det slag som Åklagarmyndigheten är inne på. Det bör dock beaktas att bestämmelsen redan i dag många gånger kan träffa sprängningar i trapphus och liknande utrymmen. Som Åklagarmyndigheten påpekar förutsätter det i och för sig att sprängningen får omedelbara effekter på en sådan plats som omfattas av bestämmelsen, t.ex. genom att splitter slungas ut på gatan. Åklagarmyndigheten menar att bestämmelsens tillämpning därmed kan bli beroende av tillfälligheter såsom om porten till trapphuset är låst eller olåst. Regeringen konstaterar dock att även andra omständigheter som regel torde vara avgörande för om sprängningen får sådana effekter, inte minst var sprängladdningen har placerats och hur kraftfull den är. Sådana omständigheter kan inte ses som rena slumpfaktorer, utan bör i hög grad påverka hur straffvärd gärningen kan anses vara. Vidare måste beaktas att bestämmelsen är utformad för att träffa den brottslighet som tydligast bidrar till risker och otrygghet för utomstående. Så är företrädesvis fallet när brottet begås på en plats dit allmänheten har fritt tillträde eller där det annars är vanligt att många människor vistas, inbegripet att brottet får effekter på en sådan plats (jfr samma prop. s. 69). Till detta kan läggas att regeringen nu föreslår (se vidare nedan) att tillämpningsområdet i de s.k. konfliktfallen utvidgas (nuvarande 29 kap. 2 § andra punkten brottsbalken). I dessa fall krävs det inte att brottet har begåtts på allmän eller liknande plats. Dessutom kan skjutningar och sprängningar också träffas av det föreslagna första stycket i paragrafen, om brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller annars i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att regleringen i nu aktuell del även fortsättningsvis bör vara begränsad till brott som begås på allmän plats eller annan plats där människor brukar samlas eller har samlats. Begreppen är, liksom hittills, avsedda att ha samma innebörd som i 9 kap. 1 a § 1 vapenlagen (jfr prop. 2013/14:226 Skärpningar i vapenlagstiftningen s. 47 och prop. 2022/23:53 s. 69, 70 och 150).

Ytterligare en förutsättning för att bestämmelsen ska vara tillämplig är enligt dess nuvarande utformning att brottet inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Det handlar alltså om brott där gärningen har bestått i eller innefattat uppsåtlig allvarligare våldsanvändning, uppsåtligt allvarligare hot, eller med sådant våld eller hot jämförbart handlande, som är direkt riktat mot en annan person. Också medhjälp och anstiftan samt försök och andra osjälvständiga brottsformer omfattas. Med *allvarligt* angrepp avses att brottets straffvärde motsvarar fängelse i sex månader eller mer. (Jfr prop. 2009/10:147 s. 40 och 41 och prop. 2022/23:53 s. 72 och 73.)

Det är emellertid inte bara skjutningar och sprängningar som riktar sig mot en specifik person som innebär påtagliga risker för att utomstående drabbas och skapar oro i samhället. Sådana följder uppstår även vid vissa allmänfarliga brott som bygger på fara för en obestämd krets människor. Det gäller särskilt uppsåtliga brott där användningen av skjutvapnet eller sprängämnet inneburit en fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom. Regeringen föreslår därför att även sådana brott ska omfattas av regleringen. Förslaget, som för övrigt välkomnas av Åklagarmyndigheten, innebär att bestämmelsen genomgående kan tillämpas på brotten mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda. Däremot blir den inte tillämplig på t.ex. allmänfarlig vårdslöshet eller framkallande av fara för annan, om inte faran framkallats uppsåtligt. Bestämmelsen i denna del kan antas få relativt stor betydelse i praktiken när det gäller allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning.

Som konstaterats ovan kan även försök till brott omfattas av begreppet *användning* av skjutvapen, sprängämnen eller liknande ämnen. Försöksbrott bör träffas av regleringen oavsett om brottet inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person eller en uppsåtligt framkallad fara av nyss angivet slag. Av de skäl som anförts ovan bör detsamma gälla förberedelse och stämpling till sådana brott. Därför bör det av lagtexten framgå att även brott som skulle ha inneburit ett sådant angrepp respektive en sådan fara omfattas av regleringen.

Sammantaget föreslår regeringen att bestämmelsen ska vara tillämplig om brottet inneburit eller skulle ha inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person eller en uppsåtligt framkallad fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom. Därutöver ska krävas att brottet innefattat eller skulle ha innefattat användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne och begåtts på allmän plats eller en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats.

Regleringen i den del som avser konfliktfall bör kvarstå och utvidgas

Straffskärpningsgrunden i nuvarande 29 kap. 2 a § andra punkten tar sikte på angrepp som haft bakgrund i en konflikt i vilken skjutvapen eller sprängämnen eller annat liknande ämne använts, eller varit ägnade att framkalla en konflikt av sådant slag. Även i sådana s.k. konfliktfall krävs i dag att brottet inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Däremot behöver brottet inte ha innefattat användning av skjutvapen eller sprängämne eller liknande ämne. Inte heller krävs att brottet har begåtts på någon särskild plats. Även t.ex. en misshandel som begåtts i privat miljö utan användning av vapen omfattas, om den haft bakgrund i eller varit ägnad att framkalla en sådan konflikt som anges i bestämmelsen.

Utredningen bedömer att konfliktfallen kommer att omfattas av den nya bestämmelsen om brott som utgjort ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet. Därför föreslår utredningen att konfliktfallen ska utgå som särskild grund för straffskärpning. Ingen av remissinstanserna uttalar sig om detta.

Enligt regeringen kan det ifrågasättas om samtliga konfliktfall kommer att träffas av den nya bestämmelsen. Ett angrepp som har varit ägnat att framkalla en konflikt av aktuellt slag kan nämligen ha sin grund i personliga oförrätter och vara knutet till en viss individ, snarare än till den grupp han eller hon tillhör. Därför är det inte givet att ett sådant angrepp alltid kan anses utgöra ett led i gruppens verksamhet, även om det i förlängningen kan leda till våldsyttningar som blir till en integrerad del av verksamheten. När det gäller angrepp som haft sin bakgrund i en våldsam konflikt torde brottet typiskt sett vara att bedöma som ett led i den aktuella gruppens brottsliga verksamhet. Inte heller i dessa fall kan det emellertid uteslutas att vissa brott kommer att falla utanför den nya regleringen. En sådan situation skulle kunna tänkas uppstå om den tilltalade exempelvis agerat på eget bevåg och mot den övriga gruppens uttryckliga anvisningar. Genom att lyfta fram konfliktfallen särskilt i lagstiftningen ges dessutom en betydelsefull signal om hur allvarligt samhället ser på brott som ingår som ett led i en våldsspiral. Att det kommer att bli en viss överlappning mellan de olika straffskärpningsgrunderna i regleringen ser regeringen inte som något avgörande skäl mot en sådan ordning. Regeringen anser följaktligen att bestämmelsen bör kvarstå. Till följd av de övriga ändringar av regleringen som föreslås bör bestämmelsen placeras som en andra punkt i ett nytt andra stycke i paragrafen.

Som nämnts ovan är bestämmelsen enligt dess nuvarande utformning endast tillämplig om brottet inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Det betyder att brott som i grunden bygger på en fara för en obestämd krets människor, såsom allmänfarlig ödeläggelse, i många fall är uteslutna från tillämpningsområdet. Även sådana brott kan dock utgöra ett svar på en tidigare skjutning eller sprängning, eller riskera att framkalla sådana våldshandlingar. Som konstaterats i det föregående kan de även innebära risker för att utomstående drabbas och skapa oro i samhället. På motsvarande sätt som när det gäller bestämmelsen om skjutningar och sprängningar på allmän plats bör den nu aktuella bestämmelsen därför även omfatta brott som inneburit en uppsåtlig framkallad fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom.

Vidare bör bestämmelsen, i likhet med vad som föreslås beträffande skjutningar och sprängningar på allmän plats, även innefatta brott som *skulle ha inneburit* ett angrepp eller en fara av det angivna slaget. På det sättet tydliggörs att både försök, förberedelse och stämpling till berörda brott omfattas av tillämpningsområdet. Därmed kommer t.ex. även planeringen av ett brott som utgör en hämndaktion i en pågående konflikt att bli föremål för den straffskärpning som följer av regleringen.

6.3.2 Den nya regelns inverkan på straffvärdet

Regeringens förslag

Vid bedömningen av straffvärdet ska sådana förhållanden som anges i den nya straffskärpningsregeln, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, beaktas som synnerligen försvårande. När regeln är tillämplig ska straffvärdet höjas till det dubbla om inte den tilltalades roll i verksamheten eller övriga omständigheter motiverar en annan bedömning.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att straffvärdet, vid tillämpning av bestämmelsen, ska höjas med *upp till* det dubbla (huvudförslaget). Utredningen lägger också fram ett förslag som den inte ställer sig bakom (det alternativa förslaget). Enligt detta ska straffvärdet, i fall som avser skjutningar och sprängningar på allmän eller annan liknande plats, höjas med *upp till* det dubbla och, i fall där brottet ingått som ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet, höjas *till* det dubbla, om det inte finns synnerliga skäl mot en sådan höjning.

Remissinstanserna

Samtliga remissinstanser som yttrar sig över det alternativa förslaget i betänkandet avstyrker förslaget eller förordar i vart fall utredningens huvudförslag. Till dessa hör bl.a. *Åklagarmyndigheten*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Polismyndigheten*, *Domstolsverket*, *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och ett antal tingsrätter. Flera av dessa remissinstanser framhåller att en strikt dubbleringsregel riskerar att leda till tillämpningsproblem och otillfredsställande resultat. Åklagarmyndigheten och Domstolsverket tillägger att en sådan statisk reglering inte heller passar in i brottsbalkens systematik.

Umeå tingsrätt pekar på att ett så högt krav som synnerliga skäl för att undvika dubblering riskerar att leda till att mindre straffvärda fall bestraffas alltför hårt och menar att en sådan tillämpning kan göra våld på principerna om proportionalitet och ekvivalens och hota påföljdssystemets legitimitet. *Uppsala tingsrätt* anför att en strikt dubblering över huvud taget inte framstår som förenlig med proportionalitetsprincipen och att det inte är rimligt att tänka sig att skadan ska definieras som per automatik dubbelt så stor på grund av den kriminella nätverkskontexten. Även *Uppsala universitet (juridiska institutionen)* uttrycker att en sådan regel skulle medföra avsevärda problem med att upprätthålla proportionalitetsprincipen och bl.a. leda till att vissa försvårande omständigheter, som finns både för de enskilda brotten och i den föreslagna bestämmelsen, skulle komma att beaktas dubbelt. På liknande sätt framhåller *Göteborgs tingsrätt* att det, för att inte tillämpningen av den nya straffskärpningsbestämmelsen ska leda till dubbelbeaktande, krävs att straffskärpningsbestämmelsen ger utrymme för mer nyanserade bedömningar beroende av omständigheterna i det enskilda fallet.

Utredningens huvudförslag får ett mer blandat mottagande. Ekobrottsmyndigheten framhåller att förslaget ger möjlighet att behålla systematiken och grunderna för bedömningen av straffvärdet, samtidigt som straffvärdet för mycket allvarlig brottslighet höjs på ett markant sätt. Åklagarmyndigheten uttrycker att det med en sådan regel kan tas hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, dubbelbeaktande undvikas och en nyanserad bedömning göras. *Hovrätten för Nedre Norrland* är i och för sig inte kritisk till att det i bestämmelsen anges att straffet ska höjas med upp till det dubbla, och *Attunda tingsrätt* framhåller att utredningens huvudförslag är mer flexibelt och mindre tvingande än det alternativa förslaget. Liknande synpunkter framförs av Polismyndigheten. Flera remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt*, *Uppsala tingsrätt*, *Solna tingsrätt*, *Sveriges Advokatsamfund* och *Stockholm universitet (juridiska fakultetsnämnden)*, anser dock att de nackdelar och svårigheter som det alternativa förslaget är förenat med gör sig gällande även i förhållande till utredningens huvudförslag eller har i övrigt invändningar mot förslaget.

Stockholms universitet (juridiska fakultetsnämnden) pekar på att ett mindre allvarligt brott begånget i ett kriminellt nätverk i flera fall kommer att bestraffas hårdare än ett mer allvarligt brott begånget i annat sammanhang, i strid med principerna om proportionalitet och ekvivalens. Som ett exempel nämner universitetet att en misshandel som begås av en medlem i ett kriminellt nätverk mot en annan sådan medlem skulle kunna få ett straffvärde som rör sig upp mot det dubbla i jämförelse med samma misshandel som utförs i exempelvis en nära relation. Att förslaget skulle innebära en relativ nedvärdering av bl.a. relationsvåld tas även upp av *Svea hovrätt*, *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Uppsala tingsrätt*, *Attunda tingsrätt*, *Solna tingsrätt*, *Sveriges Advokatsamfund*, *Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen)*, *Uppsala universitet (juridiska institutionen)*, *Göteborgs universitet (juridiska institutionen)* och *Civil Rights Defenders*. *Uppsala universitet* ifrågasätter därtill varför omständigheter som endast försvårar en viss gärning som orsakar en viss skada, i detta fall omständigheter hänförliga till den kontext i vilket brottet begås, ska ges lika genomslag vid straffvärdebedömningen som skadan i sig. *Unicef Sverige* understryker å sin sida att den föreslagna straffskärpningsbestämmelsen kan komma att oproportionerligt drabba barn som begår brott.

Svea hovrätt anmärker att det inte ligger i linje med svensk lagstiftnings-tradition att i lagtext ange vilken effekt omständigheter ska få på straffvärdet och att en sådan lösning avfärdades när den nuvarande 29 kap. 2 a § brottsbalken infördes. De skäl som då angavs för detta, dvs. att det var viktigt att lämna utrymme för en nyanserad straffmätning, gör sig enligt hovrätten i ännu högre grad gällande med en straffskärpningsbestämmelse som kan träffa vilka brottstyper som helst. Motsvarande synpunkt framförs även av *Solna tingsrätt*. *Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen)* och *Uppsala universitet (juridiska institutionen)* är inne på att förslaget innebär en detaljstyrning av domstolarnas straffvärdebedömningar och invänder mot detta.

Solna tingsrätt framhåller vidare att det är en märklig ordning att domstolen, för att undvika dubbelbeaktande, måste ta fram ett hypotetiskt straffvärde där den aktuella omständigheten tas bort. Enligt tingsrätten kan detta dessutom leda till samma eller, i vissa fall, ett lägre straff. *Umeå tingsrätt* resonerar på liknande sätt och tillägger att både utredningens

huvudförslag och det alternativa förslaget utgör en ”takregel”. Enligt tingsrätten vore ett bättre alternativ att endast ange att omständigheterna ska beaktas som synnerligen försvårande. *Jönköpings tingsrätt* pekar på att flera straffskärpningsregler redan har gjorts i syfte att komma åt gängkriminaliteten, t.ex. avseende grovt vapenbrott. I förening med att omständigheter inte ska dubbelbeaktas kan detta enligt tingsrätten leda till att bestämmelsen inte får avsedd effekt. Även Domstolsverket är inne på att det i många fall kan bli vanskligt att fastställa straffvärdet för ett motsvarande brott som inte har samband med kriminella nätverk. *Norrköpings tingsrätt* ser å sin sida en risk för dubbelbeaktanden och andra svårigheter vid straffvärdebedömningen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att formuleringen ”upp till det dubbla” är för vag och efterlyser förtydliganden i detta avseende. Solna tingsrätt efterfrågar att det förtydligas hur straffvärdebedömningen ska gå till vid flerfaldig brottslighet när straffskärpningsregeln är tillämplig.

Skälen för regeringens förslag

Omständigheterna i den nya straffskärpningsregeln bör beaktas som synnerligen försvårande

Syftet med en ny reglering är att åstadkomma en kraftig straffskärpning för att fullt ut markera allvaret dels i brott med kopplingar till kriminella nätverk, oavsett brottstyp, dels i skjutningar och sprängningar på bl.a. allmän plats eller i brott som utgör led i en våldsam konflikt. Som framhålls ovan drabbar såväl våldet som den vinstdrivande brottsligheten både enskilda, institutioner och näringsliv på ett sätt som i förlängningen hotar grundläggande värden såsom demokrati, rättssäkerhet, allmän trygghet och säkerhet och tilliten mellan människor. Den beskrivna brottsligheten innebär på det sättet en vidare skada eller fara för samhället, utöver den mer direkta skadan på brottsoffret eller det intresse som straffbudet annars avser att skydda. Enligt regeringen är denna brottslighet därför väsentligt allvarligare än vad som motsvaras av det straffvärde som följer av olika aktuella straffbestämmelsers tillämpning i andra fall.

Mot denna bakgrund bör samtliga de omständigheter som härafter ska omfattas av regleringen i 29 kap. 2 a § brottsbalken beaktas som synnerligen försvårande. Som framhölls när bestämmelsen infördes markeras på så sätt att en betydligt kraftigare höjning av straffvärdet än vad som följer av 2 § i samma kapitel är påkallad. Därigenom framgår också att bestämmelsen ska tillämpas utöver, dvs. som ett tillägg till, sådana försvårande omständigheter som avses i 2 §. (Prop. 2022/23:53 s. 73, 74 och 152)

När regeln är tillämplig ska straffvärdet som utgångspunkt höjas till det dubbla

Nuvarande 29 kap. 2 a § brottsbalken anvisar inte någon kvotdel eller liknande med vilken straffet ska höjas när bestämmelsen är tillämplig. En sådan lösning diskuterades i samband med att bestämmelsen infördes, men valdes då bort av i huvudsak systematiska skäl och med hänvisning till att en sådan modell i viss mån skulle utesluta att det går att ta hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. I förarbetena framhålls som viktigt att lämna utrymme för nyanserade bedömningar, inte minst då bestämme-

Isen kan aktualiseras i förhållande till situationer av varierande slag vilka i olika grad korresponderar mot bestämmelsens bakomliggande syften. (Se prop. 2022/23:53 s. 73 och 74.)

I linje med vad bl.a. *Svea hovrätt* påpekar gör sig dessa överväganden inte mindre gällande i förhållande till en straffskärpningsbestämmelse som kan träffa alla typer av brott. Därför behöver det även fortsättningsvis, och i enlighet med vad regeringen uttalar i nyss nämnda förarbeten, ytterst bli fråga om en bedömning i det enskilda fallet av hur allvarligt det specifika brottet är. Samtidigt är det regeringens uppfattning att den nuvarande 29 kap. 2 a § tillämpas på ett sätt som medför att straffen inte fullt ut återspeglar den aktuella brottslighetens allvar. Regeringen kan i det sammanhanget konstatera att bestämmelsen hittills inte på lång väg tycks ha lett till en dubbling av straffvärdet, trots att det i propositionen förutsattes att det i vissa typfall ofta borde kunna bli fråga om en skärpning upp emot det dubbla (prop. 2022/23:53 s. 74). Högsta domstolen har i avgörandet ”De tre sprängningarna” (dom den 3 december 2025 i mål B 4055-25) också uttalat att det inte annat än på lägre straffnivåer kan komma i fråga att dubblera straffen. För att säkerställa att regeln får det avsedda genomslaget är ett nytt grepp nu därför motiverat.

Mot denna bakgrund bör regleringen utformas så att den ger mer konkret vägledning i fråga om vilken inverkan de aktuella omständigheterna ska få på straffvärdet. Utredningen föreslår i detta syfte att det i bestämmelsen anges att straffvärdet ska höjas med *upp till det dubbla*. En sådan reglering innebär emellertid, så som *Umeå tingsrätt* är inne på, i praktiken att det sätts ett tak för straffmätningen. Dessutom framstår en sådan reglering som alltför vag för att säkerställa att omständigheterna får ett tillräckligt genomslag. Det alternativa förslaget i betänkandet begränsar å andra sidan domstolens möjligheter att beakta omständigheterna i det enskilda fallet. Som såväl utredningen som flera remissinstanser konstaterar riskerar en sådan strikt reglering att leda till otillfredsställande resultat.

Enligt regeringens bedömning bör bestämmelsen i stället utformas så att utgångspunkten blir att straffvärdet ska höjas *till det dubbla*. Som flera remissinstanser påpekar, och som konstateras även i ovan nämnda förarbeten, innebär en sådan typ av reglering visserligen ett avsteg från påföljdsreglernas nuvarande systematik. Vikten av att bestämmelsen utformas på ett sådant sett att den får avsedd effekt väger dock enligt regeringens mening tyngre. Det bör också understrykas att en sådan utformning inte innebär att det blir fråga om en rent mekanisk tillämpning. Som utvecklas i det följande bör det nämligen vara möjligt att avvika från utgångspunkten om det med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet är motiverat.

Flera remissinstanser tar upp olika svårigheter och farhågor kopplade till den straffrättsliga principen om att dubbelräkning inte ska ske. Av denna princip följer att försvärande omständigheter ska ges genomslag vid straffvärdebedömningen endast när dessa inte tillräckligt har beaktats genom rubriceringen av brottet, inbegripet kvalificeringen av brottet till en viss grad. Bland andra *Solna tingsrätt* framhåller att det framstår som en märklig ordning att domstolen, för att undvika dubbelbeaktande, i ett första led måste bedöma straffvärdet med bortseende av den kriminella nätverkskontexten. Även *Domstolsverket* pekar på att det i många fall kan bli vanskligt att fastställa straffvärdet för ett motsvarande brott som inte har

samband med kriminella nätverk. Vidare ger ett antal tingsrätter uttryck för att bestämmelsen, till följd av den nämnda principen, inte med nödvändighet kommer att få den straffskärpande effekt som är avsedd. Här vill regeringen anföra följande.

Precis som vid tillämpningen av nuvarande 29 kap. 2 a § brottsbalken och övriga straffskärpningsgrunder i samma kapitel kommer den ovan nämnda principen att behöva beaktas även i förhållande till den nu föreslagna regeln. När 29 kap. 2 a § brottsbalken infördes framhölls att bestämmelsen hade utformats särskilt för att markera allvaret av samhällsproblemet med skjutvapenvåld på gator och torg och upptrappade kriminella uppgörelser samt att den avgränsats i förhållande till redan gällande kvalifikations- och straffskärpningsgrunder (se prop. 2022/23:53 s. 75). Det nu föreslagna tillämpningsområdet är bredare och kommer alltså i större utsträckning, i vart fall delvis, att sammanfalla med befintliga kvalifikations- och straffskärpningsgrunder. Problemet bör samtidigt inte överdrivas. Överlappningar av detta slag är ingenting nytt, utan något som domstolarna måste förhålla sig till även i det nuvarande systemet. Vidare är det inte sällan så att ett brott bedöms som grovt av flera olika skäl eller att det annars förekommer s.k. övervärden som kan beaktas i skärpande riktning inom ramen för den strängare gradens straffskala. Detta gäller inte minst vid brott i kriminella nätverk, där det ofta torde finnas betydande övervärden som då kan beaktas vid tillämpningen av den nu föreslagna bestämmelsen. Som framhålls inledningsvis blir det, liksom i andra fall, ytterst fråga om en bedömning i det enskilda fallet av hur allvarligt det specifika brottet är. En dubbleringsregel av det slag som föreslås ger dock en ny utgångspunkt för bedömningen i denna del och en tydlig signal om att en avsevärd straffskärpning är avsedd.

Många remissinstanser, däribland *Stockholms universitet (juridiska fakultetsnämnden)*, *Svea hovrätt*, *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och *Sveriges advokatsamfund*, invänder att bestämmelsen innebär en relativ nedgradering av annan allvarlig brottslighet. Remissinstanserna ger uttryck för att det kan framstå som stötande om t.ex. en misshandel begången av en medlem i ett kriminellt nätverk mot en annan sådan medlem får ett straffvärde som rör sig upp mot det dubbla, i jämförelse med en likadan misshandel som begås i en nära relation. Regeringen har förståelse för att invändningen förs fram, men bedömer det som vanskligt att på det sätt som görs ställa dessa två olika typer av brottslighet mot varandra. Som också utredningen påpekar kan en misshandel i nära relation ha ett mycket högt straffvärde av helt andra skäl än som avses i den nu föreslagna regleringen. I ett misshandelsfall bör höjningen, om inga andra försvarande omständigheter är för handen, i stället ta sin början i det straffvärde som kan bedömas föreligga med hänsyn till den av uppsåt täckta skada eller smärta som den aktuella gärningen har orsakat. Avsikten är således inte att en misshandel som begåtts i en gängkontext ska få ett dubbelt så strängt straff som motsvarande relationsvåld. Däremot innebär regleringen, som remissinstanserna är inne på, en relativ uppvärdering dels av brott med kopplingar till kriminella nätverk, dels av brott som tar sikte på skjutningar och sprängningar på allmän plats eller liknande. Med hänsyn till det mycket allvarliga samhällshot som sådan brottslighet utgör är dock detta enligt regeringen en både motiverad och eftersträvad effekt av förslaget.

UNICEF Sverige invänder att den föreslagna straffskärpningsbestämmelsen kan komma att oproportionerligt drabba barn som begår brott och pekar särskilt på problemet med barn och unga som ”groomas” in i brottslighet. Remissinstansen framhåller också att forskning visar att barn är känsliga för gruptryck och inte har samma förmåga som vuxna att förstå konsekvenserna av sina gärningar. Regeringen instämmer visserligen i denna beskrivning, men inte i slutsatsen att den föreslagna straffskärpningsbestämmelsen därmed riskerar att leda till oproportionerliga straff. Som framgår av avsnitt 6.1.1 spelar barns och ungas deltagande i de kriminella nätverken en avgörande roll för nätverkens brottsliga verksamhet och kan sägas utgöra en del av grunden för nätverksstrukturerna. Barn och unga används inte enbart som ”hjälpredor” för att utföra relativt sett lindrigare brott, utan kan redan kort efter inträdet i ett kriminellt nätverk delta i och utföra mycket allvarlig brottslighet, däribland grova våldsdåd. Det återspeglas bl.a. i att ungefär en tredjedel av de personer som var misstänkta i ärenden om skjutvapenmord 2024 var under 18 år vid brottstillfället. Även för omyndiga lagöverträdare måste allvaret i sådan och annan brottslighet med kopplingar till kriminella nätverk komma till uttryck i de straff som döms ut. Detta innebär dock inte att gärningspersonens låga ålder saknar betydelse vid påföljdsbestämningen. Bland annat kan detta förhållande få indirekt betydelse vid tillämpningen av den nu föreslagna bestämmelsen. Som regeringen återkommer till i det följande kan det nämligen finnas anledning att avvika från utgångspunkten om ett dubblerat straffvärde, om den tilltalade har utnyttjats eller pressats till att begå brott av mer tongivande aktörer i gruppen. Detta kan inte minst förekomma i förhållande till underåriga gärningspersoner. Även strafflindringsbestämmelsen i 29 kap. 3 § första stycket 3 brottsbalken kan få särskild aktualitet när det gäller unga lagöverträdare. Dessutom kan den tilltalades låga ålder få en mer omedelbar betydelse såväl vid den efterföljande straffmätningen som vid valet av påföljd.

Höjningen av straffvärdet enligt den nu föreslagna bestämmelsen måste ske inom de ramar som den tillämpliga straffskalan sätter. Som framgår av avsnitt 5.3.4 föreslår regeringen att den förhöjda straffskala som gäller i dessa fall ska utformas så att maximistraffet enligt straffskalan för brottet får överskridas med det dubbla. På det sättet möjliggörs en dubblering av straffvärdet även när gärningen redan befinner sig i den övre delen av straffskalan för brottet. Till följd av den allmänna begränsningen att ett tidsbestämt straff inte får överstiga 18 år kommer det i vissa fall dock bli fråga om en lägre höjning. Om livstids fängelse är föreskrivet för brottet kan det förhållandet att ett dubblerat straffvärde överstiger 18 år, tala för att ett livstidsstraff bör dömas ut.

Solna tingsrätt efterfrågar förtydliganden i fråga om hur bestämmelsen ska tillämpas om ett gemensamt straff ska mätas ut för flera brott som träffas av bestämmelsen. Utredningens uppfattning är att bestämmelsen då bör tillämpas med avseende på det samlade straffvärdet för dessa brott. Hur ett samlat straffvärde för flera brott bedöms kan dock vara beroende av bl.a. det relativa straffvärdet för de brott som prövningen avser och på vilken straffnivå brottsligheten ligger. Till detta kommer att prövningen ibland kan avse både brott som omfattas av bestämmelsen och brott som inte gör det. Enligt regeringen kan det därför ofta vara mer ändamålsenligt att tillämpa bestämmelsen vid den initiala värderingen av varje enskilt

brott för att därefter göra en samlad bedömning av brottsligheten som helhet, med tillämpning av de principer som gäller vid straffmätningen av flerfaldig brottslighet (jfr Högsta domstolens dom den 3 december 2025 i mål B 4055-25 p. 61–62 och 65). I sammanhanget kan nämnas att utredningen föreslår att det införs en särskild regel för straffvärdebedömningen av flerfaldig brottslighet som är avsedd att leda till ett ökat genomslag för tillkommande brott. Det förslaget bereds för närvarande i Regeringskansliet. Frågan om hur den tillämpliga straffskalan konstrueras när det rör sig om flerfaldig brottslighet, varav ett eller flera brott träffas av den nya straffskärpningsregeln, behandlas dock i avsnitt 5.3.2 och 5.3.4.

Den tilltalades roll i verksamheten eller övriga omständigheter kan motivera en annan bedömning

Brottsligheten som den föreslagna straffskärpningsregeln är avsedd att träffa är särpräglad allvarlig, men kan samtidigt inte ses isolerad från övrig brottslighet i samhället och bedömas enligt en helt egen måttstock. Liksom vid alla andra straffvärdebedömningar handlar det i grunden om en värdering av den skada, kränkning eller fara som den specifika gärningen inneburit. Dessa faktorer påverkas bl.a. av hur starkt de försvårande omständigheter som omfattas av straffskärpningsregelns tillämpningsområde gör sig gällande i det enskilda fallet. En individualiserad bedömning är också, som flera remissinstanser påpekar, nödvändig för att upprätthålla principerna om proportionalitet och ekvivalens. Därför bör den nya regleringen ge utrymme för att avvika från utgångspunkten att straffvärdet ska dubbleras, om det med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet finns anledning till det. Om, och i så fall i vilken utsträckning, ett avsteg är motiverat måste avgöras genom en helhetsbedömning, där bl.a. den tilltalades roll i den brottsliga verksamheten och gärningens koppling till denna kan få betydelse. Att uttömmande ange vilka omständigheter som får beaktas låter sig dock svårligen göras. Bestämmelsen bör därför utformas så att straffvärdet ska höjas till det dubbla om inte den tilltalades roll i verksamheten eller övriga omständigheter motiverar en annan bedömning.

Som nyss nämnts bör den tilltalades roll i den brottsliga verksamheten eller ställning i den aktuella gruppen ofta kunna få betydelse. Om han eller hon har haft en ledande eller annan central roll i verksamheten eller gruppen bör avsteg i mildrande riktning från det dubbla straffvärdet i princip inte komma i fråga. I sådana fall skulle det till och med kunna bli aktuellt med ett högre straffvärde än så, beroende på de närmare omständigheterna i det enskilda fallet. Är det å andra sidan uppenbart att den tilltalade utnyttjats av andra med större makt kan en mindre höjning än det dubbla däremot vara befogad. En mindre höjning kan också vara motiverad i vissa fall där den tilltalade befinner sig långt ner i den kriminella hierarkin eller haft en perifer roll i den kriminella grupperingen. Detsamma gäller när den tilltalade själv inte kan sägas ingå i den kriminella grupperingen, men på ett otillbörligt sätt har förmått begå brott för gruppens räkning. Så kan exempelvis vara fallet när det rör sig om en familjemedlem eller flickvän till en gängkriminell som efter påtryckningar har förvarat vapen eller narkotika i sin bostad. Ett annat exempel kan vara om någon, som på grund av missbruk eller annat förhållande befinner sig i en utsatt situation,

utnyttjats som målvakt i en penningtvättshärva eller när en underårig person pressats till att agera ”springpojke” i en narkotikaverksamhet.

Att den tilltalade befinner sig längre ned i den kriminella hierarkin eller för den delen inte kan sägas ingå i den kriminella grupperingen kan dock inte utan vidare tas till intäkt för att det finns skäl för en mildare bedömning. Ett tydligt exempel på när straffvärdet i ett sådant fall normalt bör höjas till det dubbla är när någon, för en kriminell grupps räkning, åtar sig att utföra ett våldsdåd mot betalning. Även i andra fall när en utomstående person begått brott inom ramen för ett ömsesidigt samarbete med en kriminell gruppering bör det sällan finnas skäl att avvika från utgångspunkten.

Av central betydelse är också gärningens farlighet och karaktär. Om gärningen, på grund av det sammanhang i vilket den begåtts, haft påtagligt hänsynslösa eller samhällsfarliga inslag eller annars varit av systemhotande natur bör en lägre höjning än det dubbla normalt inte komma i fråga. Om gärningen endast i mindre grad är förenad med en sådan skada eller fara på samhällsnivå som bestämmelsen är avsedd att fånga, kan det däremot finnas utrymme för en lägre höjning. Vid tillämpningen av första stycket i bestämmelsen (brott som utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller i verksamheten inom en grupp personer som utövar allvarlig brottslighet) gäller det i vart fall om även den brottsliga verksamhet i vilken gärningen ingått, relativt sett, är av mindre samhällsfarlig karaktär. Också gärningens koppling till den brottsliga verksamheten bör kunna beaktas. Om brottet visserligen utgjort ett led i den brottsliga verksamheten, men varit av underordnad betydelse för denna, kan utrymmet för att gå under en dubblering öka. Vid tillämpningen av andra stycket bör risken för att utomstående ska komma till skada tillmätas stor betydelse. Det kan t.ex. handla om hur välbesökt den aktuella platsen varit vid brottstillfället, hur kraftig ett sprängämne som använts vid gärningen varit och andra förhållanden som inverkar på faran för tredje man.

Sådana fall där båda styckena i bestämmelsen är tillämpliga, t.ex. när gärningen ingått som ett led i en kriminell grupperings verksamhet och innefattat skjutning eller sprängning på allmän plats eller liknande bör i många fall betraktas som särpräglade allvarliga. Om exempelvis en grov misshandel i kriminell miljö begås genom skottlossning på allmän plats, med den fara för allmänheten som detta typiskt sett är förenat med, bör därför straffvärdet normalt höjas till det dubbla, även om brottet endast haft en svag koppling till verksamheten eller gärningspersonen befunnit sig långt ner i den kriminella hierarkin.

Sådana omständigheter som anges i 29 kap. 3 § brottsbalken kan motivera en mildare bedömning än den som följer av utgångspunkten om ett dubblerat straffvärde. I undantagsfall kan det tvärtom vara motiverat att höja straffvärdet med mer än det dubbla. Det skulle då t.ex. kunna handla om brott som begåtts av någon med en ledande roll i den kriminella grupperingen och inneburit en samhällsfara som gått långt utöver den mer direkta skada som gärningen orsakat. Hur stort genomslag vid straffvärdebedömningen som omständigheterna kan ges i de allvarligaste fallen följer ytterst av det förhöjda straffmaximum som föreslås gälla när den nu aktuella straffskärpningsregeln tillämpas (se avsnitt 5.3.4).

7 Presumptionen för häktning

7.1 Den nuvarande ordningen

7.1.1 Häktning och den enskildes fri- och rättigheter

Tillgången till straffprocessuella tvångsmedel såsom häktning kan vara av stor betydelse i den brottsbekämpande verksamheten. En viktig funktion med häktning är att säkra den bevisning som behövs för att väcka åtal. Behov av häktning uppkommer som regel på ett tidigt stadium i förundersökningen, när utredningen inte kommit så långt att tillräcklig bevisning rörande den misstänktes skuld har säkrats. Andra syften med häktning är att förhindra fortsatt brottslighet eller att säkra rättegångens genomförande genom att förhindra att den misstänkte avviker.

Ett frihetsberövande innebär samtidigt ett intrång i den enskildes fri- och rättigheter. Av regeringsformen följer att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot frihetsberövanden (2 kap. 8 §). Denna fri- och rättighet får dock begränsas genom lag för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle (2 kap. 20 §). Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen (2 kap. 21 §). Denna s.k. proportionalitetsprincip innebär att varje begränsning som anses nödvändig, och som i övrigt uppfyller grundlagskraven för att vara tillåten, måste utformas på ett sådant sätt att den innebär ett så litet ingrepp som möjligt i enskildas fri- och rättigheter.

Av Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), som gäller som svensk lag, följer att ingen får berövas sin frihet utom i vissa särskilt angivna fall (artikel 5.1). Frihetsberövande får bl.a. ske i den ordning som lagen föreskriver om någon är lagligen arresterad eller på annat sätt berövad friheten för att ställas inför behörig myndighet såsom skäligen misstänkt för att ha begått ett brott, eller när det skäligen anses nödvändigt att hindra honom eller henne från att begå ett brott eller att undkomma efter att ha gjort det.

I FN:s barnkonvention, som också gäller som svensk lag, regleras barn och unga lagöverträdarens rättigheter. Enligt barnkonventionen ska det bl.a. säkerställas att gripande, anhållande, häktning eller andra former av frihetsberövanden får användas endast som en sista utväg och för kortast lämpliga tid samt att varje frihetsberövat barn ska behandlas humant och på ett sätt som beaktar behoven hos personer i dess ålder. Barn ska också utom i undantagsfall ha rätt att hålla kontakt med sin familj (artikel 37 b och c). Varje barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldigt att ha begått brott ska behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och det önskvärda i att främja att barnet återanpassas till och tar på sig en konstruktiv roll i samhället (artikel 40). Vidare framgår att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa (artikel 3) och barnet ska få komma till tals och få sina åsikter beaktade

(artikel 12). Barnets bästa kan inte frikopplas från övriga rättigheter i konventionen. De är odelbara och ömsesidigt förstärkande (prop. 2017/18:186).

7.1.2 Allmänna förutsättningar för häktning och presumtionsregeln

Enligt huvudregeln i 24 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken förutsätts för häktning att någon är på sannolika skäl misstänkt för ett brott. För häktning enligt huvudregeln krävs att det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller mer, dvs. fängelse i ett år eller mer ska ingå i brottets straffskala. Om det kan antas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter får häktning dock inte ske (24 kap. 1 § fjärde stycket rättegångsbalken). För att häktning ska få ske krävs också att det, med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet, finns något eller några s.k. särskilda häktningsskäl. Dessa är risk för att den misstänkte avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff (flyktfara), risk för att han eller hon, genom att undanröja bevis eller på något annat sätt, försvårar sakens utredning (kollusionsfara) eller risk för att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet (recidivfara). Risken för flykt, kollusion eller recidiv ska vara konkret och ska i det enskilda fallet framstå som beaktansvärd, något som man på allvar kan räkna med. (24 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken) Häktning får ske endast om skälen för häktning uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (24 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken).

Om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader finns det en presumtion för häktning, som anger att häktning ska ske om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas (24 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken). Grunden för bestämmelsen är att risk för flykt, kollusion eller recidiv som regel finns vid allvarlig brottslighet. För att undvika häktning måste det därför finnas omständigheter som visar att det är uppenbart att det saknas skäl till häktning. En prövning av häktningsskälerna måste dock alltid göras i det enskilda fallet även i de fall presumtionsregeln är aktuell (jfr NJA 1985 s. 868 och NJA 2019 s. 741).

Presumtionsregeln kan i huvudsak ses som en praktisk handlingsregel för domstolarna, som kan utgå från att det finns häktningsskäl om inte utredningen i det enskilda fallet visar på motsatsen. Är det uppenbart att det inte finns något särskilt häktningsskäl, t.ex. på grund av att den misstänkte är intagen i kriminalvårdsanstalt eller svårt sjuk, ska häktning inte ske. En proportionalitetsbedömning ska göras även vid tillämpning av presumtionsregeln.

Presumtionsregeln är inte tillämplig vid försök, förberedelse eller stämpling till sådana brott som vid fullbordan hade omfattats av regeln.

7.2 En utvidgad presumtion för häktning

Regeringens förslag

Presumtionen för häktning utvidgas till att omfatta brotten grov kvinnofridskränkning, grov fridskränkning och hedersförtryck. Presumtionen för häktning ska också gälla när misstanken avser försök, förberedelse eller stämpling till ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Remissutfallet är blandat. Några remissinstanser, bl.a. *Polismyndigheten* och *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, är positiva till förslaget i båda delar eller har ingenting att invända mot det. Andra remissinstanser, såsom *Sveriges advokatsamfund*, *Svea hovrätt*, *Norrköpings tingsrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Solna tingsrätt*, *Uppsala tingsrätt*, *Justitiekanslern* och *Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen)* avstyrker eller ifrågasätter förslaget i sin helhet. Remissinstanserna hänvisar i huvudsak till att den gällande regleringen ger tillräckliga möjligheter till häktning vid misstanke om de brott som förslaget omfattar, varför den föreslagna utvidgningen inte behövs. Universitetet anser vidare att det bör göras en distinktion mellan försök å ena sidan och förberedelse och stämpling å andra sidan. Medan ett minimistraff på fyra års fängelse för det fullbordade brottet kan accepteras i förhållande till försök, är det för förberedelse och stämpling lämpligare om motsvarande gräns går vid ett minimistraff om fängelse i sex år enligt juridiska fakultetsstyrelsen.

Många remissinstanser, däribland *Åklagarmyndigheten*, *Ekobrottsmyndigheten* och flera av domstolarna, t.ex. *Attunda tingsrätt* och *Hovrätten för Västra Sverige*, avstyrker eller ifrågasätter den del av förslaget som avser de s.k. grova fridskränkningssbrotten (grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning) och hedersförtryck, men tillstyrker eller har ingen invändning mot den del av förslaget som avser försök, förberedelse och stämpling. De skäl som anförs är då huvudsakligen att den gällande regleringen ger tillräckliga möjligheter till häktning vid misstanke om de grova fridskränkningssbrotten och hedersförtryck samt att häktning också regelmässigt sker i de fallen. Flera av remissinstanserna ger uttryck för att en särbehandling av de aktuella brotten inte är motiverad och att en utvidgning av presumtionen till vissa specifika brott avviker från bestämmelsens nuvarande systematik, som är knuten till straffskalan för det misstänkta brottet. Åklagarmyndigheten anser t.ex. att utvidgningen skulle innebära ett problematiskt brott mot principen om att det är brottets allvar som ska styra presumtionsregelns tillämplighet. Efter ett sådant principgenombrott vore det svårt att argumentera emot att också andra angelägna brott borde omfattas enligt Åklagarmyndigheten. Åklagarmyndigheten ger också uttryck för att det bör göras ytterligare överväganden avseende urvalet av brott som ska omfattas av en sådan

reglering, om den ändå genomförs. Den del av förslaget som avser försök, förberedelse och stämpling är däremot motiverad anser samma remissinstanser, bl.a. utifrån allvaret i de aktuella brotten. Exempelvis framstår det, enligt *Helsingborgs tingsrätt*, i många fall som ologiskt att den nuvarande presumptionsregeln är tillämplig vid misstanke om grov misshandel, men inte försök till mord. Även *Tullverket* är positivt till förslaget.

Södertörns tingsrätt, som också avstyrker förslaget i den del som avser de grova fridskränkningssbrotten och hedersförtryck, tillägger att förslaget är särskilt problematiskt från ett EU-rättsligt och europarättsligt perspektiv, när skälen för att motivera en presumtion för häktning ska vägas mot den misstänktes mänskliga fri- och rättigheter. Tingsrätten framhåller också att det i sammanhanget inte kan bortses från att Sverige fått omfattande och återkommande internationell kritik för bl.a. häktningsinstitutet och att det mot den bakgrunden är svårt att motivera en utvidgning av antalet fall då skäl för ett frihetsberövande presumeras. *Stockholms universitet (kriminologiska institutionen)* anför att förslaget är problematiskt eftersom det sänder en tydlig signal om att häktning bör tillgripas i fler fall. Detta står enligt universitetet i direkt strid med EU:s rekommendation om häktning och häktades rättigheter, och där det framhålls att häktning ska vara en sista åtgärd, rekommendation (EU) 2023/681 om processuella rättigheter för misstänkta och tilltalade som är frihetsberövade före rättegång och om materiella förhållanden vid frihetsberövande. Universitetet pekar vidare på att nordiska grannländer går i riktning mot att stärka alternativ till häktning snarare än att utvidga tillämpningen av häktning.

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Sveriges kvinnoorganisationer, Jämställdhetsmyndigheten* och *Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige (Roks)*, tillstyrker hela eller delar av förslaget som avser de grova fridskränkningssbrotten och hedersförtryck. Remissinstanserna pekar bl.a. på den höga recidiv- och kollusionsfaran samt vikten av häktning som skyddsåtgärd vid denna typ av brottslighet. *ECPAT Sverige* och *Linköpings universitet (Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn)* tillstyrker förslaget i den del som avser grov fridskränkning och hedersförtryck av liknande skäl. Sistnämnda remissinstans ifrågasätter om inte även grovt barnfridsbrott bör ingå i kretsen av de brott som omfattas av en utvidgad häktningspresumtion, eftersom samma intresse av skydd gör sig gällande även i det fallet.

Skälen för regeringens förslag

De grova fridskränkningssbrotten och hedersförtryck bör omfattas av häktningspresumtionen

Den nuvarande gränsen för presumptionsregelns tillämpning, fängelse i lägst ett år och sex månader, gäller sedan den 1 juli 2023 då den tidigare gränsen på fängelse i minst två år sänktes. Ändringen skedde i ljuset av utvecklingen såväl i fråga om allvarliga hot- och våldsbrott och synen på sådan brottslighet som lagreglerade straffnivåer (prop. 2022/23:53 s. 127 och 128). Redan i det lagstiftningsärendet aviserade dock regeringen att det kunde finnas anledning att återkomma till frågan om häktningspresumtionens utformning och tillämpningsområde (samma prop. s. 131).

Häktning är ett viktigt verktyg för att säkra bevisning, förhindra fortsatt brottslighet och säkerställa lagföring. Häktning får samtidigt inte användas som en reaktion på den brottsliga gärningen som sådan utan måste kunna motiveras utifrån de skäl som ligger till grund för tvångsmedlet. Med detta som utgångspunkt konstaterar regeringen att det finns vissa brottstyper som på grund av sitt minimistraff visserligen inte når upp till den nuvarande gränsen för häktningspresumption, men som ändå är av sådan karaktär att det kan ifrågasättas om inte även de bör omfattas av en presumption för häktning. Det gäller dels de grova fridskränkningsbrotten (4 kap. 4 a § brottsbalken), dels hedersförtryck (4 kap. 4 e § brottsbalken).

Genom de grova fridskränkningsbrotten straffbeläggs upprepade straffbara kränkningar mot en närstående person. Straffansvar förutsätter att gärningspersonen har begått flera straffbara gärningar mot den närstående, att var och en av gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av brottsoffrets integritet och att gärningarna har varit ägnade att allvarligt skada självkänslan hos brottsoffret.

Regeringen konstaterar att det till följd av de aktuella brottens konstruktion, dvs. kravet på upprepade straffbara gärningar, i stor utsträckning kan förväntas finnas en recidivfara när misstanke om brotten föreligger. Eftersom det rör sig om brott mot närstående personer kan det därtill ofta antas finnas en kollusionsfara. Att brotten redan i dag regelmässigt leder till häktning, vilket *Aklagarmyndigheten*, domstolar och flera andra remissinstanser framhåller, kan ses som en bekräftelse på detta. Straffskalan för brotten, fängelse i lägst ett och högst sex år, signalerar vidare att det rör sig om allvarliga brott. Även om häktning i sig inte innebär en reaktion på den brottsliga gärningen, har brottslighetens allvar ändå betydelse i sammanhanget eftersom de särskilda häktningsskälerna i allmänhet är starkare vid allvarligare brottslighet än vid mindre allvarlig brottslighet.

Enligt regeringen talar allt detta för att det vid misstanke om grova fridskränkningsbrott är rimligt att anta, dvs. presumera, att skäl för häktning finns. Även om det redan i dag är vanligt förekommande med häktning i de aktuella fallen är det därtill rimligt att anta att utredningsarbetet hos polis och åklagare skulle underlättas i viss utsträckning om en häktningspresumption gäller vid misstanke om brotten. Risken för att den misstänkte skaffar undan bevisning eller förmår målsäganden att ta tillbaka sin anmälan, vilket inte torde vara ovanligt vid den aktuella typen av brottslighet, minskar. Detsamma gäller risken för fortsatt brottslighet. Enligt regeringen har samhället ett ansvar för att skydda kvinnor från våld och andra kränkningar i nära relationer. Det gäller även när våldet och kränkningarna riktas mot andra närstående personer. Det ställs därför stora krav på att samhället och de brottsbekämpande myndigheterna kan agera och vidta nödvändiga och effektiva åtgärder i dessa fall. Vikten av skydd vid sådan brottslighet påtalas också av flera remissinstanser såsom *Sveriges kvinnoorganisationer*, *Jämställdhetsmyndigheten* och *ECPAT Sverige*. Mot den bakgrunden bedömer regeringen, till skillnad från bl.a. *Svea hovrätt*, *Sveriges advokatsamfund* och *Åklagarmyndigheten* att det är motiverat att presumera häktning vid misstanke om grova fridskränkningsbrott.

Ett frihetsberövande innebär ett stort intrång i den enskildes fri- och rättigheter. Att presumera häktning vid allvarliga brott ses dock redan i

dag som en proportionerlig och vedertagen inskränkning i den enskildes fri- och rättigheter. Den aktuella utvidgningen av presumptionsregeln tar vidare sikte på brott som redan i dag regelmässigt leder till häktning. Därtill ska en prövning av häktningsskäl och en samlad proportionalitetsavvägning alltid göras i det enskilda fallet, även när presumptionsregeln är tillämplig. Utvidgningen bedöms därmed vara acceptabel vid en proportionalitetsbedömning i förhållande till det intrång och men i övrigt som häktningen innebär för den misstänkte. Regeringen bedömer därmed, även efter beaktande av vad *Södertörns tingsrätt* och *Stockholms universitet (kriminologiska institutionen)* anför, att en sådan ändring är i överensstämmelse med fri- och rättighetsregleringen i regeringsformen och Europakonventionen samt även förenlig med Sveriges internationella åtaganden på området. Europadomstolen har upprepade gånger påpekat att brottets allvar inte i sig kan motivera långa häktningstider (se t.ex. *Ilijkov v. Bulgarien*, appl. No 33977/96, *Rokhlina mot Ryssland*, appl. no 54071/00 och *Bykov mot Ryssland*, appl. no 4378/02) och att bevisbördan för förekomsten av andra häktningsskäl efter en tid måste ligga på det allmänna. Även när presumptionsregeln är tillämplig måste någon av häktningsgrunderna, dvs. risk för flykt, kollusion eller recidiv, föreligga för att häktning ska få ske (jfr NJA 2019 s. 741 p. 14). Ett häktningsyrkande ska avslås om det är uppenbart att skäl för häktning saknas. Därtill ska domstolen i varje enskilt fall pröva om åtgärden är proportionerlig. Vid den bedömningen kan bland annat beaktas varaktigheten av häktningen samt vilken påföljd som den häktade kan komma att dömas till för den aktuella brottsligheten.

Sammantaget bedömer regeringen, i likhet med utredningen, att de grova fridskränkningssbrotten bör omfattas av presumptionsregeln för häktning. Regeringen delar också utredningens bedömning att även brottet hedersförtryck (4 kap. 4 e § brottsbalken), som har samma straffskala och samma konstruktion som de grova fridskränkningssbrotten, bör omfattas av presumptionsregeln. Skälen som motiverar en presumtion för häktning i förhållande till de grova fridskränkningssbrotten gör sig i allt väsentligt gällande även i relation till hedersförtryck.

Som *Linköpings universitet (Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn)* anför gör sig ett intresse av skydd gällande även i förhållande till grovt barnfridsbrott (4 kap. 3 § brottsbalken). Det brottet är dock, till skillnad från de grova fridskränkningssbrotten och hedersförtryck, inte konstruerat som ett brott sammansatt av flera straffbara gärningar. Det är vidare rimligt att anta att grovt barnfridsbrott, som bl.a. avser fall då den bevittnade gärningen varit av mycket allvarlig art, ofta leder till häktning enligt huvudregeln i 24 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken eller att det bevittnade brottet föranleder häktning enligt nämnda huvudregel eller enligt presumptionsregeln. Regeringen ser mot den bakgrunden inte tillräckliga skäl att låta även grovt barnfridsbrott omfattas av en presumtion för häktning.

Utvidgningen av presumptionsregeln bör, som utredningen föreslår, lämpligen ske genom en uppräknings av grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning och hedersförtryck i 24 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken. Flera remissinstanser, bl.a. Åklagarmyndigheten och *Ekobrottsmyndigheten*, vänder sig mot en sådan uppräknings på den grunden att den avviker från presumptionsregelns nuvarande systematik. Regeringen har

viss förståelse för invändningen, men kan samtidigt konstatera att en uppräknings tydligt förmedlar vad som är avsett att träffas av den aktuella utvidgningen. En sådan reglering bör därmed inte leda till någon osäkerhet i tillämpningen.

Presumtionen bör gälla försök, förberedelse och stämpling till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år

Presumptionsregeln är inte tillämplig vid försök, förberedelse och stämpling till sådana brott som vid fullbordan hade omfattats av regeln. Skälet till detta är reglerna i 23 kap. brottsbalken om straffskalorna för försök, förberedelse och stämpling till brott. Vid försök får straffet bestämmas högst till maximistrafet för det fullbordade brottet och får inte sättas under fängelse, om minimistrafet för det fullbordade brottet är fängelse i två år eller mer (23 kap. 1 § andra stycket brottsbalken). Straffet för förberedelse eller stämpling ska bestämmas under maximistrafet och får sättas under minimistrafet för det fullbordade brottet. Högre straff än fängelse i två år får vidare dömas ut endast om det fullbordade brottet kan leda till fängelse i sex år eller mer. Detta följer av 23 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken.

Det innebär exempelvis att minimistrafet för försök till mord motsvarar det s.k. allmänna fängelseminimum om en månads fängelse, trots att minimistrafet för mord är fängelse i tio år. Presumptionsregeln för häktning, som förutsätter ett minimistraf på fängelse i ett och ett halvt år eller mer, är därmed inte tillämplig vid försök till mord fastän det straff som i slutändan kan dömas ut för ett försök till mord kan vara mycket strängt.

Som regeringen anför i föregående avsnitt får häktning inte användas som en reaktion på den brottsliga gärningen som sådan utan måste kunna motiveras utifrån de skäl som ligger till grund för tvångsmedlet. Samtidigt är allvaret i viss brottslighet ändå av betydelse när det gäller häktning eftersom de särskilda häktningsskälen generellt sett är starkare vid allvarligare brottslighet än vid mindre allvarlig brottslighet. Utifrån den utgångspunkten konstaterar regeringen att försöks-, förberedelse- och stämplingsgärningar generellt sett inte är lika straffvärda som fullbordade brott. Det framstår mot den bakgrunden som rimligt att inte presumptionsregeln för häktning generellt är tillämplig vid misstanke om försök, förberedelse och stämpling till brott. Med det sagt finns det försöks-gärningar med straffvärden som endast i begränsad utsträckning understiger straffvärdet för det fullbordade brottet. Ett exempel på detta är ett försök till mord där brottsoffret orsakas mycket allvarliga bestående skador och det endast är tillfälligheter, som gärningspersonen inte råder över, som gör att offret inte avlider. Även gärningar som är att bedöma som förberedelse och stämpling kan vara avsevärt straffvärda och leda till långa fängelsestraff. Det kan exempelvis, i förberedelsefallet, handla om långt gångna planer på att begå ett mord.

Enligt regeringen är det inte tillfredsställande att försök, förberedelse och stämpling till brott som i slutändan kan leda till längre straff än brott som häktningspresumtionen för närvarande är tillämplig på inte omfattas av presumtionen. Det är exempelvis, som *Helsingborgs tingsrätt* är inne på, inte rimligt att presumptionsregeln gäller vid misstanke om grov miss-handel, men inte misstanke om försök till mord. Ser man vidare till de konkreta brott som träffas av utredningens förslag (s. 1712 och 1713 i

betänkandet), står det klart att det i samtliga fall handlar om förstadier till mycket allvarliga brott och där det i stor utsträckning kan förväntas finnas en risk för flykt, kollusion eller recidiv när misstanke om brotten föreligger. Det är alltså både rimligt och motiverat att presumera att skäl till häktning finns i de aktuella fallen.

Sammantaget bedömer regeringen, i likhet med bl.a. *Åklagarmyndigheten*, *Ekobrottsmyndigheten* och flera domstolar men till skillnad från t.ex. *Svea hovrätt* och *Sveriges advokatsamfund*, att det är motiverat att utvidga presumptionsregeln för häktning på det sätt som utredningen föreslår. Presumptionen för häktning bör alltså gälla även vid försök, förberedelse eller stämpling till ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Detta innebär att regeringen, till skillnad från *Lunds universitet (juridiska fakultetsstyrelsen)*, inte ser något behov av ett högre ställt krav i fråga om minimistraff för häktningspresumption vid förberedelse och stämpling än vid försök. En snävare reglering i de förstnämnda fallen skulle dessutom innebära att förberedelse och stämpling till t.ex. grovt vapenbrott och människorov inte omfattas av presumptionen för häktning, men däremot försök till sådana brott. Utifrån de aspekter och skäl som regeringen lyfter fram i det föregående framstår en sådan konsekvens varken som tillfredsställande eller som rimlig.

Också i denna del bedömer regeringen att utvidgningen är i överensstämmelse med fri- och rättighetsregleringen i regeringsformen och Europakonventionen samt även i övrigt förenlig med Sveriges internationella åtaganden på området.

8 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag

Lagändringarna ska träda i kraft den 3 juli 2026.

När ett gemensamt straff ska bestämmas för flera brott som begåtts dels före, dels efter ikraftträdandet ska 26 kap. 2 § andra stycket i den nya lydelsen tillämpas om brottet med det högsta maximistraffet har begåtts efter ikraftträdandet. Om brottet med det högsta maximistraffet begåtts före ikraftträdandet ska den äldre lydelsen tillämpas. Detta gäller dock inte om en dubblering av maximistraffet för ett brott som begåtts efter ikraftträdandet skulle innebära ett längre gemensamt straff. I sådana fall ska den nya lydelsen tillämpas, varvid maximistraffet för det brottet ses som det högsta maximistraffet.

Regeringens bedömning

Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte för övriga lagändringar.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2028 och lämnar inget förslag på särskilda övergångsbestämmelser för tillämpningen av fängelse på viss tid som gemensamt straff vid flerfaldig brottslighet.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser, bl.a. *Uppsala tingsrätt* och *Åklagarmyndigheten*, uppehåller sig kring frågan om ikraftträdande i relation till olika konsekvenser av förslagen. Remissinstanserna yttrar sig då inte särskilt om något av de förslag som behandlas i denna lagrådsremiss, utan synpunkterna riktas mot förslagen i betänkandet som helhet. Flera av remissinstanserna, bl.a. *Justitiekanslern* och *Stockholms universitet (kriminologiska institutionen)*, påtalar att förslagen får stora konsekvenser för Kriminalvården som redan befinner sig i en mycket ansträngd situation med långvarig överbeläggning. Enligt *Kriminalvården* är myndighetens möjligheter att omhänderta aktuella förslag till den 1 januari 2028 kraftigt begränsade, med hänsyn till samtliga de förändringar som sker för närvarande. Åklagarmyndigheten framhåller t.ex. vikten av att reformerna genomförs i en sådan takt att Kriminalvården kan absorbera de ökade fängelsetalen. *Statskontoret*, som anser att konsekvensanalysen av utredningens förslag behöver utvecklas, delar inte utredningens bedömning att lagändringarna kan träda i kraft den 1 januari 2028. Enligt Statskontoret behövs det betydande kompletteringar av det underlag som utredningen har presenterat. Stockholms universitet (kriminologiska institutionen) ifrågasätter om det alls är praktiskt genomförbart att med start den 1 januari 2028 genomföra en sådan utbyggnad som kommer att krävas om förslagen genomförs.

Domstolsverket framhåller att flera av förslagen påverkar domstolarnas verksamhetsstöd Digitalt Brottmålsavgörande (DiBa) och Vera. För att nödvändiga förändringar ska hinnas med är det enligt Domstolsverket av största vikt att myndigheten ges tillräckligt med tid för sådana utvecklingsinsatser. Domstolsverket anser vidare att det är av synnerlig vikt att en straffprocessuell reform genomförs före ikraftträdandet av de förslag som presenterats i betänkandet. Som bakgrund till det framhålls bl.a. att många av de straffprocessuella reglerna är kopplade till straffskalorna. Det gäller t.ex. domstolarnas möjligheter att avgöra mål på handlingarna och i den tilltalades utelämnande, möjligheten för ordinarie domare att avgöra mål utan nämnd samt möjligheten för notarier att avgöra brottmål. Domstolsverket framför också bl.a. att höjda straffskalor innebär att fler brott blir häktningsgrundande, vilket i sin tur innebär fler häktningsframställningar och fler förtursmål. Detta påverkar domstolarna på olika sätt, både organisatoriskt och praktiskt.

Hovrätten över Skåne och Blekinge och *Åklagarmyndigheten* påtalar att det kan finnas ett behov av en övergångsbestämmelse för de fall där påföljd ska bestämmas för brott som begåtts såväl före som efter ikraftträdandet. I övrigt uttalar sig ingen av remissinstanserna särskilt över frågan om övergångsbestämmelser kopplat till förslagen i denna lagrådsremiss.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Utredningen föreslår att dess förslag som helhet ska träda i kraft den 1 januari 2028. Som flera remissinstanser, bl.a. *Justitiekanslern* och *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, påtalar kan förslagen förväntas få mycket stor påverkan på Kriminalvården. Myndigheten befinner sig sedan en längre tid i ett ansträngt läge med kraftig överbeläggning. Som *Åklagarmyndigheten* framför behöver genomförandet av förslagen anpassas så att Kriminalvården ges rimliga förutsättningar att omhänderta ökningen av antalet utdömda fängelseår. Samtidigt är förändringsbehovet stort och brådskande. I likhet med utredningen anser regeringen därför att lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Vid fastställandet av när förändringarna kan träda i kraft gäller det att finna en balans mellan dessa olika intressen.

Flera remissinstanser, bl.a. *Kriminalvården* och *Stockholms universitet (kriminologiska institutionen)*, befarar att Kriminalvården skulle ha stora svårigheter att hantera konsekvenserna av förslagen som helhet om de träder i kraft den 1 januari 2028. Regeringen gör bedömningen att det i nuläget inte går att fastställa vid vilken tidpunkt en tillräcklig kapacitet för att omhänderta samtliga förslag är uppnådd. Som redogörs för i avsnitt 4.4 anser regeringen därför att den mest ändamålsenliga vägen framåt är att utredningens förslag genomförs stegvis. I detta sammanhang går regeringen vidare med en avgränsad del. Flera av de förslag som utredningen bedömt kommer få störst effekter på Kriminalvården, och även i övrigt, ingår inte i denna lagrådsremiss. Genom att bryta ut en avgränsad del av utredningens förslag i denna lagrådsremiss bedömer regeringen att förändringarna kan skyndas på och träda i kraft den 3 juli 2026. Regeringen återkommer till förslagens konsekvenser och remissynpunkterna i dessa delar i avsnitt 9.

Av 2 kap. 10 § regeringsformen framgår att det inte får dömas ut en svårare brottspåföljd för en gärning än vad som var föreskrivet när den begicks. Principen kommer också till uttryck i 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken, förkortad BrP. Enligt paragrafens andra stycke ska straff bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs, om inte den lag som gäller när domen meddelas leder till frihet från straff eller till lindrigare straff. Denna bestämmelse anses generellt tillämplig inom straffrätten, om inte något annat har föreskrivits. Regeringen bedömer att det, med ett undantag, inte behövs några särskilda övergångsbestämmelser såvitt avser nu aktuella förslag till ändringar i brottsbalken, skattebrottslagen (1971:69), lagen (2000:1225) om straff för smuggling, bidragsbrottslagen (2007:612), lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden och subventionsbrottslagen (2025:1267).

När det gäller förslaget om en ändrad reglering av den gemensamma straffskalan vid flerfaldig brottslighet för fängelse på viss tid i 26 kap. 2 § andra stycket brottsbalken och förslaget om livstids fängelse som gemensamt straff i fjärde stycket i samma paragraf (avsnitt 5.3.2 och 5.3.3) gör regeringen följande bedömning. Förslagen innebär att det kan följa en mer ingripande straffrättslig reaktion på den begångna brottsligheten än vad som hade blivit fallet enligt nu gällande regler. Om samtliga brott som prövas har begåtts innan de föreslagna reglerna trätt i kraft uppstår inga

tillämpningssvårigheter i förhållande till 5 § BrP, utan det måste vara reglerna i den äldre lydelsen som tillämpas.

Om däremot de brott som tas upp till prövning har begåtts dels före, dels efter ikraftträdandet blir dock frågan, som påtalas av *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och Åklagarmyndigheten, något mer komplicerad. När det gäller Enligt utredningen bör det avgöras vilken lydelse av 26 kap. 2 § andra stycket som ska tillämpas utifrån tidpunkten då brottet med det högsta maximistraffet begicks. Om detta brott begicks efter ikraftträdandet tillämpas den nya lydelsen och om det begicks före ikraftträdandet den äldre. Enligt utredningen krävs ingen särskild övergångsbestämmelse för att åstadkomma detta, utan det följer av 5 § BrP. Regeringen instämmer i att reglerna som utgångspunkt bör tillämpas på detta sätt men anser, till skillnad från utredningen, att den avsedda tillämpningen av förutsebarhetskäl bör komma till uttryck genom en särskild övergångsbestämmelse. Därtill finns det enligt regeringen situationer då reglerna bör tillämpas på ett annat sätt. Så är fallet när en dubbling av maximistraffet för ett annat brott än det med högst maximistraff, som begåtts efter ikraftträdandet, skulle leda till ett längre gemensamt straff än om 26 kap. 2 § andra stycket i den äldre lydelsen tillämpats i förhållande till brottet med högst maximistraff. Det kan exempelvis handla om ett grovt narkotikabrott begånget före ikraftträdandet och ett grovt bedrägeri begånget därefter. Med utgångspunkt i brottet med det högsta maximistraffet, det grova narkotikabrottet, och en tillämpning av 26 kap. 2 § andra stycket brottsbalken i den äldre lydelsen blir det högsta gemensamma straffet nio års fängelse. En dubbling av maximistraffet för det grova bedrägeriet, skulle dock leda till ett längre högsta gemensamt straff, nämligen tolv års fängelse i stället för nio. I en sådan situation framstår det som rimligt att den nya lydelsen kan tillämpas och att brottet som begåtts efter ikraftträdandet vid tillämpningen ses som det med högst maximistraff. För att åstadkomma detta krävs en särskild övergångsbestämmelse. Att tillämpa reglerna på detta sätt är enligt regeringen förenligt med principen att det inte får dömas ut en svårare brottspåföljd för en gärning än vad som var föreskrivet när den begicks.

Någon särskild övergångsbestämmelse behövs däremot inte i förhållande till förslaget om livstids fängelse som gemensamt straff enligt nya 26 kap. 2 § fjärde stycket, även om det också vid tillämpningen av den bestämmelsen kan förekomma brott som begåtts såväl före som efter ikraftträdandet. En tillämpning av den föreslagna regleringen förutsätter att någon ska dömas för flera brott med tolv års fängelse som maximistraff. Eftersom det hittills inte har funnits några brott med ett sådant maximistraff måste dessa brott följaktligen ha begåtts efter att de nya reglerna trätt i kraft. När det sedan gäller bedömningen av om ett livstidsstraff ska dömas ut måste iaktas dels att reaktionen mot de brott som begåtts före ikraftträdandet inte får bli strängare än vad som hade blivit fallet enligt de tidigare reglerna, dels att de brott som har begåtts efter ikraftträdandet inte bör behandlas mildare på grund av att den tilltalade också har begått brott före denna tidpunkt (jfr NJA 2024 s. 117).

För processrättslig lagstiftning gäller allmänt att nya bestämmelser ska tillämpas genast efter ikraftträdandet. Det innebär att de ska tillämpas på varje processuell företeelse som inträffar efter det att regleringen har trätt i kraft. Någon annan ordning bör enligt regeringens mening inte gälla för

föreslagna ändringar i 24 kap. 1 § andra stycket samt 27 kap. 18 a och 18 b §§ rättegångsbalken. Därmed behövs inte några särskilda övergångsbestämmelser i denna del.

9 Konsekvenser av förslagen

Regeringens bedömning

Förslagen i denna lagrådsremiss medför ökade kostnader för anstaltsplatser och transporter för Kriminalvården. I budgetpropositionen för 2026 har regeringen föreslagit att medel tillförs för att finansiera dessa kostnader. För övriga berörda myndigheter bedöms de kostnadsökningar som förslagen medför inte vara större än att de kan hanteras inom befintliga ekonomiska anslag. Inte heller i övrigt bedöms det finnas ett behov av ekonomiska tillskott eller anslagsökningar.

Utredningens bedömning

Bedömningen från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen beräknar att Kriminalvården kommer att behöva tillföras cirka 16,3 miljarder kronor per år för genomförandet av samtliga förslag i betänkandet. Av det beloppet avser cirka 3,9 miljarder förslagen som behandlas i denna lagrådsremiss – 3,2 miljarder för förslaget om skärpta straff för brott som har samband med kriminella nätverk och cirka 701 miljoner kronor för förslagen hänförliga till översynen av straffskalorna.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser varnar för de samlade effekterna av förslagen. *Sveriges advokatsamfund*, *Södertörns tingsrätt*, *Statskontoret* och *Åklagarmyndigheten* ser ett behov av en samlad analys av såväl redan genomförd som föreslagen lagstiftning. En sådan redovisning skulle enligt Statskontoret göra det möjligt att skapa en helhetsbild av det pågående reformarbetet. Södertörns tingsrätt anser att det är angeläget med en samlad bedömning av hur de olika förslagen förhåller sig till varandra, eftersom den kumulativa effekten av samtliga reformer kan förväntas bli betydande både för domstolarna och för enskilda. Åklagarmyndigheten efterlyser dels en bredare analys av vilka effekter som utredningens förslag kan komma att få och om dessa är motiverade och önskvärda, dels en djupare analys av om förslagen är effektiva för att bekämpa den organiserade brottsligheten. Myndigheten för vidare fram att förslagen kan komma att påverka de prioriteringar som *Polismyndigheten*, *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* gör inom sina respektive verksamheter, vilket i sin tur kan komma att påverka brottsligheten på olika sätt.

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Fackförbundet ST*, påtalar att regeringens alltmer repressiva kriminalpolitik utgör en tydlig förskjutning från före-

byggande arbete till strängare straff. Fackförbundet ST ser allvarliga risker med en sådan förskjutning och ger uttryck för att snäva och detaljerade utredningar gör att det är svårt att få en helhetsbild av vilka effekter omläggningen av kriminalpolitiken totalt sett får. Sammantaget får förändringarna överskådliga effekter för landet och samhället menar fackförbundet. Enligt fackförbundet finns det en påtaglig risk för att den förda politiken påverkar demokratin och samhällskontraktet på ett negativt sätt. Fackförbundet framhåller också att straffsystemet utgör en av statens mest långtgående former av maktutövning och att det därför alltid måste finnas möjlighet till en grundlig och samlad analys av förändringar.

Brottsförebyggande rådet (Brå) avråder från ytterligare kraftiga ökning-
ar av fängelseanvändningen innan konsekvenserna av redan beslutade
förändringar har följts upp. *Institutet för mänskliga rättigheter* anser att
det finns skäl att ifrågasätta om de mycket betydande kostnader som
reformen skulle medföra går att försvara, framför allt mot bakgrund av att
reformen inte förväntas leda till minskad brottslighet. Enligt samma
remissinstans är det problematiskt att utredningens konsekvensbeskriv-
ning inte analyserar vilken möjlig undanträngningseffekt den uppskattade
kostnaden för förslagen kommer att ha på satsningar på åtgärder som kan
förebygga brott, exempelvis skola och socialtjänst.

Kriminalvården anför att avsaknaden av fokus på den som begår brott i
förlängningen kan påverka samhällsklimatet och leda till att intresset
minskar från civilsamhälle, näringsliv och andra aktörer att bidra till
dömdas återanpassning i samhället. Detta kan enligt Kriminalvården kräva
fler och mer intensiva insatser från myndigheten för att ge dömda
nödvändigt stöd, i syfte att minska risken för återfall i brott, och därmed
medföra ytterligare påfrestningar på myndighetens verksamhet. Enligt
Ekobrottsmyndigheten kan den generella repressionshöjningen och
förändringarna i påföljdssystemet med villkorligt fängelse antas ha en
brottsförebyggande effekt. *Brottsofferjouren Sverige (BOJ)* anser att
reformen bör kompletteras med krav på utvärdering och uppföljning,
särskilt med avseende på effekterna för brottsoffer.

När det gäller förutsättningarna att hantera följderna av förslagen i
betänkandet anför Kriminalvården att det behövs en utförligare conse-
kvensanalys än den som utredningen gjort. Detta gäller enligt Kriminal-
vården särskilt de praktiska konsekvenserna och förutsättningarna att
omhänderta effekterna i den pressade situationen som myndigheten
befinner sig i. Kriminalvården exemplifierar med att förslagen innebär
praktiska utmaningar med lokal- och personalförsörjningen som riskerar
att begränsa möjligheterna för myndigheten att möta de behov som lag-
förslagen, tillsammans med övriga lagstiftningsförändringar, ger upphov
till. Detta gäller enligt myndigheten oavsett vilka ytterligare finansiella
tillskott som den får. Kriminalvården påpekar också att en kraftig och
snabb ökning av platskapaciteten innebär risker för myndighetens
arbetsmiljö och att förslagen kan innebära ökade risker för vålds- och
hotincidenter samt otillbörlig påverkan. En sådan kraftig expansion
riskerar också att ha en negativ inverkan på förutsättningarna att genom-
föra uppdraget att arbeta återfallsförebyggande enligt myndigheten. När
det gäller de ekonomiska konsekvenserna av förslagen är det enligt
Kriminalvården viktigt med en noggrann och kontinuerlig uppföljning och
dialog, för att säkerställa att myndigheten tilldelas nödvändiga resurser i

rätt tid. Kriminalvården framhåller vidare att de antagna kostnadsökningarna är högre än vad utredningen har beräknat med hänsyn till de skärpta reglerna för villkorlig frigivning som föreslagits träda i kraft successivt från den 1 januari 2026. Kriminalvården påpekar också att kostnaderna har beräknats utifrån en genomsnittlig vårddygnskostnad om 4 000 kr, men att de individer som kan omfattas av den föreslagna straffskärpningsbestämmelsen om brott i kriminella nätverk många gånger är resurskrävande och ställer höga krav på säkerhet och differentiering, där placering i en högre säkerhetsklass kan vara nödvändigt. Kriminalvården anger därutöver att återfallsfrekvensen hos de som avtjänar ett straff i anstalt påverkas av anstaltsförhållandena och straffets innehåll. Enligt Kriminalvården är det därmed centralt att myndigheten ges tillräckliga förutsättningar att bedriva en ändamålsenlig och återfallsförebyggande kriminalvård.

Statskontoret för fram att de samhällsekonomiska effekterna av förslagen behöver analyseras och redovisas, att utredningens kostnadsbedömning behöver preciseras och utvecklas samt att konsekvenserna för Kriminalvården är ofullständigt beskrivna. *Service- och kommunikationsfacket (Seko)* framhåller att ett genomförande av förslagen kommer att få en stor påverkan på en redan pressad Kriminalvård, varför det är viktigt att Kriminalvården får både tid och resurser för att kunna hantera ett ökat inflöde av klienter. *Justitiekanslern* resonerar på liknande sätt och anför att platsbrist på häkten och anstalter innebär en förhöjd risk för situationer som kan innebära överträdelser av medborgerliga fri- och rättigheter. Enligt Justitiekanslern leder detta i sin tur till att fler skadeståndsanspråk kan riktas mot staten på sådana grunder. *Civil Rights Defenders* och Institutet för mänskliga rättigheter ger uttryck för att utredningens förslag ytterligare skulle försvåra för Kriminalvården att efterleva Sveriges internationella åtaganden att respektera och garantera mänskliga rättigheter för frihetsberövade.

När det gäller behovet av finansiering anför t.ex. Polismyndigheten att det är svårt att göra en uppskattning av de ekonomiska konsekvenserna för myndigheten mot bakgrund av att det är fråga om en omfattande reform i ett tidigt skede. *Tullverket* och Ekobrottsmyndigheten resonerar på liknande sätt när det gäller behovet av eventuella resurstillskott till dessa myndigheter. *Rättsmedicinalverket* framhåller att högre straffskalor kan öka inflödet av vissa ärenden inom den rättspsykiatriska verksamheten. Myndigheten bedömer därmed att reformen är kostnadsdrivande för den, samtidigt som det inte föreslås att myndigheten tillförs ytterligare medel. *Statens institutionsstyrelse (SiS)* anser att förslagen, utifrån en tillämpning av nuvarande bestämmelser i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, kan komma att innebära en ökning av antalet dömda som ska verkställa sluten ungdomsvård samt längre verkställighetstider. Förslagen kan även medföra ett större antal placeringar vid myndigheten med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. SiS delar därför inte utredningens bedömning att kostnadsökningar för myndigheten kan hanteras inom ramen för befintliga anslag. *Sveriges kommuner och regioner (SKR)* ställer sig frågande till bedömningen att kostnadsökningar för kommuner vid verkställighet av vissa ungdomspåföljder kan hanteras inom befintliga anslag. *Socialstyrelsen* anser att reformen i flera delar vilar på ofullständiga konsekvensanalyser för vård,

stöd och socialtjänst. En tydligare redogörelse för kostnadsökningar kopplade till kommunernas socialtjänster efterfrågas även av bl.a. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*.

Majoriteten av domstolarna, bl.a. *Svea hovrätt, Hovrätten för Nedre Norrland, Attunda tingsrätt, Malmö tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Solna tingsrätt* och *Södertörns tingsrätt*, delar inte utredningens bedömning att kostnadsökningarna för domstolarna med anledning av förslagen ryms inom befintliga anslag. Inte heller *Domstolsverket* delar utredningens bedömning. Domstolsverket anser att utredningens konsekvensanalys är knapphändig och att det särskilt mot den bakgrunden är svårt att förutspå de ekonomiska konsekvenserna samt därmed vilket behov av ekonomiska tillskott som är nödvändiga för anslagen Sveriges Domstolar och Rättsliga biträden m.m.

Södertörns tingsrätt anser att om de kostnadsökningar som blir en följd av förslagen inte finansieras genom ökade anslag kommer det att leda till negativa konsekvenser för enskilda, såväl misstänkta som brottsoffer, eftersom det kan innebära längre handläggningstider och potentiellt även en sämre kvalitet i dömandet. Ytterst kan det enligt tingsrätten få till följd att förtroendet för rättsskipningen äventyras. Hovrätten för Nedre Norrland, som är starkt kritisk till utredningens konsekvensanalys, anser att genomgripande reformer kommer att påverka överrätterna i en mycket stor omfattning och i värsta fall få systemhotande följder eftersom flera domstolar i dag saknar domare. *Göteborgs tingsrätt* framhåller att det inte är rimligt att både tidigare och senare led i rättskedjan tillförs medel, men inte domstolarna. Detta riskerar enligt tingsrätten att leda till en icke önskvärd obalans i rättskedjan.

Flera remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt, Malmö tingsrätt* och *Sveriges Domareförbund*, ger uttryck för att förslagen kommer att föranleda ett stort behov av utbildningsinsatser. Vissa remissinstanser, t.ex. *Attunda tingsrätt*, är mot den bakgrunden inne på att det system med tillfällig personal såsom pensionerade domare, som är vanligt i dag, knappast kommer att kunna behållas. Även Domstolsverket uppmärksammar att många domstolar i stor utsträckning anlitar pensionärer och att införandet av ett nytt påföljdssystem kan leda till en temporär arbetskraftsbrist inom den dömande verksamheten. Detta kommer i sin tur att medföra längre handläggningstider. *Svea hovrätt* anför vidare att förändringarna under en övergångsperiod kommer att medföra att rättsskipningen tar längre tid, inte enbart på grund av förändringarna i sig, utan även eftersom domstolarna kommer att behöva tillämpa både äldre och ny lagstiftning. *Helsingborgs tingsrätt* resonerar på liknande sätt. *Umeå tingsrätt* ser framför sig att rättsläget med anledning av förslagen i flera avseenden kommer att vara osäkert innan det finns stabiliserande prejudikat. Detta, tillsammans med att längre straff döms ut, kan innebära fler överklaganden vilket i sin tur innebär mer arbete för överrätterna med ökade kostnader som följd. Även *Svea hovrätt* och *Hovrätten för Västra Sverige* anser att det finns anledning att räkna med fler överklaganden och därmed en ökad måltillströmning till hovrätterna.

Norrköpings tingsrätt för fram att ett ökat genomslag för försvårande omständigheter och det nya sättet att straffmäta kommer att leda till mer omfattande bevisning och argumentation i många mål. *Attunda tingsrätt* har liknande synpunkter. Enligt *Norrköpings tingsrätt* kommer domstol-

arna att få hantera fler och längre förhandlingar i brottmål och kostnaderna för rättsliga biträden kan också förväntas öka.

Flera domstolar, bl.a. Hovrätten för Västra Sverige, Solna tingsrätt och Göteborgs tingsrätt, framhåller att ett införande av straffskärpningsregeln för brott som har samband med kriminella nätverk kommer att leda till mer omfattande rättegångar. Samma förhållande betonas av Svea hovrätt, som också lyfter fram olika åtgärder som domstolen anser behövs för att hovrätterna ska kunna klara sitt uppdrag och ges möjlighet att använda sina resurser på ett ändamålsenligt sätt. Vissa remissinstanser, t.ex. Malmö tingsrätt och Norrköpings tingsrätt, framhåller att förslag i betänkandet kan leda till att färre mål kan avgöras på handlingarna eller i den tilltalades utevaro. I utevarodelen pekar Helsingborgs tingsrätt särskilt på förslagen om skärpta straffskalor för grova förmögenhetsbrott. Göteborgs tingsrätt menar att det minskade utrymmet att avgöra mål i den tilltalades utevaro bl.a. kommer att leda till fler inställda förhandlingar och fler beslut om polishämtning och häktning.

Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt och Attunda tingsrätt ser framför sig att förslagen kommer att resultera i fler mål med frihetsberövade och därmed fler mål med frister. Enligt Göteborgs tingsrätt kan den skärpta repressionsnivån i allmänhet och de skärpta straffskalorna i synnerhet antas leda till att det blir proportionerligt med häktning i fler fall än i dag. Göteborgs tingsrätt framhåller att handläggningen av förtursmål generellt sett är dyrare och innebär större kostnader. Attunda tingsrätt befarar att andra mål än förtursmål kommer att nedprioriteras och tillägger att många domstolar redan i dag har svårt att hantera det stora antalet frihetsberövade rent lokalmässigt, varför reformen bör analyseras och finansieras även från det perspektivet. Göteborgs tingsrätt framhåller att den ökade repressionsnivån torde leda till att diverse tröskelstraffvärden uppnås i fler fall, vilket kommer att påverka domstolarnas verksamhet på olika sätt. Det kan t.ex. handla om ett ökat antal mål om hemliga tvångsmedel och att frågor om utvisning aktualiseras i fler fall.

Några remissinstanser, bl.a. Sveriges Domareförbund och Domstolsverket, framhåller att domstolarnas ärendehanteringsstöd Vera och Digitalt Brottmålsavgörande (DiBa) kommer att behöva omarbetas. Sveriges Domareförbund har svårt att se att Domstolsverket har resurser att klara av att göra de förändringar som kommer att behövas.

Kammarrätten i Göteborg och *Förvaltningsrätten i Linköping* saknar en analys av vilka konsekvenser de föreslagna ändringarna kan komma att få för de allmänna förvaltningsdomstolarna i form av bl.a. måltillströmning och därmed kostnadsökningar.

Ekobrottsmyndigheten noterar att utfärdade strafförelägganden under en övergångsperiod kommer att minska och antalet förhandlingar i domstol öka samt sannolikt bli mer omfattande. Göteborgs tingsrätt resonerar på liknande sätt och anser att domstolarna måste tillföras medel till följd av konsekvenserna av ett minskat utrymme för strafförelägganden och förundersökningsbegränsning. Den typen av konsekvenser framhålls även av bl.a. Hovrätten för Västra Sverige, Malmö tingsrätt och Helsingborgs tingsrätt.

Flera remissinstanser har synpunkter på analysen av konsekvenserna för barn. *Rädda Barnen* anser att utredningens analys i denna del är undermålig, i synnerhet den barnrättsliga analysen. Enligt organisationen är det

vidare anmärkningsvärt att utredningen saknar en analys av hur förslagen påverkas av andra förslag i parallellt pågående lagstiftningsärenden. Främst gäller det förslagen om att barn inte längre ska dömas till sluten ungdomsvård, sänkt straffbarhetsålder till 13 år för allvarliga brott och ändrade regler för villkorlig frigivning. Om alla dessa förslag genomförs, kommer det enligt Rädda Barnen att medföra konsekvenser för unga lagöverträdare som står i strid med barnkonventionen, som anger att barn ska sitta frihetsberövade kortast möjliga tid och behandlas på ett annat sätt än vuxna (artikel 37 och 40).

Även *Barnombudsmannen*, *Ecpat Sverige*, *UNICEF Sverige*, Statens institutionsstyrelse (SiS) och *Bufff Sverige* är kritiska till utredningens barnkonsekvensanalys. Bufff framhåller att ett fängelsestraff inte bara slår mot den som döms, utan också mot barn och familjer som ofrivilligt drabbas av konsekvenserna. Bufff uppmärksammar vidare att barn till frihetsberövade föräldrar löper en ökad risk att själva hamna i kriminalitet eller annan utsatthet senare i livet. Barnombudsmannen är också kritiska till utredningens barnrättsliga analys. Att de sammantagna konsekvenserna för barn och unga behöver analyseras ytterligare påpekas även av *Diskrimineringsombudsmannen (DO)*. UNICEF Sverige anser att det är anmärkningsvärt att utredaren inte har gjort barn och unga delaktiga inom ramen för utredningsuppdraget. Enligt Barnombudsmannen tyder vidare forskning på att frihetsberövande påföljder leder till att återfallsrisken ökar, särskilt i fråga om unga lagöverträdare. Barnombudsmannen anser därför att ett genomförande av förslagen kan riskera att bli kontra-produktivt, vilket drabbar inte bara de barn som begår brott utan också samhället i stort, inklusive brottsoffer, såväl barn som vuxna. Rädda Barnen ifrågasätter inte behovet av extra resurser till Kriminalvården, men anser att det behöver satsas lika mycket resurser på tidiga och förebyggande insatser. *Socialstyrelsen* anser att det saknas en barnrättslig analys av de sammantagna konsekvenserna för barn och unga. Socialstyrelsen påtalar vidare att det är viktigt att det på sikt tas ett helhetsgrepp om hur samverkande förslag i parallellt pågående lagstiftningsärenden påverkar barn och unga och att det görs en noggrann utvärdering av de samlade effekterna i detta avseende innan man tar förslagen vidare. Utöver en utvecklad barnkonsekvensanalys efterfrågar *Sveriges kristna råd* även en analys av konsekvenserna för dels personer med psykisk ohälsa och intellektuella funktionshinder, dels arbetet med andlig vård inom Kriminalvården och de intagnas rätt till religionsfrihet.

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks) understryker behovet av att utredningen kompletteras med en tydlig konsekvensanalys utifrån våldsutsatta kvinnor och tjejers perspektiv, där fokus ligger på hur föreslagna åtgärder påverkar kvinnor, tjejer och barn som utsätts för mäns våld, särskilt i deras möjligheter att få skydd, stöd, trygghet och rättvisa.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen är en del av en större helhet

Regeringen konstaterar inledningsvis att merparten av remissynpunkterna i fråga om konsekvenser tar sikte på utredningens förslag sedda i sin helhet. Stora delar av utredningens förslag behandlas dock inte i denna

lagrådsremiss utan bereds vidare i Regeringskansliet (se avsnitt 3). I de delar som bereds vidare ingår förslag som skulle innebära genomgripande förändringar av påföljdssystemet. Dessa förslag kan förväntas få påtagligt större och bredare konsekvenser än förslagen som behandlas här. I detta sammanhang tar regeringen upp och bemöter de konsekvenser och synpunkter som har bäring på förslagen i aktuell lagrådsremiss. Vad gäller övriga konsekvenser och synpunkter får regeringen återkomma när de övriga förslagen bereds vidare. Detsamma gäller för remissynpunkter som tar sikte på de samlade konsekvenserna av utredningens förslag tillsammans med andra förändringar på straffrättens område. Här avses exempelvis att ett flertal remissinstanser, bl.a. *Sveriges advokatsamfund*, *Södertörns tingsrätt*, *Statskontoret* och *Åklagarmyndigheten*, efterlyser en samlad analys för att möjliggöra en helhetsbild över åtgärderna och deras konsekvenser i olika avseenden. Med det sagt går det inte att komma ifrån att olika förändringar på straffrättens område som var och en för sig inte behöver medföra alltför stora konsekvenser tillsammans kan innebära sådana, kumulativa, effekter som behöver analyseras och bedömas. Förslagen i denna lagrådsremiss är en del av större helhet. Mot den bakgrunden finns det anledning att i viss utsträckning här behandla remissynpunkter som inte bara tar sikte på nu aktuella förslag, utan också berör övriga förslag i betänkandet och i viss mån även andra genomförda eller aviserade reformer.

Några remissinstanser, bl.a. *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, är av uppfattningen att konsekvenserna av redan beslutade förändringar bör följas upp innan ytterligare åtgärder, inklusive en ökad användning av fängelsestraff, vidtas. Enligt Brå gäller detta särskilt i förhållande till vilka konsekvenser det kommer att få för barn och barnets rättigheter. Regeringen delar inte den bedömningen utan anser att förslagen i denna lagrådsremiss är angelägna åtgärder och utgör en del av en större omläggning av kriminalpolitiken som regeringen finner är nödvändig. Från samma utgångspunkter ser regeringen inte heller skäl att, som *Brottsofferjouren Sverige (BOJ)* anser, komplettera de förslag som läggs fram i detta sammanhang med krav på utvärdering och uppföljning. Varför en omläggning av kriminalpolitiken behövs och inriktningen för denna har beskrivits i avsnitt 4.2 och 4.3. Regeringen anser vidare, till skillnad från bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter*, att de föreslagna förändringarna är angelägna att genomföra så snart som möjligt även givet att de kan vara förenade med t.ex. omfattande kostnader eller konsekvenser för barn och unga.

Flera remissinstanser, bl.a. Institutet för mänskliga rättigheter, påtalar att stora satsningar på straffrättsliga åtgärder kan innebära en risk för undanträngningseffekter i förhållande till andra åtgärder. Denna risk ska på intet sätt förringas, men enligt regeringen råder det inte heller något motsatsförhållande mellan straffrättsliga åtgärder och satsningar på andra områden som kan förebygga brott. Tvärtom är det helt nödvändigt att regeringen också har vidtagit andra åtgärder, vid sidan av de straffrättsliga, i det samlade arbetet mot brottsligheten. Det är av vikt att arbetet mot brottsligheten bedrivs från flera fronter samtidigt.

Kostnader och andra konsekvenser för Kriminalvården

Regeringens förslag innebär bl.a. att omkring ett femtiotal straffskalor skärps och att det införs en ny straffskärpningsregel som tar sikte på brott i kriminella nätverk. Förslagen förväntas inte leda till fler lagföringar för brott, men däremot till fler och längre fängelsestraff, vilket i sin tur innebär ökade kostnader för Kriminalvården.

Utredningen har beräknat att Kriminalvården kommer att behöva tillföras cirka 700 miljoner kronor för skärpningarna av straffskalorna och cirka 3,2 miljarder kronor för en ny straffskärpningsregel som tar sikte på brott i kriminella nätverk. Detta är de förväntade kostnaderna när förslagen har fullt genomslag, vilket uppnås gradvis över ett antal år. *Kriminalvården* delar inte utredningens bedömning av konsekvenserna för myndigheten. Förutom att kostnaderna för genomförandet av förslagen som helhet bedöms bli större än vad utredningen beräknat efterlyser Kriminalvården också en bredare och utförligare konsekvensanalys som beaktar även praktiska konsekvenser och myndighetens förutsättningar. Aspekter som myndigheten därvid anser behöver belysas är bl.a. risken för vålds- och hotincidenter samt för oönskad påverkan, arbetsmiljöaspekter samt myndighetens förutsättningar att bedriva ändamålsenlig och återfallsförebyggande kriminalvård. Även *Service- och kommunikationsfacket (Seko)* framhåller att ett genomförande av förslagen kommer att få stor påverkan på en redan pressad Kriminalvård. *Justitiekanslern* framhåller å sin sida att platsbrist på häkten och anstalter innebär en förhöjd risk för situationer som kan innebära överträdelser av medborgerliga fri- och rättigheter. *Civil Rights Defenders* och *Institutet för mänskliga rättigheter* betonar risken för att efterlevnaden av Sveriges internationella åtaganden äventyras.

När det gäller finansieringen av förslagen i denna lagrådsremiss gör regeringen en annan bedömning än utredningen. För att finansiera kostnadsökningen för anstaltsplatser och transporter med anledning av förslag om skärpta straffskalor har regeringen i budgetpropositionen för 2026 (prop. 2025/26:1 utg.omr. 4 avsnitt 3.9.6) föreslagit att Kriminalvårdens anslag ökas med 113 miljoner kronor för 2026. Anslaget för 2027 och 2028 beräknas öka med 231 miljoner kronor respektive 478 miljoner kronor. Därefter beräknas anslagshöjningen öka successivt till 1 235 miljoner kronor 2032, då förslagen förväntas nå full effekt. Vidare har regeringen, för kostnader för anstaltsplatser och transporter med anledning av förslag om skärpta straff för brott som har samband med kriminella nätverk, föreslagit att Kriminalvårdens anslag ökas med 370 miljoner kronor för 2026. För 2027 och 2028 beräknas anslaget öka med 757 miljoner kronor respektive 1 603 miljoner kronor. Anslagshöjningen beräknas därefter öka successivt till 8 205 miljoner kronor 2045, då förslaget förväntas nå full effekt. Sammantaget bedömer regeringen således att ovan nämnda förslag innebär successivt ökade årliga kostnader för Kriminalvården upp till 9 440 miljoner kronor år 2045. Regeringen bedömer att dessa anslagstillskott är tillräckliga för att Kriminalvården ska kunna omhänderta de ekonomiska konsekvenserna av samtliga förslag i denna lagrådsremiss. Det inbegriper även förslaget om en utökad presumtion för häktning.

Som Kriminalvården framhåller i sitt remissvar står myndigheten inför stora utmaningar med en kraftig expansion och många nya lagändringar som påverkar myndigheten. Med hänsyn bl.a. till de synpunkter som framförs av Kriminalvården har regeringen valt att i detta sammanhang gå vidare med de av utredningens förslag som framstår som angelägna, men samtidigt också lämpliga att bryta ut från helheten.

Kostnader för domstolarna

Till skillnad från utredningen anser majoriteten av domstolarna att förslagen kan förväntas innebära ökade kostnader för domstolarna som kräver särskild finansiering. Bland dessa finns *Svea hovrätt*, *Hovrätten för Nedre Norrland*, *Attunda tingsrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Norrköpings tingsrätt*, *Solna tingsrätt* och *Södertörns tingsrätt*. Vissa remissinstanser, t.ex. *Domstolsverket* och *Göteborgs tingsrätt*, är även inne på att kostnaderna för rättsliga biträden kan förväntas öka.

Förhållanden som domstolarna lyfter fram som kostnadsdrivande vid ett genomförande av utredningens förslag är en större måltillströmning, längre rättegångar, en ökning av antalet överklaganden, färre mål som kan avgöras på handlingarna och i uteläge, fler mål med frister som handläggs med förtur, svårigheter med lokaler för hanteringen av mål med frihetsberövade, ett ökat antal mål om hemliga tvångsmedel och att frågor om utvisning kommer att aktualiseras i fler fall. Sådana aspekter förs fram av *Svea hovrätt*, *Helsingborgs tingsrätt*, *Umeå tingsrätt*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Norrköpings tingsrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Göteborgs tingsrätt* och *Attunda tingsrätt*. *Södertörns tingsrätt* framhåller att utebliven finansiering av förslagen kommer innebära negativa konsekvenser för enskilda, såväl misstänkta som brottsoffer, eftersom detta leder till längre handläggnings-tider och potentiellt även sämre kvalitet i dömandet. Att domstolarnas ärendehanteringsstöd Vera och Digitalt Brottmålsavgörande (DiBa) kommer att behöva omarbetas påpekas av bl.a. *Sveriges Domareförbund*.

Regeringen har förståelse för att en hög förändringstakt i vart fall initialt medför ökad komplexitet i domstolarnas och den enskilda domarens arbete. Samtidigt kan regeringen konstatera att synpunkterna i denna del i stor utsträckning inte torde vara hänförliga till de delar av utredningens förslag som behandlas i denna lagrådsremiss. Något som är relevant är dock att ett antal domstolar, bl.a. *Svea hovrätt*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Solna tingsrätt* och *Göteborgs tingsrätt*, framför att införandet av den särskilda straffskärpningsregeln för brott i kriminella nätverk kommer att leda till mer omfattande rättegångar. En koppling till ett kriminellt nätverk kan dock redan i dag vara i allra högsta grad relevant för att bedöma allvaret i viss brottslighet. Detta inte minst med tanke på den nuvarande straffskärpningsbestämmelsen i 29 kap. 2 a § brottsbalken som tar sikte på våldsamma uppgörelser bland kriminella. Även om en viss ökning av sådan bevisning kan följa av att kopplingen till kriminella nätverk ges större betydelse vid straffmätningen, bedömer regeringen inte att det medför en kostnadsökning som kan förväntas bli större än vad som ryms inom befintliga ekonomiska anslag.

Regeringen bedömer sammantaget att de ekonomiska konsekvenserna av förslagen i denna lagrådsremiss kan hanteras utan särskilda tillskott till anslagen *Sveriges Domstolar* och *Rättsliga biträden m.m.*

Som flera remissinstanser framhåller kan ett genomförande av den reform som utredningen föreslår få olika typer av straffprocessuella konsekvenser. *Malmö tingsrätt*, *Norrköpings tingsrätt*, *Helsingborgs tingsrätt* och *Göteborgs tingsrätt* tar upp att förslagen kan leda till att färre mål kan avgöras på handlingarna eller i den tilltalades utevaro och pekar på de effekter som detta kan få. *Ekobrottsmyndigheten* för fram att utfärdade straffförelägganden under en övergångsperiod kommer att minska och att antalet förhandlingar i domstol därmed kommer att öka samt sannolikt bli mer omfattande. Även Göteborgs tingsrätt, *Hovrätten för Västra Sverige*, Malmö tingsrätt och Helsingborgs tingsrätt påtalar konsekvenserna av ett minskat utrymme för straffförelägganden och förundersökningsbegränsning. Med beaktande av de processuella konsekvenserna av genomförda straffrättsliga reformer och sådana som bereds inom Regeringskansliet har regeringen gett en utredare i uppdrag att se över det straffprocessuella regelverket och ta ställning till om det behöver förändras (dir. 2026:1). Syftet med uppdraget är att åstadkomma ett modernt och ändamålsenligt regelverk som tillgodoser intresset av en effektiv lagföring av brott med bibehållen rättssäkerhet. Utredaren ska bl.a. överväga om reglerna om åtalsunderlåtelse, förundersökningsbegränsning och straffföreläggande bör förändras samt föreslå hur utrymmet att avgöra brottmål i den tilltalades utevaro kan utökas. Uppdraget ska redovisas senast den 8 juli 2027. Det pågår alltså en utredning som bl.a. ska se över de regler som remissinstanserna uppmärksammar. I fråga om förslagen i denna lagrådsremiss bedömer regeringen att de straffprocessuella konsekvenser som kan förutses inte är av en sådan omfattning eller karaktär att den pågående översynen av de straffprocessuella reglerna behöver inväntas.

Kostnader för övriga berörda myndigheter och för kommunerna

Ytterligare myndigheter som uttryckt visst tvivel kring utredningens bedömning av de ekonomiska konsekvenserna för dessa myndigheter är *Polismyndigheten*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Tullverket* och *Statens institutionsstyrelse (SiS)*. När det gäller de ekonomiska effekterna av förslagen i denna lagrådsremiss gör dock regeringen bedömningen att eventuella kostnadsökningar för dessa myndigheter inte kan förväntas bli större än att de kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Därtill kan nämnas att regeringen i lagrådsremissen Frihetsberövande påföljder för barn och unga föreslagit att påföljden slutna ungdomsvård, som SiS nämner, ska utmönstras. Enligt förslagen i den nämnda lagrådsremissen kommer slutna ungdomsvård inte att dömas ut för brott begångna efter den 1 juli 2026.

Sveriges kommuner och regioner (SKR), *Socialstyrelsen* och *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* efterfrågar en analys av vilka kostnader förslagen kan förväntas ge upphov till för kommuner och kommunernas socialtjänster. SKR tar vidare upp att förslagen kan leda till ökade kostnader för kommunerna i form av fler utdömda ungdomspåföljder som ska verkställas inom socialtjänsten. Regeringen gör bedömningen att de förslag som lämnas i denna lagrådsremiss inte kommer att medföra sådana effekter. I stället görs bedömningen att vissa som i dag döms till ungdomsvård eller ungdomstjänst, kommer att dömas till ungdomsövervakning eller fängelse som verkställs av Kriminalvården. Förslagen bedöms därför ha ingen eller marginell påverkan på kommunernas kostnader.

Konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet

Förslagen innebär överlag en skärpt syn på brottslighet och kan förväntas leda till fler och längre fängelsestraff. De straffrättsliga förändringar som föreslås kan enligt regeringen, som *Ekobrottsmyndigheten* är inne på, förväntas ha en viss brottsförebyggande effekt, även om det inte går att fastställa hur stora denna effekt blir. Som redovisats i avsnitt 4.2 och 4.3 kan längre straff enligt regeringen förväntas ha en viss minskande effekt på brottsligheten, särskilt om de skärpningar som görs innebär att straffen förlängs för de mest brottsaktiva personerna. Ett förslag med en tydlig sådan inriktning är den föreslagna straffskärpningsregeln för brott i kriminella nätverk. Effekterna av förslagen bör vidare ses från ett helhetsperspektiv, där det finns ett samspel även med regeringens övriga genomförda insatser med det sammantagna syftet att bekämpa såväl brotten som brottens orsaker.

Övriga konsekvenser – särskilt för barn och för jämställdheten mellan kvinnor och män

Flera remissinstanser, bl.a. *Rädda Barnen*, *Barnombudsmannen*, *Brå*, *Ecpat Sverige*, *UNICEF Sverige*, *Statens institutionsstyrelse (SiS)*, *Buffé Sverige*, *Diskrimineringsombudsmannen (DO)* och *Sveriges kristna råd*, är kritiska till utredningens analys av konsekvenserna för barn. Invändningarna avser bl.a. avsaknaden av ett barnrättsperspektiv i utredningen och att barn och unga inte har gjorts delaktiga inom ramen för utredningsuppdraget. Synpunkterna tar vidare bl.a. sikte på att förslagen kommer leda till att det döms ut fler och längre fängelsestraff för barn och till ökade risker för återfall samt på avsaknad av vad ett frihetsberövande kan innebära för ett barn och en helhetsanalys kring de sammantagna konsekvenserna för barn av de parallellt pågående straffrättsliga lagstiftningsärendena. Det sistnämnda tar framför allt sikte på förslagen i betänkandet En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44) samt förslagen i delbetänkandet Skärpta regler om ungdomsovervakning och straffreduktion för unga (SOU 2024:39) och slutbetänkandet Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11).

Artiklarna 1–42 i barnkonventionen gäller som svensk lag, lagen (2018:1197) om FN:s konvention om barnets rättigheter). Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa (artikel 3). Barnkonventionen ska ses som en helhet och rättigheterna är ömsesidigt förstärkande och ska tolkas i relation till varandra. Vidare ska konsekvenserna för barnets rättigheter redovisas i alla åtgärder som påverkar dem. (jfr prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter s. 77 och 92–96 och även NJA 2024 s. 642).

Regeringen konstaterar att förslagen i denna lagrådsremiss kommer att påverka dels barn som misstänks och döms för brott, dels barn som utsätts för brott. Även barn vars föräldrar begår brott kan komma att påverkas av förslagen. Exempelvis kan förslagen leda till att ett barn döms till strängare påföljder och till längre frihetsberövande påföljder eller har sin förälder i anstalt under en längre tid. Därigenom aktualiseras flera av artiklarna i barnkonventionen, bl.a. artikel 3, 6, 9, 19, 37 och 40. Av artikel 19 framgår att barn ska skyddas mot alla former av våld. Enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) innebär rättigheten bl.a. att det

måste säkerställas att barn som är brottsoffer och vittnen till brott får skydd samt tillgång till upprättelse och gottgörelse (se barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 13, 2011, Barnets rätt till frihet från alla former av våld). Vidare påminner barnrättskommittén i sina senaste rekommendationer till Sverige (CRC/C/SWE/CO/6-7) om sin allmänna kommentar nr 24 (2019) om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet och uppmanar Sverige att bl.a. att förhindra och begränsa användningen av häktning i väntan på rättegång att säkerställa att frihetsberövande endast används som sista utväg, och under kortast möjliga tid.

För unga misstänkta finns en särskild reglering, som inte föreslås ändras i denna lagrådsremiss. Om det med hänsyn till den misstänktes ålder kan befaras att häktning skulle komma att medföra allvarligt men för den misstänkte får häktning ske endast om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas (24 kap. 4 § rättegångsbalken). Enligt 23 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare gäller dessutom att den som inte har fyllt 18 år får häktas endast om det finns synnerliga skäl för det. Det innebär att häktning av ungdomar får ske endast i undantagsfall.

Många av de straffskärpningar som regeringen föreslår avser brott som rör barn, såsom grov våldtäkt mot barn, kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte, egenmäktighet med barn och involverande av en underårig i brottslighet. Vidare utvidgas häktningspresumtionen till att vara tillämplig vid bl.a. grov fridskränkning, som inte sällan begås mot barn. Dessa förslag betonar barnets rätt och stärker enligt regeringen barns möjligheter till upprättelse. Straffskärpningarna innebär ett ökat fokus på allvaret i dessa brott och bör förstärka skyddet för de berörda barnen. Regeringens bedömning är alltså att förslagen kan bidra till att stärka det straffrättsliga skyddet för barn och bidra till att barnets rätt till skydd mot alla former av våld enligt artikel 19 i barnkonventionen tillgodoses.

Samtidigt kan förslagen i denna lagrådsremiss, som flera remissinstanser tar upp, leda till att barn döms till strängare påföljder och till längre frihetsberövande påföljder. Inom ramen för verkställigheten av en straffrättslig påföljd kan ett barn emellertid erbjudas behandling och stöd som kan motverka att barnet återfaller i brott och hjälpa barnet att bryta en kriminell livsstil. Beträffande vissa av förslagen är det vidare de högre skikten som organiserar och styr brottsligheten som ligger i främsta rummet i fråga om mer ingripande åtgärder, snarare än barn som utnyttjas i brottslighet. Här kan återigen nämnas förslagen om skärpta straffskalor bl.a. för involverande av en underårig i brottslighet och den särskilda straffskärpningsregeln för brott i kriminella nätverk. Det är viktigt att poängtera att vid varje åtgärd som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Utifrån vad som anförs ovan kan konstateras att förslagen riskerar att få både negativa och positiva konsekvenser för barnets rättigheter. Sammantaget bedömer dock regeringen att förslagen i denna lagrådsremiss är förenliga med Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

Sveriges kristna råd ser ett behov av en analys av konsekvenserna för dels personer med psykisk ohälsa och intellektuella funktionshinder, dels arbetet med andlig vård inom Kriminalvården och de intagnas rätt till religionsfrihet. Regeringen bedömer att förslagen inte är oförenliga med dessa gruppers intressen. I sammanhanget kan framhållas att Kriminal-

vården omfattas av regeringens Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031 (S2021/06595). Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2024 framgår hur myndigheten arbetar med uppföljningen och vilket arbete som utförts som är kopplat till målet och funktionshinderspolitikens fyra områden (Kriminalvårdens årsredovisning 2024 s. 19 och 20). Enligt regeringen kommer förslagen inte heller i konflikt med religionsfriheten.

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks) understryker behovet av en tydlig konsekvensanalys utifrån våldsutsatta kvinnor och tjejers perspektiv.

Angående eventuella konsekvenser för jämställdheten konstaterar regeringen att det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Ett av delmålen är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Delmålet omfattar alla yttringar av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld och hot om våld som riktas mot kvinnor och flickor (prop. 2005/06:155 Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken s. 51–53). Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande problem som utgör ett hinder för att uppnå ökad jämställdhet i samhället. Förslagen om skärpta straffskalor för brott som inte sällan begås av män mot kvinnor kan i någon mån förväntas bidra till det jämställdhetspolitiska målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och därigenom inverka positivt på jämställdheten. Detsamma gäller den utvidgade presumptionen för häktning till bl.a. brottet grov kvinnofridskränkning.

Enligt kriminalstatistiken lagförs fler män än kvinnor för brott, vilket innebär att fler män än kvinnor kommer att beröras av de nya reglerna. Förslagen kan enligt regeringen i viss mån väntas minska de kriminella nätverkens inflytande och leda till tryggare offentliga miljöer. Det kan i sin tur gynna både kvinnor, män och barn.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

3 kap.

6 § Är brott som avses i 5 § att anse som grovt, döms för grov misshandel till fängelse i lägst ett år och sex månader och högst *sju* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Är brottet att anse som synnerligen grovt, döms för synnerligen grov misshandel till fängelse i lägst *sex* och högst *tolv* år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om kroppsskadan är bestående eller om gärningen har orsakat synnerligt lidande eller om gärningsmannen har visat synnerlig hänsynslöshet.

I paragrafen straffbeläggs grov misshandel och synnerligen grov misshandel. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.1.

Första stycket ändras så att maximistraflet för grov misshandel höjs från fängelse i sex år till fängelse i sju år.

Andra stycket ändras på så sätt att straffskalan för synnerligen grov misshandel skärps från fängelse i lägst fem och högst tio år till fängelse i lägst sex och högst tolv år.

Höjningen av minimistraflet för synnerligen grov misshandel är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och grov misshandel, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som synnerligen grov misshandel. Samtidigt medför höjningen att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för grov misshandel. Höjningen av maximistraflet för synnerligen grov misshandel medför en ökad spännvidd vid straffmätningen för den brottstypen. En annan följd av höjningen är att det kan vara möjligt att döma till livstids fängelse när det är fråga om flerfaldig brottslighet (se 26 kap. 2 § fjärde stycket brottsbalken).

7 § Den som av oaktsamhet orsakar annans död, döms för vållande till annans död till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst *två* och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om

1. gärningen har innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag, eller
2. gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har varit påverkad av alkohol eller något annat medel eller annars gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

I paragrafen straffbeläggs vållande till annans död. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.1.

Andra stycket ändras så att minimistraflet för vållande till annans död, grovt brott, höjs från fängelse i ett år till fängelse i två år. Ändringen innebär att straffskalorna för brott av normalgraden och grovt brott inte överlappar varandra utan ligger kant i kant, på samma sätt som straffskalorna för uppsåtligt dödande i 3 kap. 1–3 §§ brottsbalken.

Höjningen av minimistraflet för vållande till annans död, grovt brott, är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och brott av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som vållande till annans död, grovt brott. Samtidigt medför höjningen att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

Övriga ändringar är endast språkliga.

9 § Den som av grov oaktsamhet utsätter någon annan för livsfara eller fara för svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, döms för framkallande av fara för annan till böter eller fängelse i högst tre år.

I paragrafen straffbeläggs framkallande av fara för annan. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.1.

Paragrafen ändras så att maximistraflet för brottet höjs från fängelse i två år till fängelse i tre år.

Höjningen av maximistraflet för framkallande av fara för annan medför en ökad spännvidd vid straffmätningen för brottet.

Övriga ändringar är endast språkliga och redaktionella.

4 kap.

6 d § Om brott som avses i 6 c § är grovt, döms för grovt olaga integritetsintrång till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till bildens eller uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen var ägnad att medföra mycket allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör.

I paragrafen straffbeläggs grovt olaga integritetsintrång. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.2.

Första stycket ändras så att maximistraflet för brottet höjs från fängelse i fyra år till fängelse i sex år.

Höjningen av maximistraflet för grovt olaga integritetsintrång medför en ökad spännvidd vid straffmätningen för brottstypen.

9 c § Den som olovligen bereder sig tillgång till en uppgift som är avsedd för automatiserad behandling eller olovligen ändrar, utplånar, blockerar eller i register för in en sådan uppgift döms för dataintrång till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som olovligen genom någon annan liknande åtgärd allvarligt stör eller hindrar användningen av en sådan uppgift.

Är brottet grovt, döms för grovt dataintrång till fängelse i lägst *ett* och högst *åtta* år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har orsakat allvarlig skada eller avsett ett stort antal uppgifter eller annars varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs dataintrång och grovt dataintrång. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.2.

Andra stycket ändras så att straffskalan för grovt dataintrång skärps från fängelse i lägst sex månader och högst sex år till fängelse i lägst ett och högst åtta år.

Höjningen av minimistraflet för grovt dataintrång är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och dataintrång av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt dataintrång. Samtidigt medför höjningen av minimistraflet för grovt dataintrång att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet. Höjningen av maximistraflet för grovt dataintrång medför en ökad spännvidd vid straffmätningen för den brottstypen.

I övrigt görs en språklig ändring.

5 kap.

2 § Om brott som avses i 1 § är grovt, döms för grovt förtal till fängelse i högst två år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen eller annars var ägnad att medföra allvarlig skada.

I paragrafen straffbeläggs grovt förtal. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.3.

Första stycket ändras så att minimistraflet för brottet höjs från böter till allmänt fängelseminimum.

Höjningen av minimistraflet för grovt förtal är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och förtal av normalgraden

(5 kap. 1 § första stycket brottsbalken). Ändringen innebär i stället en generell höjning av straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt förtal.

3 § Den som, i annat fall än som avses i 1 eller 2 §, riktar beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot någon annan döms, om gärningen är ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet, för förolämpning till böter eller fängelse i högst sex månader.

I paragrafen straffbeläggs förolämpning. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.3.

Paragrafen ändras på så sätt att det för förolämpning endast finns en straffskala, som föreskriver böter eller fängelse i högst sex månader, och att den grova svårhetsgraden av brottet tas bort. Ändringarna är inte avsedda att påverka bedömningen av straffvärdet för sådana gärningar som är att bedöma som förolämpning.

6 kap.

1 § Den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför ett vaginalt, analt eller oralt samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst tre och högst sex år. Detsamma gäller den som förmår en person som inte deltar frivilligt att företa eller tåla en sådan handling. Vid bedömningen av om ett deltagande är frivilligt eller inte ska det särskilt beaktas om frivillighet har kommit till uttryck genom ord eller handling eller på annat sätt. En person kan aldrig anses delta frivilligt om

1. deltagandet är en följd av misshandel, annat våld eller hot om brottslig gärning, hot om att åtala eller ange någon annan för brott eller hot om att lämna ett menligt meddelande om någon annan,

2. gärningsmannen otillbörligt utnyttjar att personen på grund av medvetslöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada, psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation, eller

3. gärningsmannen förmår personen att delta genom att allvarligt missbruka att personen står i beroendeställning till gärningsmannen.

Om brottet är mindre grovt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse i lägst fem och högst *tolv* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot som varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller offrets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

I paragrafen regleras straffansvar för våldtäkt och grov våldtäkt. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.4.

Tredje stycket ändras så att maximistraffet för grov våldtäkt höjs från fängelse i tio år till fängelse i tolv år.

Höjningen av maximistraffet för grov våldtäkt medför en ökad spännvidd vid straffmätningen för den brottstypen. En följd av höjningen är vidare att det kan vara möjligt att döma till livstids fängelse när det är fråga om flerfaldig brottslighet (se 26 kap. 2 § fjärde stycket brottsbalken).

4 § Den som, med ett barn under femton år, genomför ett vaginalt, analt eller oralt samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst tre och högst sex år. Detsamma gäller den som på ett otillbörligt sätt förmår barnet att företa eller tåla en sådan handling.

Första stycket gäller även den som begår en gärning som avses där

1. mot ett barn som fyllt femton men inte arton år

a) som är avkomling till gärningsmannen,

b) som står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller

c) för vars vård eller tillsyn gärningsmannen ska svara på grund av en myndighets beslut, eller

2. om gärningsmannen, i annat fall än som avses i 1, otillbörligt utnyttjar att ett barn under arton år på grund av psykisk ohälsa, funktionsnedsättning, missbruk, gärningsmannens auktoritet eller annars med hänsyn till omständigheterna har en nedsatt förmåga att värna sin sexuella integritet.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms för grov våldtäkt mot barn till fängelse i lägst fem och högst *tolv* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottslig gärning eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

I paragrafen straffbeläggs våldtäkt mot barn och grov våldtäkt mot barn. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.4.

Tredje stycket ändras så att maximistrafvet för grov våldtäkt mot barn höjs från fängelse i tio år till fängelse i tolv år.

Höjningen av maximistrafvet för grov våldtäkt mot barn medför en ökad spännvidd vid straffmätningen för den brottstypen. En följd av höjningen är vidare att det kan vara möjligt att döma till livstids fängelse när det är fråga om flerfaldig brottslighet (se 26 kap. 2 § fjärde stycket brottsbalken).

10 a § Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, föreslår en träff eller stämmer träff med barnet, döms för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte till fängelse i högst två år.

I paragrafen straffbeläggs kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.4.

Bestämmelsen ändras så att minimistrafvet för brottet höjs från böter till allmänt fängelseminimum.

Ändringen innebär en generell höjning av straffnivån för gärningar som är att bedöma som kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte.

7 kap.

4 § Den som obehörigen skiljer ett barn under femton år från någon som har vårdnaden om barnet döms för egenmäktighet med barn till böter eller fängelse i högst *två* år, om gärningen inte utgör brott mot frihet. Detsamma gäller, om den som gemensamt med någon annan har vårdnaden om ett barn under femton år utan beaktansvärt skäl egenmäktigt skiljer barnet från den andra vårdnadshavaren eller om den som ska ha vårdnaden obehörigen bemäktigar sig barnet och därigenom själv tar sig rätt.

Till ansvar enligt första stycket döms också den som

1. obehörigen skiljer ett barn under femton år från någon som vårdar barnet med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, om gärningen inte utgör brott mot frihet eller främjande av flykt, eller

2. för bort eller annars undanhåller ett barn under femton år, om gärningen är ägnad att hindra att vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga påbörjas och gärningen inte utgör brott mot frihet.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

I paragrafen straffbeläggs egenmäktighet med barn. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.5.

Första stycket ändras så att maximistrafvet för egenmäktighet med barn höjs från fängelse i ett år till fängelse i två år.

I *andra stycket* skärps straffskalan för egenmäktighet med barn, grovt brott, från fängelse i lägst sex månader och högst fyra år till fängelse i lägst ett och högst sex år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt brott är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och brott av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt brott. Höjningen av maximistrafvet för det grova brottet medför dessutom en ökad spännvidd vid straffmätningen för brottstypen. En följd av höjningen av minimistrafvet för det grova brottet är att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för brott av normalgraden.

8 kap.

4 § Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grov stöld till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om det avsett sak som någon bar på sig eller hade i sin omedelbara närhet, om gärningsmannen varit försedd med vapen, sprängämne eller annat dylikt hjälpmedel, om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller om gärningen annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

I paragrafen straffbeläggs grov stöld. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.6.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för grov stöld höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grov stöld är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och stöld av normalgraden (8 kap. 1 § brottsbalken), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grov stöld. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för grov stöld att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

9 kap.

3 § Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grovt bedrägeri till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. gärningsmannen har missbrukat allmänt förtroende eller använt urkund eller annat vars brukande är straffbart enligt 14 eller 15 kap. eller vilseledande bokföring,

2. gärningsmannen på ett hänsynslöst sätt har utnyttjat offrets skyddslösa eller utsatta ställning,

3. gärningen har avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada,
4. gärningen har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt, eller
5. gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs grovt bedrägeri. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.7.

Första stycket ändras så att minimistraflet för grovt bedrägeri höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistraflet för grovt bedrägeri är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och bedrägeri av normalgraden (9 kap. 1 § brottsbalken), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt bedrägeri. Samtidigt medför höjningen av minimistraflet för grovt bedrägeri att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

3 a § Den som till en vidare krets riktar betalningsuppsmaningar i syfte att vilseleda till handling som innebär vinning för gärningsmannen och skada för mottagaren eller någon i vars ställe denne är döms, om förfarandet har avsett betydande värde, för grovt fordringsbedrägeri till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

I paragrafen straffbeläggs grovt fordringsbedrägeri. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.7.

Bestämmelsen ändras så att minimistraflet för brottet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Ändringen innebär en generell höjning av straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt fordringsbedrägeri.

3 c § Den som

1. olovligen införskaffar ett betalningsverktyg,
 2. för bedräglig användning förvanskar ett betalningsverktyg eller framställer ett falskt betalningsverktyg, eller
 3. använder ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg eller på annat sätt tar befattning med ett sådant betalningsverktyg
- döms för olovlig befattning med betalningsverktyg till böter eller fängelse i högst två år.

Med betalningsverktyg avses skyddade verktyg, handlingar eller uppgifter som ger möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grovt olovlig befattning med betalningsverktyg till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. gärningsmannen på ett hänsynslöst sätt har utnyttjat offrets skyddslösa eller utsatta ställning,
2. gärningen har avsett betydande värde eller kunnat medföra synnerligen kännbar skada,
3. gärningen har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt, eller
4. gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Det ska inte dömas till ansvar enligt denna paragraf om gärningen är belagd med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i denna balk.

I paragrafen straffbeläggs olovlig befattning med betalningsverktyg och grov olovlig befattning med betalningsverktyg. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.7.

Tredje stycket ändras så att minimistrafvet för det grova brottet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grov olovlig befattning med betalningsverktyg är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och brott av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grov olovlig befattning med betalningsverktyg. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för brott av normalgraden.

5 § Den som vid avtal eller någon annan rättshandling utnyttjar någons trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroendeställning till att bereda sig förmån, som står i uppenbart missförhållande till motprestationen eller för vilken motprestation inte ska lämnas, döms för *ocker* till böter eller fängelse i högst två år.

För ocker döms också den som vid kreditgivning i näringsverksamhet eller i annan verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, bereder sig ränta eller annan ekonomisk förmån, som står i uppenbart missförhållande till motprestationen.

Är brottet grovt, döms för *grovt ocker* till fängelse i lägst *ett* och högst *sex* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.

I paragrafen straffbeläggs ocker och grovt ocker. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.7.

I tredje stycket skärps straffskalan för grovt ocker från fängelse i lägst sex månader och högst fyra år till fängelse i lägst ett och högst sex år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt ocker är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och ocker av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt ocker. Höjningen av maximistrafvet för grovt ocker medför en ökad spännvidd vid straffmätningen. Vidare medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

6 § Den som

1. på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande tar befattning med något som är fränhänt annan genom brott,

2. bereder sig otillbörlig vinning av annans brottsliga förvärv, eller

3. genom krav, överlåtelse eller på annat liknande sätt hävdar genom brott tillkommen fordran

döms för *häleri* till fängelse i högst två år.

För häleri döms *även* den som i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande förvärvat eller mottar något som skäligen kan antas vara fränhänt annan genom brott.

Är brott som avses i första eller andra stycket grovt, döms för *grovt häleri* till fängelse i lägst *ett* och högst *sex* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde, ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller annars varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs häleri och grovt häleri. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.7.

Tredje stycket ändras så att minimistrafvet för det grova brottet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt häleri är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och brott av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt häleri. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för grovt häleri att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

Ändringen i *andra stycket* är endast språklig.

6 a § Den som, på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande, tar befattning med något som skäligen kan antas vara frånhänt annan genom brott, i syfte att föra det ut ur landet, döms för utförselhäleri till fängelse i högst två år.

Om brottet är grovt, döms för grovt utförselhäleri till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde, ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller annars varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs utförselhäleri och grovt utförselhäleri. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.7.

Andra stycket ändras så att minimistrafvet för det grova brottet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt utförselhäleri är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och brott av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt utförselhäleri. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för grovt utförselhäleri att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

9 § Den som offentliggör eller på annat sätt bland allmänheten sprider vilseledande uppgift för att påverka priset på vara, värdepapper eller någon annan egendom döms för svindleri till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

För svindleri döms det också om någon, som medverkar vid bildande av aktiebolag eller annat företag eller som på grund av sin ställning bör ha särskild kännedom om ett företag, uppsåtligt eller av grov oaktsamhet offentliggör eller på annat sätt bland allmänheten eller företagets intressenter sprider vilseledande uppgift som är ägnad att påverka bedömningen av företaget i ekonomiskt hänseende och därigenom medföra skada.

Är brott som avses i första eller andra stycket grovt, döms för grovt svindleri till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har varit av större omfattning, kunnat medföra avsevärd skada eller annars varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs svindleri och grovt svindleri. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.7.

Tredje stycket ändras så att minimistrafvet för det grova brottet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt svindleri är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och svindleri av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma

som grovt svindleri. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för grovt svindleri att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

10 kap.

3 § Om brott som avses i 1 § är att anse som grovt, döms för grovt förskingring till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har missbrukat ansvarsfull ställning eller använt urkund eller annat vars brukande är straffbart enligt 14 eller 15 kap. eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

I paragrafen straffbeläggs grovt förskingring. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.8.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för grovt förskingring höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt förskingring är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och förskingring av normalgraden (10 kap. 1 § brottsbalken), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt brott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för grovt förskingring att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

5 § Om någon, som på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta en ekonomisk angelägenhet eller självständigt hantera en kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av en sådan angelägenhet eller uppgift, missbrukar sin förtroendeställning och därigenom skadar huvudmannen, döms han eller hon för trolöshet mot huvudman till böter eller fängelse i högst två år. Vad som har sagts nu gäller inte om gärningen är belagd med straff enligt 1–3 §§.

Om brottet är grovt, döms för grovt trolöshet mot huvudman till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om huvudmannen har tillfogats betydande eller synnerligen kännbar skada, om gärningsmannen har använt urkund eller annat vars brukande är straffbart enligt 14 eller 15 kap. eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Om någon som har fått till uppgift att sköta en rättslig angelägenhet för någon annan missbrukar sin förtroendeställning till förfång för huvudmannen, döms han eller hon enligt första stycket, även om angelägenheten inte är av ekonomisk eller teknisk art.

I paragrafen straffbeläggs trolöshet mot huvudman och grovt trolöshet mot huvudman. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.8.

Andra stycket ändras så att minimistrafvet för det grova brottet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt trolöshet mot huvudman är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och brott av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt brott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

5 a § Den som är arbetstagare eller utövar uppdrag och tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för utövningen av anställningen eller uppdraget döms för tagande av muta till fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som är deltagare eller funktionär i en tävling som är föremål för allmänt anordnad vadhållning och det är fråga om en otillbörlig förmån för hans eller hennes fullgörande av uppgifter vid tävlingen.

Första stycket gäller även om gärningen har begåtts innan gärningsmannen fått en sådan ställning som avses där eller efter det att den upphört.

För tagande av muta enligt första och andra styckena döms också den som tar emot, godtar ett löfte om eller begär förmånen för någon annan än sig själv.

I paragrafen straffbeläggs tagande av muta. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.8.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för brottstypen höjs från böter till allmänt fängelseminimum.

Höjningen av minimistrafvet innebär en generell höjning av straffnivån för tagande av muta.

5 b § Den som lämnar, utlovar eller erbjuder en otillbörlig förmån i fall som avses i 5 a § döms för givande av muta till fängelse i högst två år.

I paragrafen straffbeläggs givande av muta. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.8.

Bestämmelsen ändras så att minimistrafvet för givande av muta höjs från böter till allmänt fängelseminimum.

Höjningen av minimistrafvet innebär en generell höjning av straffnivån för givande av muta.

5 c § Är brott som avses i 5 a eller 5 b § att anse som grovt, döms för grovt tagande av muta eller grovt givande av muta till fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen innefattat missbruk av eller angrepp på särskilt ansvarsfull ställning, avsett betydande värde eller ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller annars varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs grovt tagande av muta och grovt givande av muta. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.8.

Bestämmelsen ändras så att minimistrafvet för de grova brotten höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år och sex månader.

Höjningen av minimistrafvet för de grova mutbrotten är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan dessa brottstyper och mutbrott av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt tagande av muta respektive grovt givande av muta. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för de grova mutbrotten att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrotten.

Övriga ändringar är endast språkliga.

5 d § För handel med inflytande döms till fängelse i högst två år den som i annat fall än som avses i 5 a eller 5 b §

1. tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för att påverka annans beslut eller åtgärd vid myndighetsutövning eller offentlig upphandling, eller

2. lämnar, utlovar eller erbjuder någon en otillbörlig förmån för att han eller hon ska påverka annans beslut eller åtgärd vid myndighetsutövning eller offentlig upphandling.

I paragrafen straffbeläggs handel med inflytande. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.8.

Bestämmelsen ändras så att minimistraflet för brottet höjs från böter till allmänt fängelseminimum.

Höjningen av minimistraflet innebär en generell höjning av straffnivån för handel med inflytande.

11 kap.

1 § Den som, när han *eller hon* är på obestånd eller när *det finns en* påtaglig fara för att han *eller hon ska* komma på obestånd, förstör eller genom gäva eller någon annan liknande åtgärd avhänder sig egendom av betydande värde, döms för oredlighet mot borgenärer till fängelse i högst två år. Detsamma *ska* gälla om någon genom sådant förfarande försätter sig på obestånd eller framkallar påtaglig fara för att han *eller hon ska* komma på obestånd.

För oredlighet mot borgenärer döms också en gäldenär som, då konkurs är förestående, ur riket bortför tillgång av betydande värde med uppsåt att hålla den undan konkursen, eller gäldenär som i konkurs undandrar eller undanhåller konkursförvaltningen tillgång. Detsamma *ska* gälla, om en gäldenär i otillbörligt syfte underlåter att, så långt möjligt, medverka till att tillgång i utlandet som ingår i konkursen ställs till konkursförvaltningens förfogande, trots att konkursförvaltaren uppmanat gäldenären att medverka.

Om brottet är grovt, döms för grov oredlighet mot borgenärer till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt *ska det* särskilt beaktas om gärningsmannen beedigat oriktig uppgift eller använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om brottet varit av betydande omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs oredlighet mot borgenärer och grov oredlighet mot borgenärer. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.9.

Tredje stycket ändras så att minimistraflet för det grova brottet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistraflet för grov oredlighet mot borgenärer är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och brott av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt brott. Samtidigt medför höjningen av minimistraflet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

Övriga ändringar är endast språkliga och redaktionella.

2 § En gäldenär som vid konkurs, skuldsanering eller F-skuldsanering, eller vid planförhandling under företagsrekonstruktion, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet förtiger tillgång, uppger obefintlig skuld eller lämnar annan sådan oriktig uppgift, döms, om uppgiften inte rättas innan den beedigas eller annars läggs till grund för förfarandet, för försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning till fängelse i högst två år.

För försvårande av exekutiv förrättning döms också en gäldenär som i samband med annan exekutiv förrättning uppsåtligen åberopar oriktig handling eller skenavtal och därigenom hindrar att erforderlig egendom genom förrättning tas i anspråk för att bereda borgenär betalning eller säkerhet.

Om ett förtigande eller en oriktig uppgift enligt första stycket är utan betydelse för saken, eller om gäldenären vid konkurs hade rätt att vägra yttra sig och omständigheterna innebär en skälig ursäkt för honom eller henne, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Om ett brott som avses i denna paragraf har begåtts uppsåtligen och är grovt, döms för grovt försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om gärningsmannen beedigat oriktig uppgift eller använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om brottet varit av betydande omfattning.

I paragrafen straffbeläggs försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning och grovt försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.9.

Fjärde stycket ändras så att minimistrafvet för det grova brottet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och brott av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt brott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning av normalgraden.

Övriga ändringar är endast språkliga.

12 kap.

3 § Om brott som avses i 1 § är att anse som grovt, döms för grov skadegörelse till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har medfört betydande fara för någons liv eller hälsa, om skadan drabbat sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller annars är synnerligen kännbar eller om gärningen varit av särskilt hänsynslös art.

I paragrafen straffbeläggs grov skadegörelse. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.10.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för brottstypen höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grov skadegörelse är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och skadegörelse av normalgraden (12 kap. 1 § brottsbalken), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt brott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

14 kap.

3 § Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grov urkunds-förfälsk-ning till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om förfälskningen avsett en myndighets arkivhandling av vikt eller en urkund som är särskilt betydelsefull i den allmänna omsättningen eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs grov urkundsförfalskning. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.11.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för brottstypen höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grov urkundsförfalskning är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och urkundsförfalskning av normalgraden (14 kap. 1 § första stycket brottsbalken), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt brott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för grov urkundsförfalskning att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

Ändringen i *andra stycket* är endast språklig.

15 kap.

1 § Den som, efter att han eller hon har avlagt en ed som är föreskriven i lag, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för *mened* till fängelse i *lägst sex månader och* högst fyra år. Om brottet *med hänsyn till omständigheterna* är *mindre allvarligt* döms till fängelse i högst *ett* år.

Om brottet är grovt döms för *grov mened* till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om det skett med uppsåt att

1. försvåra eller förhindra utredningen av allvarlig brottslighet eller lagföringen av någon för sådan brottslighet,
2. någon oskyldig ska dömas för allvarlig brottslighet, eller
3. annars tillfoga någon annan synnerlig skada.

I paragrafen straffbeläggs mened och grov mened. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.12.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för normalgradsbrottet höjs från allmänt fängelseminimum till fängelse i sex månader. Vidare ersätts den särskilda brottsbeteckningen ringa mened med en mindre allvarlig form av mened utan någon särskild brottsbeteckning och med en strängare straffskala som är fängelse i högst ett år.

Höjningen av minimistrafvet för normalgradsbrottet innebär en generell höjning av straffnivån för brottstypen. Avsikten med ändringarna är inte att förändra gränsdragningen mellan mened av normalgraden och sådana mindre allvarliga fall, som i den hittillsvarande lydelsen betecknades som ringa mened.

16 kap.

5 § Den som muntligen inför menighet eller folksamling, i skrift som *sprids* eller utlämnas för spridning eller i annat meddelande till allmänheten uppmanar eller *annars* söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet, döms för *uppvigling* till böter eller fängelse i högst sex månader.

För uppvigling döms även den som muntligen inför en samling av krigsmän eller i annat meddelande till krigsmän uppmanar eller på annat sätt söker förleda dem till en handling eller underlåtenhet som innebär att de åsidosätter *sina skyldigheter* i tjänsten.

I ringa fall *ska det inte* dömas till ansvar. Vid bedömningen av om brottet är ringa *ska det* särskilt beaktas om det *funnits* endast *en* obetydlig fara för att uppmaningen eller försöket skulle leda till efterföljd.

Om brottet med hänsyn till att gärningsmannen sökt förleda till allvarligt brott eller *annars* är att anse som grovt, döms till fängelse i högst sex år.

I paragrafen straffbeläggs uppvigling. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.13.

Fjärde stycket ändras så att maximistraffet för uppvigling, grovt brott, höjs från fängelse i fyra år till fängelse i sex år.

Höjningen av maximistraffet för det grova brottet medför en ökad spännvidd vid straffmätningen för brottstypen.

Övriga ändringar är endast språkliga och redaktionella.

5 a § Den som för brott eller brottslig verksamhet anlitar, betalar, instruerar eller överlämnar egendom till någon som inte har fyllt arton år och därigenom, eller på annat liknande sätt, involverar honom eller henne i brottet eller den brottsliga verksamheten, döms för *involverande av en underårig i brottslighet* till fängelse i högst sex år. Detta gäller även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt arton år.

Om involverandet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder eller utveckling mellan den som har begått gärningen och den andra personen eller annars är uppenbart mindre allvarligt, ska inte dömas till ansvar.

I paragrafen straffbeläggs involverande av en underårig i brottslighet. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.13.

Första stycket ändras genom att maximistraffet för brottet höjs från fängelse i fyra år till fängelse i sex år.

Höjningen av maximistraffet för involverande av en underårig i brottslighet medför en ökad spännvidd vid straffmätningen för brottet.

20 kap.

3 § Den som röjer en uppgift som han eller hon är skyldig att hemlighålla enligt lag eller annan författning eller enligt förordnande eller förbehåll som har meddelats med stöd av lag eller annan författning, döms, om inte gärningen är belagd med straff enligt någon annan bestämmelse, för *brott mot tystnadsplikt* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som olovligen utnyttjar sådan hemlighet.

Den som av oaktsamhet begår en gärning som avses i första stycket, döms till böter. Om gärningen är ringa utgör den inte brott.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för *grovt brott mot tystnadsplikt* till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen kunnat medföra allvarlig skada, avsett ett stort antal uppgifter eller annars varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs brott mot tystnadsplikt och grovt brott mot tystnadsplikt. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.14.

I *tredje stycket* skärps straffskalan för grovt brott mot tystnadsplikt från fängelse i lägst sex månader och högst fyra år till fängelse i lägst ett och högst sex år.

Höjningen av minimistraffet för grovt brott mot tystnadsplikt är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och brott av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt brott. Höjningen medför samtidigt att det praktiskt tillgängliga utrymmet ökar för straffmätning för normalgradsbrottet.

Höjningen av maximistraffet för grovt brott mot tystnadsplikt medför en ökad spännvidd vid straffmätningen för den brottstypen.

26 kap.

1 § Fängelse döms ut på viss tid eller på livstid enligt vad som *framgår av straffskalan för brottet eller annars är särskilt föreskrivet. Fängelse på viss tid får inte understiga en månad.*

När fängelse i förening med skyddstillsyn döms ut enligt 28 kap. 3 § gäller i fråga om tiden för fängelsestraffet vad som föreskrivs i den paragrafen.

I fråga om fängelse som förvandlingsstraff för böter finns särskilda föreskrifter.

I paragrafen finns allmänna bestämmelser om längden på fängelsestraff. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.1.

Första stycket ändras på så sätt att det tydliggörs att fängelse på viss tid eller på livstid döms ut enligt vad som framgår av straffskalan för brottet eller annars är särskilt föreskrivet. Straffskalan för brottet framgår av den enskilda straffbestämmelsen. Med vad som annars är särskilt föreskrivet avses sådana bestämmelser som gör det möjligt att överskrida eller underskrida straffskalan för brottet (jfr exempelvis 2 § och 29 kap. 3 § andra stycket). Första stycket ändras också på det sättet att bestämmelsen om allmänt fängelseminimum placeras där i stället för, som hittills, i andra stycket.

Förutom att bestämmelsen om allmänt fängelseminimum flyttas från *andra stycket* ändras stycket även på så sätt att de hittills gällande anvisningarna om vilka längsta straff som får föreskrivas tas bort.

2 § Fängelse får användas som gemensamt straff för flera brott, om fängelse kan följa på något av brotten.

Fängelse på viss tid får sättas över det högsta *maximistraffet enligt straffskalorna* för brotten. *Straffet får dock inte överstiga det högsta maximistraffet med mer än det dubbla eller maximistraffen sammanlagda med varandra, om inte annat följer av 2 a eller 3 §. Det får inte heller överstiga arton år.*

Vid tillämpningen av andra stycket ska bötesstraff anses motsvara fängelse i en månad.

Om flera av brotten har ett maximistraff som uppgår till fängelse i tolv år får det dömas till fängelse på livstid.

Paragrafen innehåller bestämmelser om fängelse som gemensamt straff för flera brott. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.2 och 5.3.3.

Andra stycket innehåller bestämmelser om vilket straffmaximum som ska gälla i den gemensamma straffskalan. Regleringen ändras i flera avseenden. I *första meningen* slås fast att ett gemensamt fängelsestraff på viss tid får sättas över det högsta maximistraffet enligt straffskalorna för brotten i stället för, som tidigare, ”det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten”.

Vilka begränsningar som gäller framgår av andra och tredje meningen i stycket. Enligt *andra meningen* får straffet, i likhet med vad som gällt hittills, inte överstiga brottens maximistraff sammanlagda med varandra. Därtill ersätts den hittillsvarande begränsningen, att det svåraste straffet inte får överskridas med mer än ett, två eller fyra år beroende på det svåraste straffets längd, med en ny begränsning. Den nya begränsningen

innebär att det högsta maximistraffet enligt straffskalorna för brotten inte får överstigas med mer än det dubbla. Andra meningen innehåller alltså två separata begränsningar som kan illustreras med följande exempel. Om det högsta maximistraffet i brottskombinationen är fängelse i fyra år kan som mest åtta års fängelse dömas ut. Om prövningen avser två brott, där maximistraffet för det ena brottet är fyra års fängelse och för det andra två års fängelse, får det gemensamma straffet dock som högst bestämmas till fängelse i sex år.

Begränsningarna i andra meningen hindrar inte att ett längre straff döms ut, om detta är möjligt enligt vad som följer av 2 a § (förhöjt straffmaximum för brott som omfattas av den särskilda straffskärpningsgrunden för brott i kriminella nätverk) eller 3 § (förhöjt straffmaximum vid återfall i allvarlig brottslighet). I situationer där både 2 och 2 a §§ är tillämpliga samtidigt blir straffmaximum det längsta straff som kan dömas ut med stöd av *någon* av dessa två paragrafer. Reglerna i 2 och 2 a §§ är således inte avsedda att ha någon begränsande effekt i förhållande till varandra. I en situation där både 2 och 2 a §§ är tillämpliga innebär det anförda t.ex. att ett längre straff än maximistraffen sammanlagda med varandra kan dömas ut, om detta är möjligt med stöd av 2 a §. När 3 § tillämpas samtidigt som 2 eller 2 a § ska den förhöjning av straffmaximum som följer av 3 § ske i relation till det högsta straff som kan dömas ut enligt 2 eller 2 a §. Om det längsta straffet som kan dömas ut enligt 2 § är 12 års fängelse blir följaktligen straffmaximum, när även 3 § tillämpas, 18 års fängelse.

Enligt *tredje meningen* i andra stycket gäller vidare den begränsningen, liksom hittills, att straffet inte får överstiga 18 år. Detta medför att någon dubblering aldrig blir möjlig när det högsta maximistraffet är fängelse i tio eller tolv år. Ett gemensamt fängelsestraff på viss tid får då i stället som högst bestämmas till 18 år.

I *fjärde stycket* införs en ny bestämmelse om fängelse på livstid som gemensamt straff. Hittills har det endast varit möjligt att döma till ett gemensamt livstidsstraff om fängelse på livstid ingår i straffskalan för något av brotten. Genom den nya bestämmelsen blir det även möjligt att döma till ett sådant straff om flera av brotten har ett maximistraff som uppgår till fängelse i tolv år. Detta innebär att minst två av brotten måste ha ett sådant maximistraff i straffskalan, men vid den konkreta straffmätningen kan det krävas fler brott än så för att ett livstidsstraff ska vara motiverat. Avgörande för om ett livstidsstraff ska dömas ut är ytterst om den flerfaldiga brottslighetens samlade allvar är jämförbar med allvaret i enskilda brott som bestraffas med fängelse på livstid.

Den hittillsvarande bestämmelsen i fjärde stycket om att det svåraste av de lägsta straffen inte får underskridas utgår. Någon ändring i sak är inte avsedd. Enligt 29 kap. 1 § ska straffet bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan. Av det följer att minimistraffet för ett visst brott inte får underskridas annat än när det är särskilt föreskrivet (jfr exempelvis 29 kap. 3 § andra stycket).

2 a § Om någon omständighet som avses i 29 kap. 2 a § beaktas vid bedömningen av straffvärdet, får för brottet dömas till fängelse på viss tid som överstiger *maximistraffet enligt straffskalan för brottet*. Straffet får dock inte överstiga *maximistraffet med mer än det dubbla, om inte annat följer av 3 §*. Det får inte heller överstiga *arton år*.

Paragrafen, som tidigare hade beteckningen 3 a §, innehåller bestämmelser om förhöjt straffmaximum för brott som omfattas av den särskilda straffskärpningsgrunden för brott i kriminella nätverk i 29 kap. 2 a §. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.4.

Regleringen säkerställer att sådana synnerligen försvårande omständigheter som anges i 29 kap. 2 a § kan ges tillräckligt genomslag vid straffvärdebedömningen även när det gäller gärningar vars straffvärde redan ligger i den övre delen av en straffskala där endast fängelse på viss tid är föreskrivet.

Första meningen ändras på så sätt att det, i fall där 29 kap. 2 a § tillämpas vid bedömningen av straffvärdet, får dömas till fängelse på viss tid som överstiger "maximistraffet enligt straffskalan för brottet" i stället för, som hittills, "det högsta straff som annars kan följa på brottet eller, om det är fråga om flera brott, det högsta straff som med tillämpning av 2 § kan följa på brotten". Därtill ersätts den hittillsvarande begränsningen att det högsta straffet som kan följa på brottet får överskridas med ett, två eller fyra år, beroende på vilket som är det högsta straffet enligt straffskalan för brottet, med en ny begränsning. Den nya begränsningen, som finns i *andra meningen*, innebär att det högsta maximistraffet enligt straffskalan för brottet inte får överstigas med mer än det dubbla. Om maximistraffet enligt straffskalan för brottet är exempelvis fängelse i sju år kan således som mest 14 års fängelse dömas ut.

Det är brottets maximistraff som får dubblas och inte det högre straff som skulle kunna dömas ut med stöd av 2 § (förhöjt straffmaximum vid flerfaldig brottslighet) eller 3 § (förhöjt straffmaximum vid återfall i allvarlig brottslighet). Som också framgår av kommentaren till 2 § är reglerna i 2 § och 2 a § inte avsedda att ha någon begränsande effekt i förhållande till varandra. Det innebär att maximistraffen sammanlagda med varandra kan överskridas med stöd av 2 a §, om den paragrafen är tillämplig i relation till något eller några av brotten i brottskombinationen. Är 2 a § tillämplig i förhållande till flera brott får det högsta av dessa brotts maximistraff dubblas. Att maximistraffet för ett brott som aktualiserar en tillämpning av 2 a § inte får överskridas med mer än det dubbla hindrar inte att ett längre straff döms ut med stöd av 2 §, om maximistraffet för ett annat brott är högre. Sammantaget innebär det anförda att i situationer där både 2 och 2 a §§ är tillämpliga samtidigt, men leder till olika resultat, är det alltid det längsta straffet som kan följa enligt någon av paragraferna som gäller som straffmaximum. I de flesta fall torde dock en tillämpning av paragraferna leda till samma resultat.

Den förhöjning av straffmaximum som enligt 3 § får ske i vissa allvarliga återfallssituationer utgår däremot från det längsta straff som får dömas ut med stöd av 2 eller 2 a §. Att straffet i en sådan situation får överskrida maximistraffet med mer än det dubbla tydliggörs genom tillägget att den aktuella begränsningen gäller *om inte annat följer av 3 §*. Om det längsta straffet som kan dömas ut enligt 2 a § är 12 års fängelse blir följaktligen straffmaximum, när även 3 § tillämpas, 18 års fängelse.

Enligt *tredje meningen* gäller vidare den begränsningen, liksom hittills, att straffet inte får överstiga 18 år. På motsvarande sätt som vid tillämpningen av 2 § innebär det att någon dubbling inte blir möjlig när maximistraffet för brottet är fängelse i tio eller tolv år.

3 § Har någon dömts till fängelse i lägst två år och begår han eller hon, sedan domen har fått laga kraft, brott för vilket är föreskrivet fängelse i sex år eller mer, får för återfallet dömas till fängelse på viss tid som med sex år överstiger *maximistrafvet enligt straffskalan för brottet* eller det högsta straff som med tillämpning av 2 eller 2 a § kan följa på *brottet eller* brotten. Straffet får dock inte överstiga arton år.

Brott som någon har begått innan han eller hon fyllt arton år får inte läggas till grund för en sådan förhöjning som anges i första stycket.

En utländsk dom får tillmätas samma verkan som en svensk.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förhöjt straffmaximum vid återfall i allvarlig brottslighet. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.4.

Första stycket ändras på så sätt att det klargörs att den förhöjning av straffmaximum som får ske enligt paragrafen ska utgå från *maximistrafvet enligt straffskalan för brottet eller det högsta straff som med tillämpning av 2 § (förhöjt straffmaximum vid flerfaldig brottslighet) eller 2 a § (förhöjt straffmaximum för brott som omfattas av den särskilda straffskärpningsgrunden för brott i kriminella nätverk)* kan följa på brottet eller brotten. Om det längsta straffet som kan dömas ut enligt 2 eller 2 a § är 12 års fängelse blir följaktligen straffmaximum, när även 3 § tillämpas, 18 års fängelse.

29 kap.

2 § Som försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska det, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, särskilt beaktas

1. om den tilltalade avsett att brottet skulle få allvarigare följder än det faktiskt fått,

2. om den tilltalade visat stor hänsynslöshet,

3. om den tilltalade utnyttjat ett numerärt överläge eller annars utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig,

4. om den tilltalade utnyttjat sin ställning eller i övrigt missbrukat ett särskilt förtroende,

5. om den tilltalade förmått någon annan att medverka till brottet genom tvång, svek eller missbruk av hans eller hennes ungdom, oförstånd eller beroende ställning,

6. om brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller om brottet föregåtts av särskild planering,

7. om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, kön, könsidentitet eller könsuttryck eller annan liknande omständighet,

8. om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person,

9. om brottet begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående innehaft ett uppdrag som förtroendevald i stat, kommun, region, Sametinget eller Europaparlamentet,

10. om ett motiv för brottet varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder, eller

11. om brottet begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående yrkesmässigt bedrivit nyhetsförmedling eller annan journalistik.

Paragrafen innehåller en exemplifierande uppräknings av omständigheter som, vid sidan av vad som i övrigt gäller för varje särskild brottstyp, särskilt

ska beaktas som försvårande vid bedömningen av straffvärdet. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.1.

Sjätte punkten ändras på så sätt att det förhållande att brottsligheten utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form utgår som försvårande omständighet. Detta förhållande beaktas i stället som synnerligen försvårande enligt 2 a §.

2 a § Som synnerligen försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska det, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, beaktas om brottet *utgjort ett led i*

1. en brottslighet som utövats i organiserad form, eller

2. verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet.

Detsamma gäller om brottet inneburit eller skulle ha inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person eller en uppsåtlig framkallad fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom och brottet

1. har innefattat eller skulle ha innefattat användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne och begåtts på allmän plats eller en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats, eller

2. har haft bakgrund i eller varit ägnat att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne används.

I fall som avses i första eller andra stycket ska straffvärdet höjas till det dubbla, om inte den tilltalades roll i verksamheten eller övriga omständigheter motiverar en annan bedömning.

Paragrafen innehåller en uttömmande uppräkningslista av omständigheter som, vid sidan av vad som i övrigt gäller för varje särskild brottstyp, ska beaktas som synnerligen försvårande vid bedömningen av straffvärdet. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Paragrafen ändras på så sätt att det i första stycket införs en bestämmelse som tar sikte på alla brott som har samband med kriminella nätverk, samtidigt som de befintliga bestämmelserna om skjutningar och sprängningar på allmän plats respektive våldsamma konflikter utvidgas och placeras som ett andra stycke i paragrafen. I ett nytt tredje stycke ges närmare anvisningar om vilken betydelse som omständigheterna ska tillmätas vid straffvärdebedömningen.

Första stycket första punkten avser brott som utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form. Uttrycket är avsett att ha samma innebörd som det haft i hittillsvarande 2 § sjätte punkten, där det leddet tas bort (jfr prop. 2009/10:147 s. 43 och 44). För att brottsligheten ska anses ha *utövats i organiserad form* är det således inte tillräckligt att brottet har skett i samverkan. Å andra sidan krävs det inte att brottet kan knytas till en mer permanent eller i alla avseenden tydligt avgränsad organisation. Det är inte heller en förutsättning att den utövade brottsligheten är av ett visst allvar. Däremot krävs att brottet har begåtts inom ramen för en struktur där flera personer samverkat för att begå brott, att sammanslutningen eller nätverket i fråga har varit av viss kontinuitet och att dess syfte att begå brott har sträckt sig längre än till enbart det ifrågavarande brottet. Ett exempel på brottslighet som utövats i organiserad form kan vara fickstölder som begåtts av en grupp av personer. Ett annat exempel är illegal indrivningsverksamhet, narkotikaförsäljning, bedrägerier eller brottslighet riktad mot

välfärdssystemen som en gruppering ägnat sig åt. Bestämmelsen kan vara tillämplig även om brottet begåtts inom en sammanslutning eller ett nätverk med delvis legal verksamhet. Vad som avses med att brottet har utgjort ett led i den aktuella brottsligheten beskrivs närmare nedan.

Andra punkten i första stycket är avsett att träffa brottslighet inom de kriminella nätverk som saknar en iakttagbar organiserad form. Bestämmelsen i denna del är tillämplig om brottet utgjort ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet. För att det ska anses vara fråga om en *grupp av personer* måste minst två personer ingå i konstellationen. Vilka och hur många personer som ingår kan variera över tid. Det måste således vara bevisat att det genomgående funnits minst två personer i gruppen, men däremot inte vilka dessa personer är med riktiga namn eller annan korrekt identitetsuppgift. Det ställs inte upp några särskilda krav på gruppens sammansättning, struktur eller ändamål. Allt ifrån löst sammansatta förorts- och stadsdelsbaserade nätverk och tillfälliga projektkonstellationer till väletablerade kriminella organisationer och släktbaserade nätverk kan träffas. Också grupper som utövar allvarlig brottslighet inom ramen för en ideell eller ekonomisk förening, ett bolag eller annan juridisk person omfattas. Det gäller även om verksamheten till viss eller huvudsaklig del bedrivs i laglig form.

Huruvida brottsligheten som gruppen utövar uppfyller kravet på att den ska vara *allvarlig* får avgöras genom en samlad bedömning i det enskilda fallet utifrån vad som är känt om de brott som kan knytas till gruppen. Kravet är inte avgränsat till några särskilda brottstyper. Brottsligheten kan t.ex. innefatta olika former av våld och hot såväl som narkotikabrott, vapenbrott, tillgreppsbrott, välfärdsbrott, bedrägerier och annan ekonomisk brottslighet. Även planerade brott, som nått den punkt där gärningen är straffbar, kan beaktas. Det krävs inte att åklagaren i alla avseenden kan precisera vilka konkreta brott som har begåtts inom gruppen. De omständigheter som åklagaren stödjer sig på måste dock vara så klara att det är möjligt att med tillräcklig grad av säkerhet dra slutsatsen att gruppen ägnar sig åt allvarlig brottslighet. I praktiken kan fällande domar bli ett viktigt bevismedel.

Det uppskattade straffvärdet för den brottslighet som kan knytas till gruppen kan tjäna som ett riktmärke vid bedömningen. Som utgångspunkt bör det anses vara fråga om allvarlig brottslighet om ett sammantaget straffvärde kan bedömas nå upp till eller överstiga fängelse i fyra år. I det ligger att straffvärdet för de enskilda brotten i och för sig kan understiga fyra år. Eftersom det inte krävs att åklagaren i alla avseenden kan precisera vilka konkreta brott som har begåtts inom gruppen kan domstolens bedömning i denna del inte basera sig på annat än uppskattningar. Att det uppskattade straffvärdet endast är ett riktmärke för bedömningen innebär dessutom att även brottslighetens karaktär, sedd i ljuset av bestämmelsens syften, kan vägas in i bedömningen. Det gäller i synnerhet om brottslighetens straffvärde ligger nära det angivna riktmärket om fyra år.

Att brottsligheten kan karaktäriseras som en *verksamhet* innebär inte att personerna i gruppen måste vara yrkeskriminella eller att brottsligheten behöver vara likartad eller utgöra den dominerande aktiviteten inom gruppen. Inte heller innebär det att det behöver finnas en fast struktur, uttalad rollfördelning eller ett gemensamt syfte att uppnå vinst eller liknande. Det bör dock krävas att de kriminella aktiviteterna inom gruppen

antar någon form av mönster. Enstaka spontana brott som begås i grupp kan alltså inte i sig konstituera en verksamhet.

En förutsättning för tillämpningen av såväl den första som andra punkten är att brottet har utgjort ett *led i* den brottsliga verksamheten. Detta innebär att brottet ska ha haft ett naturligt samband med denna. Det skulle också kunna uttryckas så att brottet passar in i konstellationens eller gruppens kriminella profil. Därmed kommer exempelvis en narkotikaöverlåtelse som begås av någon som ingår i en stödliga att falla utanför regleringen. När gruppen verkar inom ett bredare brottsfält, där t.ex. såväl narkotika-brottslighet som våldsbrottslighet, utpressning och liknande ingår, kan saken vara mer svårbedömd. Inte heller i dessa fall bör emellertid brott som framstår som väsensskilda från gruppens brottsliga verksamhet ses som ett led i denna. Detsamma gäller brott som kan sägas vara hänförliga till den rent personliga sfären, såsom ett rattfylleri eller eget bruk av narkotika. Att brottet har begåtts av någon som deltar i en kriminell gruppering är alltså inte tillräckligt. Det är inte heller något krav att den tilltalade kan sägas ingå i en sådan gruppering. Också gärningar utförda av någon utomstående för en grups räkning omfattas. En annan sak är att den tilltalades eventuella tillhörighet till en viss grupp kan få betydelse i bevishänseende.

En tillämpning av första stycket förutsätter inte, vare sig enligt första eller andra punkten, att den brottslighet som åtalet avser är allvarlig. Vad som sägs ovan om allvarlig brottslighet i förhållande till den andra punkten gäller alltså inte den brottslighet som är under bedömning i det aktuella målet, utan den som generellt utövas inom gruppen. Det betyder att båda punkterna i första stycket kan bli tillämpliga även när det brott som åtalet avser framstår som jämförelsevis lindrigt. Det kan t.ex. gälla försäljning av någon enstaka dos narkotika som utgjort ett led i sådan brottslighet som avses i stycket.

Det ovan sagda ska inte uppfattas så att domstolen är förhindrad att beakta andra brott som prövas i samma mål vid bedömningen av om brottsligheten inom gruppen är allvarlig eller om den utövats i organiserad form. Rör det sig om exempelvis en bedrägerihärva med flera tilltalade i samma mål kan alltså vart och ett av brotten anses utgöra ett led i en sådan allvarlig respektive organiserad brottslig verksamhet som avses i bestämmelsen redan med beaktande av de övriga brott som de tilltalade samtidigt döms till ansvar för i målet.

I *andra stycket* finns bestämmelser avseende våldsamma uppgörelser som tidigare var placerade i paragrafens första och enda stycke. Som en gemensam begränsning gäller att endast vissa typer av brott omfattas av regleringen. Tillämpningsområdet utvidgas i denna del på så sätt att det, förutom allvarliga angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person, även innefattar brott som inneburit *en uppsåtlig framkallad fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom*. Det innebär att brotten mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse kan träffas, men däremot inte t.ex. allmänfarlig vårdslöshet eller framkallande av fara för annan, om inte faran framkallats uppsåtligt. I fråga om vad som avses med ett *allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person* hänvisas till tidigare förarbeten (prop. 2022/23:53 s. 72, 73 och 149 samt prop. 2009/10:147 s. 40–42). I andra stycket görs även ett tillägg att brott som *skulle ha inneburit* ett angrepp eller en fara av angivet slag omfattas. Det betyder att såväl försök som förberedelse och stämpling kan träffas av regleringen.

Första punkten i andra stycket tar sikte på skjutningar och sprängningar på allmän och annan liknade plats, oavsett samband med kriminella nätverk, och motsvarar i huvudsak den första punkten i den hittillsvarande regleringen. En förutsättning för att bestämmelsen ska vara tillämplig är att brottet innefattat eller skulle ha innefattat användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne. Innebörden av begreppen *skjutvapen*, *sprängämne* och *annat liknande ämne* är densamma som hittills (prop. 2022/23:53 s. 69 och 150). Detsamma gäller begreppet *användning*. Med det senare avses således att man avlossat, eller försökt avlossa, skjutvapnet eller har fått ett sprängämne eller liknande att explodera eller försökt att få det att göra det. Rena innehav av skjutvapen och sprängämnen eller liknande träffas därmed inte av bestämmelsen. Av tillägget att brottet *skulle ha innefattat* användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne följer dock att innehav träffas om gärningen utgör förberedelse till ett brott som, om det hade fullbordats, skulle ha innefattat användning av ett sådant brottsverktyg. Även stämpling till sådana brott träffas genom det angivna tillägget i punkten.

Ytterligare en förutsättning för att första punkten ska vara tillämplig är att brottet har begåtts på *allmän plats eller annan plats där människor brukar samlas eller har samlats*. Begreppen har, liksom enligt den hittillsvarande regleringen, samma innebörd som i 9 kap. 1 a § 1 vapenlagen (prop. 2022/23:53 s. 69, 70 och 150 samt jfr prop. 2013/14:226 s. 47 och Högsta domstolens dom den 3 december 2025 i mål B 4055-25).

Andra punkten avser brott som haft bakgrund i eller varit ägnat att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne används och motsvarar den andra punkten i den hittillsvarande regleringen. Tidigare förarbeten är fortsatt vägledande i denna del (prop. 2022/23:53 s. 70–72 och 150–152). Till följd av att tillämpningsområdet för hela andra stycket (hittillsvarande första stycket) utvidgas till att också avse brott som innebär en uppsåtligen framkallad fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom, omfattas numera dock genomgående t.ex. även sprängningar rubricerade som allmänfarlig ödeläggelse, i de fall brottet haft bakgrund i eller varit ägnat att framkalla en sådan konflikt som avses i bestämmelsen. Även försök, förberedelse och stämpling till de aktuella brottstyperna omfattas av bestämmelsen om det finns en konfliktkoppling av angivet slag. Det kan då exempelvis handla om en planerad sprängning som utgör en hämndaktion för ett tidigare sådant brott.

I *tredje stycket*, som är nytt, ges närmare anvisningar om vilken betydelse som omständigheterna i första och andra stycket ska tillmätas vid straffvärdebedömningen. Av bestämmelsen följer att utgångspunkten är att straffvärdet ska höjas till det dubbla. Avser bedömningen exempelvis en misshandel bör dubbleringen, om inga andra försvårande omständigheter är för handen, utgå från det straffvärde som kan bedömas föreligga med hänsyn till den av uppsåt täckta skada eller smärta som gärningen har orsakat. Om ett gemensamt straff ska mätas ut för flera brott som träffas av regleringen kan det ofta vara lämpligt att först dubblera straffvärdet för varje enskilt brott, för att därefter göra en samlad bedömning av brottsligheten som helhet, med tillämpning av de principer som gäller vid straffmätning av flerfaldig brottslighet.

Av bestämmelsen framgår vidare att det är möjligt att avvika från utgångspunkten att straffvärdet ska dubbleras om den tilltalades roll i verksamheten eller övriga omständigheter motiverar det. Liksom vid andra straffvärdebedömningar blir det således ytterst fråga om en värdering av hur allvarligt det specifika brottet är. Avsteg från den angivna utgångspunkten kräver dock att det finns konkreta omständigheter i det enskilda fallet som talar för en annan bedömning. Om den tilltalade haft en ledande eller annan central roll i verksamheten eller gruppen, bör avsteg i mildrande riktning i princip inte komma i fråga. I sådana fall kan det, beroende på omständigheterna i övrigt, tvärtom tänkas bli aktuellt med en kraftigare skärpning än det dubbla. Är det å andra sidan uppenbart att den tilltalade utnyttjats av andra med större makt kan en mindre höjning än det dubbla däremot vara befogad. En mindre höjning kan också vara motiverad i vissa fall där den tilltalade befinner sig långt ner i den kriminella hierarkin eller haft en perifer roll i den kriminella grupperingen. Detsamma gäller när den tilltalade själv inte kan sägas ingå i den kriminella grupperingen, men på ett otillbörligt sätt har förmåtts begå brott för gruppens räkning. Så kan exempelvis vara fallet när det rör sig om en familjemedlem eller flickvän till en gängkriminell som efter påtryckningar har förvarat vapen eller narkotika i sin bostad. Ett annat exempel kan vara om någon, som på grund av missbruk eller annat förhållande befinner sig i en utsatt situation, utnyttjats som målvakt i en penningtvättshärva eller när en underårig person pressats till att agera "springpojke" i en narkotikaverksamhet.

Att den tilltalade befinner sig längre ned i den kriminella hierarkin eller för den delen inte kan sägas ingå i den kriminella grupperingen kan dock inte utan vidare tas till intäkt för att det finns skäl för en mildare bedömning. Ett tydligt exempel på när straffvärdet i ett sådant fall normalt bör höjas till det dubbla är när någon, för en kriminell grupps räkning, åtar sig att utföra ett våldsdåd mot betalning. Även i andra fall när en utomstående person begått brott inom ramen för ett ömsesidigt samarbete med en kriminell gruppering bör det sällan finnas skäl att avvika från utgångspunkten.

Av central betydelse vid bedömningen är också gärningens farlighet och karaktär. Om gärningen, på grund av det sammanhang i vilket den begåtts, haft påtagligt hänsynslösa eller samhällsfarliga inslag eller annars varit av systemhotande natur bör en lägre höjning än det dubbla normalt inte komma i fråga. Om gärningen endast i mindre grad är förenad med en sådan skada eller fara på samhällsnivå som bestämmelsen är avsedd att fänga, kan det däremot finnas utrymme för en lägre höjning. Vid tillämpningen av andra punkten i första stycket gäller det i vart fall om även den brottsliga verksamhet i vilken gärningen ingått, relativt sett, är av mindre samhällsfarlig karaktär. Också gärningens koppling till den brottsliga verksamheten bör kunna beaktas. Om brottet visserligen utgjort ett led i den brottsliga verksamheten, men varit av underordnad betydelse för denna, kan utrymmet för att gå under en dubblering öka. Vid tillämpningen av andra stycket bör risken för att utomstående ska komma till skada tillmätas stor betydelse. Det kan t.ex. handla om hur välbesökt den aktuella platsen varit vid brottstillfället, hur kraftigt ett sprängämne som använts vid gärningen varit och andra förhållanden som inverkar på faran för tredje man.

Sådana fall där båda styckena i paragrafen är tillämpliga, t.ex. när gärningen ingått som ett led i en kriminell grupperings verksamhet (första stycket andra punkten) och innefattat skjutning eller sprängning på allmän plats eller liknande (andra stycket första punkten) bör i många fall betraktas som särpräglade allvarliga. Om exempelvis en grov misshandel i kriminell miljö begås genom skottlossning på allmän plats, med den fara för allmänheten som detta typiskt sett innebär, bör därför straffvärdet normalt höjas till det dubbla, även om brottet endast haft en svag koppling till verksamheten eller gärningspersonen befunnit sig långt ner i den kriminella hierarkin.

Sådana omständigheter som anges i 3 § kan ge skäl för en mildare bedömning än den som följer av utgångspunkten om ett dubblerat straffvärde. Ett exempel på det kan vara när gärningen, utan att vara fri från ansvar, är sådan som avses i 24 kap. Även sådana omständigheter som anges i 23 kap. 5 § kan motivera avsteg från utgångspunkten.

Som framgår av det föregående kan det i undantagsfall vara motiverat att höja straffvärdet med mer än det dubbla. Det kan då tänkas handla om brott som begåtts av någon med en ledande roll i den kriminella grupperingen och som inneburit en samhällsfara som gått långt utöver den mer direkta skada som gärningen orsakat. Hur stort genomslag vid straffvärdebedömningen som omständigheterna kan ges i de allvarligaste fallen följer ytterst av möjligheterna att tillämpa ett förhöjt straffmaximum i 26 kap. 2 a §.

10.2 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

24 kap.

1 § Den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer får häktas, om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes *förhållanden* eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon

1. avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff,
2. genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning, eller
3. fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Häktning ska ske om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas och misstanken avser

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader,
2. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, eller
3. grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning eller hedersförtryck enligt 4 kap. 4 a eller 4 e § brottsbalken.

Häktning får ske endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Kan det antas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter, får häktning inte ske.

I paragrafen regleras de grundläggande förutsättningarna för häktning. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

Tillämpningsområdet för den s.k. häktningspresumtionen vid allvarliga brott i *andra stycket* utvidgas till att också vara tillämplig vid försök, förberedelse eller stämpling till ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Presumtionens tillämplighet är alltså vid dessa osjälvständiga brottsformer beroende av den straffskala som föreskrivs för det fullbordade brottet, men också att brottet i fråga är kriminaliserat på försöks-, förberedelse- eller stämplingsstadiet. Häktningspresumtionen utvidgas vidare så den även omfattar tre särskilt uppräknade brottstyper: grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning och hedersförtryck. Detta gäller även om dessa brott har ett lägre minimistraff än vad som annars krävs för att presumtionen för häktning ska vara tillämplig.

Paragrafen ändras även språkligt och redaktionellt.

27 kap.

18 a § Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,
2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken,
3. grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, sexuellt ofredande mot barn eller grovt sexuellt ofredande mot barn enligt 6 kap. 2 § tredje stycket, 5 §, 6 §, 8 §, 9 § eller 10 § första eller tredje stycket brottsbalken,
4. kontakt för att träffa ett barn i sexuell syfte enligt 6 kap. 10 a § brottsbalken,
5. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation,
6. utpressning enligt 9 kap. 4 § första stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader,
7. sabotage enligt 13 kap. 4 § brottsbalken,
8. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1 §, 3 § första eller andra stycket, 5 a § eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,
9. mened *som inte är mindre allvarlig* enligt 15 kap. 1 § första stycket brottsbalken,
10. grovt barnpornografibrott eller barnpornografibrott som inte är ringa enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken,
11. övergrepp i rättsak eller skyddande av brottsling enligt 17 kap. 10 § första eller fjärde stycket eller 11 § första eller andra stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader,
12. grovt skyddande av brottsling enligt 17 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken,
13. brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 5 § brottsbalken,
14. spioneri, utlandsspioneri, obehörig befattningsmed hemlig uppgift, grovt obehörig befattningsmed hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 5, 6 a, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,
15. grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott,
16. grovt insiderbrott enligt 2 kap. 1 § tredje stycket lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden,

17. företagsspioneri eller olovligt röjande av teknisk företagshemlighet enligt 26 eller 26 a § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makt räknas,

18. deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666),

19. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–5, 7, 8, 10 eller 12–18, om en sådan gärning är belagd med straff,

20. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 6, 9 eller 11, om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i tre månader,

21. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år, eller

22. flera brott, om

a) en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehaft av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

I paragrafen regleras i vilka fall hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas om någon är skäligen misstänkt för brott. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.

Andra stycket ändras i två hänseenden. Det hittillsvarande förbehållet i *ffjärde punkten*, om det kan antas att brottet inte leder endast till böter, utgår eftersom böter inte längre ingår i straffskalan för brottet kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte. I *nionde punkten* utgår den hittillsvarande begränsningen om att brottets straffvärde kan antas överstiga fängelse i tre månader, eftersom minimistraffet för mened höjs till fängelse i sex månader. Det förtydligas också att punkten gäller mened som inte är mindre allvarlig.

18 b § Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får även användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott som avses i andra stycket, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken,

3. våldtäkt eller våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 1 § första stycket eller 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

4. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation,
 5. utpressning enligt 9 kap. 4 § första stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,
 6. grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,
 7. allmänfarlig ödeläggelse eller grovt sabotage enligt 13 kap. 3 § första stycket eller 5 § brottsbalken,
 8. krigsanstiftan eller grovt utlandsspioneri enligt 19 kap. 2 eller 6 b § brottsbalken,
 9. grovt narkotikabrott enligt 3 § första stycket narkotikastrafflagen (1968:64),
 10. grov narkotikasmuggling enligt 6 § *fjärde* stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,
 11. grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott,
 12. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666),
 13. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 3, 4, 7, 8, 10, 13, 14, 17 eller 18,
 14. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 12 eller 13, om en sådan gärning är belagd med straff,
 15. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 2, 4, 5 eller 11, om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i ett år,
 16. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år, eller
 17. flera brott, om
 - a) det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person,
 - b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år,
 - c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och
 - d) det för vart och ett av brotten inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.
- Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som
1. det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda, eller
 2. det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

I paragrafen regleras i vilka fall hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.

Straffvärdebegränsningarna i *andra stycket andra* respektive *fjärde punkten* samt *elfte punkten* (hittillsvarande trettonde punkten) utgår. Därutöver utgår de hittillsvarande *tionde* och *tolfte punkterna* som avser grovt vapenbrott och grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor. Vidare utgår brotten grov vapensmuggling och grov smuggling av explosiv vara enligt 6 a § tredje stycket respektive 6 b § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling ur *tionde punkten* (hittillsvarande elfte punkten). Därtill ändras hänvisningen avseende grov narkotikasmuggling i samma punkt till 6 § *fjärde* stycket lagen om straff för smuggling. I *fjortonde punkten*

(hittillsvarande sextonde punkten) görs också vissa redaktionella ändringar. Eftersom ett antal punkter utgår justeras punktnumreringen.

10.3 Förslaget till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

4 § Om brott som avses i 2 § är att anse som grovt, döms för grovt skattebrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om det rör mycket betydande belopp, om gärningsmannen använt falska handlingar eller vilseledande bokföring eller om förfarandet ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av synnerligen farlig art.

I paragrafen straffbeläggs grovt skattebrott. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.15.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för brottstypen höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt skattebrott är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och skattebrott av normalgraden (2 § skattebrottslagen), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt skattebrott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

I övrigt görs en språklig ändring.

10.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

5 § Om ett brott som avses i 3 § är att anse som grovt, döms för grov smuggling till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning, om gärningen med hänsyn till omständigheterna kring införseln, utförseln eller förfogandet varit av särskilt farlig art eller om gärningen annars inneburit en allvarlig kränkning av ett betydande samhällsintresse.

I paragrafen straffbeläggs grov smuggling. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.16.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för brottstypen höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grov smuggling är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och smuggling av normalgraden (3 § lagen om straff för smuggling), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grov smuggling. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning höjs för normalgradsbrottet.

Övriga ändringar är endast språkliga.

10 § Om ett brott som avses i 8 § är att anse som grovt, döms för grovt tullbrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen rört mycket betydande belopp, om gärningsmannen använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs grovt tullbrott. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.16.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för brottstypen höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt tullbrott är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och tullbrott av normalgraden (8 § lagen om straff för smuggling), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt tullbrott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

Övriga ändringar är endast språkliga.

13 § Om ett brott som avses i 12 § första stycket är att anse som grovt, döms för grov olovlig befattning med smuggelgods till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning, om gärningen avsett befattning med varor som varit föremål för brott varigenom tull, annan skatt eller avgift till mycket betydande belopp har undandragits det allmänna eller felaktigt återbetalats eller tillgodoräknats någon eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs grov olovlig befattning med smuggelgods. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.16.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för brottstypen höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grov olovlig befattning med smuggelgods är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och brott av normalgraden (12 § lagen om straff för smuggling), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt brott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

Övriga ändringar är endast språkliga.

10.5 Förslaget till lag om ändring i bidragsbrottslagen (2007:612)

3 § Om brott som avses i 2 § är grovt, döms för grovt bidragsbrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. brottet rört betydande belopp,
2. den som begått brottet använt falska handlingar, eller

3. gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

I paragrafen straffbeläggs grovt bidragsbrott. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.17.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för brottstypen höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt bidragsbrott är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och bidragsbrott av normalgraden (2 § bidragsbrottslagen), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt bidragsbrott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning höjs för normalgradsbrottet.

Övriga ändringar är endast språkliga och redaktionella.

10.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott

5 § Är brott som avses i 3 eller 4 § grovt, döms för grovt penningtvättsbrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett betydande värden, om de brottsliga åtgärderna har ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs grovt penningtvättsbrott. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.18.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för brottstypen höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt penningtvättsbrott är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och penningtvättsbrott av normalgraden (3 och 4 §§ lagen om straff för penningtvättsbrott), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt penningtvättsbrott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för grovt penningtvättsbrott att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

Ändringen i *andra stycket* är endast språklig.

7 § Den som, i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i sådant syfte som anges i 3 §, döms för näringspenningtvätt till fängelse i högst två år.

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Är brottet ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Till samma straff döms den som i annat fall än som anges i första stycket medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i sådant syfte som anges i 3 §.

I paragrafen straffbeläggs näringspenningtvätt. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.18.

Andra stycket ändras så att minimistrafvet för näringspenningtvätt, grovt brott, höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för näringspenningtvätt, grovt brott, är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan det grova brottet och näringspenningtvätt av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som näringspenningtvätt, grovt brott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för den grova svårhetsgraden av brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

10.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden

2 kap.

1 § För *insiderbrott* döms

1. den som har insiderinformation och som för egen eller någon annans räkning förvärvar eller avyttrar finansiella instrument som informationen rör genom handel på värdepappersmarknaden, eller ändrar eller återkallar en order avseende sådana finansiella instrument,

2. den som har insiderinformation och som råder eller uppmanar någon annan att förvärva eller avyttra finansiella instrument som informationen rör genom handel på värdepappersmarknaden, eller att ändra eller återkalla en order avseende sådana finansiella instrument, eller

3. den som följer ett sådant råd eller en sådan uppmaning som avses i 2 genom att förfara på det sätt som anges i 1, om rådet eller uppmaningen grundar sig på insiderinformation.

Straffet är fängelse i högst två år.

Om brott som avses i första stycket med hänsyn till gärningsmannens ställning, den vinning för gärningsmannen som brottet medfört eller övriga omständigheter är grovt, döms för *grovt insiderbrott* till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Om gärningen är ringa döms det inte till ansvar.

I paragrafen straffbeläggs insiderbrott och grovt insiderbrott. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.19.

Tredje stycket ändras så att minimistrafvet för grovt insiderbrott höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt insiderbrott är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och insiderbrott av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt insiderbrott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för grovt insiderbrott att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

4 § För *marknadsmanipulation* döms

1. den som genomför en transaktion, lägger en order eller annars agerar på ett sätt som ger falska eller vilseledande signaler avseende pris, tillgång eller efterfrågan på finansiella instrument eller spotavtal avseende råvaror som relaterar till instrumenten,

2. den som genomför en transaktion, lägger en order eller annars agerar på ett sätt som låser fast priset på ett eller flera finansiella instrument eller spotavtal avseende råvaror som relaterar till instrumenten, på en onormal eller konstlad nivå,

3. den som genomför en transaktion, lägger en order eller annars agerar på ett sätt som påverkar priset på finansiella instrument eller spotavtal avseende råvaror som relaterar till instrumenten, genom att utnyttja falska förespeglingar eller andra slag av vilseledande eller manipulationer,

4. den som sprider information som ger falska eller vilseledande signaler avseende pris, tillgång eller efterfrågan på finansiella instrument eller spotavtal avseende råvaror som relaterar till instrumenten, eller som låser fast priset på ett eller flera sådana instrument eller spotavtal på en onormal eller konstlad nivå, eller

5. den som sprider falska eller vilseledande uppgifter, tillhandahåller oriktiga eller vilseledande ingångsvärden eller på annat sätt manipulerar beräkningen av ett referensvärde.

Straffet är fängelse i högst två år.

Om brottet med hänsyn till omfattningen av manipulationen, gärningsmannens ställning eller övriga omständigheter är grovt, döms för grovt marknadsmanipulation till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Om gärningen är ringa döms det inte till ansvar.

I paragrafen straffbeläggs marknadsmanipulation och grovt marknadsmanipulation. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.19.

Tredje stycket ändras så att minimistrafvet för grovt marknadsmanipulation höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt marknadsmanipulation är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och marknadsmanipulation av normalgraden, utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt marknadsmanipulation. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

10.8 Förslaget till lag om ändring i subventionsbrottslagen (2025:1267)

6 § Om brott som avses i 4 § är grovt, döms för grovt subventionsbrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas *om*

1. brottet rört betydande belopp,
2. den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller
3. gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

I paragrafen straffbeläggs grovt subventionsbrott. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.20.

Första stycket ändras så att minimistrafvet för brottstypen höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt subventionsbrott är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och brott av normalgraden (4 § subventionsbrottslagen), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt subventionsbrott. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

Ändringarna i *andra stycket* är endast redaktionella.

9 § Om brott som avses i 8 § är grovt, döms för grovt subventionsmissbruk till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig art.

I paragrafen straffbeläggs grovt subventionsmissbruk. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.20.

Paragrafen ändras så att minimistrafvet för brottstypen höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Höjningen av minimistrafvet för grovt subventionsmissbruk är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och brott av normalgraden (8 § subventionsbrottslagen), utan att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt subventionsmissbruk. Samtidigt medför höjningen av minimistrafvet för det grova brottet att det praktiskt tillgängliga utrymmet för straffmätning ökar för normalgradsbrottet.

Sammanfattning av betänkandet En straffreform (SOU 2025:66) i relevanta delar

Bilaga 1

Vårt uppdrag

Vår övergripande uppgift har bestått i att göra en översyn av straffskalorna och reformera påföljdssystemet. Syftet med uppdraget har varit att straffskalorna på ett bättre sätt än i dag ska återspegla brottens allvar och att påföljderna som döms ut ska framstå som rimliga och rättvisa. Inom ramen för reformen har vi bl.a. haft i uppdrag att

- genomföra en översyn av straffskalorna för de enskilda brotten och föreslå ändringar av de yttre begränsningarna för straffskalorna,
- föreslå ändringar som säkerställer en nyanserad och differentierad straffmätning där försvarande omständigheter får större genomslag,
- överväga och, oavsett ställningstagande i sak, föreslå en modell för straffmätning av flerfaldig brottslighet som innebär att de tre allvarligaste brotten räknas fullt ut och att det först därefter blir aktuellt med straffreduktion,
- överväga och, oavsett ställningstagande i sak, föreslå en straffskärpningsbestämmelse som tar sikte på alla brott som har samband med kriminella nätverk,
- överväga och, oavsett ställningstagande i sak, föreslå ändringar som innebär att billighetsskäl (29 kap. 5 § brottsbalken) utmönstras eller i vart fall ges en mer begränsad betydelse för påföljdsbestämningen,
- föreslå ändringar av påföljderna och reglerna om val av påföljd,
- föreslå ändringar som innebär att presumptionen för häktning vid allvarlig brottslighet ska gälla i fler fall, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Vårt uppdrag har inte omfattat straffansvar och påföljdsbestämning för allvarligt psykiskt störda lagöverträdare. Uppdraget har inte heller omfattat de särskilda påföljdsreglerna för unga lagöverträdare eller reglerna om villkorlig frigivning och om straffskärpning för återfall.

Utredningens förslag i relevanta delar

En översyn av straffskalorna

Behovet av en översyn

Vi har haft i uppdrag att se över straffskalorna för de enskilda brotten och föreslå de ändringar som bedöms vara nödvändiga för att straffskalorna ska återspegla brottens allvar. Översynen har gällt både brotten i brottsbalken och sådana straffskalor som finns i annan lagstiftning (den s.k. specialstraffrätten). Uppdraget har omfattat att föreslå ändringar såväl i de enskilda straffskalorna som av de yttre begränsningarna för straffskalorna. Den överlappning som finns mellan olika grader av gradindelade brott har vi haft i uppdrag att föreslå begränsningar av eller, om det bedöms vara lämpligt, helt avskaffa. Dessutom har vi haft i uppdrag

att föreslå nödvändiga följdändringar, exempelvis vad gäller regleringen om omvandling av fängelse på livstid.

Utformningen av de nuvarande straffskalorna är resultatet av överväganden som har gjorts vid olika tillfällen genom åren. Lagrådet och remissinstanser har upprepade gånger i olika lagstiftningsärenden påpekat att det finns ett behov av en mer övergripande och sammanhållen översyn av straffskalorna. Någon mer enhetlig bedömning av straffskalorna har emellertid inte gjorts i närtid. Många straffskalor har varit oförändrade under en längre tid. Vissa fördes till och med över oförändrade till brottsbalken när den trädde i kraft 1965. Andra straffskalor har samtidigt varit föremål för ett flertal förändringar genom åren. Samtidigt kan synen på hur allvarliga olika brott bör anses vara och i förlängningen hur straffskalorna bör vara utformade påverkas av samhällsutvecklingen. De nuvarande straffskalornas utformning, sedda som en helhet, vilar alltså på en relativt bräcklig grund. Det har därför framstått som angeläget med ett helhetsgrepp om straffskalornas utformning.

De förhållanden som bör vara styrande för straffskalornas utformning

Vår översyn av straffskalorna har gjorts med utgångspunkten att skalorna ska återspegla allvaret (eller svårheten) i brottsligheten. I sammanhanget är principerna om proportionalitet och ekvivalens centrala. Dessa principer innebär att svårare brott ska bestraffas strängare än lindrigare brott och att lika allvarliga brott ska bestraffas lika strängt.

Om andra hänsyn än allvaret i brottsligheten tillåts påverka straffskalornas utformning, riskerar det att bidra till att det framstår som oklart och oförutsägbart vilka brott som förtjänar vilka straff. Det skulle också försvåra möjligheterna att kunna få en uppfattning om hur allvarligt lagstiftaren i själva verket har ansett att ett visst brott är genom att jämföra olika straffskalor. Straffskalornas utformning ska alltså inte påverkas av andra hänsyn än allvaret i brottsligheten. Bedömningen av allvaret i en viss typ av brottslighet består i en värdering av den skada, kränkning eller fara ett visst brott typiskt sett kan sägas innebära. Antaganden om straffets allmän- eller individualpreventiva effekter bör inte läggas till grund för bedömningen av straffnivåerna.

En annan utgångspunkt för vår översyn har varit att straffskalorna bör ha en tillräcklig spännvidd, vars omfattning kan variera mellan olika brott. Det bidrar till att straffet kan bestämmas på ett nyanserat sätt i det enskilda fallet. Avsikten har vidare varit att de ändringar vi föreslår av straffskalorna inte ska påverka gränsdragningen mellan olika svårhetsgrader av brott. Avseende överlappningen mellan straffskalorna för olika grader av brott har vi bedömt att det praktiska behovet av överlappningen är begränsat, men att det inte är påkallat att avskaffa den för samtliga gradindelade brott. Vår översyn av straffskalorna har gjorts med det förhållandet att straffskalorna vid gradindelade brott inte bör överlappa varandra mer än nödvändigt i åtanke. Översynen innebär i många fall att överlappningarna blir mindre.

I syfte att uppnå ett så ändamålsenligt system som möjligt föreslår vi att allmänt fängelseminimum höjs från 14 dagar till en månad. Nivån för det antal dagsböter som ska kunna dömas ut anser vi dock kan lämnas oförändrad.

Brottsbalken innehåller en begränsning som innebär att fängelse på viss tid inte får överstiga tio år, när livstids fängelse inte är föreskrivet för brottet. Den tioårsgränsen har historiska skäl och har numera spelat ut sin roll. Vi föreslår därför att den tas bort. I stället ska fängelse kunna dömas ut på viss tid eller på livstid enligt vad som framgår av straffskalan för brottet eller annars är särskilt föreskrivet. Därigenom kan straffskalorna utformas på ett mer nyanserat sätt, utifrån hur allvarligt det finns anledning att se på de olika brotten. Konkret möjliggör det att längre straff än tio år kan föreskrivas för grova och synnerligen grova grader av vålds- och sexualbrott där maximistrafen i dag är fängelse i högst tio år och livstids fängelse inte är föreskrivet. Även i övrigt bör minimi- och maximistrafen som anges i de enskilda straffskalorna kunna bestämmas på ett så nyanserat sätt som möjligt.

Det längsta tidsbestämda fängelsestraffet som kan föreskrivas i straffskalor, fängelse i 18 år, anser vi bör lämnas oförändrat. När straffvärdet är så högt att det straffet inte räcker till får lagens strängaste straff – livstidsstraffet – användas. Eftersom gränsen på 18 år finns kvar föreslår vi inte ändringar av regleringen om omvandling av fängelse på livstid. Mot bakgrund av vårt förslag om en höjning av allmänt fängelseminimum till en månad föreslår vi dock att den kortaste tid till vilken böter som inte har betalats ska kunna förvandlas till fängelse ska höjas från 14 dagar till en månad.

Närmare ett femtiotal ändringar i straffskalor

Genomförandet av översynen

Antalet straffskalor som finns är mycket stort. Det finns inte någon sammanställning i lagtext eller i övrigt som anger de straffbestämmelser som finns utanför brottsbalken. Vid översynen av straffskalorna har vi inventerat och analyserat ett stort antal straffskalor i gällande författningar. Översynen har även inneburit att vi har haft anledning att gå igenom relevanta förarbetsuttalanden i tidigare lagstiftningsärenden som ett led i att fastställa bakgrunden till att en viss straffskala har fått den utformning som har kommit att bli fallet. Vi har också beaktat annat lagstiftningsarbete avseende straffskalor, inriktat på en eller flera straffskalor på specifika områden, som har pågått parallellt med vårt arbete.

Vi har genomfört översynen av straffskalorna med det förhållandet för ögonen att översynen bör resultera i praktiskt genomförbara förslag som är förenliga med våra förslag avseende övriga delar av påföljdssystemet. Ett ingångsvärde har varit att en analys av en viss straffskala kan leda till att det inte finns anledning att ändra den, även med beaktande av hur samhället har utvecklats sedan den infördes. Så kan vara fallet också när straffskalan inte har ändrats under en längre tid eller ens sedan brottsbalken infördes. Det förändrar dock inte det förhållandet att översynen av straffskalorna är bred och genomgripande.

Förslagen till ändringar av straffskalor baseras på de förhållanden vi anser bör ligga till grund för utformningen av straffskalor och avser många olika typer av brott. Vi föreslår närmare ett femtiotal ändringar i straffskalor i brottsbalken och i annan lagstiftning. En sammanfattande redogörelse över ändringarna ges i det följande.

Brotten mot liv och hälsa

Brottskatalogen i brottsbalken inleds med brotten mot liv och hälsa. För dessa brott föreslår vi flera straffskärpningar. Maximistrafvet för grov misshandel höjs från fängelse i sex år till fängelse i sju år. Vidare skärps straffskalan för synnerligen grov misshandel från fängelse i lägst fem och högst tio år till fängelse i lägst sex och högst tolv år. Minimistrafvet för vållande till annans död, grovt brott, höjs från fängelse i ett år till fängelse i två år. Dessutom höjs maximistrafvet för framkallande av fara för annan från fängelse i två år till fängelse i tre år.

Brotten mot frihet och frid

Även för brotten mot frihet och frid föreslår vi ändringar av flera straffskalor. Maximistrafvet för grovt olaga integritetsintrång höjs från fängelse i fyra år till fängelse i sex år. Därutöver skärps straffskalan för grovt dataintrång från fängelse i lägst sex månader och högst sex år till fängelse i lägst ett och högst åtta år.

Ärekränkingsbrotten

För ärekränkingsbrottens del föreslår vi att minimistrafvet för grovt förtal höjs från böter till fängelse och att förolämpning endast ska ha en straffskala, som föreskriver böter eller fängelse i högst sex månader.

Sexualbrotten

När det gäller sexualbrotten föreslår vi att maximistrafvet för både grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn höjs från fängelse i tio år till fängelse i tolv år. Vi föreslår också att minimistrafvet för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte inte längre ska vara böter utan i stället fängelse.

Brotten mot familj

Avseende brotten mot familj föreslår vi att maximistrafvet för egenmäktighet med barn höjs från fängelse i ett år till fängelse i två år. Utöver detta föreslår vi att straffskalan för egenmäktighet med barn, grovt brott, skärps från fängelse i lägst sex månader och högst fyra år till fängelse i lägst ett och högst sex år.

Förmögenhetsbrotten

Vi föreslår ett flertal ändringar av straffskalorna för förmögenhetsbrotten. För dessa brott kan det beskrivas som att en ny nivå etableras när det gäller minimistrafvet för de grova svårhetsgraderna, om fängelse i ett år i stället för fängelse i sex månader i många fall. Sådana ändringar av minimistrafvet föreslår vi för de grova svårhetsgraderna av stöld, bedrägeri, fordringsbedrägeri, subventionsmissbruk, olovlig befattningsmed betalningsverktyg, ocker, häleri, svindleri, förskingring, trolöshet mot huvud-

man, oredlighet mot borgenärer, försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning och skadegörelse. När det gäller grovt givande respektive tagande av muta höjs minimistrafvet ytterligare, från fängelse i sex månader till fängelse i ett år och sex månader. Dessutom ska minimistrafvet för tagande respektive givande av muta och handel med inflytande inte längre vara böter utan i stället fängelse. Därutöver höjs maximistrafvet för grovt ocker från fängelse i fyra år till fängelse i sex år.

Andra brott i brottsbalken

Utöver de ändringar av straffskalor som hittills har berörts föreslår vi ett antal ytterligare ändringar av straffskalor i brottsbalken för andra typer av brott. Som några exempel kan framhållas att minimistrafvet för mened höjs från allmänt fängelseminimum till fängelse i sex månader och att maximistrafvet för involverande av en underårig i brottslighet höjs från fängelse i fyra år till fängelse i sex år.

Straffskalorna i specialstraffrätten

Avseende specialstraffrätten har vi övervägt ett stort antal olika lagar som kan betecknas som mer eller mindre centrala. Vi föreslår ett flertal höjningar av minimistrafv för grova svårhetsgrader av brott, som motsvarar de vi föreslår för förmögenhetsbrotten i brottsbalken. Så är fallet för skattebrott, smuggling, tullbrott, olovlig befattningsmed smuggelgods, penningtvättsbrott, näringspenningtvätt, insiderbrott och marknadsmanipulation.

Skärpta straff för flerfaldig brottslighet

Närmare om vårt uppdrag och behovet av en reform

Vårt uppdrag i fråga om straffmätningen av flerfaldig brottslighet har gått ut på att föreslå förändringar av reglerna som medför att varje brott får betydelse för den samlade brottslighetens straffvärde. Mer precist har uppdraget i denna del varit att överväga och, oavsett ställningstagande i sak, föreslå en modell för straffmätning av flerfaldig brottslighet som innebär att de tre allvarligaste brotten räknas fullt ut och att det först därefter blir aktuellt med viss straffreduktion. Vi har därtill varit ålagd att föreslå ytterligare begränsningar av straffreduktionerna vid allvarliga brott mot person.

I uppdraget har också ingått att överväga och, oavsett ställningstagande i sak, föreslå ändringar av den gemensamma straffskalan i syfte att möjliggöra att livstids fängelse ska kunna komma i fråga för vissa allvarliga fall av upprepade vålds- och sexualbrott. Enligt direktiven bör det även vara möjligt att döma ut längre tidsbegränsade fängelsestraff vid flerfaldig brottslighet än vad som hittills varit fallet.

I dag finns ingen särskild bestämmelse som reglerar straffmätningen av flerfaldig brottslighet. Detta görs dock sedan länge med tillämpning av den s.k. asperationsprincipen. I praxis har vissa modeller för asperationsprincipens tillämpning utvecklats som går ut på att den samlade brottslighetens straffvärde som utgångspunkt räknas fram genom att olika kvotdelar av de enskilda brotten straffvärden läggs samman. Även om dessa modeller har förenklat rättstillämpningen och gjort den mer enhetlig, har de medfört dels

att det i hög utsträckning aspereras på ett likartat sätt trots att skälen för asperation inte alltid är lika starka, dels att varje tillkommande brott efter hand får en mycket liten – så småningom praktiskt sett ingen – inverkan på det totala straffet. Det har i sin tur lett till att den gemensamma straffskalans övre del sällan, och dess straffmaximum närapå aldrig, kommer till användning. Förutom att det därigenom etableras ett nytt straffmaximum som är lägre än det som lagstiftaren har bestämt, kan denna praxis ifrågasättas på den grunden att den riskerar att undergräva straffets förmåga att ge brottsoffer upprättelse och skada straffsystemets legitimitet. Det bör därför införas en särskild regel för straffmätningen av flerbildig brottslighet som ger ett ökat genomslag för tillkommande brott och inbjuder till mer nyanserade bedömningar.

En skärpning av den gemensamma straffskalan för fängelse på viss tid

För att anpassa den gemensamma straffskalan dels efter den nya regeln för straffvärdebedömningen av flerbildig brottslighet, dels efter de högre straffnivåer som kan förväntas följa av våra övriga förslag behöver denna skäras. Omvänt är en sådan skärpning också motiverad för att markera att tillkommande brott bör ges ett ökat genomslag vid den konkreta straffmätningen. Vi föreslår därför att ett gemensamt fängelsestraff på viss tid ska få överstiga det högsta maximistraffet enligt straffskalorna för brotten med det dubbla. Liksom hittills får straffet dock inte överstiga vare sig maximistraffen sammanlagda med varandra eller 18 år.

Förslaget gäller oberoende av om bestämmelsen om straffmätning av flerbildig brottslighet utformas enligt vårt huvudförslag eller enligt det alternativa förslaget.

En särskild bestämmelse om fängelse på livstid som gemensamt straff

Vidare föreslår vi att det införs en särskild bestämmelse om fängelse på livstid som gemensamt straff. Enligt denna ska livstids fängelse kunna dömas ut om flera av brotten har ett maximistraff som uppgår till fängelse i tolv år. Med de ändringar av straffskalorna som vi föreslår kommer brotten synnerligen grov misshandel, grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn ha ett sådant maximistraff (se ovan). Det innebär att ett gemensamt livstidsstraff exempelvis kan komma i fråga om någon har gjort sig skyldig till två grova våldtäkter och en rad andra allvarliga sexualbrott.

Skärpta straff för brott som har samband med kriminella nätverk

Närmare om vårt uppdrag och utgångspunkter för våra överväganden

När det gäller vårt uppdrag att överväga och, oavsett ställningstagande i sak, föreslå en straffskärpningsbestämmelse som tar sikte på alla brott som har samband med kriminella nätverk anges i direktiven för utredningen att vid tillämpningen av den nya bestämmelsen ska straffet motsvara det dubbla straff som annars skulle ha dömts ut, om inte tungt vägande skäl,

såsom påtvingat deltagande i organiserad brottslighet, talar för en mindre ökning än det dubbla. Bilaga 1

Det samhällshot som brott i kriminella nätverk utgör har blivit mer komplext och mångfacetterat än tidigare. Brottslighet som begås med koppling till kriminella nätverk kan därför ofta sägas vara särskilt allvarlig jämfört med brott utan en sådan koppling, oberoende av vilken brottstyp det rör sig om. För att de straff som döms ut för sådana brott ska återspegla allvaret i brottsligheten har vi funnit att en straffskärpningsreglering med ett bredare tillämpningsområde än den nuvarande är motiverad. Vi föreslår därför en ny straffskärpningsbestämmelse som inte är inriktad endast på våldsamma uppgörelser bland kriminella (jfr nuvarande 29 kap. 2 a § brottsbalken), utan som avser alla brott som har ett visst samband med kriminella nätverk eller i övrigt utgör led i organiserad brottslighet.

Tillämpningsområdet för en ny straffskärpningsbestämmelse

Den nya straffskärpningsbestämmelsen omfattar brott som ingått som ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet. Därutöver omfattar den vissa brott som avser skjutningar och sprängningar på allmän plats eller liknande, oavsett samband med kriminella nätverk. I sistnämnda avseende rör det sig om brott som innefattat, eller skulle ha innefattat, användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne på allmän plats eller en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats, och brottet inneburit, eller skulle ha inneburit, 1) ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person, eller 2) en fara, som framkallats uppsåtligt, för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom.

Regleringen ersätter nuvarande straffskärpningsgrunder avseende våldsamma uppgörelser bland kriminella och brott som utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form.

Den nya straffskärpningsbestämmelsens inverkan på straffvärdet

Vid bedömningen av straffvärdet ska sådana förhållanden som den nya straffskärpningsbestämmelsen tar sikte på, vid sidan av vad som gäller för varje brottstyp, beaktas som synnerligen försvårande. Om bestämmelsen är tillämplig ska straffvärdet höjas *med upp till det dubbla*. Härigenom markeras att tillämpningen av paragrafen ska medföra att straffvärdet höjs på ett markant sätt och ofta leda till en fördubbling av straffvärdet i förhållande till vad som kan uppskattas om straffvärdet för ett motsvarande brott som inte träffas av den aktuella regleringen. Samtidigt ska domstolen, liksom annars, göra en bedömning i det enskilda fallet av hur allvarligt det specifika brottet är.

Vårt förslag utgår alltså från att en nyanserad straffvärdebedömning måste kunna göras även när den nya straffskärpningsbestämmelsen är tillämplig och att en obligatorisk dubblering av straffvärdet därför inte bör anvisas. Vidare bygger förslaget på att den nya bestämmelsen bör ges en utformning som innebär att den passar in i den systematik som brottsbalkens regler om straffbestämning i övrigt bygger på och att straffvärdet även fortsatt ska bestämmas utifrån brottslighetens allvar. Vårt förslag innebär på så sätt att principerna om proportionalitet och ekvivalens kan

upprätthållas, samtidigt som de straff som döms ut för gängrelaterade brott kommer att återspegla allvaret i den typen av brottslighet, vilket är det resultat som efterfrågas i våra direktiv. Som framgått ovan anges det dock i direktiven att vid tillämpningen av den nya bestämmelsen ska straffet motsvara det dubbla straff som annars skulle ha dömts ut, om inte tungt vägande skäl, såsom påtvingat deltagande i organiserad brottslighet, talar för en mindre ökning än det dubbla. Det kan tolkas så att en mer statisk reglering än den som följer av vårt huvudförslag efterfrågas. Som också framgått ovan anger direktiven att vi ska lämna ett sådant förslag som avses där oavsett ställningstagande i sak. Mot den bakgrunden lämnar vi också ett alternativt förslag som inte följer av våra ställningstaganden. Det alternativa förslaget skiljer sig från huvudförslaget endast på så sätt att när det gäller brott som ingått som ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet ska straffvärdet höjas till det dubbla, om det inte finns synnerliga skäl mot en sådan höjning.

En förhöjd straffskala när ett tidsbestämt fängelsestraff bestäms enligt den nya straffskärpningsbestämmelsen

Vi föreslår dessutom en ny paragraf om förhöjt straffmaximum för brott som omfattas av den nya straffskärpningsgrunden. Syftet är att synnerligen försvårande omständigheter ska kunna ges tillräckligt genomslag även när det gäller gärningar som redan ligger i den övre delen av en straffskala där fängelse endast på viss tid är föreskrivet. Paragrafen – som ersätter nuvarande 26 kap. 3 a § brottsbalken – innebär att när ett tidsbestämt fängelsestraff döms ut med tillämpning av den nya straffskärpningsbestämmelsen ska det föreskrivna maximistraffet kunna höjas med det dubbla. Liksom hittills får straffet dock inte överstiga 18 år.

Förslaget om en förhöjd straffskala gäller oberoende av om straffskärpningsbestämmelsen utformas enligt vårt huvudförslag eller enligt det alternativa förslaget.

En presumtion för häktning i fler fall Presumtionen bör inte sänkas till ett år

I rättegångsbalken finns en bestämmelse om häktning som innebär att häktning ska ske när det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader, om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas. Bestämmelsen brukar beskrivas som att den innebär en häktningspresumtion i de angivna fallen. Vi har haft i uppdrag att överväga och föreslå ändringar som innebär att denna häktningspresumtion även ska gälla vid vissa andra allvarliga brott, som t.ex. grov kvinnofridskränkning. Det kan enligt direktiven ske antingen genom att sänka gränsen för att tillämpa presumptionsregeln till brott med lägst ett års fängelse i straffskalan eller på något annat sätt.

Häktning är ett straffprocessuellt tvångsmedel som är av stor betydelse i de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet. När ändringar i reglerna om häktning övervägs måste det samtidigt beaktas att minsta möjliga tvång ska användas för att nå det avsedda syftet och att enskildas fri- och rättigheter ska begränsas i en så liten utsträckning som möjligt. Vi bedömer att presumtionen för häktning inte bör sänkas till brott med lägst ett års

fängelse i straffskalan. Orsaken till det är att en sådan ändring skulle medföra en för stor utvidgning av häktningspresumtionens tillämpningsområde. I det sammanhanget har de skärpningar av straffskalor som vi föreslår betydelse. En presumtion för häktning ska endast kunna tillämpas vid misstanke om allvarlig brottslighet och det ska vara motiverat att anta att det finns häktningsskäl, alltså att det finns risk för att den misstänkte avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff (flyktfara), genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara) eller fortsätter sin brottsliga verksamhet (recidivfara). En sänkning till ett år är inte förenligt med det. Presumtionen för häktning får inte i praktiken framstå som en huvudregel. Häktning bör enligt vår mening även fortsatt ske om det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader och det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas. Eftersom vi, oavsett ställningstagande, ska lämna ett författningsförslag som möjliggör att gränsen för presumptionsregeln kan sänkas till brott med längst ett års fängelse i straffskalan lämnar vi dock ett sådant förslag.

En utvidgning till vissa specifika brott

Vi har även övervägt alternativet att utvidga häktningspresumtionen genom att införa en uppräkningslista med ytterligare brott som bör omfattas av presumtionen. En sådan ordning anser vi är att föredra framför att sänka presumtionen för häktning till brott för vilka det inte är föreskrivet ett lindrigare straff än fängelse i ett år. Den typen av utvidgning bör ta sikte på sådana brott som visserligen har ett lägre minimistraff än fängelse i ett år och sex månader men där det ändå framstår som motiverat med en presumtion för häktning. De brott vi har identifierat är grov kvinnofridsbränkning, grov fridsbränkning och hedersförtryck, som finns i brottsbalkens kapitel om brott mot frihet och frid. För dessa brott är det rimligt att presumera att det finns skäl för häktning. Vi föreslår därför att presumtionen ska utvidgas till dessa brott.

En utvidgning till försök, förberedelse eller stämpling till särskilt allvarliga brott

Presumtionen för häktning är inte tillämplig vid de osjälvständiga brottsformerna försök, förberedelse eller stämpling till sådana brott som om de hade fullbordats hade omfattats av regeln. Det hänger samman med att minimistraffet i sådana fall kan bestämmas under straffet för ett fullbordat brott. Samtidigt kan även försök, förberedelse eller stämpling ha ett mycket högt straffvärde. Exempelvis kan det vara fråga om långt gångna planer på att begå ett mord. Det framstår mot den bakgrunden som motiverat att utvidga presumtionen för häktning till särskilt svåra fall av försök, förberedelse och stämpling. Vi lämnar därför ett förslag som innebär att presumtionen för häktning ska vara tillämplig när misstanken avser försök, förberedelse eller stämpling till ett brott för vilket det inte är föreskrivet ett lindrigare straff än fängelse i fyra år. Brott som med en sådan utformning av bestämmelsen kan komma i fråga är bl.a. mord, synnerligen grov misshandel, grov våldtäkt och grovt rån. Vid så pass all-

varlig brottslighet föreligger det som regel risk för flykt, kollusion eller recidiv, även om brottet inte har fullbordats.

Ikraftträdande

Vi bedömer att de nya bestämmelserna kan träda i kraft tidigast den 1 januari 2028. Vi föreslår därför detta datum för ikraftträdande.

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken¹

dels att 26 kap. 3 a §, (...) 29 kap. (...) ska upphöra att gälla,

dels att (...) 3 kap. 6, 7 och 9 §§, 4 kap. 6 d och 9 c §§, 5 kap. 2 och 3 §§, 6 kap. 1, 4 och 10 a §§, 7 kap. 4 §, 8 kap. 4 §, 9 kap. 3, 3 a–3 c, 5, 6 och 9 §§, 10 kap. 3 och 5–5 d §§, 11 kap. 1 och 2 §§, 12 kap. 3 §, 14 kap. 3 §, 15 kap. 1 §, 16 kap. 5 och 5 a §§, 20 kap. (...) 3 §, 25 kap. 8, § 26 kap. 1, 2 (...) §§, (...) ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya kapitel, (...) 28 kap., 13 nya paragrafer, 26 kap. 2 a (...) §§, (...), och närmast före 26 kap. 1 (...) §§ nya rubriker av följande lydelse, (...).

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

6 §²

Är brott som avses i 5 § att anse som grovt, döms för grov misshandel till fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Är brottet att anse som synnerligen grovt, döms för synnerligen grov misshandel till fängelse i lägst fem och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om kroppsskadan är bestående eller om gärningen har orsakat synnerligt lidande eller om gärningsmannen har visat synnerlig hänsynslöshet.

Är brott som avses i 5 § att anse som grovt, döms för grov misshandel till fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sju år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Är brottet att anse som synnerligen grovt, döms för synnerligen grov misshandel till fängelse i lägst sex och högst tolv år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om kroppsskadan är bestående eller om gärningen har orsakat synnerligt lidande eller om gärningsmannen har visat synnerlig hänsynslöshet.

¹ Senaste lydelse av
26 kap. 3 a § 2023:257
(...)
29 kap. 2 § 2023:494
29 kap. 2 a § 2023:257
(...).

² Senaste lydelse 2017:332.

Den som av oaktsamhet orsakar annans död, döms för *vållande till annans död* till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid *bedömning* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas

1. om gärningen har innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag, eller

2. om gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har varit påverkad av alkohol eller något annat medel eller annars gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst *två* och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas *om*

1. gärningen har innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag, eller

2. gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har varit påverkad av alkohol eller något annat medel eller annars gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

9 §

Utsätter någon av grov oaktsamhet annan för livsfara eller fara för svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, *dömes* för framkallande av fara för annan till böter eller fängelse i högst *två* år.

Den som av grov oaktsamhet *utsätter någon* annan för livsfara eller fara för svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, *döms* för framkallande av fara för annan till böter eller fängelse i högst *tre* år.

4 kap.

6 d §⁴

Om brott som avses i 6 c § är grovt, döms för grovt olaga integritetsintrång till fängelse i lägst sex månader och högst *fyra* år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till bildens eller uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen var ägnad att medföra mycket allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör.

Om brott som avses i 6 c § är grovt, döms för grovt olaga integritetsintrång till fängelse i lägst sex månader och högst *sex* år.

9 c §⁵

Den som olovligen bereder sig tillgång till en uppgift som är avsedd för automatiserad behandling eller olovligen ändrar, utplånar, blockerar eller i register för in en sådan uppgift döms för *dataintrång* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som olovligen genom någon annan liknande åtgärd allvarligt stör eller hindrar användningen av en sådan uppgift.

Är brottet grovt, döms för grovt dataintrång till fängelse i lägst *sex månader* och högst *sex* år. Vid

Är brottet grovt, döms för grovt dataintrång till fängelse i lägst *ett* och högst *åtta* år. Vid *bedömningen*

³ Senaste lydelse 2010:370.

⁴ Senaste lydelse 2017:1136.

⁵ Senaste lydelse 2014:302.

bedömande av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har orsakat allvarlig skada eller avsett ett stort antal uppgifter eller annars varit av särskilt farlig art.

av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har orsakat allvarlig skada eller avsett ett stort antal uppgifter eller annars varit av särskilt farlig art.

5 kap.

2 §⁶

Om brott som avses i 1 § är grovt döms för grovt förtal till böter eller fängelse i högst två år.

Om brott som avses i 1 § är grovt, döms för grovt förtal till fängelse i högst två år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen eller annars var ägnad att medföra allvarlig skada.

3 §⁷

Den som, i annat fall än som avses i 1 eller 2 §, riktar beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot någon annan döms, om gärningen är ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet, för förölämpning till böter.

Den som, i annat fall än som avses i 1 eller 2 §, riktar beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot någon annan döms, om gärningen är ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet, för förölämpning till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är grovt, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

6 kap.

1 §⁸

Den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför ett vaginalt, analt eller oralt samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst tre och högst sex år. Detsamma gäller den som förmår en person som inte deltar frivilligt att företa eller tåla en sådan handling. Vid bedömningen av om ett deltagande är frivilligt eller inte ska det särskilt beaktas om frivillighet har kommit till uttryck genom ord eller handling eller på annat sätt. En person kan aldrig anses delta frivilligt om

1. deltagandet är en följd av misshandel, annat våld eller hot om brottslig gärning, hot om att åtala eller ange någon annan för brott eller hot om att lämna ett menligt meddelande om någon annan,

2. gärningsmannen otillbörligt utnyttjar att personen på grund av medvetetslöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan,

⁶ Senaste lydelse 2017:1136.

⁷ Senaste lydelse 2018:1745. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

⁸ Senaste lydelse 2022:1043.

sjukdom, kroppsskada, psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation, eller

3. gärningsmannen förmår personen att delta genom att allvarligt missbruka att personen står i beroendeställning till gärningsmannen.

Om brottet är mindre grovt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse i lägst fem och högst *tio* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot som varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller offrets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse i lägst fem och högst *tolv* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot som varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller offrets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Lydelse enligt prop. 2024/25:124

Föreslagen lydelse

4 §⁹

Den som, med ett barn under femton år, genomför ett vaginalt, analt eller oralt samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst tre och högst sex år. Detsamma gäller den som på ett otillbörligt sätt förmår barnet att företa eller tåla en sådan handling.

Första stycket gäller även den som begår en gärning som avses där

1. mot ett barn som fyllt femton men inte arton år

a) som är avkomling till gärningsmannen,

b) som står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller

c) för vars vård eller tillsyn gärningsmannen ska svara på grund av en myndighets beslut, eller

2. om gärningsmannen, i annat fall än som avses i 1, otillbörligt utnyttjar att ett barn under arton år på grund av psykisk ohälsa, funktionsnedsättning, missbruk, gärningsmannens auktoritet eller annars med hänsyn till omständigheterna har en nedsatt förmåga att värna sin sexuella integritet.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms för grov våldtäkt mot barn till fängelse i lägst fem och högst *tio* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottslig gärning eller

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms för grov våldtäkt mot barn till fängelse i lägst fem och högst *tolv* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottslig gärning eller

om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 a §¹⁰

Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, föreslår en träff eller stämmer träff med barnet, döms för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte till böter eller fängelse i högst två år.

Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, föreslår en träff eller stämmer träff med barnet, döms för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte till fängelse i högst två år.

7 kap.

4 §¹¹

Den som obehörigen skiljer ett barn under femton år från någon som har vårdnaden om barnet döms för egenmäktighet med barn till böter eller fängelse i högst *ett* år, om gärningen inte utgör brott mot frihet. Detsamma gäller, om den som gemensamt med någon annan har vårdnaden om ett barn under femton år utan beaktansvärt skäl egenmäktigt skiljer barnet från den andra vårdnadshavaren eller om den som ska ha vårdnaden obehörigen bemäktigar sig barnet och därigenom själv tar sig rätt.

Den som obehörigen skiljer ett barn under femton år från någon som har vårdnaden om barnet döms för egenmäktighet med barn till böter eller fängelse i högst *två* år, om gärningen inte utgör brott mot frihet. Detsamma gäller, om den som gemensamt med någon annan har vårdnaden om ett barn under femton år utan beaktansvärt skäl egenmäktigt skiljer barnet från den andra vårdnadshavaren eller om den som ska ha vårdnaden obehörigen bemäktigar sig barnet och därigenom själv tar sig rätt.

Till ansvar enligt första stycket döms också den som

1. obehörigen skiljer ett barn under femton år från någon som vårdar barnet med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, om gärningen inte utgör brott mot frihet eller främjande av flykt, eller

2. för bort eller annars undanhåller ett barn under femton år, om gärningen är ägnad att hindra att vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga påbörjas och gärningen inte utgör brott mot frihet.

¹⁰ Senaste lydelse 2017:1068.

¹¹ Senaste lydelse 2024:271.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms till fängelse i lägst *sex månader* och högst *fyra* år.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms till fängelse i lägst *ett* och högst *sex* år.

8 kap.

4 §¹²

Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grov stöld till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grov stöld till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om det avsett sak som någon bar på sig eller hade i sin omedelbara närhet, om gärningsmannen varit försedd med vapen, sprängämne eller annat dylikt hjälpmedel, om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller om gärningen annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

Lydelse enligt prop. 2024/25:124

Föreslagen lydelse

9 kap.

3 §¹³

Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grovt bedrägeri till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för grovt bedrägeri till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. gärningsmannen har missbrukat allmänt förtroende eller använt urkund eller annat vars brukande är straffbart enligt 14 eller 15 kap. eller vilseledande bokföring,

2. gärningsmannen på ett hänsynslöst sätt har utnyttjat offrets skyddslösa eller utsatta ställning,

3. gärningen har avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada,

4. gärningen har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt, eller

5. gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §¹⁴

Den som till en vidare krets riktar betalningsuppsmaningar i syfte att vilseleda till handling som innebär vinning för gärningsmannen och

Den som till en vidare krets riktar betalningsuppsmaningar i syfte att vilseleda till handling som innebär vinning för gärningsmannen och

¹² Senaste lydelse 2021:35.

¹³ Senaste lydelse 2025:000.

¹⁴ Senaste lydelse 2017:442.

skada för mottagaren eller någon i vars ställe denne är döms, om förfarandet har avsett betydande värde, för grovt fordringsbedrägeri till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

skada för mottagaren eller någon i vars ställe denne är döms, om förfarandet har avsett betydande värde, för grovt fordringsbedrägeri till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Bilaga 2

3 b §¹⁵

Den som, i strid med föreskrifter eller villkor, använder ett bidrag eller utnyttjar en förmån som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar för ett annat ändamål än det som bidraget eller förmånen har beviljats för, döms för subventionsmissbruk till böter eller fängelse i högst två år. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

Är brottet grovt, döms för grovt subventionsmissbruk till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig art.

Är brottet grovt, döms för grovt subventionsmissbruk till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig art.

Lydelse enligt prop. 2024/25:124

Föreslagen lydelse

3 c §¹⁶

Den som

1. olovligen införskaffar ett betalningsverktyg,
2. för bedräglig användning förvanskar ett betalningsverktyg eller framställer ett falskt betalningsverktyg, eller
3. använder ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg eller på annat sätt tar befattning med ett sådant betalningsverktyg

döms för olovlig befattning med betalningsverktyg till böter eller fängelse i högst två år.

Med betalningsverktyg avses skyddade verktyg, handlingar eller uppgifter som ger möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grovt olovlig befattning med betalningsverktyg till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grovt olovlig befattning med betalningsverktyg till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. gärningsmannen på ett hänsynslöst sätt har utnyttjat offrets skyddslösa eller utsatta ställning,
2. gärningen har avsett betydande värde eller kunnat medföra synnerligen kännbar skada,

¹⁵ Senaste lydelse 2019:310.

¹⁶ Senaste lydelse 2025:000.

3. gärningen har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt, eller

4. gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Det ska inte dömas till ansvar enligt denna paragraf om gärningen är belagd med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i denna balk.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹⁷

Den som vid avtal eller någon annan rättshandling utnyttjar någons trängmål, oförstånd, lättsinne eller beroendeställning till att bereda sig förmån, som står i uppenbart missförhållande till motprestationen eller för vilken motprestation inte ska lämnas, döms för *ocker* till böter eller fängelse i högst två år.

För *ocker* döms också den som vid kreditgivning i näringsverksamhet eller i annan verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, bereder sig ränta eller annan ekonomisk förmån, som står i uppenbart missförhållande till motprestationen.

Är brottet grovt, döms för grovt ocker till fängelse i lägst *sex månader* och högst *fyra* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.

Är brottet grovt, döms för grovt ocker till fängelse i lägst *ett* och högst *sex* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.

6 §¹⁸

Den som

1. på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande tar befattning med något som är frånhänt annan genom brott,

2. bereder sig otillbörlig vinning av annans brottsliga förvärv, eller

3. genom krav, överlåtelse eller på annat liknande sätt hävdar genom brott tillkommen fordran

döms för *häleri* till fängelse i högst två år.

För häleri döms likaledes den som i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande förvärvar eller mottar något som skäligen kan antas vara frånhänt annan genom brott.

Är brott som avses i första eller andra stycket grovt, döms för grovt häleri till fängelse i lägst *sex månader* och högst *sex* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde, ingått som

Är brott som avses i första eller andra stycket grovt, döms för grovt häleri till fängelse i lägst *ett* och högst *sex* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde, ingått som ett led i

¹⁷ Senaste lydelse 2017:442.

¹⁸ Senaste lydelse 2021:35.

ett led i en brottslighet som utövats en brottslighet som utövats Bilaga 2
systematiskt eller annars varit av systematiskt eller annars varit av
särskilt farlig art. särskilt farlig art.

9 §¹⁹

Den som offentliggör eller på annat sätt bland allmänheten sprider vilseledande uppgift för att påverka priset på vara, värdepapper eller någon annan egendom döms för *svindleri* till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

För svindleri döms det också om någon, som medverkar vid bildande av aktiebolag eller annat företag eller som på grund av sin ställning bör ha särskild kännedom om ett företag, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet offentliggör eller på annat sätt bland allmänheten eller företagets intressenter sprider vilseledande uppgift som är ägnad att påverka bedömningen av företaget i ekonomiskt hänseende och därigenom medföra skada.

Är brott som avses i första eller andra stycket grovt, döms för *grovt svindleri* till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har varit av större omfattning, kunnat medföra avsevärd skada eller annars varit av särskilt farlig art.

Är brott som avses i första eller andra stycket grovt, döms för *grovt svindleri* till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har varit av större omfattning, kunnat medföra avsevärd skada eller annars varit av särskilt farlig art.

10 kap.

3 §²⁰

Om brott som avses i 1 § är att anse som grovt, döms för *grovt förskingring* till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Om brott som avses i 1 § är att anse som grovt, döms för *grovt förskingring* till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har missbrukat ansvarsfull ställning eller använt urkund eller annat vars brukande är straffbart enligt 14 eller 15 kap. eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

5 §²¹

Om någon, som på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta en ekonomisk angelägenhet eller självständigt hantera en kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av en sådan angelägenhet eller uppgift, missbrakar sin förtroendeställning och därigenom skadar huvudmannen, döms han eller hon för *trolöshet mot huvudman* till böter eller fängelse i högst två år. Vad som har sagts nu gäller inte om gärningen är belagd med straff enligt 1–3 §§.

¹⁹ Senaste lydelse 2017:442.

²⁰ Senaste lydelse 2017:442.

²¹ Ibid.

Om brottet är grovt, döms för grovtrolöshet mot huvudman till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om huvudmannen har tillfogats betydande eller synnerligen kännbar skada, om gärningsmannen har använt urkund eller annat vars brukande är straffbart enligt 14 eller 15 kap. eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Om någon som har fått till uppgift att sköta en rättslig angelägenhet för någon annan missbrukar sin förtroendeställning till förfång för huvudmannen, döms han eller hon enligt första stycket, även om angelägenheten inte är av ekonomisk eller teknisk art.

5 a §²²

Den som är arbetstagare eller utövar uppdrag och tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för utövningen av anställningen eller uppdraget döms för tagande av muta till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som är deltagare eller funktionär i en tävling som är föremål för allmänt anordnad vadhållning och det är fråga om en otillbörlig förmån för hans eller hennes fullgörande av uppgifter vid tävlingen.

Första stycket gäller även om gärningen har begåtts innan gärningsmannen fått en sådan ställning som avses där eller efter det att den upphört.

För tagande av muta enligt första och andra styckena döms också den som tar emot, godtar ett löfte om eller begär förmånen för någon annan än sig själv.

5 b §²³

Den som lämnar, utlovar eller erbjuder en otillbörlig förmån i fall som avses i 5 a § döms för givande av muta till böter eller fängelse i högst två år.

Om brottet är grovt, döms för grovtrolöshet mot huvudman till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om huvudmannen har tillfogats betydande eller synnerligen kännbar skada, om gärningsmannen har använt urkund eller annat vars brukande är straffbart enligt 14 eller 15 kap. eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Den som är arbetstagare eller utövar uppdrag och tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för utövningen av anställningen eller uppdraget döms för tagande av muta till fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som är deltagare eller funktionär i en tävling som är föremål för allmänt anordnad vadhållning och det är fråga om en otillbörlig förmån för hans eller hennes fullgörande av uppgifter vid tävlingen.

Den som lämnar, utlovar eller erbjuder en otillbörlig förmån i fall som avses i 5 a § döms för givande av muta till fängelse i högst två år.

²² Senaste lydelse 2012:301.

²³ Ibid.

5 c §²⁴

Är brott som avses i 5 a eller 5 b § att anse som grovt, döms för grovt tagande av muta eller grovt givande av muta till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen innefattat missbruk av eller angrepp på särskilt ansvarsfull ställning, avsett betydande värde eller ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller annars varit av särskilt farlig art.

Är brott som avses i 5 a eller 5 b § att anse som grovt, döms för grovt tagande av muta eller grovt givande av muta till fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen innefattat missbruk av eller angrepp på särskilt ansvarsfull ställning, avsett betydande värde eller ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller annars varit av särskilt farlig art.

5 d §²⁵

För handel med inflytande döms till böter eller fängelse i högst två år den som i annat fall än som avses i 5 a eller 5 b §

För handel med inflytande döms till fängelse i högst två år den som i annat fall än som avses i 5 a eller 5 b §

1. tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för att påverka annans beslut eller åtgärd vid myndighetsutövning eller offentlig upphandling, eller

2. lämnar, utlovar eller erbjuder någon en otillbörlig förmån för att han eller hon ska påverka annans beslut eller åtgärd vid myndighetsutövning eller offentlig upphandling.

11 kap.

1 §²⁶

Den som, när han är på obestånd eller när påtaglig fara föreligger för att han skall komma på obestånd, förstör eller genom gåva eller någon annan liknande åtgärd avhänder sig egendom av betydande värde, döms för oredlighet mot borgenärer till fängelse i högst två år. Detsamma skall gälla om någon genom sådant förfarande försätter sig på obestånd eller framkallar påtaglig fara för att han skall komma på obestånd.

För oredlighet mot borgenärer döms också en gäldenär som, då

Den som, när han eller hon är på obestånd eller när påtaglig fara föreligger för att han eller hon ska komma på obestånd, förstör eller genom gåva eller någon annan liknande åtgärd avhänder sig egendom av betydande värde, döms för oredlighet mot borgenärer till fängelse i högst två år. Detsamma ska gälla om någon genom sådant förfarande försätter sig på obestånd eller framkallar påtaglig fara för att han eller hon ska komma på obestånd.

För oredlighet mot borgenärer döms också en gäldenär som, då

²⁴ Senaste lydelse 2012:301.

²⁵ Ibid.

²⁶ Senaste lydelse 2005:242.

konkurs är förestående, ur riket bortför tillgång av betydande värde med uppsåt att hålla den undan konkursen, eller gäldenär som i konkurs undandrar eller undanhåller konkursförvaltningen tillgång. Detsamma *skall* gälla, om en gäldenär i otillbörligt syfte underlåter att, så långt möjligt, medverka till att tillgång i utlandet som ingår i konkursen ställs till konkursförvaltningens förfogande, trots att konkursförvaltaren uppmanat gäldenären att medverka.

Om brottet är grovt, döms för *grov oredlighet mot borgenärer* till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid *bedömning* av om brottet är grovt *skall* särskilt beaktas om gärningsmannen beedigat oriktig uppgift eller använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om brottet varit av betydande omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

konkurs är förestående, ur riket bortför tillgång av betydande värde med uppsåt att hålla den undan konkursen, eller gäldenär som i konkurs undandrar eller undanhåller konkursförvaltningen tillgång. Detsamma *ska* gälla, om en gäldenär i otillbörligt syfte underlåter att, så långt möjligt, medverka till att tillgång i utlandet som ingår i konkursen ställs till konkursförvaltningens förfogande, trots att konkursförvaltaren uppmanat gäldenären att medverka.

Om brottet är grovt, döms för *grov oredlighet mot borgenärer* till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt *ska* särskilt beaktas om gärningsmannen beedigat oriktig uppgift eller använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om brottet varit av betydande omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

2 §²⁷

En gäldenär som vid konkurs, skuldsanering eller F-skuldsanering, eller vid planförhandling under företagsrekonstruktion, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet förtiger tillgång, uppger obefintlig skuld eller lämnar annan sådan oriktig uppgift, döms, om uppgiften inte rättas innan den beedigas eller annars läggs till grund för förfarandet, för *försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning* till fängelse i högst två år.

För försvårande av exekutiv förrättning döms också en gäldenär som i samband med annan exekutiv förrättning uppsåtligen återoppar oriktig handling eller skenavtal och därigenom hindrar att erforderlig egendom genom förrättning tas i anspråk för att bereda borgenär betalning eller säkerhet.

Om ett förtigande eller en oriktig uppgift enligt första stycket är utan betydelse för saken, eller om gäldenären vid konkurs hade rätt att vägra yttra sig och omständigheterna innebär en skälig ursäkt för honom eller henne, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Om ett brott som avses i denna paragraf har begåtts uppsåtligen och är grovt, döms för *grovt försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning* till fängelse i

Om ett brott som avses i denna paragraf har begåtts uppsåtligen och är grovt, döms för *grovt försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning* till fängelse i

lägst *sex månader* och högst sex år. Vid *bedömande* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningsmannen beedigat oriktig uppgift eller använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om brottet varit av betydande omfattning.

lägst *ett* och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningsmannen beedigat oriktig uppgift eller använt falsk handling eller vilseledande bokföring eller om brottet varit av betydande omfattning.

12 kap.

3 §²⁸

Om brott som avses i 1 § är att anse som grovt, döms för *grov skadegörelse* till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Om brott som avses i 1 § är att anse som grovt, döms för *grov skadegörelse* till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har medfört betydande fara för någons liv eller hälsa, om skadan drabbat sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller annars är synnerligen kännbar eller om gärningen varit av särskilt hänsynslös art.

14 kap.

3 §²⁹

Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för *grov urkundsförfalskning* till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Är brott som avses i 1 § att anse som grovt, döms för *grov urkundsförfalskning* till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid *bedömande* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om förfalskningen avsett en myndighets arkivhandling av vikt eller en urkund som är särskilt betydelsefull i den allmänna omsättningen eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om förfalskningen avsett en myndighets arkivhandling av vikt eller en urkund som är särskilt betydelsefull i den allmänna omsättningen eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

15 kap.

1 §³⁰

Den som, efter att han eller hon har avlagt en ed som är föreskriven i lag, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för *mened* till fängelse i högst fyra år. Om brottet är *ringa* döms för *ringa mened* till böter eller fängelse i högst *sex månader*.

Den som, efter att han eller hon har avlagt en ed som är föreskriven i lag, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för *mened* till fängelse i *lägst sex månader och* högst fyra år. Om brottet *med hänsyn till omständigheterna* är *mindre allvarligt* döms till fängelse i högst *ett* år.

²⁸ Senaste lydelse 2017:442.

²⁹ Senaste lydelse 2013:425.

³⁰ Senaste lydelse 2022:792.

Om brottet är grovt döms för *grov mened* till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om det skett med uppsåt att

1. försvåra eller förhindra utredningen av allvarlig brottslighet eller lagföringen av någon för sådan brottslighet,
2. någon oskyldig ska dömas för allvarlig brottslighet, eller
3. annars tillfoga någon annan synnerlig skada.

16 kap.

5 §³¹

Den som muntligen inför menighet eller folksamling, i skrift som *sprides* eller utlämnas för spridning eller i annat meddelande till allmänheten uppmanar eller *eljest* söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet, *döms* för *uppvigling* till böter eller fängelse i högst sex månader.

För uppvigling *skall dömas* även den som muntligen inför en samling av krigsmän eller i annat meddelande till krigsmän uppmanar eller på annat sätt söker förleda dem till en handling eller underlåtenhet som innebär att de åsidosätter *vad som åligger dem* i tjänsten.

I ringa fall *skall ej* dömas till ansvar. Vid *bedömande huruvida ringa fall föreligger* skall särskilt beaktas, om det *förelegat* endast obetydlig fara för att uppmaningen eller försöket skulle leda till efterföljd.

Är brottet med hänsyn till att gärningsmannen sökt förleda till allvarligt brott eller *eljest* att anse som grovt, *skall dömas* till fängelse i högst *fyra* år.

Den som muntligen inför menighet eller folksamling, i skrift som *sprids* eller utlämnas för spridning eller i annat meddelande till allmänheten uppmanar eller *annars* söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet, *döms* för *uppvigling* till böter eller fängelse i högst sex månader.

För uppvigling *döms* även den som muntligen inför en samling av krigsmän eller i annat meddelande till krigsmän uppmanar eller på annat sätt söker förleda dem till en handling eller underlåtenhet som innebär att de åsidosätter *sina skyldigheter* i tjänsten.

I ringa fall *ska det inte* dömas till ansvar. Vid *bedömningen av om brottet är ringa* ska det särskilt beaktas om det endast *funnits en* obetydlig fara för att uppmaningen eller försöket skulle leda till efterföljd.

Om brottet med hänsyn till att gärningsmannen sökt förleda till allvarligt brott eller *annars är* att anse som grovt, *döms* till fängelse i högst *sex* år.

5 a §³²

Den som för brott eller brottslig verksamhet anlitar, betalar, instruerar eller överlämnar egendom till någon som inte har fyllt arton år och därigenom, eller på annat

Den som för brott eller brottslig verksamhet anlitar, betalar, instruerar eller överlämnar egendom till någon som inte har fyllt arton år och därigenom, eller på annat

³¹ Senaste lydelse 1986:645.

³² Senaste lydelse 2023:257.

liknande sätt, involverar honom eller henne i brottet eller den brottsliga verksamheten, döms för involverande av en underårig i brottslighet till fängelse i högst *fyra* år. Detta gäller även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt arton år.

liknande sätt, involverar honom eller henne i brottet eller den brottsliga verksamheten, döms för involverande av en underårig i brottslighet till fängelse i högst *sex* år. Detta gäller även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt arton år.

Om involverandet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder eller utveckling mellan den som har begått gärningen och den andra personen eller annars är uppenbart mindre allvarligt, ska inte dömas till ansvar.

20 kap.

3 §³³

Den som röjer en uppgift som han eller hon är skyldig att hemlighålla enligt lag eller annan författning eller enligt förordnande eller förbehåll som har meddelats med stöd av lag eller annan författning, döms, om inte gärningen är belagd med straff enligt någon annan bestämmelse, för *brott mot tystnadsplikt* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som olovligen utnyttjar sådan hemlighet.

Den som av oaktsamhet begår en gärning som avses i första stycket, döms till böter. Om gärningen är ringa utgör den inte brott.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grovt brott mot tystnadsplikt till fängelse i lägst *sex månader* och högst *fyra* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen kunnat medföra allvarlig skada, avsett ett stort antal uppgifter eller annars varit av särskilt farlig art.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grovt brott mot tystnadsplikt till fängelse i lägst *ett* och högst *sex* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen kunnat medföra allvarlig skada, avsett ett stort antal uppgifter eller annars varit av särskilt farlig art.

8 §³⁴

Om uppbörd och indrivning av böter finns bestämmelser i bötesverkställighetslagen (1979:189).

Böter som inte betalas får, om inte annat är föreskrivet, förvandlas till fängelse i lägst *florton dagar* och högst tre månader enligt bestämmelserna i bötesverkställighetslagen.

Böter som inte betalas får, om inte annat är föreskrivet, förvandlas till fängelse i lägst *en* och högst tre månader enligt bestämmelserna i bötesverkställighetslagen.

³³ Senaste lydelse 2023:494.

³⁴ Senaste lydelse 1991:240.

Om undanröjande av böter som dömts ut som tilläggssanktion till ett villkorligt fängelsestraff finns särskilda bestämmelser i 27 kap. 4 §.

26 kap.

Om den tillämpliga straffskalan

1 §³⁵

Fängelse döms ut på viss tid eller på livstid enligt vad som är föreskrivet för brottet.

Fängelse döms ut på viss tid eller på livstid enligt vad som *framgår av straffskalan för brottet eller annars är särskilt föreskrivet. Fängelse på viss tid får inte understiga en månad.*

Fängelse på viss tid får inte understiga fjorton dagar och inte överstiga tio år. Om fängelse på längre tid än tio år och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 2, 3 eller 3 a §, får dock fängelse på viss tid bestämmas till högst arton år. När fängelse i förening med skyddstillsyn döms ut enligt 28 kap. 3 § gäller i fråga om tiden för fängelsestraffet vad som föreskrivs i den paragrafen.

I fråga om fängelse som förvandlingsstraff för böter finns särskilda föreskrifter.

2 §³⁶

Fängelse får användas som gemensamt straff för flera brott, om fängelse kan följa på något av brotten.

Fängelse på viss tid får sättas över det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten men får inte överstiga vare sig de högsta straffen sammanlagda med varandra eller arton år. Det får inte heller överskrida det svåraste straffet med mer än

Fängelse på viss tid får sättas över det högsta *maximistraffet enligt straffskalorna för brotten men inte med mer än det dubbla. Det får inte heller överstiga vare sig maximistraffen sammanlagda med varandra eller arton år.*

1. ett år, om det svåraste straffet är kortare än fängelse i fyra år,

2. två år, om det svåraste straffet är fängelse i fyra år eller längre men inte uppgår till fängelse i åtta år,

³⁵ Senaste lydelse 2023:257. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

³⁶ Senaste lydelse 2009:396.

3. fyra år, om det svåraste straffet är fängelse i åtta år eller längre.

Vid tillämpningen av andra stycket ska bötesstraff anses motsvara fängelse i fjorton dagar.

Det svåraste av de lägsta straffen får inte underskridas.

Vid tillämpningen av andra stycket ska bötesstraff anses motsvara fängelse i en månad.

Om flera av brotten har ett maximistraff som uppgår till fängelse i tolv år får det dömas till fängelse på livstid.

2 a §

Om någon omständighet som avses i 28 kap. 8 § beaktas vid bedömningen av straffvärdet, får för brottet dömas till fängelse på viss tid som överstiger maximistraffet enligt straffskalan för brottet. Straffet får dock inte överstiga maximistraffet med mer än det dubbla. Det får inte heller överstiga arton år.

28 kap. Om bestämmande av straff

Försvårande och förmildrande omständigheter

7 § Vid sidan av vad som i övrigt gäller för varje brottstyp ska det som försvårande särskilt beaktas om

1. den tilltalade avsett att brottet skulle få allvarigare följder än det faktiskt fått,

2. den tilltalade visat stor hänsynslöshet,

3. den tilltalade utnyttjat ett numerärt överläge eller annars utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig,

4. den tilltalade utnyttjat sin ställning eller i övrigt missbrukat ett särskilt förtroende,

5. den tilltalade förmått någon annan att medverka till brottet genom tvång, svek eller missbruk av hans eller hennes ungdom, oförstånd eller beroende ställning,

6. brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller om brottet föregåtts av särskild planering,

7. ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, kön, könsidentitet eller könsuttryck eller annan liknande omständighet,

8. brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person,

9. brottet begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående innehaft ett uppdrag som förtroendevald i stat, kommun, region, Sametinget eller Europaparlamentet,

10. ett motiv för brottet varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder, eller

11. brottet begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående yrkesmässigt bedrivit nyhetsförmedling eller annan journalistik.

8 § Vid sidan av vad som i övrigt gäller för varje brottstyp ska det som synnerligen försvårande beaktas om brottet ingått som ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet. I ett sådant fall ska straffvärdet höjas med upp till det dubbla.

Vad som anges i första stycket gäller även i annat fall än som avses där, om brottet innefattat, eller skulle ha innefattat, användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne på allmän plats eller en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats, och brottet inneburit, eller skulle ha inneburit,

1. ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person, eller

2. en fara, som framkallats uppsåtligen, för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028. (...)

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken att (...) 24 kap. 1 §, (...) 27 kap. 18 a och 18 b §§ (...) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 kap.

1 §¹

Den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer får häktas, om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes *förhållande* eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon

1. avviker eller på något annat sätt
2. genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning eller

3. fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader, ska häktning ske, om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas.

Den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer får häktas, om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes *förhållanden* eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon

undandrar sig lagföring eller straff,
2. genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning, eller

Häktning ska ske om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas och misstanken avser

– ett brott för vilket det inte är föreskrivet ett lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader,

– försök, förberedelse eller stämpling till ett brott för vilket det inte är föreskrivet ett lindrigare straff än fängelse i fyra år, eller

– grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning eller hedersförtryck enligt 4 kap. 4 a eller 4 e § brottsbalken.

Häktning får ske endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Kan det antas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter, får häktning inte ske.

27 kap.

18 a §²

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

¹ Senaste lydelse 2023:256.

² Senaste lydelse 2023:534.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken,

3. grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, sexuellt ofredande mot barn eller grovt sexuellt ofredande mot barn enligt 6 kap. 2 § tredje stycket, 5 §, 6 §, 8 §, 9 § eller 10 § första eller tredje stycket brottsbalken,

4. kontakt för att träffa ett barn i sexuell syfte enligt 6 kap. 10 a § brottsbalken, *om det kan antas att brottet inte leder till endast böter,*

5. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation,

6. utpressning enligt 9 kap. 4 § första stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader,

7. sabotage enligt 13 kap. 4 § brottsbalken,

8. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfarts-sabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1 §, 3 § första eller andra stycket, 5 a § eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

9. mened enligt 15 kap. 1 § första stycket brottsbalken, *om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader,*

10. grovt barnpornografibrott eller barnpornografibrott som inte är ringa enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken,

11. övergrepp i rättssak eller skyddande av brottsling enligt 17 kap. 10 § första eller fjärde stycket eller 11 § första eller andra stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader,

12. grovt skyddande av brottsling enligt 17 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken,

13. brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 5 § brottsbalken,

14. spioneri, utlandsspioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 5, 6 a, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

15. grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott,

16. grovt insiderbrott enligt 2 kap. 1 § tredje stycket lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden,

17. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

18. deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet,

offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666),

19. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–5, 7, 8, 10 eller 12–18, om en sådan gärning är belagd med straff,

20. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 6, 9 eller 11, om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i tre månader,

21. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år, eller

22. flera brott, om

a) en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

18 b §³

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får även användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott som avses i andra stycket, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken, *om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,*

3. våldtäkt eller våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 1 § första stycket eller 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

4. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation *och det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,*

³ Senaste lydelse 2023:534.

5. utpressning enligt 9 kap. 4 § första stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,
 6. grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,
 7. allmänfarlig ödeläggelse eller grovt sabotage enligt 13 kap. 3 § första stycket eller 5 § brottsbalken,
 8. krigsanstiftan eller grovt utlandsspioneri enligt 19 kap. 2 eller 6 b § brottsbalken,
 9. grovt narkotikabrott enligt 3 § första stycket narkotikastrafflagen (1968:64),
 10. grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen (1996:67),
 11. grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling eller grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § tredje stycket, 6 a § tredje stycket eller 6 b § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,
 12. grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,
 13. grovt penningtvåtsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvåtsbrott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,
 14. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666),
 15. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 3, 4, 7, 8, 10, 13, 14, 17 eller 18,
 16. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1, 3, 6–12, 14 eller 15, om en sådan gärning är belagd med straff,
 17. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 2, 4, 5 eller 13, om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i ett år,
 18. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år, eller
 19. flera brott, om
 - a) det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person,
 - b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år,
10. grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,
 11. grovt penningtvåtsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvåtsbrott,
 12. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666),
 13. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 3, 4, 7, 8, 10, 13, 14, 17 eller 18,
 14. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1, 3, 6–10, 12 eller 13, om en sådan gärning är belagd med straff,
 15. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 2, 4, 5 eller 11, om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i ett år,
 16. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år, eller
 17. flera brott, om

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och Bilaga 2

d) det för vart och ett av brotten inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff. Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028. (...)

Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

Härigenom föreskrivs att 4 § skattebrottslagen (1971:69) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Om brott som avses i 2 § är grovt, döms för grovt skattebrott till fängelse, lägst *sex månader* och högst sex år.

Vid *bedömande* om brottet är grovt *skall* särskilt beaktas om det rör mycket betydande belopp, om gärningsmannen använt falska handlingar eller vilseledande bokföring eller om förfarandet ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av synnerligen farlig art.

Om brott som avses i 2 § är grovt, döms för grovt skattebrott till fängelse, lägst *ett* och högst sex år.

Vid *bedömningen av* om brottet är grovt *ska* särskilt beaktas om det rör mycket betydande belopp, om gärningsmannen använt falska handlingar eller vilseledande bokföring eller om förfarandet ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av synnerligen farlig art.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Förslag till lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189)

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 15 (...) § bötesverkställighetslagen (1979:189) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §¹

Om böter inte har kunnat drivas in och det beror på trots från den bötfällde, ska böterna på talan av åklagare förvandlas till fängelse. Bötesförvandling ska också ske om det av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

Om böter inte har kunnat drivas in och det beror på trots från den bötfällde, ska böterna på talan av åklagare förvandlas till fängelse *som inte är villkorligt*. Bötesförvandling ska också ske om det av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

Om den bötfällde, när förvandlingsstraffet ska beslutas, är skyldig att betala även andra böter än sådana som avses i första stycket, ska också dessa böter förvandlas.

Förvandlingsstraffet ska bestämmas till fängelse i lägst *ffjorton* dagar och högst tre månader.

Förvandlingsstraffet ska bestämmas till fängelse i lägst *en* och högst tre månader.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

¹ Senaste lydelse 2020:1074.

Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

Härigenom föreskrivs att 5, 10 och 13 §§ lagen (2000:1225) om straff för smuggling ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Om ett brott som avses i 3 § är att anse som grovt, döms för grovt smuggling till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt *skall* det särskilt beaktas om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning, om gärningen med hänsyn till omständigheterna kring införseln, utförseln eller förfogandet varit av särskilt farlig art eller om gärningen annars inneburit en allvarlig kränkning av ett betydande samhällsintresse.

Om ett brott som avses i 3 § är att anse som grovt, döms för grovt smuggling till fängelse, lägst ett och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt *ska* det särskilt beaktas om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning, om gärningen med hänsyn till omständigheterna kring införseln, utförseln eller förfogandet varit av särskilt farlig art eller om gärningen annars inneburit en allvarlig kränkning av ett betydande samhällsintresse.

10 §

Om ett brott som avses i 8 § är att anse som grovt, döms för grovt tullbrott till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt *skall* det särskilt beaktas om gärningen rört mycket betydande belopp, om gärningsmannen använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

Om ett brott som avses i 8 § är att anse som grovt, döms för grovt tullbrott till fängelse, lägst ett och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt *ska* det särskilt beaktas om gärningen rört mycket betydande belopp, om gärningsmannen använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

13 §

Om ett brott som avses i 12 § är att anse som grovt, döms för grovt olovlig befattning med smuggelgods till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt *skall* det särskilt beaktas om

Om ett brott som avses i 12 § är att anse som grovt, döms för grovt olovlig befattning med smuggelgods till fängelse, lägst ett och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt *ska* det särskilt beaktas om

gärningen rört mycket betydande belopp, om gärningsmannen använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

gärningen rört mycket betydande belopp, om gärningsmannen använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

Bilaga 2

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Förslag till lag om ändring i bidragsbrottslagen (2007:612)

Härigenom föreskrivs att 3 § bidragsbrottslagen (2007:612) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Om brott som avses i 2 § är grovt, döms för grovt bidragsbrott till fängelse, lägst *sex månader* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. *om* brottet rört betydande belopp,

2. *om* den som begått brottet använt falska handlingar, eller

3. *om* gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

Om brott som avses i 2 § är grovt, döms för grovt bidragsbrott till fängelse, lägst *ett* och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas *om*

1. brottet rört betydande belopp,

2. den som begått brottet använt falska handlingar, eller

3. gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Förslag till lag om ändring i lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 5 och 7 §§ lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Är brott som avses i 3 eller 4 § grovt, döms för grovt penningtvättsbrott till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Vid *bedömande* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett betydande värden, om de brottsliga åtgärderna har ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av särskilt farlig art.

Är brott som avses i 3 eller 4 § grovt, döms för grovt penningtvättsbrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett betydande värden, om de brottsliga åtgärderna har ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av särskilt farlig art.

7 §

Den som, i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i sådant syfte som anges i 3 §, döms för *näringspenningtvätt* till fängelse i högst två år.

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Är brottet ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Till samma straff döms den som i annat fall än som anges i första stycket medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i sådant syfte som anges i 3 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 och 4 §§ lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §¹

För *insiderbrott* döms

1. den som har insiderinformation och som för egen eller någon annans räkning förvärvar eller avyttrar finansiella instrument som informationen rör genom handel på värdepappersmarknaden, eller ändrar eller återkallar en order avseende sådana finansiella instrument,

2. den som har insiderinformation och som råder eller uppmanar någon annan att förvärva eller avyttra finansiella instrument som informationen rör genom handel på värdepappersmarknaden, eller att ändra eller återkalla en order avseende sådana finansiella instrument, eller

3. den som följer ett sådant råd eller en sådan uppmaning som avses i 2 genom att förfara på det sätt som anges i 1, om rådet eller uppmaningen grundar sig på insiderinformation.

Straffet är fängelse i högst två år.

Om brott som avses i första stycket med hänsyn till gärningsmannens ställning, den vinning för gärningsmannen som brottet medfört eller övriga omständigheter är grovt, döms för grovt insiderbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Om gärningen är ringa döms det inte till ansvar.

Om brott som avses i första stycket med hänsyn till gärningsmannens ställning, den vinning för gärningsmannen som brottet medfört eller övriga omständigheter är grovt, döms för grovt insiderbrott till fängelse i lägst ett och högst sex år.

4 §

För *marknadsmanipulation* döms

1. den som genomför en transaktion, lägger en order eller annars agerar på ett sätt som ger falska eller vilseledande signaler avseende pris, tillgång eller efterfrågan på finansiella instrument eller spotavtal avseende råvaror som relaterar till instrumenten,

2. den som genomför en transaktion, lägger en order eller annars agerar på ett sätt som låser fast priset på ett eller flera finansiella instrument eller spotavtal avseende råvaror som relaterar till instrumenten, på en onormal eller konstlad nivå,

3. den som genomför en transaktion, lägger en order eller annars agerar på ett sätt som påverkar priset på finansiella instrument eller spotavtal avseende råvaror som relaterar till instrumenten, genom att utnyttja falska förespeglingar eller andra slag av vilseledande eller manipulationer,

4. den som sprider information som ger falska eller vilseledande signaler avseende pris, tillgång eller efterfrågan på finansiella instrument eller spotavtal avseende råvaror som relaterar till instrumenten, eller som låser fast priset på ett eller flera sådana instrument eller spotavtal på en onormal eller konstlad nivå, eller

5. den som sprider falska eller vilseledande uppgifter, tillhandahåller oriktiga eller vilseledande ingångsvärden eller på annat sätt manipulerar beräkningen av ett referensvärde.

Om brottet med hänsyn till omfattningen av manipulationen, gärningsmannens ställning eller övriga omständigheter är grovt, döms för grov marknadsmanipulation till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år.

Om gärningen är ringa döms det inte till ansvar.

Om brottet med hänsyn till omfattningen av manipulationen, gärningsmannens ställning eller övriga omständigheter är grovt, döms för grov marknadsmanipulation till fängelse i lägst *ett* och högst sex år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över betänkandet lämnats av Alvesta kommun, Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Arvika kommun, Attunda tingsrätt, Barnombudsmannen, Bodens kommun, Bollnäs kommun, Bris – Barnens Rätt i Samhället, Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjouren Sverige, Brottsoffermyndigheten, Buff Sverige (Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse, häkte eller frivård), Centrum för rättvisa, Civil Rights Defenders, Danderyds kommun, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, ECPAT Sverige, Ekobrottsmyndigheten, Enköpings kommun, Eksjö kommun, Fackförbundet ST, Falu kommun, Fryshuset, Funktionsrätt Sverige, Föreningen Sveriges socialchefer, Förvaltningsrätten i Uppsala, Förvaltningsrätten i Linköping, Gullspångs kommun, Gävle kommun, Göteborgs tingsrätt, Göteborgs universitet (juridiska institutionen), Halmstads kommun, Helsingborgs kommun, Helsingborgs tingsrätt, Hovrätten för Nedre Norrland, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Huddinge kommun, Human Rights Watch Sverige, Höskolan i Gävle (Avdelningen för socialt arbete, kriminologi och folkhälsovetenskap), Höörs kommun, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Jönköpings tingsrätt, Kalmar kommun, Kammarrätten i Göteborg, Karlskoga kommun, Knas Hemma, Kramfors kommun, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Kustbevakningen, Köpings kommun, Linköpings universitet (Barnafrid – nationellt centrum för kunskap om våld mot barn), Ljusdals kommun, LSU (Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer), Luleå tingsrätt, Lunds universitet (juridiska fakulteten), Lycksele kommun, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Malmö tingsrätt, Mariestads kommun, Migrationsverket, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Mörbylånga kommun, Nacka kommun, Norrköpings tingsrätt, Nykvarns kommun, Partille kommun, Polismyndigheten, Region Blekinge, Region Gotland, Region Norrbotten, Region Stockholm, Riksdagens ombudsmän (JO), Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare, Riksförbundet FUB, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks), Riksorganisationen GAPF – Glöm aldrig Pela och Fadime, Rädda Barnen, Rädda Barnens ungdomsförbund (RBUF), Rättsmedicinalverket, Saco-S, Sandvikens kommun, Seko Kriminalvård, Skatteverket, Socialstyrelsen, Solna tingsrätt, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens institutionsstyrelse (SiS), Statens skolinspektion, Statens skolverk, Statskontoret, Stockholms stad, Stockholms universitet (juridiska institutionen och Kriminologiska institutionen), Strömstads kommun, Svea hovrätt, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Sveriges kristna råd, Sveriges Kvinnoorganisationer, Säkerhetspolisen, Södertörns tingsrätt, Tullverket, Tyresö kommun, Umeå tingsrätt, Umeå universitet (juridiska institutionen), Uppsala universitet (juridiska institutionen och Nationellt centrum för kvinnofrid), Uppsala tingsrätt, UNICEF Sverige, Unizon, Åklagarmyndigheten, Östersunds

kommun, Övervakningsnämnden Gävle, Övervakningsnämnden Malmö, Bilaga 3
Övervakningsnämnden Stockholm,

Yttrande har också inkommit från Equmeniakyrkan, Försäkringskassan, Livsmedelshandlarna, Svensk Handel, Svenska Taxiförbundet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Verdandi (arbetarnas socialpolitiska organisation).

Arvika kommun, Gullspångs kommun, Halmstads kommun, Kalmar kommun, Köpings kommun, Region Stockholm, Riksdagens ombudsmän (JO), Skolverket, Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid [NCK]) har avstått från att yttra sig.

Övervakningsnämnden Malmö har inte inkommit med något yttrande.

Sammanfattning av betänkandet En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer (SOU 2024:13) i relevanta delar

Vårt uppdrag

Vårt huvudsakliga uppdrag har varit att se över kontaktförbudslagstiftningen i syfte att säkerställa att lagstiftningen i så hög grad som möjligt tillgodoser intresset av att förebygga och ge skydd till främst kvinnor och barn som är utsatta för våld och andra kränkningar i nära relationer. I uppdraget har ingått att utvärdera tillämpningen av lagen om kontaktförbud och ta ställning till om lagen är modernt och ändamålsenligt utformad samt om möjligheterna till att meddela kontaktförbud bör utvidgas, t.ex. genom en omvärdering av kriterierna för de olika typerna av förbud. Uppdraget i denna del har bl.a. omfattat att ta ställning till om särskilt utvidgade kontaktförbud ska kunna omfatta större områden och meddelas i fler fall än i dag, överväga om samtliga former av kontaktförbud ska kunna förenas med elektronisk övervakning, ta ställning till om det bör införas en presumtion för kontaktförbud i vissa situationer, överväga behovet av åtgärder för att komplettera kontaktförbud med andra skyddande åtgärder samt ta ställning till åtgärder för att säkerställa en effektiv handläggning av ärenden om kontaktförbud. Vi har även haft i uppdrag att ta ställning till hur kontaktförbud ska kunna användas som ett skydd i en rättsprocess där förhörspersoner riskerar att hotas eller utsättas för våld samt ta ställning till om straffet för överträdelse av kontaktförbud bör skärpas. Enligt våra direktiv har vi varit oförhindrade att överväga andra näraliggande frågor.

Uppdraget har också omfattat att ta ställning till om straffskalan för barnfridsbrott bör skärpas samt överväga för- och nackdelar med att skärpa maximistraffet för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning och ta ställning till om en sådan ändring bör genomföras.

Slutligen har vi haft i uppdrag att lämna författningsförslag som tydliggör att anstiftan och medhjälp till brott samt i förekommande fall försök, förberedelse och stämpling till brott kan ingå i de särskilda brotten hedersförtryck och grov fridskränkning respektive grov kvinnofridskränkning.

Nedan följer en sammanfattande redovisning av våra bedömningar och förslag.

Utredningens förslag i relevanta delar

Skärpt minimistraff för överträdelse av utvidgat och särskilt utvidgat kontaktförbud

Den strängare straffskala som i dag gäller för överträdelser av kontaktförbud som övervakas elektroniskt, bör enligt vår bedömning i stället kopplas till överträdelser av utvidgade och särskilt utvidgade kontaktförbud oavsett om förbudet övervakas elektroniskt eller inte. Vi föreslår därtill att minimistraffet för överträdelse av ett utvidgat eller

särskilt utvidgat kontaktförbud ska höjas till tre månaders fängelse. Enligt vår bedömning finns det goda skäl att behandla en sådan typ av överträdelse som ett s.k. artbrott i påföljdshänseende. Vi bedömer vidare att det inte finns tillräckliga skäl för några övriga förändringar i straffskalan för överträdelse av kontaktförbud. Bilaga 4

Straffet för barnfridsbrott

Utredningens praxisgenomgång visar att straffvärdet för barnfridsbrott ofta bedöms vara lika högt som straffvärdet för grundbrottet, dvs. det brott som barnet bevittnat. Vi bedömer att det saknas tillräckliga skäl för att höja minimistraftet för barnfridsbrott av normalgraden. En sådan ändring skulle bl.a. medföra att straffvärdet för ett barnfridsbrott många gånger skulle bedömas som högre än straffvärdet för själva grundbrottet, t.ex. lindrigare fall av misshandel av normalgraden. Detta framstår inte som motiverat. Eftersom vi, oavsett bedömning i sak, ska lämna författningsförslag om att skärpa minimistraftet för barnfridsbrott av normalgraden, lämnar vi dock ett alternativt förslag om att skärpa minimistraftet till tre månaders fängelse.

Beträffande grovt barnfridsbrott bedömer vi att det finns ett behov av mer nyanserade straffmätningar för de allvarligaste fallen. I enlighet med vad som uttalats i tidigare förarbeten anser vi att straffskalan för grovt barnfridsbrott åtminstone bör motsvara straffskalan för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning. Vi föreslår därför att straffskalan för grovt barnfridsbrott skärps på så sätt att minimistraftet höjs till fängelse i lägst ett år och maximistraftet höjs till fängelse i sex år.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Vi föreslår att de författningsändringar vi föreslår träder i kraft den 1 juli 2025. Det bedöms inte krävas några särskilda övergångsbestämmelser.

Betänkandets lagförslag i relevanta delar

Förslag till lag om ändring i brottsbalken (1962:700)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 3 (...) § brottsbalken (1962:700) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

3 §¹

Den som begår en brottslig gärning som utgår

1. mord, dråp, misshandel, grov misshandel eller synnerligen grov misshandel enligt 3 kap. 1, 2, 5 eller 6 §,

2. människorov, olaga frihetsberövande, olaga tvång, grovt olaga tvång, olaga hot, grovt olaga hot, hemfridsbrott, grovt hemfridsbrott eller ofredande enligt 4 kap. 1, 2, 4, 5, 6 eller 7 §,

3. våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt ofredande mot barn, sexuellt ofredande, grovt sexuellt ofredande mot barn eller grovt sexuellt ofredande enligt 6 kap. 1, 2, 4, 5, 6 eller 10 §,

4. skadegörelse eller grov skadegörelse enligt 12 kap. 1 eller 3 §, eller

5. straffbart försök till brott enligt någon av 1–4

döms, om gärningen har bevitnats av ett barn som är närstående eller tidigare närstående till både gärningsmannen och den som gärningen begås mot, för barnfridsbrott till fängelse i högst två år. Om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är grovt, döms för grovt barnfridsbrott till fängelse i lägst *nio månader* och högst *fyra* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om den gärning som har bevitnats har varit av mycket allvarlig art eller om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet.

döms, om gärningen har bevitnats av ett barn som är närstående eller tidigare närstående till både gärningsmannen och den som gärningen begås mot, för barnfridsbrott till fängelse i *lägst tre månader och* högst två år. Om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är grovt, döms för grovt barnfridsbrott till fängelse i lägst *ett* och högst *sex* år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om den gärning som har bevitnats har varit av mycket allvarlig art eller om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

Förslag till lag om ändring i lagen (1988:688) om kontaktförbud

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:688) om kontaktförbud l
dels att (...) 24 (...) §§ ska ha följande lydelse, (...).

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 §¹

Den som bryter mot ett kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning döms för överträdelse av kontaktförbud med elektronisk övervakning till fängelse i högst två år. Den som i övrigt bryter mot ett kontaktförbud döms för överträdelse av kontaktförbud till fängelse i högst ett år.

Den som bryter mot ett *utvidgat eller särskilt utvidgat* kontaktförbud döms för överträdelse av utvidgat eller särskilt utvidgat kontaktförbud till fängelse i *lägst tre månader och* högst två år. Den som i övrigt bryter mot ett kontaktförbud döms för överträdelse av kontaktförbud till fängelse i högst ett år.

Om ett brott som avses i första stycket är ringa, döms till böter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 2021:1109.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över betänkandet En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer (SOU 2024:13) lämnats av Barnombudsmannen, Borlänge kommun, Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjouren, Brottsoffermyndigheten, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, ECPAT Sverige, Gislaveds kommun, Gävle kommun, Göteborgs kommun, Göteborgs universitet (Nationella sekretariatet för genusforskning), Hovrätten för Västra Sverige, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Jönköpings tingsrätt, Karlstads kommun, Kriminalvården, Lex Tintinföreningen, Linköpings universitet (Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn), Luleå kommun, Lunds kommun, Länsstyrelsen i Blekinge län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Malmö tingsrätt, Mora kommun, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Nyköpings kommun, Polismyndigheten, Riksdagens ombudsmän (JO), Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Riksorganisationen GAPF – Glöm aldrig Pela och Fadime, Sandvikens kommun, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Stockholms universitet, Sundbybergs kommun, Sundsvalls kommun, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Sveriges Kvinnoorganisationer, Säkerhetspolisen, Södertörns tingsrätt, Umeå kommun, Umeå tingsrätt, Unizon, Uppsala kommun, Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid), Västerviks kommun, Åklagarmyndigheten, Örebro universitet och Östersunds kommun.

Därutöver har yttrande lämnats av Malmö kommun, Myndigheten för delaktighet och Region Västernorrland (Rätt psykiatriska regionkliniken i Sundsvall).

Följande remissinstanser har antingen inte svarat på remissen eller angett att de avstår från att yttra sig: Arvidsjaurs kommun, Barnens rätt i samhället (Bris), Centrum för rättvisa, ChildX, Civil Rights Defenders, Dorotea kommun, Hudiksvalls kommun, Hässleholms kommun, Kalix kommun, Karlskrona kommun, Kvinnors Rätt, Lunds universitet (juridiska fakulteten), Lycksele kommun, Länsstyrelsen i Stockholms län, Manscentrum, Melleruds kommun, Män för jämställdhet/MÄN, Nässjö kommun, Rädda Barnen, Stenungsunds kommun, Stockholms universitet (juridiska fakulteten), Terrafem, Torsby kommun, Värnamo kommun och World Childhood Foundation.

Sammanfattning av betänkandet En översyn av 23 kap. brottsbalken (SOU 2024:55) i relevanta delar

Uppdraget

Regeringen beslutade den 15 juni 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en bred översyn av de osjälvständiga brottsformerna i 23 kap. brottsbalken. Syftet med översynen är att skapa ett modernt, lättillgängligt och ändamålsenligt regelverk som ger uttryck för en skärpt syn samt tillgodoser intresset av effektiv lagföring av brott och ger utrymme för att döma till ansvar för osjälvständiga brott i fler fall än i dag.

Enligt direktiven ska utredaren

- analysera och ta ställning till hur straffansvaret för osjälvständiga brott bör utvidgas och förändras för att på ett mer effektivt sätt motverka brott, särskilt brott som begås inom ramen för organiserad brottslighet, och
- lämna författningsförslag som ger uttryck för en skärpt syn på sådan brottslighet.

Utredningens förslag i relevanta delar

Förslagen i korthet

- Förutsättningarna för att döma någon för underlåtenhet att avslöja eller förhindra vissa allvarliga brott ändras genom att ansvar för underlåtenhet ska förutsätta att brottet kan avslöjas eller förhindras utan fara för att den handlande själv döms för att ha medverkat till brottet och att det kan avslöjas eller förhindras utan att ett handlande medför fara för den handlandes liv eller hälsa, och inte som nu att brottet kan avslöjas eller förhindras utan fara för den handlande eller för någon annan. Vidare tas dagens straffmaximum om fängelse två år bort.

Straffet för förberedelse och stämpling till brott

Inskränkningen av tillämpningen av straffskalan för fullbordat brott, som innebär att högre straff än fängelse i två år endast får bestämmas om fängelse i sex år eller mer kan följa på det fullbordade brottet, ändras. Framöver ska det endast krävas att fängelse i fyra år eller mer kan följa på det fullbordade brottet. Det ger uttryck för en skärpt syn på förberedelse och stämpling till brott och det ger rättstillämparna anledning att överväga om riktlinjen att straffet för dessa brott inte bör sättas högre än en tredjedel av straffmaximum för det fullbordade brottet äger fortsatt giltighet.

Betänkandets lagförslag i relevanta delar

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken¹

dels att 23 kap.² ska upphöra att gälla,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 23 kap., av följande lydelse.

23 kap. Om ansvarsformer och osjälvständiga brottsformer

7 § Den som med uppsåt att utföra eller främja brott,

1. förvärvar, anskaffar, tar emot, tillverkar, sammanställer, innehar, transporterar, överlåter, överlämnar eller på annat liknande sätt tar befattning med något som är ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott,

2. lämnar, tar emot, förmedlar eller disponerar betalningsmedel eller annat som avser betalning för ett brott, eller som är avsedda att täcka kostnader för ett brott,

3. kartlägger, rekognoscerar eller på annat liknande sätt samlar in information som är ägnad att användas vid ett brott, eller

4. vidtar andra planeringsåtgärder som är särskilt ägnade att möjliggöra utförandet av ett brott,

döms, i de fall det är särskilt föreskrivet, för förberedelse till brottet, om han eller hon inte har gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök.

Den som tillsammans med annan kommer överens om att en gärning ska utföras eller som försöker anstifta någon annan eller åtar eller erbjuder sig att utföra en gärning döms, i de fall det är särskilt föreskrivet, för stämpling till brott.

För ansvar enligt första och andra stycket krävs att gärningen inneburit fara för att brottet skulle ha fullbordats eller att sådan fara varit utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter eller till följd av en myndighets åtgärd.

Straffet för förberedelse eller stämpling får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i fyra år eller mer kan följa på det fullbordade brottet.

Om gärningen med hänsyn till det fullbordade brottets straffvärde eller omständigheterna i övrigt är mindre allvarlig, ska det inte dömas till ansvar.

Underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott

9 § Den som underlåter att i tid anmäla eller annars avslöja ett förestående eller pågående brott ska, i de fall det är särskilt föreskrivet, dömas för underlåtenhet att avslöja brottet enligt vad som är föreskrivet i 5 §. I de fall det är särskilt föreskrivet ska för underlåtenhet att avslöja brott även den

¹ Senaste lydelse av

23 kap. 2 § 2016:508

23 kap. 6 § 2016:508.

² För nuvarande lydelse se bilaga 3.

dömas som inte haft uppsåt till men borde ha insett att brottet var förestående eller pågick. Bilaga 8

Den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska, i de fall det är särskilt föreskrivet, dömas för underlåtenhet att förhindra brottet enligt första stycket.

För underlåtenhet att förhindra brott döms också en förälder eller annan uppfostrare eller förmyndare som underlåter att hindra den som står under hans eller hennes vård eller lydnad från att begå brott.

Ansvar för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott förutsätter att

1. gärningen har fortskridit så långt att den är straffbar,
2. brottet kan avslöjas eller förhindras utan fara för att den handlande själv döms för att ha utfört eller främjat brottet,
3. brottet kan avslöjas eller förhindras utan att det medför allvarlig fara för den handlandes liv eller hälsa, och
4. brottet, i fall som avses i tredje stycket, kan förhindras utan anmälan till myndighet.

Denna lag träder i kraft den 1 november 2025.

Förteckning över remissinstanserna

Yttrande över betänkandet har lämnats av Almega Utbildning, Arbetsgivarverket, Barnombudsmannen, Borås kommun, Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjouren Sverige, Brottsoffermyndigheten, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Eskilstuna tingsrätt, Finansinspektionen, Göta hovrätt, Göteborgs kommun, Göteborgs tingsrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Idéburna skolors riksförbund, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Kalmar kommun, Kalmar tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Katrineholms kommun, Kriminalvården, Kungsbacka kommun, Kustbevakningen, Laxå kommun, Malmö kommun, Malmö tingsrätt, Malmö universitet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen Östergötland, Norrköpings tingsrätt, Polisförbundet, Polismyndigheten, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS), Riksorganisationen GAPF, Rädda Barnen, Skatteverket, Skellefteå kommun, Socialstyrelsen, Solna tingsrätt, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens institutionsstyrelse (SiS), Statens skolinspektion, Statens skolverk, Statskontoret, Stockholms kommun, Sundsvalls tingsrätt, Svea hovrätt, Svenska Bankföreningen, Svenska Journalistförbundet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Sveriges Lärare, Sveriges skollärare, Säkerhetspolisen, Söderhamns kommun, Södertörns tingsrätt, Tidningsutgivarna, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Tullverket, Uppsala universitet (juridiska fakulteten och Nationellt centrum för kvinnofrid), Åklagarmyndigheten, Örebro kommun och Örebro universitet (Juridicum).

Därutöver har yttrande inkommit från en privatperson.

Arbetsmiljöverket, Eksjö kommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), Linnéuniversitetet (Institutionen för kriminologi och polisiärt arbete), Region Stockholm, Riksdagens ombudsmän (JO), Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), Södertälje kommun, Unizon, Uppsala kommun och Växjö kommun har avstått från att yttra sig.

Följande remissinstanser har inte inkommit med något yttrande. Borlänge kommun, Centrum för rättvisa, Civil Rights Defenders, ECPAT, Eskilstuna kommun, Filipstads kommun, Föreningen Sveriges socialchefer, Gotlands kommun, Haninge kommun, Huddinge kommun, Human Rights Watch Sverige, Härnösands kommun, Malå kommun, Nationellt forensiskt centrum, Norrköpings kommun, Publicistklubben, Region Gävleborg, Region Göteborg, Region Skåne, Region Västerbotten, Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (BRIS), Rädda Barnens Ungdomsförbund, Service- och kommunikationsfacket (Seko), SmåKom, Stiftelsen Fryshuset, Strängnäs kommun, Sundsvalls kommun, Svenskt näringsliv, Sveriges läkarförbund, Sveriges Psykologförbund, Unga Kris Sverige, Utgivarna, Vingåkers kommun, Vårdförbundet, Vårdföretagarna, Åsele kommun och Örnsköldsviks kommun.